

الإرشاد إلى صحيح الاعتقاد

والرد على أهل الشرك والإلحاد

بقلم

الدكتور صالح بن فوزان بن عبد الله الفوزان

الأستاذ بالمعهد العالي للقضاء بالرياض

وعضو هيئة كبار العلماء

SHIRYARWA ZUWA INGANTACCEN QUDURI

Da Maida Martani ga Ma'abota Shirka da Qin Addini

WALLAFAR:

Sheikh: Saleh Bin Fauzan Bin Abdullahi Al Fauzan

1411 هـ - 1990 م

شركاء التنفيذ:

يتاح طباعة هذا الإصدار ونشره بأي وسيلة مع
الالتزام بالإشارة إلى المصدر وعدم التغيير في النص.

- Telephone: +966114454900
- ceo@rabwah.sa
- P.O.BOX: 29465
- RIYADH: 11557
- www.islamhouse.com

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

DA SUNAN ALLAH MAI RAHAMA MAI JINQAI

GABATARWA

Dukkan godiya ta tabbata ga Allah Ubangijin talikai,

Ya halicce mu don bautarsa, ya umarce mu da kaxaita shi cikin yi masa bauta da yi masa biyayya, kuma shi mawadaci ne daga mu mu ne mabuqata.

{Ban halicci Aljanu da mutane ba sai don su bauta min, bana neman wani arziqi daga gare su haka nan bana neman da su ciyar da ni. Lalle Allah shine mai azirtawa ma'abocin qarfi mai qarfi} (Al-Zariyat: 56 -58).

Ya aiko Manzanninisa suna masu kira zuwa kaxaita Allah da tsarkake Addini.

{Kuma ba Mu aiki wani Manzo ba a gabāninka fāce Munā yin wahayi zuwa gare shi, cēwa "Lalle ne Shi, bābu abin bautāwa fāce Nī, sai ku bauta Mini} (Al-Anbiya: 25).

Kuma ina shaidawa babu wani abun bautawa da gaskiya sai Allah shi kaxai bashi da abokin tarayya, koda mushrikai sun qi.

Ina shaida cewa Annabi Muhammad bawansa ne kuma Manzonsa ne zuwa ga mutane gaba xaya - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - da alayensa da sahabbansa waxanda suka yi hijira kuma suka yi yaqi da haquri, da waxanda suka bada mafaka suka yi taimako, tsira da aminci masu yawa a gare su har izuwa ranar sakamako.

BAYAN HAKA: Yayin da bayyana ingantacciyar aqida da kuma yin kira zuwa gare ta ya zama shi ne mafi muhimmancin lamurra, kuma shine mafi qarfi a cikin abubuwa wajibai; domin kuwa aqida ita ce tushen da ingancin ayyuka ke ginuwa akan su da kuma karvuwarsu; don haka ne ma himmatuwar Manzanni - tsira da amincin Allah su tabbata agaresu - da kuma himmatuwar mabiyansu yazama akan gyaran aqidane daga abubuwan da ke warware ta ko ya tauye ta shi ne farko, don haka ne ma ma wannan vangaren ya zama yana da kaso mai yawa cikin surorin Al-qur'ani da ayoyinsa, haka nan kuma kaso mafi yawa da kulawa cikin Da'awar Manzo - tsira da aminncin Allah su tabbata agareshi - suka xauki kaso mafi yawa. Haqiqa ya zauna a garin Makka shekara sha uku yana kira zuwa ga kaxaita Allah da xayanta aqida. Lokacin da Allah ya buxe masa garin Makka; sai ya zama farkon abinda ya fara dashi shine rushe gumaka da gamawa dasu da umarni da tsarkake bauta don Allah shi kaxai ba shi da abokin tarayya.

Haqiqa malaman wannan al'umma sun jivantarwa wannan vangaren wani gwargwado mai girma na qoqarinsu da koyarwarsu da rubuce rubucensu, har ya zama littattafan aqida sun mamaye vangare mai girma cikin xakunan karatu na musulunci, sai ya zama waxannan littattafan sune gaba cikin abin da xakunan karatun suka qunsa.

Haqiqa na amsa in bada gudun mawa ta 'yar kaxan a cikin wannan aiki mai girma, sai na rubuta waxannan kalmomi waxanda nake gabatar dasu ga mai karatu, ba wani abu sabo da suka kawo sai dai kawai don kusanto da wasu ilumummuka, kuma zai iya kasancewa wata qulla alaqa ce ga abin da mutane ke rayuwa a wannan lokaci,

da kuma gogayyarsu ga waxannan ilimummuka, ta haka har sai hukuncinsu ya fito a fili, kuskuren masu yin ba daidai ba sai ya bayyana mai yiwuwa su dawo daga rakiyar hakan, haka nan kuma zai iya kasancewa nasihan ne ga waninsu ko sa kiyaye.

Haqiqua na xosano waxannan kalmomi ne daga cikin littattafan jagororin Addini, kuma malaman musulmai, kamar littattafan Shehin musulunci Ibn Taimiyyah, da xalibinsa Ibnul Qayyim, da xalibinsa Al-Hafiz Ibn Kasir, da kuma littattafan Shehun Musulunci Muhammad xan Abdulwahab da almajiransa jagororin Da'awa da gyara, musamman littafin Fathul Majid. Bana ikqirarin cewa na zo da wani sabon abu, kawai dai fatana ya zama na kusanto da sashin ilmimmika da kuma alaƙanta su da rayuwar mutane a duk lokacin da na sami dama, kuma wata munasaba ta bijiro.

Kuma asalin wannan Littafin ya kasance wasu halaqoqi ne da aka watsa su ta hanyar Radiyon Al-qur'ani maigirma da ke qasar Saudi Arabia, kuma niyya ta bata kasance ya futo ba a cikin littafi banda qaddarawar Allah tsarki ya tabbatar masa. Sannan wani daga cikin 'yan uwa masu girma, ya bada shawarar tarosu garenin da kuma tsarasu da futar dasu a cikin littafi don anfanin su ya wanzu -in Allah ya so- kuma ina qaunar ya kasance akwai alheri acikin wannan, kuma ya zama gudunmawa ce ko da 'yar qarama a vangaren kira zuwa ga Addinin Allah, a cikin lokacin da aka Jahilci hanyar kira Ingantacce, kuma da yawa daga cikin masu kiran sun himmatu da wani xan karamin vangare wanda ba zai iya wadatar da buqatar ba tare da aqida (Ingantacciya) ba, kuma suna barin vangaren aqidar, kuma suna ganin mutane suna ta faxawa cikin babbar shirka a hubbarai da

wuraren ziyara. Kuma suna ta faxawa cikin bidi'o'i da tatsunuyoyi, suna kallon masu kira zuwa ga vata haqiqua sun mamaye qwaqwalen mafi yawa daga Jahilai da gamagarin mutane, sun korosu zuwa wuraren halaka da vata, sun kuma xauke su tamkar bayinsu suna wasa da hankulansu da dukiyoyinsu, kuma suna jagorantarsu da varna da sunanan ilimi da jagoranci.

Da yawa daga cikin masu kira zuwa ga Allah na yanzu – abin baqin ciki- basu damu da vangaren akida da gyaranta ba, kai wasu ma cewa suke yi: Ku qyale mutane a kan aqidojinsu! Kada ku bijiro garu su!! Ku haxu kada ku rarrabu!! Dan mutaru a kan abin da muka haxu a kan sa. Kuma mu yi wa juna uzuri a kan abin da muka rabu a cikinsa... ko zance makamancin haka da ya sava da maganar Allah – Maxaukakin sarki:

{Idan ku ka sami savani cikin wani abu to ku mayar da shi zuwa ga Allah da Manzo in kun kasance masu Imani da Allah da ranar Lahira yin haka shi ne mafi alheri kuma shi ne mafi kyawun fassara}. (Al-Nisa: 59).

Domin kuwa yadda lamarin yake babu haxuwa, kuma babu wani qarfi sai ta hanyar komawa ga littafin Allah da sunnar Manzonsa sannan kuma a rabu da abin da ya sava musu, musamman cikin mas'alolin aqida wacce itace ginshiqi; Allah – Maxaukakin sarki - yace: {Ku yi riqo da igiyar Allah baki xayan ku kar ku rarraba}. (Aal-Imran: 103).

Ba abin da zai gyara wanan al'umma sai abin da ya gyara farkonta, Allan shine mai datarwa kuma mai shiryarwa i zuwa daidaitaccen tafarki. Allah yayi dadin tsira da aminci ga Annabinmu Muhammad da Alayensa da Sahabbansa. *Mawallafi.*

AQIDAR MUSULUNCI:

Aqidar Musulunci itace wacce Allah ya aiko Manzanninsa da ita, ya kuma saukar da littattafansa, ya kuma wajabta ta a kan dukkanin halittunsa - Aljanu da mutane - kamar yadda Allah ya faxa: {Ban halicci Aljanu da mutane ba sai don su bauta min. Bana neman wani arziqi daga gare su haka nan bana neman da su ciyar da ni}. (Al-Zariyat: 56).

Kuma Allah - Maxaukakin sarki - ya ce: {Ubangijinka ya riga ya zartar da kada ku yi bauta sai a gare shi shi kaxai}. (Isra'i: 23).

Kuma Allah – Maxaukakin sarki - ya ce: {Tabbas mun aiko cikin kowace al'umma wani manzo (da ya isar da sakon) ku bautawa Allah kuma ku nesanci xagutu (Duk wani abin bauta da ba Allah ba)}. (Annahal: 36).

Kuma dukkanin Manzanni sunzo da saqon yin kira zuwa ga wannan aqidar, haka nan dukkanin littattafan Allah sun sauka ne don yin bayanin ta da kuma bayanin abin da ke vatata ya warware ta ko ya tauye ta, haka nan an umarci dukkanin waxanda nauyi na shari'a ya hau kansu da ita, duk abin da sha'aninsa da muhimmancinsa ya zama haka to shine abu mafi cancantar a kula dashi a kuma yi bincike a kansa a sanshi kafin komai, musamman ita wannan aqidar a kanta ne jin dakin xan'Adam na Duniya da Lahira yake.

Kuma Allah - maxaukakin sarki - ya ce: (Duk wanda ya kafurce da xagutu ya kuma yi Imani da Allah to tabbas ya yi riqo da qwaqqwarar igiyar da ba ta tsinkewa). (A-Baqara: 256).

Abin nufi da wannan: Duk wanda hannunsa ya suvuce daga wannan aqidar to lallai zai kasance ya yi riqo da wahami da qarya, mai ya yi saura bayan gaskiya in ba vata ba.

{Wannan fa dōmin Allah Shī ne Gaskiya, kuma abin da suke kira wanda bā Shi ba, shi ne karyā, kuma lalle, Allah shī ne Madaukaki, Mai girma} (Al-Hajji: 62).

Abin da zai biyo baya zai kasance makomarsa shine wuta tir da wannan matabbata.

Aqida ma'anarta: Abin da bawa ya gasgata shi kuma yake yin addini da shi.

Idan wannan aqidar ta kasance ta dace da abin da Allah ya aiko Manzanninsa dashi ya kuma saukar da littattaafansa dashi, to itace aqida ingantacciya kubvutacciya tsira daga azabar Allah zai tabbata da ita, da kuma arziqi a Duniya da Lahira.

Idan kuma wannan aqidar ta kasance mai savawa da abin da Allah ya aiko Manzanni dashi kuma ya saukar da littattafansa dashi to ta zama aqida mai wajabta yin azaba da tavewa a Duniya da Lahira ga masu bin ta.

Kuvutacciyar aqida ingantacciya tana kare jini da dukiya a nan Duniya, tana kuma hana shishigi akansu, ko keta alfarman su ba tare da wani haqqi ba; kamar yadda Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya faha: “An umarce ni in yaqi mutane har sai sun faxi cewa babu abin bauta da cancanta sai Allah; in suka faxeta to sun tsare jinanensu da dukiyarsu, sai da haqqinsu”.

Kuma - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya ce: “Duk wanda ya faxi "La'ilaha illAllah", kuma ya

kafircewa duk wani abin da ake bautawa ba Allah ba, an haramta tava dukiyarsa da jininsa, kuma hisabinsa yana ga Allah - Mai girma da xaukaka -". (*Muslim ne ya Rawaito shi*).

Haka nan ita kuma tana tseratar wa daga azabar Allah ranar Al-qiyama; haqiqa Muslim ya rawaito daga Jabir - Allah ya yarda dashi -: cewa Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya ce: "Duk wanda ya gamu da Allah baya tarayya wani abu da Allah, to zai shiga Aljanna, kuma duk wanda ya gamu dashi alhalin yana yi masa shirka to zai shiga wuta".

Yazo a Sahihul Bukhari da Muslim daga hadisin Utban xan Malik - Allah ya yarda da shi -: "Lalle Allah ya haramta wuta ga wanda ya ce La'ilaha illallahu yana mai neman zatin Allah da ita".

Ingantacciyar aqida kuvutacciya Allah na kankare kurakurai saboda ita. Haqiqa Tirmizi ya ruwaito, kuma ya tabbatar da kyawunsa daga Anas - Allah ya yarda da shi -: Naji Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yana cewa: "Allah - Maxaukakin sarki - yace: Ya kai xan Adam! Da zakazo min da kwatankwacin cikin qasa na kurakurai, sannan ka riske ni baka haxa ni da komai abauta ba, da na baka kwatankwacinta na gafara".

"Qurabul'ardi": yana nufin cikin ta ko kusa da cikin ta. Sai ya sharaxanta acikin samun wannan gafarar shine kuvutar aqida daga shirka mai yawansa da kaxan xainsa, qaramarta da babbarta, duk wanda ya kasance haka shine mai lafiyayyar zuciya wanda Allah ya faxa game da lamarinsa:

{Ranar da wata dukiya ko wasu ‘ya’ya ba su amfani * sai fa wanda ya je wa Allah da tsarkakakkiyar zuciya”}(Shu’ara: 88-89).

Bajimin Malamin nan Ibn Al-qayyim - Allah ya yi masa rahama - ya faxa a cikin ma'anar hadisin Utban: “Ana yafewa masu tsantsan tauhidi wanda bai cakuxa shi da shirka ba irin yafiyar da ba'a yiwa wanda ba haka yake ba. Da a ce mai tauhidi wanda bai haxa Allah da komai zai haxu da Ubangijinsa da kwatankwacin zunubi cikin qasa; to da Allah yazo masa da gafara cikin qasa, wannan bazai faru ba ga wanda tauhidinsa ya tawaya; tsantsan tauhidi wanda bai cakuxu da shirka ba wani zunubi baya wanzuwa atare dashi; saboda ya tattaro daga cikin son Allah da xaukaka shi da girmama shi da tsoronsa da kwaxayin shi, shi kaxai, abin da ke wajabta wanke zunubai ko da kuwa sun kai cikin qasa, to najasar mai bijirowa take, abin da ke tunkuxo ta kuma mai karfi ne...*Yaqare*.

Ita Ingantacciyar aqida ana karvar ta tare da kyawawan ayyuka kuma tana anfanar mai ita, Allah – Maxaukakin sarki - ya ce: {Duk wanda ya aikata wani kyakkyawan aiki namiji ne ko mace yana mai Imani to za mu rayar da shi wata irin rayuwa mai kyau kuma za mu sakanta musu da ladansu da mafi kyawun abin da suka kasance suna aikatawa”}. (Annahal: 97).

Savanin haka kuma vatacciyar aqida tana vata dukkanin ayyuka; Allah – maxaukakin sarki - ya ce: {Lallai mun yi wahayi a gare ka da kuma waxanda suka gabace ka cewar in ka yi shirka ta tabbas aikinka zai vaci kuma za ka kasance daga cikin tavavvu”}. (Zumar: 65).

Kuma Allah – Maxaukakin sarki - ya ce: {Da sun yi shirka tabbas da abin da suka kasance suna aikatawa ya vaci}. (An'am: 88)

Aqidar da ta vaci da shirka ana haramta mata Aljanna da gafara, kuma tana wajabta azaba da dauwama cikin wuta; Allah – Maxaukakin sarki - ya ce: {Allah baya gafarawa in aka hava shi da wani cikin bauta, amma yana gafarta laifin da yake koma da bayan haka ga wanda ya so}. (Annisa'i: 88).

Kuma Allah – Maxaukakin sarki - ya ce: {Haqiqa cewa shi duk wanda ke haxa Allah da waninsa Allah ya haramta masa Aljanna kuma makomarsa ita ce wuta azzalumai kuma ba su da wani mataimaki}. (Al-Ma'ida: 72).

Vatacciyar aqida tana zubar da jinni kuma tana halatta dukiyar da ma'abocin waccan aqidar ya mallaka, Allah – Maxaukakin sarki - ya ce: {Ku yaqe su har ya kasance ba wata fitina kuma addini ya zama dukkaninsa na Allah ne} (Al-Baqara: 193).

Kuma Allah – Maxaukakin sarki - ya ce: {Idan watanni masu alfarma suka shuxe to ku yaqi mushirikai duk inda ku ka same su ku kama su ku tsare su kuma ku tare musu dukkanin wata madakata} (Al-Tauba: 5).

Bayan haka; ita kuvutacciyar aqida tana da gurabe kyawawa cikin zukata da kuma xabi'u na zamantakewa da tsarin gine-gine.

Akwai qungiyoyi guda biyu ko wacce ta gina masallaci a zamanin Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi -, xaya daga cikin qungiyoyin ta gina masallacinta da kyakkyawar niyya da tsarkakakkiyar

aqida ga Allah - Mai girma da xaukaka -, xaya qungiyar kuma ta gina masallacinta da mummunar manufa da vatacciyar aqida, sai Allah ya umarci Annabinsa da ya yi sallah a masallacin da aka gina shi bisa tubali na tsoron Allah, ya kuma hane shi da yayi sallah a cikin masallacin aka sanya shi akan tubulin kafirci da manufofi munana; Allah - Mai girma da xaukaka - ya ce: {Waxan da suka riqi wani masallaci don cutarwa da kafirrci da kuma raba tsakanin mumina da shiri ga wanda ya yaqi Allah da Manzonsa gabanin haka kuma za su yi ta rantsuwa suna masu cewa mu bamu yi haka ba sai don kyautatawa kuma Allah ya shaida cewa tabbas cewa su maqaryata ne * (Ya Manzon Allah) Kar ka yi sallah a cikinsa har abada masallacin da aka sanya gininsa bisa taqawa tun ranar farko shi ne mafi cancanta da ka yi sallah a cikinsa, domin a cikinsa akwai wasu mazaje da suke son su tsarkaka, Allah kuma yana son masu yawan tsarki * Ashe wanda ya sanya gininsa bisa tsoron Allah da neman yarda daga gare shi ba shi ne mafi alheri ba, ko kuwa wanda ya sanya gininsa bisa gefen rarakakken rami ya rufta da shi cikin wutar Jahannama, lallai Allah ba ya son mutane Azzalumi} (Al-Tauba: 107-109).

WAJABCIN SANIN AQIDAR MUSULUNCI

Ku sani – Allah ya datar dani da ku- ya wajaba ga kowane musulmi ya san aqidar musulunci, yasan ma'anarta da kuma abin da take ginuwa a kan shi, sannan ya san abinda ke kishiyantar ta kuma yake vata ta ko yake tauye ta na daga shirka babba da qarama: Allah - Maxaukakin Sarki ya ce: {*Ka sani cewa babu abin bauta da gaskiya sai Allah, kuma ka nemi gafarar zunubanka...*}. (Muhammad: 19).

Imamu Albukhari - Allah ya yi masa rahama - ya ce: (Babin dake bayanin neman ilmi gabanin magana da aiki, kuma ya kafa shaida da wannan ayar mai girma).

Al-hafiz Ibn Hajar ya ce: (Ibn Al-Munzir yace: Yana nufi dashi lallai cewa ilimi sharaxi ne na ingancin magana da aiki; ba'a yin izina dasu sai dashi, shi ake fara gabatarwa akansu; don shine mai gyara niyyar dake gyara ayyuka...). Maganar ta qare.

Daga nan sai himmomin masu ilmi suka karkata wajan koyo da koyarwar hukunce-hukuncen aqida, suka mayar da hakan mafificin ilimimmika, suka wallafa littattafai na musamman, suka bayyana hukunce-hukuncen ta, da abin da ke wajibi a cikinta, suka bayyana abin da ke vata ta, ko yake tauye ta na daga shirkoki da camfe-camfe da bidi'o'i.

Wannan shine ma'anar “La'ilaha illallah” ba kalma ce kawai da ake faxa da harshe ba, kai tana da wata manufa da ma'ana da abin da take buqata waxanda saninsu yake wajaba dukkaninsu, kuma da aiki dasu a fili da voye, tana da abubuwan da ke warware ta da abubuwan da ke tauye ta, haka baya bayyana sai ta hanyar neman ilimi.

Don haka wajibi ne ilimin aqida ya zama kan gaba cikin tsarin makarantu a mataki mabanbanta, kuma a baiwa darussan aqida hissoshin yau da kullum wani adadi isasshe, kuma a zavar musu qwararrun malamai, a sanya cin nasara da faxuwa su zama ma'aunan iyawa, savanin abin da ke faruwa cikin mafi yawancin darussa na manhaja a wannan lokacin, shi ilimin aqida a mafi yawancin lokuta bai cika samun kulawa ba a waxancan karatukan, abinda ke sanya tsoron kar masu tasowa na gaba su jahilci ingantacciyar aqida, sai yanemi halaccin ayyuka na shirka da bidio'i da camfe-camfe, har yaga cew suna daga cikin aqida; don haka aka sami mutane a kai, ba'a san vacinta ba.

Daga nan ne ma sarkin mumina Umar xan Alkhaxxab - Allah ya qara masa yarda - yace: (Igiyar Musulunci ta kusa ta tsinke qulli-qulli idan waxan da basu san Jahiliyya ba suka taso).

WANNAN KENAN, ya zama wajibi zavin ingantattun littattafai kuvutattu, waxanda aka wallafa su bisa Mazhabin magabata na gari da Ahlussunnah wal Jama'ah, wacce ta dace da Al-qur'ani da Sunnah, sai a sanya wa xalibai ya zama cikin tsarin abin da za'a koyar dasu, a nesantar da littattafai masu savawa tsarin magabata na gari; kamar littattafan Al'asha'irah, da Mu'utazilawa, da Jahamiyya da sauran vatattun qungiyoyin da suka bar hanyar magabata na gari

Qari a kan karatu na aji ya wajaba a samar da wasu darussa da za'a ke yi a masallatai, a ke koyar da aqidar magabata na qwarai a matakin farko, ake karanta matanunnuka da sharhoji; dan fa'idar xalibai da kuma duk wanda ya halarta, ya kuma kasance akwai

taqaitattun rubuce-rubuce da za'a ke gabatarwa gamagarin mutane, ta haka sai aqidar musulunci ta yaxu qari a kan shirye-shiryen Addini da ake gabatarwa ta hanyar gidan radiyo, ya kuma kasance akwai shiri mai zarcewa da ake yaxa aqidar musulunci ta cikinsa.

Sannan kuma wajibi ne ya zama akwai kevantacciyar kulawa da ake baiwa aqida daga vangaren xaixaikun mutane, ta yadda musulmi zai ke leqa littattafan aqida, ya kuma san abin da ke cikinsu na tsarin karantarwar magabata, da kuma abin da aka rubuta bisa tsarin masu sava musu, har musulmi ya zama wayayye cikin lamarinsa, kuma har ya iya tunkuxe shubuhar abar fuskantarwa ga aqidar Ahlussunnah.

YA KAI MUSULMI!

Idan ka kula da tsarin Al-qur'ani da kyau; zaka sami da yawa daga ayoyi da surori suna kula da lamarin aqida, in taqaiƙe maka zance kusan duk surorin da aka saukar a garin Makkah sun kusa su kasance masu keƙanta da bayanin aqidar musulunci da tunkuxe shubuhohin da aka fuskantar zuwa gareta.

Xauki misalin Suratul Fatiha!

Imam Ibn Al-Qayyim - Allah ya yi masa rahama - yace: Ka sani cewa wannan sura ta tattare manya-manyan abubuwa da ake nema mafi cika tattarewa, ta qunshi sanin abin bauta – ya girmama ya xaukaka - ta hanyar sunaye uku waxanda sune makomar kyawawan sunaye da siffofi maxaukaka, sune, “**Allah da Arrab da Arrahman**”, Hakanan Fatiha ta bayyana kaxaitar Allah ta hanyar halittunsa da bautarsa da rahama, (**Kai kaxai muke bautawa**) mai ginuwa ne akan kaxaita da bauta, (**Gare ka kaxai muke neman taimako**) mai ginuwa ne a kan kaxaita shi cikin ayyukansa, kuma neman shiriya zuwa ga tafarki madaidaici yana xamfare da siffar rahama, **Kalmar godiya ta qunshi abubuwa uku:** Shi ne abin godewa cikin bauta masa da cikin ayyukansa da rahamarsa, yabo da godiya cika ne ga xaukakarsa, hakanan Fatiha ta qunshi tabbatar da makoma da sakawa bayi da ayyukansu masu kyau da munana, da kaxaitar Ubangiji – Maxaukakin sarki - da hukunci a wannan lokacin tsakanin halittu, da kuma kasancewar hukuncinsa adalci ne, Dukkanin waxannan suna qarqashin: (**Mamallakin Ranar sakamako**), Ta kuma qunshi tabbatar da Annabta ta vangarori da dama.

Sannan sai (Malam) - Allah ya yi masa rahama - yayi dogon bayani mai fa'ida game da suratul Fatiha har ya kai inda yake cewa: Al-qur'ani dukkanin sa tauhidi ne da haqqoqinsa da vangarorinsa, da kuma bayanin abin da ya shafi shirka da masu yin ta da sakamaku, (**Alhamdulillah rabbil alamin: Tauhidi ne. Arrahmanirrahim: Tauhidi ne: Ihdinasswiradal mustakima siradallazina An'amta alaihim: Tauhidi ne, da ya qunshi roqon shiriya zuwa tafarkin masu tauhidi, Gairil magdwubi alaihim waladdwallin):** Waxanda suka bar tauhidi.

Sai ya ce: Mafi yawancin surorin Al-qur'ani sun qunshi nau'o'in tauhidi biyune; Don kuwa Al-qur'ani ko dai labarine game da Allah da sunayensa da siffofinsa irin wannan shi ne tauhidi ilmi khabari (Tauhidi na ilimi na labari), ko kuma kirane zuwa ga bautar Allah da kaxaita shi, shi kaxai ba tare da yi masa shirka ba da tuve wani abin da ake bautawa wanda ba shi ba, (Irin wannan) shi ne tauhidul iradi xalabi (Tauhidi na nufi nema), ko kuma ya zama umarni da hani da tilasta yi masa biyayya to wannan na daga cikin haqqoqin tauhidi da cikarsa, ko, kuma ya zama labari ne game da irin girmamawar sa ga masu kaxaita shi cikin bauta da irin abinda ya aikata dasu a nan duniya da kuma abin da zai girmama su da shi a Lahira wanda shine sakamakon kaxaita shi da bauta, **ko** kuma ya zama labari ne akan masu shirka da abin da ya yi musu a nan Duniya na azaba da abin da zai yi musu a gidan Lahira wanda shi ne sakamakon wanda ya bar hukuncin tauhidi. maganar ta qare.

Duk da kulawar da Al-qur'ani da sha'anin aqidar musulunci, da yawa daga cikin masu karanta shi ba su fahimtar aqida fahimta ingattacciya, sai suka zama suna

SHIRYARWA zuwa ingantaccen kuduri

cukurkuxa ta suna yin kuskure a cikinta; saboda suna bin abin da suka tarar da iyayensu akai ne kawai, basu karanta Al-qur'ani tare da bibiyar abin da ya qunsa, babu dabara ba qarfi sai na Allah.

KIRA ZUWA GA AQIDAR MUSULUNCI

Yana zama wajibi akan musulmi bayan baiwar da Allah ya yi masa ta sanin wannan aqida da riqo da ita ya kira mutane zuwa gare ta don fitar da su daga duffan vata zuwa ga haske na shiriya da ita; kamar yadda Allah – maxaukakin sarki -ya ce: {**Duk wanda ya kafircewa abubuwan bauta da ba Allah ba, kuma ya yi Imani da Allah tabbas ya yi riqo da amintacciyar igiya wacce ba ta tsinkewa Allah mai ji ne game da abin da ku ke yi kuma masani ne gare su * Allah shi ne majivincin waxanda suka yi Imani yana fitar da su daga duffai na kafirci zuwa ga haske na shiriya waxanda suka kafirta majivinta lamarinsu su ne xagutu su na fitar da su daga haske na shiriya zuwa ga duffai na kafirci waxannan su ne 'yan wuta kuma su masu dawwama ne acikinta**}. (Al-Baqara: 256 - 257).

Yin kira zuwa ga aqidar musulunci shi ne mabuxin da'awar Manzanni gaba xayan su; Basu kasance su na farawa da komai ba gabanin ta, kamara yadda Allah ya ce: {**Haqiqa mun aiko cikin kowace Al'umma wani Manzo da ya isar da saqon ku bautawa Allah, kuma ku nisanci xagutu (duk wani abin bauta da ba Allah ba)**}. (Al-Anbiya: 36).

Ko wane manzo yana cewa da mutanensa farkon abin da yake kiran su da shi: {**Ku bautawa Allah ba ku da wani abin bauta da gaskiya wanda ba shi ba**}. (Hud: 50).

Kamar yadda Annabi Nuhu, da Hudu, da Saleh, da Shu'aibu, da Ibrahim, da Musa, da Isa, da Muhammad da sauran Manzanni - tsira da amincin Allah sa tabbata gare su - baki xaya suka faxeta.

Don haka ya zama wajibi a kan wanda ya san wannan aqida kuma ya yi aiki da ita da kada ya taqaita a kan shi kawai, ya yi qokqari ya kirawo mutane zuwa gare ta ta cikin hikima da kyakkyawan wa'azi, kamar yadda yin hakan shine tafarkin Manzanni da mabiyansu, lallai yin kira ga wannan aqida shine tushe kuma farko, kar a yi kira zuwa ga wani abu na aikata wasu wajibai da barin wasu ababen haramtawa kafin ita aqida, har sai wannan aqidar ta tsaya ta tabbata a kan qafafuwanta; Saboda ita ce tushe mai gyara dukkanin ayyuka, ayyuka ba su inganta kuma ba'a karvar su ko a bada lada a kan su ba tare da ita ba. Sanannen abu ne haka nan cewa ko wane gini baya tsayuwa ko ya daidaita sai bayan tsayuwar tubalinsa.

Wannan shi yasa dukkanin Manzanni suke kula da ita kafin komai, Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yayin da zai aika masu Da'awa yakan yi musu wasiyya da su fara da yin kira ga gyara aqida.

An ruwaito daga Ibn Abbas - Allah ya yarda dashi - daga Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yace:

yayin da Annabi ya tura Mu'az Yamen yace: "Lallai cewa kai zaka je wajen wasu mutane Ma'abota littafi, to farkon abinda zaka fara kiransu akai shi ne Shaidawa babu wani abin bautawa da gaskiya sai Allah" a cikin wata riwayar kuma -har sun kaxaita Allah- Idan suka bika ga wannan to ka sanar da su cewa Allah ya wajabta musu salloli biyar a wuni da dare, Idan suka bika ga wannan to ka sanar da su cewa Allah ya wajabta musu Zakka wacce za'a riqa karva daga mawadatansu a bawa talakawansu, to idan suka bika kan hakan, to babu kai babu dukiyoyinsu masu daraja, kuma ka guji adduar wanda aka zalunta cewa

batada wani hijabi tsakninta da Allah” *Bukhari da Muslim ne suka rawaito shi.*

Daga wannan Hadisin Mai girma, da kuma bibiyar salon kira irin na manzanni da ke cikin Al-qur'ani da kuma bibiyar tarihin Manzo - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ake xaukar salon yin kira zuwa ga tafarkin Allah, kuma farkon abin da ake kiran mutane zuwa gareshi, shine aqida, mai bayyana cikin bautar Allah shi kaxai ba tare da haxa shi da kowa ba da kuma barin bauta wa duk wani da ba shi ba, kamar yadda hakan shi ne ma'anar (La'ila ha illa Allah).

Haqıqa Annabi ﷺ ya rayu a garin Makkah shekaru sha uku bayan aikoshi, yana kiran mutane zuwa ga gyara aqida da bautawa Allah shi kaxai, da barin bautar gumaka kafin ya umarci mutane da yin Sallah da Zakkah da Azimi da Hajji da Jihadi da barin haramun irin su riba da zina da shan giya da caca.

Wannan shi ke nuna mana kuskuren wasu jama'a a wannan lokaci a fili waxanda suke yin Da'awa amma ba sa kula da aqida, suna tara hankalinsu ne kaxai akan abin da ya shafi xabi'u, alhali suna ganin mutane suna yin shirka mafi girma a gefen ginannun hubbare akan qaburbura a cikin wasu garuruwan musulunci, basu inkarin haka, basa hana yin hakan, ta hanyar nasihohi ko ta hanyar lakca, ko ta hanyar rubuce – rubuce sai dai kaxan, kai wani lokacin ma sai ka same su cikin masu yin wannan shirkokin da karkataccen Sufanci, basa hana shi, basa faxakar da shi, tare da cewar farawa da kiran waxannan da gyara aqidarsu shi ne mafi alheri da kiran kafirai da Mulhidai waxanda suka fitar da kafircinsu a fili. Saboda Mulhidai da kafirai masu bayyana kafircinsu a fili suna masu tabbatar da cewa abin da suke akanshi ya

savawa abin da Manzanni suka zo dashi. Amma masu bautar qabarurruka da Sufaye karkatattu suna zaton cewa su musulmi ne, kuma abin da suke akai shi ne musulunci, sai su ruxu su kuma ruxi wasunsu, Allah – ya girmama ya xaukaka - ya umarce mu da mu fara da kafirai makusanta, Allah – maxaukakin sarki - yace: {*Ya ku waxanda suka yi Imani ku yaqi waxanda suke kusa da ku cikin kafirai kuma su sami kausasawa daga gare ku ku sani cewa Allah yana tare da masu tsoron Alla*}}. (Attaubah: 123).

In dai har sahan musulmi bai daidaita a tsakaninsu ba; to lallai baza su iya tunkarar abokan gabarsu ba, ana hakaito cewa wani mai bautar qabari ya ga wani mutum yana bautar wani gunki sai shi mai bautar qabarin ya yi wa mai bautar gunki inkari, sai mai bautar gunkin ya ce da shi: Kai ai kana bautawa wani abin halitta da baka iya ganinsa, ni kuwa ina bautawa abin halittar da ga shi a gaba na, wa yafi ban mamaki cikinmu?! sai mai bautar qabarin ya kama husuma.

Wannan kenan duk da kasancewar ko wanne daga cikinsu mushiriki ne vatacce; saboda yana bautawa abin da baya mallakar wata cutarwa ko amfanarwa, sai dai shi mai bautar qabarin shine mafi nutsewa a cikin vata kuma mafi kaiwa matuqa wajen neman korarren abu.

Don haka yana zama wajibi akan masu Da'awa zuwa ga Allah su baiwa vangaren aqida kulawa mafi yawa fiye da wanin ta, kuma su dage da karanta ta da qoqarin fahimtar ta da farko, sannan su sanar da ita ga wassnsu, su kira wanda ya karkace ga barinta ko ya tauye ta don ya komo zuwa gare ta.

Allah – Maxaukakin sarki - yace da Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -: {*Ka ce: Wannan ce*

hanya ta; ina kira zuwa ga Allah a kan basira, ni da wanda yabi ni, kuma tsarki ya tabbata ga Allah! Ni kuma, ban zama daga masu shirka b} (Yusuf: 108).

All'imam Ibn Jarir - Allah ya jiqan sa - ya faxa a cikin tafsirin wannan ayar mai girma:

Allah – maxaukakin sarki -yana faxa wa Annabin sa - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -: Ya Muhammad ﷺ (Kace) {Wannan}: Kiran da nake yi da kuma hanyar da nake akanta yana daga cikin kira zuwa ga kaxaita Allah da tsarkake bauta a gare shi banda alloli da gumaka, da kai matuqa wurin yi masa biyayya tare da barin sava masa {Tafarkina ne} kuma hanyata ce da Da'awata {Nake kira zuwa ga Allah}, Maxaukakin sarki shi kaxai ba shi da abokin tarayya, {A bisa sanin} haka da sakankancewa daga gareni {Ni da wanda ya bi ni}, ya kuma gasgata ni ya yi Imani da ni. {Tsarki ya tabbata ga Allah}, Ambatonsa ya xaukaka yana faxa masa: Kace {Ya kai Muhammad} dan tsarkakewa da girmamawa gareshi da yakasance yana da wani abokin tarayya acikin mulkinsa ko wani abin bauta acikin sarauatrsa {Kuma ni ban zama daga mushirikai ba} yana cewa: Ni babu ruwana daga masu shirka dashi, bana cikinsu kuma suma ba su tare da ni. Zancen Ibn Jarir ya qare.

Ayar mai girma na nuni ga muhimmancin sanin aqidar Musulunci da kuma yin kira zuwa gare ta, kuma lallai mabiya Manzo - tsira da aminci su tabbata agareshi - su ne waxanda suka bishi akan haka suka siffantu da siffofi biyu: Sanin aqidar, da kuma yin kira zuwa gare ta, kuma duk wanda bai san hukunce-hukunce na aqida ba kuma bai basu kulawa ba, ya kuma yi kira zuwa gare su, to ba shi daga cikin mabiyan Manzo a gaskiya, duk da kasancewar sa mabiya ta fuskar dangantaka da iqirari.

Kuma shugaba Ibn Al-qayyim - Allah yayi masa rahama - yana cewa a cikin tafsirin faxin Allah - maxaukakin Sarki: {*Ka yi kira zuwa tafarkin Ubangijinka ta hanyar hikima da wa'azi mai kyau kuma ka yi jayayya da su da mafi kyau*} (Annahal: 125).

(Allah) tsarki ya tabbatar masa -ya ambaci matakai na yin kira, sai ya kasa sa gida uku daidai da yanayin wanda za'a kira;

- 1- Domin cewa shi ko dai ya zama mai neman gaskiya kuma mai tasiri ga waninsa in ya santa, wannan shi ake kira da hikima, ba ya buqatar wa'azi da jayayya.
- 2- Ko ya zama mai shagalta da kishiyar gaskiya, to amma da zai santa zai fifitata zai bi ta, to wannan yana buqatar wa'azi da kwaxaitarwa da tsoratarwa.
- 3- Ko ya zama mai taurin kai mai tawaye, to wannan za'ayi masa jayayya da mafi kyau, in ya dawo to shike nan, in ba haka bafa sai a cirata da shi ta hanyar da ba ta jayayya ba in zai yuwu.

Maganar Ibnu Al-qayyim ta kare.

Da haka tafarkin yin kira da abin da ke kamata a yi ke fitowa fili, kuma kuskuren abinda wasu jama'a masu dangantuwa da da'awa suke shiga ya bayyana alhali su sun savawa kuvutacciyar hanyar da Allah da Manzonsa suka bayyana.

TUSHEN AQIDAR MUSULUNCI

TUSHE SHIDDA NE:

- 1- IAMANI DA ALLAH MAIGIRMA DA XAUKAKA.**
- 2- IMANI DA MALA'IKU.**
- 3- IMANI DA LITATTAFAL.**
- 4- IMANI DA MANZANNI.**
- 5- IMANI DA RANAR LAHIRA.**
- 6- IMANI DA HUKUNCIN ALLAH DA QADDARA**

SHINFIXA:

Ka sani ya kai musulmi – Allah ya datar da ni da kai-
cewa tushen aqidar Musulunci wacce itace aqidar
qungiya mai tsira Ahlussunnah wal Jama'ah shine: Yin
imani da Allah da Mala'iku, da littattafai da Manzanni, da
ranar lahira, da imani da qaddara ta alherinsa da
sharrinsa.

Nassosi na Al-qu'ani da hadisi masu yawa sun yi nuni da
waxannan ginshiqai kuma al'umma sun haxu a kan su.

Allah – maxaukakin sarki - yace: { Ba wai juya fuskoki
vangaren gabas ko yamma shi ne biyayayya da xa'a ba,
amma aikin xa'a shi ne wanda ya yi Imani da Allah da
ranar Lahira da mala'iku da littafi da Annabawa }.
(Albaqara: 177).

Kuma Allah – maxaukakin sarki - yace: {Lallai Mu
komai mun halicce shi bisa qaddara daidai gwargwad}.
(Alqamar: 49).

Kuma Allah – maxaukakin sarki - yace: {Manzo ya yi
Imani da abin da aka saukar daga Ubangijinsa zuwa gare
shi hakanan muminai ma kowa ya yi imani da Allah da
mala'ikunsa da littattafansa da Manzanninsa ba mu
bambanta tsakanin kowa daga Manazanni } (Albaqara: 285)

Kuma Allah – maxaukakin sarki - yace: {Wanda ya
kafirce da Allah da Mala'ikunsa da littattafansa da
Manzanninsa da ranar Lahira tabbas ya vata vata mai
nisa }. (Annisa'i: 136).

Yazo cikin ingantaccen hadisi daga Annabi - tsira da
amincin Allah su tabbata agareshi - Yace: “Imani shine
kayi Imani da Allah da Mala'ikunsa da littattafansa da

Manzanninsa kuma ka yi imani da qaddara alherinsa da sharrinsa”

Waxannan ginshikan masu girma – ana mabaton su da rukunan imani- lallai Manzanni da shari'o'i sun haxu akan haka, kuma littattafai da aka saukar sunzo dasu, ba wanda yake musunsu ko musun wani abu daga ciki sai wanda ya fita daga da'irar imani ya zama daga kafirai, Allah - maxaukakin sarki - yace: {Lallai waxanda suke kafircewa da Allah da Manzanninsa suna masu son bambatawa tsakanin Manzanninsa suna cewa muna Imani da wani sashe muna kafircewa wani sashe suna son su riqi wani tafarki a tsakanin haka * to waxannan su ne kafirai a haqiqa mun kuma tanadi wata irin azaba walaqantacciya ga kafirai * Amma waxanda suka yi Imani da Allah da Manzanninsa basu kuma bambanta tsakaninsu ba da sannu za mu ba su ladaddakinsu Allah shi ne mai gafara ne mai jinqa}. (Annisa'i: 150 - 152).

Waxannan ginshikai masu girma da rukunai masu qarfi suna buqatar sharhi da bayani, shi ne abin da za mu yi qoqarin gabatar da abin da za mu iya daga gareshi acikin wannan littafin.

TUSHE NA FARKO: IMANI DA ALLAH MAI GIRMA DA XAUKAKA

Shine Imani da Allah – mai girma da xaukaka -, kuma shine tushensu kuma asalinsu, kuma shi yana nufin: Yankakken quduri cewa Allah shine Ubangijin komai, kuma mamallakinsa, kuma shine mahalicci shi kaxai, mai jujjuya Duniya dukkanta, kuma Allah shine ya cancanci bauta shi kaxai bashi da abokin tarayya, kuma dukkan wani abin bauta wanda ba shi ba; to vatacce ne kuma bauta masa vataccen abu ne, Allah – maxaukain sarki

yace: {Wancan! sabōda lalle ne Allah, shī ne Gaskiya, kuma lalle ne, abin da suke kira waninSa shi ne karya Kuma lalle ne Allah, Shī ne Madāukaki, Mai girma}. (Al-Haj: 62).

Kuma cewa shi - tsarki ya tabbatar masa - mai siffantuwane da siffofin cika, da kuma siffofin xaukaka, abin tsarkakewa daga dukkan wata tawaya da wani aibu.

Wannan shi ne tauhidi da nau'o'insa uku:

- 1- **Kaxaita Allah da ayyukansa da halittunsa.**
- 2- **Kaxaita Allah da bauta.**
- 3- **Kaxaita Allah da sunayensa da siffofinsa.**

NA FARKO: TAUHIDI NA RUBUBIYYA

Kaxaita Allah da ayyukansa: Yana nufin tabbatar da cewa Allah shi kaxai shi ne mahaliccin Duniya, kuma shi ne Mai juya komai, Mai rayawa, Mai kashewa, kuma shi ne Mai azurtawa, Ma'abocin qarfi qwaqqwara.

Tabbatar da irin wannan tauhidi ya tattaru ne ga asalin yadda aka halicci kowa, kusan ba wani mai yin ja-in-ja cikin al'ummah game da shi.

Kamar yadda Allah - maxaukakin sarki - yace: {Kuma lalle idan ka tambaye su: "Wāne ne ya halicce su?" Lalle ne zā su ce Allah ne}. (Azzukhruf: 87).

Kuma Allah – maxaukakin sarki - yace: {Da zaka tambaye su wanene ya halicci sammai da qasa tabbas za su faxi cewa Allah ne}. (Al-mu'uminun: 86).

Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {**Ka ce: "Wāne ne Ubangijin sammai bakwai kuma Ubangijin Al'arshi mai girma?"**} (Amu'uminun: 86).

Irin wannan yana da yawa a cikin Al-qur'ani; Allah na ambatawa game da mushirikai cewa suna yin iqirari da halittun Allah da kuma kaxai ta shi cikin yin halitta da azurtawa da rayawa da kashewa.

Ba wanda ke musu cikin kaxaita Allah da halittunsa ko yin musu cikin kasancewarsa Ubangiji sai wanda ya zama da ban cikin mutane, irin masu bayyana inkari da Ubangiji tare da iqirarinsu da shi a cikin rayukansu da tabbatarwar zukatansu, kuma musuntawarsu da shi ba komai ba ne sai girman kai; kamar yadda Allah ya ambata game da Fir'auna cewa shi yace: {**Ban san wani abin bautarku ba wanda ba Ni ba**} (Alqasas: 38).

Kuma haqiqa Annabi Musa - aminci ya tabbata agareshi - ya mayar masa da cewa: {**Tabbas ina da yaqinin cewa ba wanda ya sukar da waxancan (mu'ujizozi tara) face Ubangijin sammai da qasa a matsayin hujjoji ga mutane**}. (Al'isra: 102). Kuma Allah – maxaukakin sarki - yace: {**Sun musunta su kuma rayukansu sun tabbatar da ita sabo da zalunci da girman kai**}. (Annaml: 14).

Alhalin basu dogara da wata hujja ba game da musantawarsu, kawai da girman kai ne daga gare su; kamar yadda Allah – maxaukakin sarki - yace: {**Kuma sun ce ita ba komai bace kawai rayuwarmu ce ta Duniya muna mutuwa muna rayuwa ba komai ke hallaka mu ba in banda zamani ba su da wani ilimi game da hakan su dai kawai suna zato ne**}. (Aljasiya: 24).

Su ba suyi inkari ba akan wani ilimin da ya shiryar dasu akan inkarinsa ko wani ji ko wani hankali kowata fixira.

Yayin da kasancewar wannan Duniyar da abin da ke gudana a cikinta na daga abubuwan dake faruwa mai shaida ne game da kaxaitar Allah da kuma tabbatar da cewa shi Ubangiji ne, domin kuwa abin halitta dole yana da wanda ya halicce shi, fararrun abubuwa kuma dole suna da wanda ke farar da su; kamar yadda Allah – maxaukakin sarki -ya faxa: {*Shin ko an halicce su ne daga babu, ko kuwa su ne masu yin halittar, ko kuwa su suka halicci sammai da qas*} (Axxur: 35).

Mawaqi yace:

A cikin komai akwai wani dalili...

da ke nuna cewa Allah shi kaxai ne.

Kasancewar dole a sami wata amsa game da wannan bayyanannen abu, sai waxancan masu musun samuwar mahalicci sukayi karo da juna a cikin amsarsu: Wani lokaci suce an sami wannan duniyar ne dalilin xabi'ah, wacce itace izina daga zatin abubuwa irin su tsirrai da dabbobi da sandararrun abubuwa, waxannan kasantattun a wajansu su ne xabi'ah, kuma su suka samar da kansu!! Ko suke cewa: Ai kawai su izinane daga siffofin abubuwa, da abubuwan da suka kevanke su na zafi ko sanyi ko xanyantaka ko bushewa da taushi da kaushi.

Waxannan abubuwan masu karva ga motsi da shiru, da qaruwa da auratayya da haihuwa, waxannan siffofin da waxannan abubuwan masu karvar canji sune xabi'ah a cewarsu, kuma sune suka samar da abubuwa!!

Wannan vatacciyar magana ce a bisa dukkanin abubuwa biyun na izina; domin cewa ita xabi'ah in an kalle ta ta mahangar farko kamar yadda suka faxa za ta kasance itace mai yin halitta kuma abar halitta; qasa ta halicci

qasa, sama ta halicci sama... haka dai! Kuma haka bazai tava yiwuwa ba!

Idan samuwar halitta daga xabi'ah ta wannan fuskar ya kasance ba zai yiwu ba; to rashin yiwuwar hakan ta fuska ta biyu shine mafi tsananin qin yiwuwa; saboda indai abu a karan kanshi ya kasa samar da kanshi to siffarsa ta kasa samar da shi shi ne mafi wahala; saboda samun siffa mai alaƙantuwane da abin siffantawar da ta tsaya dashi, to ta yaya za ta halicce shi alhali ita mai buƙatuwace zuwa gareshi.

Idan faruwar abin siffantawa ya tabbata ta hanyar dalili; to dole a sami siffa. Kuma xabi'ah ba ta ji kawai ala ce; to ta yaya ayyuka masu girma waxanda suke cikin gwaninta da kyautatawa za su kasance daga gare ta, kuma cikin hikima. da matuƙar xanfaruwa da juna.

Daga waxannan masu musun akwai masu cewa: Waxannan halittun suna samuwa haka nan ta hanyar haxuwar iri da wasu vangarori na wasu abubuwa kawai sai rayayyen abu ya bayyana ba tare da wata kulawar wani mahalicci mai juya al'amura haka nan ba tare da wata hikima ba!! to wannan maganar vata ce hankali da al-ada ma ta sava da ita; saboda idan ka kalli waxan nan halittu tsararru da falakansu da qasarsu da samansu da qasarsu da yadda halittun suke tafiya da wannan tsarin mai ban mamaki, zai bayyana cewa ba zai tava yiwuwa ba ace sun samu ba tare da tsari ba daga wani Mahalicci mai Hikima.

Malam Ibn Al-qayyim yace: Ka tambayi mai kore siffofin Allah mai musu: Me za ka ce game da wani guga (Shine wata gugace wacce dabbobi suke ban ruwa da ita) mai yawo akan qorama, haƙiqa an inganta kayyayakinsa, an

tsara shi, an qaddara kayayyakinshi mafi kyan qaddarawa, kuma mafi isarsa, ta yadda mai kallon shi ba zai ga wata matsala a maddarsa ko ko a kamanninsa ba, kuma aka saka shi cikin wani babban lambu, acikinsa akwai kowane nau'ukan kayan marmari da shukoki, da yake shayar da ita gwargwadon buqatar ta, kuma cikin wannan gona akwai mai gyara ta, kuma yana tsayawa wajen kula da ita, wani abu bazai lalace daga gareta ba, sannan yana raba gwargwadon ta lokacin girbi daidai da mafi kyawun mafita dai dai da buqatunsu da kuma haqqoqinsu, sai ya raba ga kowane vangare abinda ya dace da shi, kuma yana rabashi hakan koda yausha, kana zaton wannan daidaiton babu mai tsarawa ko mai zave, ko mai jujjuyawa, a'a to samuwar wannan gudan da ya haxu da haqiqa, kuma dukkanin wannan haxuwace kawai ba tare da mai aikiba, ba tare da mai daidaitawaba, ba mai jujjuyawa?.

Ba ka ganin abin da hankalinka yake faha maka a cikin haka da ya kasance? Da kuma me zai baka amsa da shi? Kuma da me zai shiryar da kai izuwa gare shi? sai dai kuma yana daga hikimar Mabuwayi Mai hikima ya halicci zukata makafi wacce babu gani garesu, kuma ba sa ganin waxannan ayoyi mabayyana sai dai irin ganin dabbobi kamar yadda ya halicci wasu idanun da babu gani garesu. Zancansa - Allah ya jikansa - ya tuqe.

NA BIYU: TAUHIDUL-ULUHIYYA (SHI NE KADXAITA ALLAH TA HANYAR DUKKANIN NAUIKAN IBADOJI):

TAUHIDUL-ULUHIYYA: Yana nufin ibada, AI-lah kuma yana nufin Abin bauta, don haka ne ma ake kiran wannan nau'i na tauhidi tauhidin ibada.

Ibada a lugga itace: qaskantuwa, ana cewa: gyararriyar hanya idan an horar da ita ta hanyar tattake ta da qafa.

Amma ma'anar ibada a shari'ance: Maganganun malamai sun banbanta game da haka duk da kasancewar sun haxu a kan ma'ana xaya.

Wasu daga cikin su sukai mata ta'arifi da cewa itace: Abinda akayi umarni dashi a shari'ance, ba tare da bibiyar haxuwa a al'adance ba, ko hukuntawa a hankalce.

Wasu kuma sun bayyana ibada da cewa: Cikakken so tare da cikakken qanqan da kai.

Shehin musulunci Ibn Taimiyya - Allah yayi masa rahama - ya bayyana ibada da cewa: Suna ne da ya tattare duk wani abin da Allah yake so, kuma yake yarda da shi na daga maganganu da ayyuka na voye da na fili.

Wannan ta'arifi shine gamamme da ya tattara komai. Addini dukkaninsa mai shigane cikin ibada, dun wanda ya yi ta'arifinsa da ma'anar so tare da qanqar da kai; to don shi so cikakke tare da qanqar da kai sun qunshi ma'anar yi wa wanda ake so biyayya da miqa wuya a gare shi, shi bawa shine wanda so da qanqar da kai suka ja shi zuwa ga abin sonsa, gwargwadan soyayyar bawa ga Ubangijinsa da qanqar da kansa biyayyarsa take kasancewa, dan haka soyayyar bawa ga Ubangijinsa da

qanqar da kanshi gareshi sun qunshi bautarsa ga Allah shi kaxai ba tare da haxa shi da kowa ba.

Saboda Ibada da akai umarni da ita ta qunshi ma'anar qaskanci da ma'anar so, kuma itace ta qunshi abubuwa guda uku sune: “Soyayya da qauna da kuma tsoro”, kuma babu makawa daga haxuwar su, kuma duk wanda ya maqalewa xaya kaxai, bai zamanto mai bautar Allah cikakkiyar bauta ba, saboda bautar Allah da soyayya kawai ita ce hanyar Sufaye, kuma bautarsa da kwaxayi kawai ita ce hanyar Murji'awa, Kuma bautarsa da tsoro kaxai ita ce hanyar Khawarijawa.

Kuma soyayyar data kaxaita ga barin risinawa bata kasancewa ibada, to duk wanda ya so wani abu kuma bai risina masa ba to bai zama mai ibada ba, kamar yadda mutum yake son xansa da abokinsa, kamar yadda cewa risinawar data kaxaita ba tare da so ba ba ya kasancewa ibada, kamar wanda yake risinawa sarki ko wani al-zalumi saboda tsoron sharrinsa.

Saboda hakane xayansu baya isuwa saida xayan (cikin abubuwan biyu) a wajen bautar Allah - maxaukakin sarkikai yana wajaba ya kasance Allah shine mafi soyuwa ga bawa daga komai, kuma Allah ya kasance a wajen sa shine mafi girma sama da komai.

Kuma ibada itace gayar abar soyuwa a wajen Allah, kuma abar yadda a gurinsa, kuma ita ce wacce ya halicci halitta saboda ita, kamar yadda - Maxaukakin sarki – yace:

{Kuma Ban halitta aljannu da mutane ba sai dōmin su bauta mini}.

Kuma da itane Allah ya aiko dukkanin manzanni, kamar yada Allah – maxaukakin sarki - yace:

{Haqiqa mun aiko cikin kowace al'umma wani manzo da ya isar da cewa ku bautawa Allah kuma ku nesanci Xagutu {Duk wani abin bauta da ba Allah ba}. (Al-nahl: 36).

IBADA TANA DA NAU'O'I DA YAWA:

Kamar Sallah, da Zakkah, da Azumi, da Hajji, da gaskiyar zance, da riqon amana, da bin iyaye, da sadar da zumunta, da cika alqawurra, da yin umarni da kyakkyawa, da hani da mummuna, da yakar kafirai da munafukai, da kyautatawa dabobi da marayu da miskinai da xan tafarki da duk wani abin da ka mallaka mutane ne ko dabbobi, da yin addu'a, da Zikiri, da karatun Al-qur'ani, duk waxannan na daga cikin ibada, haka nan son Allah da Manzonsa, da tsoron Allah, da komawa gare shi, duk suna daga cikin ibada, hakanan yanka da bakance, da neman tsari, da neman taimako, da neman kawo xauki.

To yana wajaba a juyar da ibada da duk nau'o'inta ga Allah shi kaxai bashi da abokin tarayya, wanda ya juyar da wani abu daga cikinta ga wanin Allah kamar ya kira wanin Allah, ko yayi yanka, ko yayi alwashi ga wanin Allah, ko ya nemi taimako ko xauki da mamaci, ko wanda baya nan, ko da wani rayayye wanda ya ke nan amma ba shi da iko cikin abin da bashi da iko akansa sai Allah shi kaxai; to haqiqa yayi shirka mafi girma kuma yayi zunubin da ba'a gafarta shi sai ta hanyar tuba, duk xayane ya nufi wani gunkine, ko wata bishiya, ko wani dutse ko wani Annabi daga cikin Annabawa, ko wani waliyyi daga cikin waliyyai rayayye ko matacce, kamar yadda ake aikatawa yanzu ga wasu hubbarorin da ake ginawa akan qaburbura, to lallai Allah ba ya yarda a haxa shi da wani cikin bauta masa, ba da wani Mala'ika makusanci ba ko wani Annabi Manzo, haka nan ba da wani waliyyi ko

waninsu ba: Allah Maxaukakin sarki - yace: {Allah ba ya gafara in aka haxa shi da wani cikin baut}, kuma Allah - maxaukakin sarki - yace: {Kar ku kira Allah tare da wani xay}, kuma Allah -maxaukakin sarki - yace: {Ku bautawa Allah kar ku haxa shi da koma}.

Abin baqin ciki mai tsanani, a yanzu qaburbura a wasu garuruwa an maida su sun zama gumaka da ake bauta musu koma bayan Allah...wani daga cikinsu ma kan kira wanin Allah a ko ina, ko da ma ba'a wajen wani qabari bane, kamar yace: Ya Rasulallah! A lokacin miqewarsa ko kuma sanda wani baqon abu ya afku masa.

Ko kuma yace Madad ya Manzon Allah, ko ya wane, kuma idan aka hanashi ga barin hakan, su kance: Mu munsan cewa waxan nan ba wani abu na al'amari garesu, sai dai waxan nan wasu mutane ne salihai, suna da alfarma a wajen Allah, kuma mu muna nema ne da alfarmarsu da kuma cetonsu, kuma waxan nan sun manta ko sunyi biris gashi suna karanta Al-qur'ani cewa wannan da ainihinsa shine faxin mushirikai, kamar yadda Allah ya ambata a cikin Al-qurani acikin faxinsa: {Suna yin bauta ga abin da ba Allah ba wanda ba zai cutar da su ko ya amfane su ba, suna masu cewa waxannan masu ceton mu ne a wajen Allah, ka ce da su (ya manzon Allah) shin kuna ba Allah labarin abin da bai sani ba cikin sammai da qasa ne tsarki da xaukaka sun tabbatar masa game da abin da suke yi masa na tarayya da sh}. (Yunus: 18).

Da faxinsa - maxaukakin sarki -: {A saurara ga Allah kaxai tsantsar addini yake, waxanda suka riki majivinta lamari koma bayansa (suna cewa): ba mu bauta musu sai don su kusantar da mu zuwa ga Allah kusantar daraja, tabbas Allah na yin hukunci tsakaninsu cikin abin da suke

sassavawa tabbas Allah ba ya shiryar da duk wanda yake makaryacine mai tantangaryar kafirc } (Azzumar: 3).

Sai Allah ya ambace su da kafirai maqaryata, alhalin su suna qudurce cewa waxannan majivinta lamarin kawai a matsayin tsani suke tsakaninsu da Allah wajen biyan buqatunsu, wannan shine irin abin da masu bautar qaburnura ke cewa a yau, (Zukatansu suna kamanceceniya).

Abin da ke wajibi kan malaman musulunci su yi inkarin wannan mummunar shirkar, kuma su bayyana ta ga mutane, abin da yake wajibi ga mahukunta musulmi kuma shi ne ruguje irin waxannan gumakan da kuma tsarkake masallatai daga gare su.

Tabbas jagorori masu gyara da yawa sun yi inkarin irin wannan shirkar kuma sun yi hani daga gareta, suka kuma tsoratar kuma sukayi gargaxi, irin su Shehin musulunci Ibn Taimiyya, da almajirinsa Ibnul-Qayyim, da Shehin malami Muhammad xan Abdulwahhab, da Malam Muhammad xan Isma'il Assan'any, da Malam Muhammad xan Ali Asshaukany... da wasu da dama daga jagororin na da da na yanzu, waxannan sune littattafansu a wajen mu.

Imamusshaukany yana faxa a cikin Nailul'Auxar game da haka: Da yawa yayi nasu daga xaukaka gina-ginen qaburbura da kyautatasu daga abin da yake varnannakin da Musulunci ke kokawa dasu, daga cikinsu akwai qudurce-qudurcen jahilai irin qudurun kafirai ga gumakansu da ma abin da ya fi haka muni, inda suka tsammaci cewa gumaka na iya janyo anfani ko tunkuxe cututtuka, sai suka mayar dasu manufa wajen biyan buqatu kuma mafakar samun nasara kan abubuwan da

ake nema, sai suke roqon su irin abin da bayi ke roqon Ubangijinsu, kuma suke xaura xamarar tafiya wajen su, su riqa shasshafasu, suna neman albarkarsu su nemi taimako. A taqaice dai: Cewa su basu bar wani abu daga cikin abin da mutanen lokacin jahiliyya suke aikatawa da gumaka ba sai da suka aikata shi, tabbas mu daga Allah muke kuma zuwa gare shi mu ke komawa.

Duk da wannan mummunan abin qi da kafirci mai ban tsoro ba mu samun wanda ke fusata don Allah kuma ya yi kishi don kariya ga miqaqqen Addini, ba malami, ko mai koyo, sarki, ko waziri, ko wani mai Mulki.

Haqika labarai da yawa waxanda ba'a shakka tare dasu sun zo mana cewa masu bautar qaburbura ko da yawa daga cikinsu idan za su yi wa abokin husumarsu rantsuwa, sai ya rantse da Allah don fajirci, amma idan akace dashi bayan nan: Rantse da shehinka da abin qudurcewarka waliyyi wane sai ya tsaya inda-inda ya qi rantsewa sai kuma yayi iqirqri da gaskiya!! Wannan na daga mafi bayyanar dalilai masu nuni akan cewa shirkarsu takai qololuwa sama da shirkar wanda yace: Lallai cewa shi - Maxaukakin sarki - biyun biyu ne ko ukun uku ne.

Ya ku Malaman Addini! Ya ku sarakunan musulmi!!!

Wace masifa ce mafi girma ga musulunci da tafi kafirci?! Kuma wane bala'i ne ga wannan Addinin mafi cutar wa gare shi da ya wuce bautar wanin Allah?! Wace masifa ce ke samun musulmi da ta yi daidai da wannan masifar? kuma wane abin qi ne da ya wajaba a qi shi idan inkarin wannan shirka mabayyaniya ba zama wajibiba?.

Haqika da mai rai ka kira da ka jiyar da shi,

to amma babu rayuwa ga wanda ka kira,

kuma da wuta ka hura da ta haskaka.

to sai dai kai toka ka ke hurawa.

Maganar Shaukani ta qare -Allah yayi masa rahama-

Haqıqa bala'in ya qaru a bayansa sai ya zama ya fi yadda
aka siffanta shi, babu dabara babu qarfi sai na Allah -
maxaukaki mai girma-.

ALAQAR TAUHIDUL'ULUHIYYA DA TAUHIDURUBUBIYYA DA KUMA AKASIN HAKA:

Alaqar xayan nau'uka biyun da xayan shine cewa: Tauhidin rububiyya mai lazimtane ga tauhidin Uluhiyya, ma'ana cewa iqirari da Tauhidin Rububiyya yana wajabta iqirari da Tauhidi Uluhiyya, da kuma tsayuwu dashi.

Duk wanda ya san Allah a matsayin ubangijinsa kuma mahliccinsa mai jujjuya lamuransa; to ya zame masa wajibi ya bauta masa shi kaxai ba tare da abokin tarayya ba.

Tauhidin Uluhiyya ya qunshi Tauhidin Rububiyya, ma'ana cewa tauhidin rububiyya yana shiga qunshen cikin tauhidin Uluhiyya, wanda ya bautawa Allah shi kaxai ba tare da yayi masa tarayya ba; to tabbas ya qudurce shi ne Ubangijinsa kuma mahaliccinsa; kamar yadda Ibrahimul khalil - tsira da aminci su tabbata a gare shi - yace: {*Shin ba kwa bani labarin abin da kuka kasance kuna bautawa * ba ku da iyayenku wanda suka shuxe * to su ma'iyar ne a gare ni sai dai shi Ubangijin talikai * shine wanda ya halicce ni kuma shi ne yakeke shiryar da ni * kuma wanda shi ke ciyar da ni kuma yake shayar da ni * idan na yi rashin lafiya shi ke warkar da ni * kuma shi ne mai kashe ni sannan ya raya ni * kuma shi ne wanda nake kwaxayin ya gafarta kurakurai na ranar Al-qiyam*}. (Asshu'ara: 75-82).

Tauhidin Uluhiyya da na Rububiyya: Wani lokacin akan ambace su ne a tare to sai su bambanta a ma'ana sai xayan su ya zama vangare na xayan, kamar yadda ya zo a faxin Allah – -maxaukaikin sarki -: {*Ka ce ina neman tsari ga Ubangijin mutane * Mamallakin mutane * Abin bautawar*

mutane da gaskiy} (Annas: 1-3), Sai ya zama abin da ake nufi da Ubangiji anan: Mamallaki mai jujjuya halitta, Al'ilah kuma yana nufin cewa shine abin bauta da cancanta wanda ya cancanci a bauta masa shi kaxai. Wani lokacin kuma sai a ambaci xayan su shi kaxai, sai suyi tarayya a ma'ana xaya, kamar yadda faxin Mala'iku biyu ke ga mamaci a cikin qabari: Wanene Ubangijinka? Ma'anar Ubangiji a nan shine: Waye abin bautarka kuma Mahaliccinka? Haka kuma kamar yadda ya zo a cikin faxinsa – maxaukakin sarki -: {**Waxanda aka fitar da su daga gidajensu ba tare da wani haqqi ba sai don sun ce Ubangijinmu shi ne Allah**} (Al-Haj: 40) da kuma faxinsa - maxaukakin sarki -: {**Ka ce shin ga wanin Allah nake neman wani Ubangiji**}. Da faxar sa kuma: { **Lallai waxanda suka ce Ubangijinmu shi ne Allah sannan suka tsaya akan hakan** }.

Rububiyya a wannan ayar ita ce Uluhiyyah: Wanda Manzanni suka yi kira zuwa gare shi daga nau'ukan nan biyu shine Uluhiyya, domin Tauhidin Rububiyya shi ne al'umma suka tabbatar da shi ba wanda ke inkarin sa sai waxanda suka sava daga mutane, kuma suma a zahiri ne suke musanta shi kawai, to amma tabbatar da shi shi kaxai baya isa, haqiqa Iblis ma ya tabbatar da shi: {**Ya ce ya Ubangiji na! ina rantsuwa da abin da ka vatar da ni da shi...**} (Al-Hijir: 39). Mushirikai ma da suka rayu a lokacin Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi sun tabbatar da shi; kamar yadda ayoyi bayyanannu su ka nuna; kamar faxi Allah – maxaukakin sarki -: {**In ka tambaye su waye ya halicce su tabbas za su ce Allah ne**} (Azzukhruf: 87), Duk wanda ya tabbatar da Tauhidin Rububiyya kaxai to ba zai zama musulmi ba, jininsa da dukiyarsa ba su haramta ba, har sai ya tabbatar da Tauhidin Uluhiyya; ba zai bautawa kowa ba sai Allah.

Da wannan ne abin da malamai masu ilimin zance da kuma Sufaye suke riyawa yake vaci inda su ke cewa abin da ake nema ga bayi shi ne su tabbatar da cewa Allah shi ne Mahalicci Mai jujjuya komai, wanda ya tabbatar da haka to ya zama musulmi a wajensu, don haka suke bayyana Tauhidi a cikin littattafan da suka rubutasu a abinda yashafi aqidu a matsayin abin da ya dace da Tauhidin Rububiyya kawai; inda suke cewa: Tauhidi shi ne tabbatar da samuwar Allah kuma da cewa shi ne Mai yin halitta Mai azurtawa... da sauransu!! Sannan kuma sai su jero dalilai na tauhidin Rububiyya.

Babban Malamin Musulunci Ibn Taimiyya - Allah ya yi masa rahama - yace: Gaba xayan masu Ilmul kalam wanxanda suke tabbatar da Tauhidi cikin littattafan Ilmul kalam da na dubawa abin da suke son kaiwa shi ne su kasa Tauhidi gida uku, sai suke cewa: Allah shi kaxai ne cikin zatinsa ba shi da abokin tarayya, shi kaxai ne a cikin siffofinsa ba mai kama da shi, kuma shi kaxai ne cikin ayyukansa ba shi da abokin tarayya, kuma mafi shahara cikin nau'oi ukun nan shi ne na ukun, kaxaita Allah a ayyuka, shi ne cewa Mahaliccin duniya shi kaxai ne, suna masu kafa hujja da abin da suke ambatonsa na dalilan Tamanu'u (Shine tabbatar da kaxaitar Allah, kuma samuwar Alloli biyu zai kawo gajiyawarsu duka ko wani daga cikinsu) da makamantan sa, suna tsammani cewa wannan shine Tauhidin da ake buqata, wannan shi ne ma'anar fadinmu: Babu abin bauta da cancanta sai Allah, don ma kar su sanya ma'anar Uluhiyya kawai shine iko akan qirkirowa! Abu ne sananne cewa mushirikai cikin larabawa da suka rayu da Annabi Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - tun farko ba sa savani da shi ba game da haka, kai su sun kasance su na tabbatar da cewa lallai Allah shine Mahaliccin komai, kuma har

sun a tabbatar da qaddara ma, kuma duk da haka mushirikai ne su.

Wannan ita ce maganar shehin malamin - Allah ya masa rahama – kuma shi a bayyane yake acikin yin raddi ga wanda ke qudurce cewa Tauhidin da ake nema ga al'umma shi ne tabbatar da tauhidin rububiyya, faxin Allah – maxaukakin sarki - na qarfafar wannan maganar: {*Haqīqa mun aika wa ko wace al'umma da wani manzo (mai gargaxin da) cewa ku bautawa Allah ku nisanci Xagutu*}. (Annahl: 36), Manzanni ba su cewa da al'ummominsu: Ku tabbatar da Allah shi ne mahallici ba! Don kuwa sun tabbatar da hakan, kawai dai sun ce da su ne: (Ku bautawa Allah ku nisanci Xagutu).

Babban Malamin Musulunci Ibn Taimiyya - Allah yayi Masa Rahama - ya ce: Tauhidin da Manzanni su ka zo da shi ya qunshi tabbatar da Allahntaka ga Allah shi kaxai, cewar a shaida babu abin bautawa bisa canenta sai Allah ba'a bauta sai a gare shi shi kaxai.

Har zuwa inda yace: Kaxaita Allah bai tsaya kaxai a Tauhidin Rububiyya ba, shine cewa Allah shi kaxai ya halicci duniya kamar yadda mai zaton hakan ke zato daga cikin ma'abota Ilimin zance da Sufanci, suna zaton cewa in suka tabbatar da hakan ta hanyar kafa dalili; to sun tabbatar da tsantsan Tauhidi, kuma idan suka shaida da hakan suka kai qarshe cikin yin hakan; to sun kai matuqa ta kaxaita Allah.

Tabbas da mutum zai tabbatar wa Ubangiji da abin da ya cancance shi na siffofi, kuma ya tsarkake shi daga dukkanin abin da ya tsarkaka daga gare shi, kuma ya tabbatar da shi shi kaxai ne mahalliccin komai; to ba za'a kira wannan mutum mai kaxaita Allah ba, har sai ya

shaida da cewa babu abin bauta da cancanta sai Allah shi kaxai, kuma ya tabbatar da cewa Allah shi kaxai shi ne abin bauta wanda ya cancanci a bauta masa, kuma ya lazimci bautar Allah shi kaxai ba shi da abokin tarayya, kalmar Ilah na nufin abin bauta wanda ya cancanci bauta, ba wai Ilah tana nufin wanda ke da ikon qirqira ba, idan ya fassara ta da wannan ma'anar ya qudurce wannan ma'ana ita ce kaxai mafi kevanta da siffar abin bauta, ya sanya wannan a matsayin maqura wajen kaxaita Allah, kamar yadda masu aikata hakan ke aikatawa daga cikin masu maganarsa waxanda sune Assaifatiyya (Sune masu tabbatar da sunayen Allah da siffofinsa a dungle, tare da kore siffofin labarai da waxanda bana labarai ba), irin wannan shi ne abin da suke faxarsa daga Abul-Hasan da mabiyansa; waxannan ba su san haqiqanin Tauhidin da Allah ya aiko Manzonsa - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - don kuwa mushirikan larabawa sun kasance masu tabbatar da cewa Allah shi kaxai shi ne mahaliccin komai, kuma duk da haka mushirikai ne, Kuma Allah – maxaukakin sarki - yace: {*Kuma mafi yawansu ba su yin ĩmāni da Allah fāce kuma sunā māsū shirki*}. (Yusuf: 106).

Wani sashi na magabata suka ce: Ka tamabayi mushirikai wa ya halicci sammai da qasa? Zasu ce: Allah ne, a tare da haka kuma suna bautawa waninsa.

Kuma Allah – maxaukakin sarki - yace: {*Ka ce qassai da abin da ke cikinsu na waye in kuna da sani za su ce na Allah ne ka ce shin ba kwa yi tunani ba. Ka ce wanene Ubangijin sammai bakwai kuma Ubangijin Al'arshi Mai girma Za su ce na Allah ne. Ka ce ahe ba kwa ji tsoron Allah ba. Ka ce wanene taskokin komai suke a hannunsa wanda ke bayar da mafaka shi ba'a ba shi mafaka in har*

kun kasance kuna da sani. Za su ce na Allah ne, to yaya ake sihirce ku}. (Al'muminun: 84-89).

Ba duka wanda ya tabbatar da cewa Allah maxaukakin sarki - shi ne Ubangijin komai kuma mahaliccinsa bane ke kasancewa mai bauta a gare shi ba tare da haxa shi da wani ba, mai roqon shi ba waninsa ba, yake yin so don shi ya ke yin qiyayya don shi yake yin biyayya ga Manzanninsa...

Dukkanin mushirikai sun tabbatar da cewa Allah shine mahaliccin komai, sun kuma tabbatar da masu ceto waxanda suke haxa su da shi, suka sanya masa kishiyoyi...

Har zuwa inda malam -Allah yayi masa rahama- yace: Don haka ne yakasance daga cikin mabiyannan waxannan akwai mai yin sujjada ga rana da wata da taurari suna roqon su suna yin Azumi da yin yanka don su suna masu neman kusanci zuwa gare su, sannan yace: Wannan ai ba shirka bace, shirka ita ce in na qudurce cewa su ne masu jujjuya lamari na, kuma na xauke su dalili ko tsani ban zama mushiriki ba, kuma yana daga sanannen abu cikin Addinin Musulunci cewa wannan abu shirka ce. Zancensa ya qare.

Nace: Wannan shine abin da masu bautar qaburbura na wannan zamanin ke faxarsa, suna neman kusanci da su ta hanyar ibadodi da ban da ban, suna cewa: Wannan ba shirka bace, saboda mu ba ma qudurce cewa suna halitta kuma suna jujjuya lamurra, kawai mun xauke su a matsayin tsanunnuka da muke Tawassali da ma' abotansu.

SALO-SALO IRIN NA AL-QUR'ANI WAJEN YIN KIRA GA KAXAITA ALLAH DA BAUTA

Yayin da Tauhidin Rububiyya yakasance haqiqa mutane sun tabbatar dashi ta hanyar tataccen tunaninsu da kuma lurarsu da ita kanta duniyar, to tabbatar da shi shi kaxai ba ya isarwa cikin yi imani da Allah kuma ba ya tseratar da ma'abocin yin haka daga azaba, dukkanin kiran Manzanni ya tattaru akan kaxaita Allah da bauta, musamman kiran cikamakon Manzanni Annabinmu Muhammad - tsira da amincin Allah ya tabbata agare shi - da su gaba xaya, Annabi ya kasance yana neman mutane da su fahi: La'ilaha illallah, wacce ta qunshi bautar Allah, kuma su bar bautar dukkanin abin da ba shi ba, sai suka kasance suna gudunsa suna masu cewa: {Yanzu ya sanya abin bauta guda xaya kawai lallai wannan tabbasa abu ne mai ban mamaki}.

Sun yi ta qoqarin Manzo - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya bar yin Da'awah ya fita daga tsakaninsu da bautar gumaka, sun bi dukkanin hanyoyi a wannan, ta kwaxaitarwa da jawo hankali wani lokacin kuma ta hanyar tsoratarwa, alhali shi - Mai tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -yana cewa: (Na rantse da Allah da za su sanya rana a dama na wata kuma a hagu na, akan in bar wannan lamari; to ba zan barshi ba har sai Allah ya bayyana shi ko kuma in hallaka akan hakan).

Ayoyin Allah sun kasance suna ta sauƙa gare shi kan wannan Tauhidin, da kuma martini akan shubohohin mushirikai, da tsayar da hujjoji kan vacin tafarkin da suke a kai.

Haƙiqa salon Alqur’ani na yin kira ga kaƙaita Allah da ibada ya na da yawa, bari mu ambaci wasu daga ciki; daga cikinsu:

- 1) Umarninsa -maxaukakin sarki- da a yi masa bauta da kuma barin bautawa abin da ba shi ba; kamar yadda yake cikin faxinsa Maxaukakin sarki: {**Ku bautawa Allah kar ku haxa shi da koma**}. (Annisa: 36), Da faxinsa: {**Ya ku mutane ku bautawa Ubangijinku wanda ya halicce ku ya kuma halicci waxanda ke gabaninku**} (Albaqara: 21) Zuwa faxinsa: {**Kada ku kuskura kusanya kishiya ga Allah kishiya alhalin kuna sanin (haramcin hakan)**}. (Albaqara: 22).
- 2) Yana daga ciki: Bada labarinsa – tsarki ya tabbatar masa - kan cewa shi ne ya halicci halittu don bautarsa; kamar yadda ya zo cikin faxinsa: {**Kuma Ban halitta aljannu da mutāne ba sai dōmin su bauta Mini**}. (Azzariyat: 56).
- 3) Yana daga cikinsu: Bada labarinsa kan cewa ya aiko dukkanin Manzanni da yin kira zuwa ga bautarsa da kuma yin hani ga bautawa waninsa; kamar yadda yake cikin faxinsa: {**Haƙiqa mun aiko cikin kowace al'umma wani manzo da (ya isar da saƙon) ku bautawa Allah kuma ku nesanci xagutu**} (Duk wani abin bauta da ba Allah ba) (Annahal: 36).

- 4) Yana daga cikinsu kafa dalili akan kaxaita Allah da bauta da kuma kadaituwarsa cikin ayyukansa da halitta da jujjuya al'amurra, kamar yadda yake cikin faxinsa – Maxaukakin sarki -: {**Ya ku mutane ku bautawa Ubangijinku wanda ya halicce ku ya kuma halicci waxanda ke gabaninku**}. (Albaqara: 21). Da faxinsa: {**Kar ku yi sujjada ga rana bare wata ku yi sujjada ga Allah wanda ya halicce su**}, (Fussilat: 37), Da faxinsa: {**Shin wanda yayi halitta zaiyi daidai da wanda baiyi halitta ba?**}(Annahal: 17).
- 5) Yana daga cikinsu kafa hujja bisa wajabcin bauta masa tsarki ya tabbata a gare shi ta hanyar kaxaita shi da siffofin kamala da kuma koruwar hakan ga abubuwan bautar mushirikai, kamar yadda yake cikin faxinsa maxaukakin sarki -: {**Kuma ku bauta masa sannan ku yi dauriya da haquri da bautarsa, shin ko kun san wani takwaransa?**}, (Maryam: 65) Da faxinsa: {**Allah na da kyawawan sunaye ku roqe shi da su**}, (A'araf: 180) Da kuma faxinsa game da badaxayinsa Ibrahim cewa shi yace wa mahaifinsa: {**Ya Baba na don me ka ke bautawa abin da ba ya ji ba ya gani, kuma ba zai amfana maka komai ba**}, (Maryam: 42), Da faxinsa: {**Idan kun kira su ba za su ji kiranku ba**}, (Fatir: 14) Da faxinsa: {**Mutanen Annabi Musa a bayan shi sun riqi xan maraqi abin bauta, wanda aka kera shi daga kayan qawarsu yana da gangar jiki kuma yana wata irin qara, su ba su gani cewa ba ya iya yi musu magana kuma ba ya iya shiryar da su wani tafarki**} (A'araf: 148).

- 6) Yana daga cikin dalilan: Gajiyarwarsa ga abubuwan bautar mushirikai; kamar inda yake cewa: {Suna haxa Allah da abin da ba ya iya halittar komai alhali kuma su halittar su aka yi * ba sa iya yi musu wani taimako kuma ko kan su ma ba sa iya taimakawa}, (A'araf: 191-192). Faxin Allah - Maxaukakin sarki: {Ka ce: Ku kirayi waxanda kuke riya koma bayan Allah, ba za su mallakar iya yaye muku cuta, ku juyar da ita daga gare ku ba}, (Isra: 56), Da faxinsa - Maxaukakin sarki -: {Suna bautawa wanin Allah wanda baya mallakar musu wani arziki daga sammai ko qasa, kuma ba za su iya ba}, (Annah: 73), da kuma faxin Allah - Maxaukakin sarki -: {Ya ku mutane an buga wani irin misali ku yi sauraro zuwa gare shi, Tabbas waxanda ku ke kira koma bayan Allah ba za su tava iya halittar ko da kuxa ba ko da kuwa sun taru a kan yi hakan, kai in ya qwace wani abu daga gare su ma ba za su iya qwato shi daga gare shi ba, kaga mai nema da wanda ake nema a gare shi sun yi rauni}. (Alhaj: 73).
- 7) Yana daga cikin dalilan: Mayar da mushirikai masu bautawa wanin Allah wawaye, kamar inda Allah ya ke cewa: {Ya ce da su yanzu zaku riqa bautawa wanin Allah da ba ya iya amfanar da ku wani abu ko ya cutar da ku ba * Tir da ku da abin da ku ke bautawa wanda ba Allah ba, shi ba kwa hankalta ne}, (Al'anbiya: 66-67), da faxin sa - Maxaukakin Sarki: {Kuma wanene mafi vata daga wanda ke kiran wanin Allah wanda ba zai amsa masa ba har zuwa ranar Alqiyama, alhali kuma sun rafkana daga barin su} (Al'ahqaf: 5).

- 8) Daga cikin dalilan: Bayanin qarshen mushirikai waxanda su ke bautawa wanin Allah, da bayanin makomarsu tare da waxanda suke bautawa, a inda abubuwan da ake bautawa su ke barrantar da kansu daga bautar da aka yi musu a wani yanayi mafi qunci, kamar yadda yake cikin faxin Allah – Maxaukakin sarki -: {Da zai ga wadanxa suka yi zalunci lokacin da suka ga azaba, tabbas dukkanin qarfi gaba xaya na ga Allah, kuma lallai Allah mai tsananin azaba ne * A lokacin da wadanda ake bi za su barranta daga masu bin su, kuma suka ga azaba, kuma dukkan wasu hanyoyi sun yanke * masu biyayyar su ce da muna da damar komawa, da sai mu barranta daga gare su, kamar yadda suka barranta daga mu, haka nan Allah ke nuna musu ayyukansu asara ne a kansu, kuma su ba masu fita daga wuta bane} (Albaqara: 165-167), da faxin Allah - Maxaukakin sarki -: {Kuma ranar Al-qiyama za su kafircewa abin yin shirkarku, ba mai baka labari kamar gwani mai bada labara}, (Faxir: 14), da kuma faxinsa: {Kuma wa ya fi vata daga wanda ke kiran wanin Allah wanda ba zai karva masa ba har zuwa ranar Alqiyama alhali kuma sun rafkana daga kiran su * Idan aka tara mutane sai su kasance maqiya a gare su, kuma sun kasance masu kafircewa ga ibadarsu}, (Al'ahqaf: 5-6), da kuma faxin Allah - Maxaukakin sarki -: {A ranar da za'a tara su gaba xaya, sannan a ce da Mala'iku; Shin waxannan gare ku suka kasance suna yin bauta? * Sai su ce: tsarki ya tabbatar maka kai ne majivincin lamarinmu ba su ba, kai sun kasance ma suna bauta wa Aljanu, mafi yawancin su da su suke yi Imani}, (Saba'i: 40-41) da

kuma faxin Allah - Maxaukakin sarki -: {A lokacin da Allah ya ce: ya kai Isa xan Maryama, shin kai ka ce da mutane ku riqe ni da Ni da uwata a matsayin abubuwan bauta biyu ba Allah ba? Sai ya ce: tsarki ya tabbatar maka; bai kasancewa gare ni in ke faxar abin da ba ni da haqqi a cikinsa}. (Alma'ida: 116).

- 9) Yana daga cikin dalilan: Raddinsa - Maxaukakin sarki - ga mushirikai game da riqar abubuwan tsanantuwa tsakaninsu da Allah, kuma su tabbatar da cewa shi ke da ceto, tsarki ya tabbatar masa, ba'a nema sai a wajen sa, ba mai yin ceto a wajen sa sai da izininsa, bayan yardarsa ga wanda za'a ceta, tsarki ya tabbaratar masa - yace: {Shin ko sun riqi wasu masu ceto bayan Allah?, Ka ce: shin ba su kasance ba su mallaki komai ba, ba su hankalta ne * ka ce dukkanin ceto gaba xaya na Allah ne mallakar sammai da qasa nashi ne} (Azzumar: 43-44). Da kuma faxin sa - Maxaukakin sarki -: {Waye wanda zai yi ceto a wajensa in ba da izininsa ba} (Abaqara: 255), Da kuma faxinsa: {Da yawa Mala'iku cikin sammai, cetonsu ba zai wadatar da komai ba, sai fa bayan Allah ya yi izinin yin ceton ga wanda ya so kuma ya ke yarda} (Annajim: 26). Sai Allah – Maxaukakin sarki - ya bayyana a cikin waxannan ayoyin cewa dukkanin ceto nashi ne shi kadai, ba'a neman shi sai daga gare shi, kuma ba zai yiwu ba sai bayan izininsa ga mai yin ceton, da kuma yardarsa ga wanda ake nemawa ceton.
- 10) Daga cikin dalilan: Allah – tsarki ya tabbatar masa - ya bayyana cewa waxannan abubuwan bautar da

ba shi ba, ba wani amfani da zai sami masu bauta musu ta ko wace fuska, daga wannan ma ya nuna basu cancanci bauta ba, kamar yadda ya ke cikin faxinsa – Maxaukakin sarki -: {*Ka ce: ku kira yi waxanda kuka riya (cewa abubuwan bauta ne) baicin Allah, ba su mallakar ma'aunin zarra a cikin sammai, kuma ba su mallakarsa a cikin qasa kuma ba su da wani abu na tarayya a cikinsu, kuma ba shi da wani mataimaki daga gare su. kuma wani ceto ba ya amafani gare shi sai ga wanda ya yiwa izini*} (Saba'i: 22).

- 11) Yana daga cikin dalilan: Allah – tsarki ya tabbatar masa - ya buga misalai masu tarin yawa a cikin Alqur'ani yana mai bayyana vaacin shirka, yana daga cikin dalilan faxinsa – tsarki ya tabbatar masa -: {*Wanda yake yin shirka ga Allah kamar wanda ya surmiyo daga sama ne, tsuntsaye suke fautar sa, ko kuma iska ta ke wurgi da shi a wani waje mai nisa*} (Alhaj: 31). Allah Mai tsarki ya kamanta Tauhidi a wajen xaukakarsa da kaiwa maqurarsa da faxinsa da xaukakarsa a sama, sannan ya kamanta mai rabuwa da Tauhidi kamar wanda ke faxowa daga sama zuwa qasan qasa; saboda ya faxo daga qololuwar imani zuwa qasqancin kafirci, ya kuma kamanta Shaixanu waxanda zasu hana shi sakat da tsuntsun da zaiyi kaca-kaca da gavvansa, ya kuma kamanta son ransa da zai nisantar da shi da gaskiya da iska wacce zata jefa shi can wani wuri mai nisa. Wannan shine misali xaya daga cikin misalai masu yawa a cikin Alqurani kuma Allah – tsarki ya tabbatar masas - ya faxe su don bayanin vacin

shirka da kuma tavewar mushiriki a Duniya da lahira.

Duk abubuwan da muka kawo cikin wannan darasi na daga salon Al-qur'ani na kira zuwa ga kaxaita Ubangiji da da vata shirka kaxan ne daga mai yawa, babu abinda yake kan musulmi illa kawai ya karanta Al-qurani kuma yayi tadabburinsa don ya samu Al-khairi da yawa da kuma dalilai masu gamsarwa da hujjoji masu qyalqyali waxan da zasu tabbata a aqidar kaxaita Allah a cikin zuciyar mumini kuma ta cire masa kowace shubha.

FARUWAR SHIRKA CIKIN KAXAITA ALLAH DA AYYUKANSA

Abin da ake nema ga musulmi bayan ya san gaskiya to kuma ya san abin da yake kishiyar ta don ya nesance ta, kamar yadda ake cewa:

Na san sharri ba don na yi sharri ba,

sai don in sami kariya daga gare shi.

Huzaifa xan Yamani - Allah ya yarda dashi- ya kasance yana cewa: Mutane sun kasance suna tambayar Manzon Allah - tsira da aminci su tabbata a gare shi - game da alheri, ni kuma na kasnace ina tambayar sa game da sharri tsoron kar in afka cikinsa.

Daga nan ne ma sarkin muminai Umar xan Alkhaxxab - Allah ya qara masa yarda - yace: Ya kusa da igiyar musulunci ta warware qulli-qulli idan waxanda basu san Jahilaiyya ba suka taso a musulunci, gabanin haka ma Badaxayi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya fadi cewa: {*Ya Ubangiji na ka sanya wannan gari ya zama amintacce ka tseratar da ni da xa na da kada mu bauta wa gumaka, ya Ubangiji na lallai tabbas su suka vatar da da yawa daga cikin mutane*} (Ibrahim: 35).

Wannan na daga cikin abin da ke wajabta tsananin tsoron yin shirka, da kuma sanin ta domin musulmi ya nesance ta. Shirka itace juyar da wani abu na ibada zuwa ga wanin Allah, kamar addu'a, da yin yanka, da alwashi, da neman taimako ga wanda ba Allah ba cikin abin da ba shi da iko a kai sai Allah. Tauhidi shine kaxaita Allah – Maxaukakin sarki - da ibada. wanda hakan shi ne asali ga 'yan Adam, shirka kuma abu ne da ya bijiro agareshi: Allah – Maxaukakin sarki - ya ce: {*Mutane sun kasance al'umma*

guda, sai Allah ya aiki Annabawa suna masu bayar da bishara kuma masu gargaxi, kuma ya saukar da littafi da gaskiya tare da su, domin (Littafin) ya yi hukunci a tsakanin mutanen a cikin abin da suka sava wa juna a cikin sa} (Albaqara: 213).

Kuma Ibn Abbas - Allah ya yarda da shi - yace: Ya kasance tsakanin Annabi Adam da Annabi Nuhu qarni ashirin ne dukkaninsu a kan Musulunci suke.

Imam Ibn Qayyim - Allah ya yi masa rahama - ya ce: wannan zancen shi ne ingantacce yazo cikin ayar.

Malam Ibn Kasir shi ma ya inganta wannan zancen.

Qetare iyaka cikin sha'anin bayin Allah cikin mutanen Nuhu shi ne farkon abin da ya haifar da shirka a doron qasa.

Allah - Madaukakain sariki - yace: {Kuma suka ce: Faufau kada ku bar gumakanku, kuma faufau, kada ku bar wadda, kuma kada ku bar suwa'a, kuma kada ku bar Yagusa da Ya'uka da Nasra}. (Nuh: 23).

Bukhari ya faxa a cikin ingantaccen littafinsa daga Ibn Abbas - Allah ya yarda dasu -: Waxannan sunayen gumakan sunaye ne na salihan bayi cikin mutanen Nuhu, bayan sun shuxe sai Shaixan ya jefawa mutanensu waswasi da su kafa su a majalisansu da su ke zama kuma sannan su kira su da sunayensu, sai suka yi hakan, amma ba'a bauta musu ba, har sai da waxannan suka halaka, ilmi ya yi nisa aka mance da shi, sai aka bauta musu.

Malam Ibn Alqayyim yace: Da yawa daga cikin magabata na gari sun faxi cewa; Yayin da suka mutu sai suka duqufa kan qabarurrukansu, sannan suka suranta su

ta hanyar yin mutun mutumansu, sannan da lokaci yayi nisa dasu sai suka bauta musu.

Daga wannan hadisin da Bukhari ya ruwaitoshi daga Ibn Abbas cikin sha'anin qetare iyaka da mutanen Nuhu suka yi game da salihan bayi, da yin hotonsu da ajiye hotunansu da kafa su ko rataye su a majalisai, za mu gano haxarin yin hoto da hatsarin maqala su a jikin bangwaye, da kakkafa mutun mutumai a filaye da tituna, kuma yin haka na kai mutane zuwa ga shirka ta yadda zaa cigaba da girmama waxannan hotunan da mutun mutumai da aka kafa a hankali a hankali, ta yadda hakan zai kai ga a bauta musu, kamar yadda ya faru ga mutanen Annabi Nuhu.

Don haka ne ma Musulunci yazo da haramcin sassaqa hoto kuma ya la'anci masu yin hakan, kuma ya tsoratar da su da narko mafi tsanani, kuma su za su fi shiga mafi tsananin azaba ranar Alqiyama; don toshe kafar yin shirka, da kuma nisanta daga kwaikwayon halittar Allah - Mai girma da xaukaka -.

Kuma za mu riski daga wannan qissar tsananin kwaxayin Shaixan - Allah ya la'ance shi- wajen vatar da 'yan Adam. da makircinsa a gare su, kuma zai iya vullo musu ta amfani da dama cikin abin da ake so da kuma yin kira cikin kwaxaitarwa ga alheril; domin kuwa shi lokacin da ya ga tsananin qaunar mutanen Annabi Nuhu ga salihan bayi, da soyayyarsu garesu; sai ya kira ye su zuwa ga qetare iyaka cikin wannan soyayyar; ta yadda ya umarce su da kafa hotunan tarihi; manufarsa da haka shi ne fitar da su daga bin gaskiya zuwa ga vata, bai takaice hangensa ga mutanen lokacin ba, sai dai hangensa ya kai har zuwa waxanda za su biyo bayansu waxanda ilimi ya qaranta a cikinsu kuma jahilci ya yaxu a cikinsu, sai ya qawata

musu bautawa waxannan hotunan ya afka su cikin shirka mafi girma, suka taurare wa Annabinsu ta hanyar yi masa jayayya inda suke cewa: (Kar ku bar Allolinku).

Malam Ibn Alqayyim -Allah ya yi masa rahama- yace: Tabbas Shaixan ya yi wasa da mushirikai cikin bautar gumaka ko wane mutane gwargwadon hankalinsu, ya kirayi wani vangaren da zuwa ga bautawa ta hanyar girmama mamatan da aka sassaqa hotonsu, kamar yadda ya yi wa mutanen Annabi Nuhu, wannan shine inda ya fi biyo wa mafi yawancin mushirikai, amma kevantattun cikinsu sai suka riqi gumaka bisa siffofin taurari masu tasiri a wannan duniyar kamar yadda su ke riyawa, suka yi musu gidaje da qofofi da hadimai da masu gadi, da abubuwan neman kusanta zuwa gare su, kuma irin wannan bai gushe cikin wannan duniya ba tun da can har zuwa yanzu, asalin wannan ya samu ne daga mushirikan Assa'bi'ah, su ne mutanen Annabi Ibrahim -amincin Allah ya tabbata agareshi- waxanda yayi ja' in ja da su cikin lamarin yaqi da shirka, da ruguza hujjojinsu da ilminsa da kakkarya allolinsu da hannunsa, abin da ya kai ga suka nemi a qona Annabi Ibrahim, wasu vangaren kuma suka riqi wani gunki ga wata, suka riya cewa ya cancanci a bauta masa, kuma shi ake jinginawa gudanar da wannan duniyar ta qasa, wasu kuma suna bauta wa wuta, sune Majusawa, wasu kuma suna bautawa ruwa, wasu kuma na bautawa dabbobi, wasu na bautawa dawaki, wasu kuma na bautar shanu, wasu kuma na bautawa matattu da rayayyun mutane, wasu kuma na bautawa Aljanu, wasu kuma na bautar bishiyoyi, wasu kuma na bautar Mala'iku. maganar Ibnul qayyim -Allah ya yi masa rahama- ta qare.

Dashi ne ake sanin ma'anar faxin Allah –maxaukakin sarki-: {Wanda ya yi shirka da Allah kamar wanda ya faxo daga sama ne tsuntsaye suke qoqarin fauce shi ko kuma iska ta yi wurgi da shi a wani wuri mai nisa}. (Hajj: 31).

Da faxin Allah -maxaukakin sarki-: {Ba ku bauta wa kōme, baicinSa, fāce wafansu sūnāye wafanda kuka ambace su, kū da ubanninku. Allah bai saukar da wani dalīli ba game da su. Bābu hukunci fāce na Allah. Ya yi umurnin kada ku bauta wa kōwa fāce Shi. Wancan ne addini madaidaici, kuma amma mafi yawan mutāne ba su sani ba}. (Yusuf: 39-40).

Da kuma faxinsa -maxaukakin sarki-: {Allah Yā buga misāli; wani mutum (bāwa) a cikinsa akwai māsū tarayya, māsū mūgun hālin jāyayya, da wani mutum (bāwa) dukansa ga wani mutum. Shin, zā su daidaita ga misāli? Gōdiya ta tabbata ga Allah (a kan bayāni). Ā'a, mafi yawan mutāne ba su sani ba}. (Azzumar: 29).

Wavannan mushirikan yayin da suka bar bautar Allah shi kaxai ba tare da haxa shi da kowa ba, kuma itace aka halicce su kuma a cikinta farin cikinsu yake, sai aka jarabce su da bautar Shaixanu, son rai da sha'awe-sha'awe suka rarraba tsakaninsu, kamar yadda Malam Ibnulqayyim -Allah ya yi masa rahama- ya faxa:

Sun gudu daga bautar da aka halicce su sabo da ita.

sai aka jarabce su da bautar son rai da Shaixan

Zukata baza su taba haxuwa ba kuma gyara ba zai tava samuwa a duniya ba sai da kaxaita Allah, kamar yadda Allah –maxaukakin sarki-: {Shin ko sun riqi wasu abubuwan bauta da ba Allah ba a doron qasa, shin ko

waxannan abubuwan bautar na iya tayar da matattu,? to lallai da akwai wasu abubuwan bauta da suka cancanci a bauta musu da ba Allah ba to da sama da qasa sun vaci, Allah Ubangijin Al'arshi ya tsarkaka daga abin da suke sifantawa } (Al'anbiya: 21-22).

Haka nan iadan qasa ta kaxaita daga Tauhidi; to Alqiyama ta zo, kamar yadda Muslim ya ruwaito daga Annabi -tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi:- “Alqiyama ba za ta tashi ba har sai an wayi gari ba'a faxar Allah Allah”.

Kamar yadda mushirikan farko suka rarrabu a wajen yin bauta da kuma abubuwan da suke bautawa haka masu bautawa qaburbura suka rarrabu wajen bautawa qaburbura; kowannensu yana da nashi qabarin da ban daya ke neman kusanci dashi ta hanyar ibadoji kala da ban da ban, ko wace Xarikar Sufaye tana da nata shehin wanda muridansa ke riqa abin bauta ba Allah ba yana shar'anta musu abin da Allah bai ce a yi ba cikin Addini.

Haka nan Shaixanu ke wasa da 'Yan Adam, kuma ba hanyar tsira daga sharrinsu da makircinsu sai ta hanyar Tauhidi da kuma riqo da Kitab da sunnar Manzonsa.

Muna roqon Allah ya nuna mana gaskiya gaskiya ce ya azurta mu da bin ta, ya kuma nuna mana qarya qarya ce ya azurta mu da nisantar ta, shi Allah shi ne majivincin lamarinmu, madalla da majivincin lamari madalla da mai taimako.

HAXARIN SHIRKA DA WAJABCIN TSORATARWA DA YINTA TA HANYAR NISANTAR ABUBUWANDA KE JAWO TA

Shirka ita ce mafi girman zunubai; sabo da Allah – Maxaukakin sarki - ya bada labarin ba za'a gafartawa wanda bai tuba da yin shirka ba, duk da cewa shi Allah – tsarki ya tabbatar masa - ya rubuta akansa wajabcin yin rahama, don haka yana zama wajibi ga bawa ya tsoraci shirka ya kasance mai tasnanin tsoranta wacce ita ce ke jawo yin haka, ya yi qoqarin saninta don ya kare kansa, don shirka ta ita ce mafi munin munanan ayyuka kuma mafi girman zalunci.

Allah – Maxaukakin sarki - yace: {**Lallai shirka ita ce mafi girman zalunci**} (Luqman: 13). sabo da tana tauye girman Ubangi - Mai girma da xaukaka - kuma tana daidaita shi da waninsa; kamar yadda Allah – Maxaukakin sarki - yace: {**Waxanda suka kafirce suna karkacewa ga Ubangijinsu**} (Al'an'am: 1). Kuma Allah Maxaukakin sarki yace: {**Kada ku kuskura kusanya kishiya ga Allah kishiya alhalin kunsan haramcin hakan**} (Albaqara: 22).

Don ita shirka mai warwarewace ga abin nufi ga halitta da umarni ta kowace fuska, wanda ya taranya wani da Allah – mai girma da xaukaka – to haqiqa ya kamanta abin halitta da mahallici, mafi munin kamanceceniya kuwa kamanta gajiyayye mabuqaci a zati da mai iko kuma mawadaci a zati daga dukkanin ababen halitta.

Haqiqa Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya tsoratar da al'ummarsa daga shirka, ya toshe dukkanin hanyoyin da zasu kai zuwa gareta; Lallai Allah ya aiko Annabinsa Muhammad - tsira da amincin Allah

su tabbata agareshi – alhali a lokacin halin larabawa – kai dama halin al'ummar duniya gaba xaya sun kasance cikin mawuyacin hali in ban da wasu saura daga Ahlul kitabi, kamar yadda Allah – Maxaukakin sarki - ya face: {Lalle ne haqiqa Allah Yā yi babbar falala a kan muminai, domin ya aika a cikinsu wani Manzo daga ainihinsu yana karanta ayoyinsa a gare su, kuma yana tsarkake su, kuma yana karantar da su littafi da hikima kuma lalle, sun kasance daga gabani, hakqiqa suna cikin vata bayyananniya } (Ali Imran: 124).

Haqiqa al'umma sun kasance a wannan lokacin sun kasance tsakanin ximautacciyar bautar gumaka suna riqar abubuwan bauta daga duwatsu da aka qwaqwale su da kuma gumaka da aka kakkafa da suke duqufa a wajensu suna yin xawafi agefensu, suna gabatar musu da abubuwan yanka daga mafi tsada da daraja cikin dukiyoyinsu kai har ta kai ma suna iya gabatar da 'yayansu wa gumaka; kamar yadda Allah – Maxaukakin sarki - ya faza: {Kuma kamar wancan ne abubuwan shirkinsu suka qawatawa masu daga masu shirker, kashewar 'ya'yansu domin su halakasu, kuma su rikitar da addininsu agaresu } (Al'an'am: 137).

Xaya vangaren kuma sune Ma'abota littafi: Ko dai su kasance Nasara da suke cikin ximuwa suma sun bar hanya madaidaiciya sai suka sanya abIn bauta uku, suka mayar da malamansu da jagororinsu abin bauta koma da bayan Allah... Na biyunsu kuma su ne Yahudawa masu hallakarwa sun yi varna a doron qasa, suka rura wutar fiTintinu, suka warware alqawarin Allah kuma suka yi wasa da nassoshin littattafansu har suka caccanza abin da ke cikinsa daga asalin wajensa,

Vangare na uku su ne Majusawa masu bautar wuta, suka riqi abin bauta guda biyu xaya daga cikinsu mai samar da alheri, xaya kuma mai samar da sharri kamar yadda suka riya.

Vangare na huxu su ne Sabi'awa waxanda suke bautar taurari suna masu kuxurce tasirinsu a doron qasa.

Bangare na biyar su ne Dahriyyun waxanda basu da wani Addini, kuma basu yi imani da tashin Al-qiyama ba haka nan basu yi imani da hisabi ba.

Haka nan duniya take lokacin da aka aiko Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -: ana cikin duhun jahilci da makahon vata, sai Allah ya ceto al'umma da albarkar Da'awarsa ya fitar da mutane daga duffan jahilci zuwa hasken shiriya, kuma ya mayar da mutane kan miqaaqqiyar hanyar tafarkin Annabi Ibrahim - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -, sannan ya ruguza gumaka, ya hana shirka ya toshe dukkanin hanyoyin da suke janyota.

GA BAYANIN HAYOYIN DA SUKE JANYO SHIRKA TA HANYAR MAGANA KO AIKI WAXANDA DUK MANZON ALLAH TSIRA DA AMINCIN ALLAH SU TABBATA A GARE SHI YA YI HANI ZUWA GARE SU DON SUNA JANYO SHIRKA:

- 1- Manzoni Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya yi hani da furta wasu kalmomi waxanda cikinsu akwai daidaita Allah da halittarsa; kamar ka ce: (Allah ya so kaima ka so, ba dai don Allah da kai ba). Sai ya yi umarni da ace: (Allah ya yaso, sannan kaima kaso); saboda harafin Wawun yana nuna daidaito, amma Summa tana nuna jerantawa, wannan daidaitawa a cikin furuci shirka ce qarama, kuma hanya ce zuwa babbar shirka.
- 2- Mai tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi ya yi hani da qetare iyaka a wajen girmama qaburbura ta hanyar yin gini a kansu da sa musu siminti da kunna musu wuta dayi musu shafe da yin rubutu a kansu.
- 3- Yayi hani ga riqar qaburbura a matsayin wuraren yin salla; domin hakan ka iya sanya wa a bauta musu.
- 4- Yayi hanin daga yin sallah lokacin hudowar rana da kuma lokacin faxuwarta; saboda gujewa yin kamanceceniya da waxanda suke yi mata sujada a waxannan lokutan.
- 5- Kuma yayi hani da yin balaguro zuwa kowane guri da niyyar ibada don neman kusanci ga Allah; sai dai masallatai guda uku: Masallatai masu

alfarma na Makkha da na Madina, da kuma Masallacin Al'aqsa.

- 6- Kuma - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya hana wuce gona da iri cikin yabonsa, sai ya ce: "Kada ku wuce gona da iri wajen yabona kamar yadda Nasara suka wuce gona da iri ga Xan Maryam, ni kawai bawa ne, to kuce Bawan Allah ne kuma Manzonsa". Al'idra: tana nufin wuce gona da iri cikin yabo.
- 7- Mai - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya hana cika alwashi- a wani waje da ake bautar gumaka ko ake wani bikin idi daga iduddukan Jahiliyya - Dukkanin waxannan hane hane da Manzo ya yi tsoratarwa ce don kare Tauhidi, da kiyaye shi, da kuma toshe hanyoyi da kafofin da ka iya sawa a kauce daga tafarki, duk da wannan cikakken bayani na Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - da kuma wannan katangancewa mai tsanani da za su nesanta al'umma daga shirka sai da masu bautar qaburbura suka savawa sunnar Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - suka savawa umarninsa suka aikata abin da ya hane su yi; suka gina qubbobi a kan qaburbura, suka kuma gina masallatai akansu, sannan suka qawata su da kayan qawa iri iri, sukai ta yin ibadoji kalakala waxanda ba Allah ake nufi da su ba, Babban Malami Ibnulkayyim Allah ya yi masa rahama ya ce: (Duk wanda ya haxa sunnar Manzo - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - da abin da ya yi umarni dashi da kuma wanda yayi hani daga barinsa, sannan da kuma abin da

sahabbansa suka kasance a kana, da abin da mafi yawancin mutane suke a kan shi a wannan lokacin, zai ga cewa sun sava da juna ta yadda ba za su tava zama iri xaya ba har abada, Sai Manzo - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -ya yi hanin yin sallah ga qaburbura, su kuma ma'abota qaburbura suna yin sallah a gurin qabarurruka kuma zuwa gare su.

Kuma Manzo ya yi hani a riqe su a matsayin masallatai waxancan kuma suna gina masallatai a gurin kuma suna ambatansu Mahalarta don kamanta su da xakunan Allah.

Manzo ya yi hanin kunna fitilu a maqabartu waxancan suna sanya waqafi na kunna fitilu akansu.

Manzo ya yi hani da riqarsu wuraren bukukuwa, waxancan sun riqe su wuraren bukukuwa da ibada suna haxuwa a guraren kamar irin haxuwarsu ga bikin idi ko fiye da haka.

Manzo ya yi umarni da daidaitasu; kamar yadda Muslim ya ruwaito daga Abul Hayyaj Al'asady; ya ce: (Ali - Allah ya yarda da shi - ya ce da ni: Bana aike ka da abin da Manzo - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -ya aike ni da shi ba, kar ka bar wani hoto sai ka goge shi, haka nan kar ka bar wani qabari da aka yi wa tozo sai ka daidaita shi).

Waxancan suna wuce iyaka wajen savawa hadisi, suna xaga qaburbura su yi tudu kamar gidaje, suna gina qubbobi a kansu, (Manzo ya hana yin siminti

da yin gini a kan qabari); kamar yadda Muslim ya ruwaito daga Jabir - Allah ya qara masa yarda - cewa Manzo mai tsira da amincin Allah sutabbata agareshi -ya hana yin siminti ko yin gini a kan qabari. Ko a zauna akansa, ko ayi rubuta a kan sa” Kuma Manzo mai tsira da amincin Allah sutabbata agareshi -ya hana yin rubutu akansu”. ko kamar yadda Abu Dauda ya ruwaito cikin Sunan daga Jabir cewa Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya yi hani a sanya wa qaburbura siminti ko a yi rubutu a kansu.

Tirmizi ya fahi cewa: Hadisin Hasan ne kuma ingantacce. Amma waxancan sun kakkafa alluna suna rubuta ayoyin Al-qur'ani da makamantan haka a kansu.

Haka nan Manzo ya yi hani ga qara wata qasa da ba ta qabarin ba, kamar yadda Abu Dauda ya ruwaito daga Jabir cewa: lallai Manzo mai - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya yi hani a yi wa qabari siminti ko a yi rubutu a kanshi ko a yi qari a kanshi, waxancan suna qara siminti da duwatsu a kai.

Malam Ibrahim Annakha'i yace: Sun kasance suna qin a sanya musu jan bulo a kan qabarurrukansu.

Abin nufi waxancan masu girmama qaburbura, masu yin bukukuwa, masu kunna fitilu, masu gina masallatai da qubbobi a kansu, su masu warware abin da Manzo – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya yi umarni da shi ne, masu karkacewa

daga abin da ya zo da shi, mafi girma daga haka mayar da su masallatai da kuma kukkuna fitilu a kansu, wannan yana daga cikin manyan laifuffuka...

Maganar Ibnulqayyim ta qare cikin siffanta abin da masu bautar qabarurruka suka qirkiro a zamaninsa kum haqiqa ya qaru al-amarin bayansa kuma ya ci gaba zama mafi muni, kuma ya xauki wanda yake inkarin wancan yayi daban kuma mai tsanantawa kuma mai tauyewa ga haqqin Waliyyai.

Abin mamaki shi ne yadda suke kishi da sunan ana tauye haqqin waliyyai, ta yadda suke ganin barin bauta musu tauye haqqinsu ne, ba su kishin tauye haqqin Allah da shirka babba da ake yi masa, ba sa kishin tauye haqqin Manzo Allah - tsira da aminci su tabbata agareshi - ta hanyar savawa sunnarsa, babu dabara kuma babu qarfi sai ga Allah Maxaukakin kuma mai girma.

- 8- Qetare iyaka a cikin haqqinsa - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - haqiqa Annabi tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya yi hani game da qetare iyaka cikin girmamashi da yabon sa, to waninsa yana babin wanda ya fi cancantar haka; domin cewa hakan yana kaiwa i zuwa tarayyar ababan halitta a cikin haqqin mai halitta - tsarki ya tabbatar masa - kuma ya xaukaka, Kuma da wannan ne Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -ya hana yin azarbabi cikin yabonsa, kamar yadda – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya ce: "Kada ku wuce gona da iri wajen yabona kamar yadda Nasara

suka wuce gona da da iri ga Xan Maryam, ni kawai bawa ne, to kuce Bawan Allah ne kuma Manzonsa" Bukhari da Muslim ne suka rawaito shi, (Al'idra'a shi ne qetare iyaka a wajen yabo, abin nufi kar ku yabe ni har ku qetare iyaka cikin yabo na kamar yadda Nasara suka qetare iyaka cikin sha'anin Annabi Isa xan Maryam - amincin Allah ya tabbata agareshi - har ta kai sun jingina masa Allantaka. (Kaxai Ni bawa ne, ku ce da ni bawan Allah kuma Manzonsa); abin nufi ku sifanta ni da haka kar ku yi qari a kan haka; ku ce da ni bawan Allah kuma Manzonsa, kamar yadda Ubangiji na ya siffanta ni da haka, kamar yadda ya zo cikin faxin Allah -maxaukakin sarki- -: {**Dukkanin godiya ta tabbata ga Allah wanda ya saukar da littafi ga bawansa**} (Alkahafs: 1). Da kuma faxinsa: {**Tsarki ya tabbata ga wanda ya saukar da littafi raba gardama ga bawansa**} (Alfurqan: 1) Da kuma faxinsa: {**Yadda lamarin yake shi ne yayin da bawan Allah ya tashi yana mai kiransa**} (Aljinn: 19). Da kuma faxinsa: {**Ya kai wannan Manzo**} (Alma'ida: 41) Da kuma faxinsa: {**Ya kai wannan Annabi**} (Al'ahzab: 1).

Amma sai mushirikai suka qi bin umarninsa kuma suka sava masa ta hanyar aikata abin da ya hana, sai suka girmama shi da abin da ya hana su kuma ya tsoratar da su daga gare shi, sai suka zama kishiyarsa suka tsananta cikin haka, suka yi kama da Nasara wajen qetare iyaka da shirkarsu, suka qetare iyaka cikin haqqinsa - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - da abin da yake shirka ne qarara cikin waqe waqensu da rubuce rubucensu zubensu, kamar faxin Albusiry cikin

littafinsa Alburdatul madih yana magana da Annabi tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi:

Ya maffificin halitta ba ni da wani abin fakewa da shi**

in ba kai ba alokacin faruwar bala'ai mai gamewa.

Hakanan baituttukan da suka biyo bayan wannan baiti waxanda abinda suka qunsa shine fuskantar roqo da neman tsari da fakewa ga Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya kuma nemi yaye baqqan ciki daga gare shi a mafi quncin halaye kuma mafi tsananin wahalhalu, ya bara Allah - Maxaukaki da girma-.

Hakan kuwa ya faru ne cewa Shaixan ya qawata ga wannan mawaqin da kuma ire-irensa mummunan aikinsu, sai ya bayyanar musu wannan qetare iyaka cikin yabonsa, duk da kasancewar yin hakan shirka ce mafi girma- da sunan qaunarsa da girmama shi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -, ya kuma bayyanar musu da cewa bin sunna cikin rashin qetare iyaka dashi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi – acikin ainihin qiyayyarsa da kuma tauyeshi.

A haqiqanin gaskiya yin abin da Manzo - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya hana a qetare iyaka wajen yabonsa, da qin yin koyi da shi cikin maganganunsa da ayyukansa da kuma qin yarda da hukuncinsa shine tauyewa ta haqiqa ga haqqin Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - girmama shi bata faruwa kuma

soyayyarsa bata tabbata sai ta hanyar koyi da shi da taimakon addininsa da sunnarsa.

Haqıqa yazo cikin hadisin Abdullahi xan Asshikhir - Allah ya yarda da shi - ya ce: “Na yi tafiya tare da tawagar Bani Amir zuwa ga Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - sai muka ce da shi: Kai ne shugabanmu xan Shugabanmu, sai ya ce: Shugaba shine Allah Mai girma da xaukaka- sai muka ce kuma kai ne mafificin falala kuma mafi kyauta a cikinmu, sai ya ce: ku faxi dai abin da ku ke faxa ko wani sashi daga maganganunku-, kar shaixan ya riqeku amatsayin wakili”. Abu Daud ya Ruwaito shi Sanadi mai kyau.

A cikin wannan hadisin Mai - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya hana waxannan mutanen su ce da shi: Kai ne shugabanmu, inda ya ce da su Shugaba shi ne Allah - Mai girma da xaukaka- ya kuma hana su suce: (kuma kai ne mafificinmu a wajen falala da kyauta!), saboda ya jiye musu tsoron qetare iyaka, kuma ya qyamaci su yabe shi irin yabon da ka iya kai su ga qetare iyaka, har ya ce: (kar shaixan ya riqeku wakili), abin nufi: kar ya mayar da ku wakilansa, Aljaryu shine manzo ko wakili, sai ya bayyana da wannan cewa: yabon mutum ko da da abin da ya ke da shi ne to yana daga aikin Shaixan; saboda yin hakan ka iya janyo girmama wanda ake yabo, yin hakan na daga cikin abin da ke kore cika tauhidi; kamar yadda yin haka ka iya sanya mai yabo ya qetare iyaka har ta kai ya kai wanda yake yabo matsayin da bai cancance shi ba.

Haqīqa - mai tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya yi hani ga qetare iyaka agame dashi, Al'idra'a shi ne yin qari cikin abin da ya kamata a yabi mutum har ya kai izuwa ga shirka ko a siffanta shi da siffofin Allah, kamar yadda ya faru cikin wasu da yawa daga yabo da aka yi wa Annabi waxanda wasu masu qetare iyaka suka yi; kamar Mai Alburdah da makamantansa, daga abin da yakaisu zuwa ga yin shirka mafi girma; kamar inda ya ke cewa:

Ya mafificin halitta ba ni da wani abin fakewa da shi**

in ba kai ba alokacin faruwar bala'ai mai gamewa.

Da faxinsa:

Daga cikin kyautarka akwai Duniya da Lahira ** yana daga cikin ilimummukanka ilimin Lauhil mahfuz da Alqalami.

Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - bayan Allah ya cika masa matsayi na bauta, sai ya wayi gari yana qin a ke yabonsa; don kare wannan matsayin na bauta, da kuma kare aqida, ya kuma shiryar da al'umma da su bar yin hakan; a matsayin nasiha da kare matsayin Tauhidi ta yadda duk wani abu da zai vata shi ko ya raunana shi ya shigeshi ta hanyar yin shirka da abubuwan da ke janyo faruwar haka, daga wannan akwai haninsa ga waxannan mutanen nan su ce da shi: Kai ne shugabanmu. kuma kalmar Assayyid an samo ta ne daga Assu'udad (Shugabanci).

Imam Ibn Al'asir - Allah ya yi masa rahama - ya faxa a cikin littafinsa Annihaya: Kalmar Assayyid ana ambaton Ubangiji da wanda yake mamallaki ko maxaukaki da mafifici da mai kyauta da mai haquri da mai jure cutarwar da mutanensa suke masa, hakanan miji da shugaba da jagora, faxinsa - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - acikin wannan hadisin da ya gabata: (Assayyid shi ne Allah), yana nufin shugabanci na gaske tabbatacce ya tabbata ga Allah – Maxaukakin sarki - kuma dukkanin halittu bayinsa ne, Assayyid in aka faxe ta ga Allah Maxaukaki to tana nufin Mamallaki Majivinci kuma Ubangiji. Abdullahi xan Abbas yace: Abin nufi da (Allah shine abin nufi da bukata), na nufin Shugaba wanda yacika acikin dukkanin nau'o'in shugabanci.

Ibn Al'asir - Allah ya jiqansa - yace: Wani mutum daga Quraishawa yazo, yace: Kai ne shugaban Quraishawa! sai yace: (Shugaba shi ne Allah), ai shi ne wanda shugabanci ya tabbata gareshi, kai ka ce baya son a gode masa ko a yabe shi, kuma yaso tawalu'u. Da Hadisi: (Ni ne shugaban 'yan 'Adam ba alfahari ba), Ya faxi haka ne yana bayyana abin da Allah ya girmama shi da shi na falala da jagoranci, kuma da zantarwa da ni'imar da Allah - Maxaukakin sarki - yayi masa da kuma sanar da al'ummarsa; don ya zama imaninsu da shi gwargwadon yadda ya dace kamar yadda aka wajabta shi, don haka ne ma ya bishi da cewa: (Ba alfahari ba), abin nufi wannan falalar dana sameta girmamawa ce daga Allah, ban sameta ta vangaren kainaba, ba kuma qarfi na ne ya bani

ba; don haka bai dace da ni yin alfahari da ita ba...
maganar ta qare.

Shi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - shine shugaban 'yan Adam kamar yadda ya yabada labara da hakan, amma lokacin da mutanen nan suka fuskanceshi da wannan lafazin (Assayyid) sai ya hana su faxar hakan, don tsoron qetare iyaka abin da ka iya kai su ga yin shirka. Yana daga abin da wannan hadisin na Anas xan Malik - Allah ya yarda da shi - ke bayyanawa: Cewa wasu mutane sunce ya mafificinmu xan mafificinmu! kuma shugabanmu xan shugabanmu! sai yace: "Ya ku waxannan mutanen ku faxi maganarku, kar shaixan ya rinjayeku ku, Ni Muhammadu nake bawan Allah ne kuma Manzonsa, bana son ku koxagani sama da matsayina wanda Allah Mai girma da xaukaka - ya kaini". Nasa'i ya ruwaito shi da sanadi kyakkyawa.

A cikin wannan hadisin akwai abin da ke bayyana cewa Manzo ya hana su suce: Ya shugabanmu don tsoron qetare iyaka cikin haqqinsa, sai ya toshe wannan kafar daga tushenta, ya kuma nuna musu cewa su siffanta shi da siffofi guda biyu waxanda sune mafi girman darajar bauta, tabbas Allah ya siffanta shi da su a wasu gurare cikin littafinsa, su ne suka zo a cikin faxinsa: Bawan Allah kuma Manzonsa, ba ya son su kai shi sama da inda Allah - mai girma da xaukaka - ya ajiye shi. ya yi haka ne don kare Tauhidi.

Irin wannan yana da yawa cikin sunna tabbatacciya daga gare shi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - Kamar faxinsa: "Kada ku

wuce gona da iri wajen yabona kamar yadda Nasara suka wuce gona da iri ga Xan Maryam, ni kawai bawa ne, to kuce Bawan Allah ne kuma Manzonsa".

Da faxinsa: "Lallai cewa ba a neman taimako da ni, kaxai dai ana neman taimako ne da Allah -mai girma da xaukaka-".

Kuma ya yi hani game da qoqarin yawan yin yabo ya kuma tsananta hanin, kamar inda ya ce da wanda ya yabi wani mutum: "Kaiconka! ka yanke wuyan abokinka", Kuma yace: "In kun haxu da masu yabo, to ku watsa turvaya a fuskarsu".

Saboda abin da ake jiyewa mai yin yabo tsoro na qetare iyaka, hakanan da abin da ake jiyewa wanda aka yaba tsoro na jiji kai, dukkaninsu biyun suna tasiri a aqida.

Abin tambaya shi ne ya halatta a ce ace da wani Sayyid?.

Ibn Al-qayyim ya ce: Mutane sun yi savani a cikin halaccin sakin kalmar sayyid a bisa mutum, sai wasu mutanen suka hana, kuma an ciro daga Malik, kuma suka kafa dalili da faxin Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - lokacin da aka ce da shi ya Sayyidana sai ya ce: Assayyidu shi ne Allah – Mai girma da xaukaka -.

Wasu kuma mutanen suka halattashi, kuma suka kafa dalili da faxin Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ga mutanen Madina:

“Kutashi zuwa ga shugabanku” kuma wannan shi yafi inganci daga hadisi na farko. Ya qare

Mai sharhi ya ce: Amma kuma kafa dalilinsu da faxin Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ga mutanen Madina ku tashi izuwa Shugabanku; to abin da yake a sarari cewa Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - bai fuskanci Sa'ad da shi ba, sai ya kasance a cikin wannan matsayi akwai rarrabewa. Ya qare

Kuma kamar cewa shi yana nufi da rarrabewa ne cewa shi bai halatta a fuskanci mutum kuma a ce da shi ya Shugaba ba daga babi na yabo, kuma ya halatta a faxi wannan cikin haqqinsa idan ya kasance baya nan kuma ya kasance daga cikin waxanda suka cancanci wannan siffar don aiki da baki dayan dalilan Allah shi ne mafi sani.

- 9- Qetare iyaka cikin managarta: Idan wuce gona da irin ya kasance a cikin haqqinsa - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - abin hanawa; to qetare iyaka cikin haqqin waninsa yana daga abin da yafi (hanuwa).

Kuma abin nufi da qetare iyaka cikin managarta xaukaka su sama da matsayinsu wanda Allah ya ba su izuwa abin da bai halatta ba sai ga Allah na daga neman taimako da su cikin tsanani, da kuma kewayawa ga qabarburansu, da kuma neman albarka da turvayarsu, da kuma yin yanka dan neman kusanci ga qabarburansu, da kuma neman madadi daga gare su.

Kuma haqiqqa Shaixan ya shigarwa da mutanen Nuhu shirka ta qofar qetare iyaka cikin

managarta, saboda haka ya wajaba a yi taka tsantsan daga haka, ko da munufa ta kasance mai kyau ce.

Kuma haqiqa ya faru a cikin wannan al'ummar kwatankwacin abin da ya faru ga mutanen Nuhu lokacin da Shaixan ya bayyanawa da yawa daga cikin waxanda aka jarraba da qetare iyaka da bidi'o'i cikin tsantsar girmama managarta da sonsu don afkadda su cikin abin da ya afkar da shi ga mutanen Nuhu, Shaixan bai gushe ba yana yiwa masu bautar qabarurruka yana faxa musu cewa gini da zama a qaburburan managarta ana xauka cewa soyayyace a gare su, kuma cewa addu'a a wajan qabarinsu ana amsata, sannan ya cire su daga wannan matsayi izuwa addu'a da kamun qafa da ita, idan suka saba da haka, sai ya cire su daga shi izuwa kiran bunnannun da bauta musu da roqonsu ceto ba daga Allah - mai girma da xaukaka - ba, sai qabarburan su zama gumaka a dinga rataya musu fitilu kuma ana ja musu labulaye kuma ana kewaya su kuma ana sunbantarsu, idan kuma suka saba da haka, sai ya cire su izuwa suna kiran mutane izuwa bautatawa waxannan qaburburan da kuma riqonsu idi da wajan ibada, idan kuma suka saba da haka kuma ya tabbatu a wajansu, sai ya cire su izuwa qudirta cewa wanda ya yi hani ga barinsu to haqiqa ya tauye waliyyai ya kuma qi su kuma ya riya cewa shi ba su da wata alfarma kuma ba su da wani matsayi.

Kuma haqiqa wannan yayi naso acikin zukatan da yawa daga jahilai da makaskanta, da kuma da

yawa daga waxanda ake dangantawa izuwa ilimi da addini, kai har ta kai suna gaba da ma'abota tauhidi, suka jefesu da masifu, kuma suka kore mutane ga barinsu; sun aikata haka baki xaya ta qarqarshin siturta da son managarta da girmamasu, kuma haqiqua sun yi qarya ne da hakan; domin cewa soyayyar managarta a bisa haqiqua tana kasancewa ne a bisa dacewa da Al-qur'ani da sunna, hakan kuwa yana faruwa ne ta sanin falalarsu da kuma koyi da su cikin aiyuka na qwarai ba tare da wuce gona da iri ko sakaci ba.

Kuma waƙanda suka zō daga bāyansu, sunā cēwa, {Yā Ubangijinmu! Ka yi gāfara a gare mu, kuma ga 'yan'uwānmu, waƙanda da suka riga mu yin ĩmāni, kada Ka sanya wani kulli a cikin zukātanmu ga waƙanda suka yi ĩmāni. Yā Ubangijinmu! Lalle Kai ne Mai tausayi, Mai jin kai}. (Alhashir: 10).

Babban Malamin Musulunci Ibn Taimiyya yace: To duk wanda ya qetare iyaka cikin wani Annabi ko wani mutumin kirki kuma ya sanya masa wani nau'i na Allantaka misali yace ya shugabana wane ka taimakeni, ko ka kawo min xauki, ko ka azurtani, ko kuma ni ina cikin kulawarka da makamancin wannan daga maganganu, to dukkan wannan shirkane da vata, za a nemi tuban wanda yayi ta, in ya tuba shike nan, idan kuwa bai tuba ba; sai a kashe shi, domin cewa Allah - mai tsarki da xaukaka - kaxai ya aiko Manzanni ne ya kuma saukar da littattafai don a bauta masa shi kaxai ba shi da abokin tarayya kuma ba a roqon wanin Allah a tare da shi, kuma waxanda suke kiran

wanin Allah tare da Allah misalin Almasihu da Mala'iku da gumaka ba su kasance suna qudirta cewa su suna yin halitta ba ne ko suna saukar da ruwa ko suna fitar da tsirrai, kaxai sun kasance ne suna bauta musu ko kuma suna bautawa qaburburansu ko kuma suna bautawa hotunansu kuma suna cewa: {Ba ma bauta musu face don su kusanta mu zuwa ga Allah kusanci} (Azzumar: 3). {Kuma suna cewa waxannan sune masu cetonmu a wajan Allah}, (Yunus: 18). sai Allah - mai tsarki - ya aiko Manzanninsa suna hani da a kira wani ba Allah ba, ba addu'a ta ibada ba ba kuma addu'a ta neman taimakoba. maganar Shehi - Allah ya jiqansa - ta tuqe.

Da kuma ita ce shubuhohin waxannan masu bautar qabarin ta yaye, waxannan da suke barrantar da aiyukansu wannan da cewa su ba sa qudircewa a cikin waliyyai tarayya da Allah a cikin halitta da arziqi da rayarwa da kashewa, kaxai suna qudircewa a cikinsu cewa su tsani ne tsakaninsu da tsakanin Allah cikin biyan buqatunsu da yayewar baqqan cikinsu, kuma ita ce ainihin shubuhar da mushirikan lokacin jahiliyya suka faxa; kamar yadda Allah ya ambata a cikin littafinsa kuma ya vata ta.

Kuma abin da ya faru cewa shirkar waxannan majirkintan ta qaru a bisa shirkar lokacin Jahiliyya, sai suka zama suna kiran sunayen waxannan matattun a kowane yanayi, kuma ba sa ambaton sunan Allah sai dai kaxan, kuma kaxai abin da yake gudana a kan harsunansu a kowane lokaci sunan Waliyyi, kuma waxannan na farkon

sun kasance suna yin shirkane a cikin yalwa kuma suna tsarkakewa acikin tsanani, waxannan shirkarsu kowane lokaci madawwamiyace acikin wadata da tsanani, kamar yadda Imami shugaba Muhammad xan Isma'il Al-San'ani - Allah yayi masa rahama - yace:

Kuma da yawa sun ta kururuwa da sunanta lokacin Masifu.

Kamar yadda Mubuqaci yake kiran abun nufi da buqata wanda yake shi kaxai.

To ya ku malaman musulmai ku ne ababen tambaya game da waxannan yankewar rasashshiya da fagauniya cikin vata.

Saboda me ba za ku bayyana musu hanyar gaskiya ba kuma ku hane su barin wannan shirkar mai girma alhalin ku ne kuke zaune tare da su kuma kuke cuxanyarsu? Saboda me kuka tozartar da abin da Allah ya wajabta akanku na daga kira da bayani da faxinsa: {Kuma a lokacin da Allah ya riqi alqawarin waxanda aka bawa littafi lalle ne kuna bayyana shi ga mutane kuma bkada ku voye shi ba} (Ali'imran: 18). Shin yanzu malamai basu zama magada Annabawa ba? kuma Annabawa sun zo da inkarin wannan shirkar da yaqar ahalinta har addini ya kasance baki xayansa ga Allah? To ku ji tsoran Allah wanda ya xora muku wannan nauyin kuma da sannu zai tambayeku a kansa, haqiqa ya zo a cikin hadisi ingantacce cewa malamin da ba ya aiki da iliminsa yana daga na farkon da wuta za ta fara huruwa dasu ranar Al-qiyama.

In kun kasance kuna ganin wannan shirkar kuma kuka bar mutane a kanta; to wannan lamari ne mai haxari, duk da dai kun kasance ba kwa ganinta shirka, to al'amarin yafi tsananin haxari; domin cewa ku kun jahilci abin da shi ne mafi bayyanar bayyanannu.

Ya Allah ka gyara halayen musulmai, kuma ka shiryi vatattunsu; lalle ne kai mai iko ne a bisa komai.

- 10-** Yin hoto tsani ne izuwa shirka: Kuma yin hoto ma'anarsa cirar shakalin wani abu da yanayinsa ta hanyar zane ko xaukarsa da wata ala ko sassaqawa da tabbatar da wannan shakalin a bisa wani allo ko wata takarda ko mutum mutmi.

Kuma malamai suna bijirawa ga hoto a cikin guraren aqida; domin yin hoto tsani ne daga tsanikan shirka kuma riyawa ne na yin tarayya ga Allah da halitta ko qoqarin hakan, kuma shirkar farko da ta faru a cikin qasa ta kasance ne ta sababin yin hoto lokacin da mutanen Nuhu suka gabatar da hotunan managarta kuma suka kafe su a guraren zama.

Kuma haqiqa Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya tsawatar ga barin hoto da dukkan nau'ikansa, kuma ya yi hani akansa, kuma ya yiwa wanda ya aikata shi alqawarin narko mai tsanani, kuma ya yi umarni da a shafe hotuna da kuma canjasu; domin yin hoto acikinsa akwai kwaikwayo ga halittar Allah - mai girma da xaukaka - wanda ya kaxaita da halitta; to wannan mutumin mai yin hoton yana qoqarin ya

kwaikwayi Allah - mai girma da xaukaka - a cikin abin da ya kaxaita da shi daga halitta. Kuma cewa hoto tsani ne daga tsanikan shirka, farkon faruwar shirka a qasa ya kasance ne ta sababin hoto, lokacin da Shaixan ya qawatawa mutanen Nuhu hotan managarta, kuma suka kafe hotunansu a bisa guraren zama saboda a dinga tunawa da halayensu da kuma koyi da su a cikin ibada, har lamari ya koma izuwa bautawa waxancan hotunan, da kuma qudirta cewa su suna amfanarwa kuma suna cutarwa koma bayan Allah.

To yin hoto shine mafari na bautar gumaka; domin cewa suranta abin halitta girmamawa ne gare shi kuma ana ratayuwa ne da shi a galibi, musammanma idan ya kasance abin surantawar mai mulki ne ko ilimi ko kuma nagarta, musammanma idan aka girmama hoton wajan kafe shi a garu ko tsayar da shi a titi ko wani fili, to lallai hakan yana iya kaiwa izuwa ratayuwa da su na daga jahilai da ma'abota vata, ko da kuwa bayan wani lokacine, sannan kuma a cikinsa akwai buxe qofa ga kakkafa gumaka waxanda ake bautawa koma bayan Allah.

Kuma da sannu zan koro hadisai ingantattu bayyanannu cikin wannan maudu'i tare da yi musu ta'aliqi na daga abin da ya sauwaqa:

- a) An karvo daga Abu Huraira Allah ya yarda da shi daga Manzon Allah - tsira da amincin Allah su qara tabbata agareshi - yace: "Allah Maxaukakin sarki - yace: Wanene mafi zalunci daga wanda ya tafi yana halitta irin halittata, to sai su halicci

qwayar zarra, ko kuma su halicci qwayar komayya, ko kuma su halicci qwayar sha'ir". Bukhari da Muslim ne suka fitar da shi.

Kuma ma'anarsa: Babu wani mafi tsananin zalunci daga wanda yake yin hoto; domin cewa shi yayin da yake suranta hoto a bisa zubin abin da Allah ya halitta na daga dabbobi ko wasunsu na daga ma'abota rai; ya zamo mai kwaikwayo ga halittar Allah wanda shi ne mahaliccin komai, kuma shine Ubangijin komai, kuma shine wanda ya suranta dukkan ababan halitta kuma ya sanya musu rai wanda da shine suke samun rayuwa; kamar yadda Allah -maxaukakin sarki - yace: {**Ya halicci sammai da kasā da gaskiya. Kuma Ya sūranta ku, sa'an nan Ya kyautata sūrōrinku**} (Attagabun: 3). Kuma Allah Maxaukakin sarki - ya ce: {**Shi ne Allah Mai halitta Mai ginawa Mai Surantawa**} (Alhashir: 24). Sannan lallai Allah yayi tahaddi ga waxannan masu surantawa waxanda suke qoqarin kwaikwayar halittarsa cewa su samar da rai a cikin waxancan hotuna waxanda suka suranta su rayu da shi kamar yadda suke cikin abun halitta, kuma wannan bayani ne na gajiyawarsu da kuma rashin dacewa da qoqarinsu, da kuma cewa su gajiyayyu ne ga samar da wata dabba mai rai; kuma su gajiyayyu ne ga samar da dabba mai rai, kuma su gajiyayyune ga samar da 'ya'yan itaciya da tsaba; (To sai su halicci kwaya mana).

- b)** Kuma Buhari da Muslimu sun ruwaito daga A'isha - Allah ya yarda a gare ta -: Lallai cewa Manzon Allah -tsira da Amincin Allah su Tabbata

a gareshi - yace: “Mafi tsananin azaba a cikin mutane a ranar Al-qiyama sune waxanda suke kwaikwayon halittar Allah”, To wannan bada labari ne daga gare shi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - na tsananin azabar masu yin hotuna a ranar Al-qiyama da mummunan qarshensu, ko da kuwa sun rayu a duniya amintattu, kuma an ambace su da fannanai, kuma an qarfafesu da wasu nau'ika na qarfafawa, to lallai suna da makoma da take jiransu idan basu tuba ba; domin cewa su da wannan aikin nasu ne suke kwaikwayar halittar Allah; ma'ana suke kwatantawa da abin da suke aikata shi na daga hotunan abin da Allah yake aikata shi na daga halitta kuma ya kaxaita da shi kuma bayan kuma (Shi ne Mai halitta Masani), {*Ko sun sanya abokanan tarayya ne ga Allah da suka halicce su kamar halittarsa, sai halittun sukai musu kamanceceniyaa gare su kace Allah shi ne Mahaliccin Komai kuma shi ne Makaxaici mai kuma Mai rinjaye*} (Arra'ad: 16).

Imamu Al-Nawawi - Allah ya jiqansa - ya faxa a bisa wannan hadisin: An ce wannan abin xauka ne a bisa wanda yake yin hoton don bauta, kuma shine mai yin gumaka da makamantansu, to wannan kafirine, kuma shine mafi tsananin azabar mutane kuma an ce shi ga wanda ya nufi wannan ma'anar wacce take cikin hadisin daga kwaikwayonsa halittarsa, kuma ya qudirta hakan; to wannan kafiri ne kuma, kuma na gare shi daga matsananciyar azaba abin da yake kan kafirin, kuma azabarsa zata qaru da qaruwar kafircinsa amma wanda bai qudirci ibada da ita ba wala

kwaikwayanta ba; to shine fasiqi ma'abocin zunubi mai girma ba za a kafirta shi ba.

Shehi Abdur-rahman xan Hasan - Allah ya jiqansa - yace: Idan wannan ya kasance ga wanda ya yi hoto a bisa misalin abin da Allah ya halitta na daga dabbobi, to yaya kenan ga wanda ya daidaita abin halitta da Ubangijin talikai, kuma ya juyar masa da wani abu na daga ibada.

Kuma Buhari da Muslimu - Allah ya jikansu - sun ruwaito daga Xan Abbas - Allah ya yarda da su - na ji Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yana cewa: Dukkan mai surantawa yana cikin wuta, za a sanya masa ga kowace sura da ya surantata wata rai da za a dinga yi masa azaba da ita a cikin Jahannama”.

kuma ma'anarsa cewa shi a ranar Al-qiyama za a zo da dukkan hotunan waxanda ya surantasu a duniya, sai a sawa kowace guda xaya daga cikinsu rai a yi ta yi masa azaba da ita a cikin Jahannama, hotunan kaxan ne ko da yawa, sai yasha fama da azabarta, ta yadda zai kasance ga kowane hoto mutum xaya da za a dinga yi masa azaba da shi a cikin Jahannama.

- c) Kuma Bukhari da Muslim - Allah ya jikansu - sun rawaiyo daga Xan Abbas “Kuma duk wanda ya suranta wani hoto, za a xora masa lallai da ya busa masa rai alhalin ba zai iya busa masa ba”.

Kuma wannan wani nau'i ne daban na azaba ga mai hoto, kuma ma'anarsa bayyananniya ce, shi ne cewa mai yin hoto dukkan hotunan da ya suranta su a duniya za'a halarto masa dasu a

gabansa, sannan a umarce shi da ya busa kowanne daga cikinsu rai, ta yaya zai iya hakan, (Ga shi rai daga al'amarin Ubangijina yake), kaxai kuma wannan don a azabtar da shi ne da kuma gajiyarwa gare shi; saboda an xaura masa abin da ba zai iya yi ba, sai ya zama abin yiwa azaba har abada. To hadisin yana nuni a bisa tsahon azabtarwarsa da kuma bayyana gajiyawarsa a cikin abin da yakasance yana yinsa a cikin duniyarsa na daga kwaikwayar halittar Allah.

- d) Kuma Muslim - Allah ya jiqansa - ya ruwaito daga baban Al-Hayyaj; ya ce: Ali - Allah ya yarda da shi - ya ce da ni bana aike ka da abin da Manzo - mai tsira da amincin Allah sutabbata agareshi - ya aike ni da shi ba, kar ka bar wani hoto sai ka goge shi, haka nan kar ka bar wani qabari da aka yi wa tozo sai ka daidaita shi.

A cikin wannan hadisin akwai umarni na goge hotuna, shi ne canjasu ga barin yadda suke, har kar wani abu daga yanayinsu ya wanzu na kamanceceniya da halittar Allah, kuma a cikinsa akwai umarni na rushe gini tsayayye a kan qaburbura na daga qubbobi da masallatai da waxansunsu na daga abubuwan da suke bayyana gumakanci.

Kuma a cikin wannan hadisin akwai umarni da hukunci a bisa tsanika biyu: na daga mafi girman tsanikan shirka da kuma abinda yake kaiwa da za a sadu zuwa gareshi: Su ne yin hoto da gini akan qabari, kuma wannan da misalinsa yana daga mafi girman maslahohin addini da kuma kiyayewa ga aqidar musulmi.

Kuma haqiqa ya yawaita a zamaninmu wannan yin hoton da aiwatar da shi da kafe hotunan da rataye su da kuma kiyayewa da hotunan tarihi, kuma gini a kan qabarurruka shima ya yawaita a cikin wannan zamanin, har ya zama wani al'amari ne da a ka saba da shi, kuma hakan ya faru ne saboda baquncin addini, da voye sunnoni, da bayyanar qagaggun al'amura, da shiru xin da yawa daga malamai, da miqa wuyansu ga al'amura afkakku, har dai aka wayi gari kyakkyawa ya zama abin qi kuma abin qi ya zama kyakkyawa a cikin mafi yawan garuruwa, kuma babu wani dabara kuma babu wani qarfi sai dai ga Allah - Maxaukaki Mai girma -.

To abin da yake wajibi shi ne faxakarwa da yin nasiha ga Allah da littafinsa da Annabinsa da kuma shugabannin musulmi da gama garinsu a keve kuma cewa masu kira a kan vata da masu kambama varna suna da yawa; to ba makawa daga yaye gurvatacciyar aqidarsu da mayar musu da martanin vatansu da nunawa musulmai sharrinsu domin su kiyaye su. Allah ya datar da musulmai ga aiki da littafinsa da kuma sunnar Manzansa.

**WARWARE SHUBUHOHIN MUSHIRIKAI
WACCE SUKE RATAYA DA SU CIKIN
BARRANTAR DA SHIRKARSU CIKIN KAXAITA
ALLANTAKA:**

Lallai cewa shi da sababin yaxuwar shubuhohi da hikayoyi wacce da yawa daga cikin mutane suka vata da ita kuma suka xauke ta dalili da za su jingina i zuwa gare ta cikin barrantar da vatansu da shirkarsu. sai suka yi jayayyar abin da suke kansa, sai ya zama ba makawa daga yaye gurvatacciyarta da bayyana vacinta, (Don ya hallaka wanda ya so ya hallaka a kan dalili ko kuma ya rayu wanda ya so ya rayu akan Dalili).

Kuma wannan shubuhohin akwai daga cikinsu wanda daxaxxune mushirikai na al'umman da suka wuce suna kafa dalili da su, kuma akwai daga cikinsu waxanda mushirikan wannan al'umma suke kafa dalili da su, yana daga cikin waxannan shubuhohi:

NA FARKO: Shubuhar da ta kusa ta kasance abar tarayya tsakanin vangarorin mushirikai cikin mabanbantan al'umma, ita ce shubuhar kafa dalili da abin da aka sami iyaye da kakanni a kansa, da kuma cewa su sun gaji wannan aqidar daga waxanda sukazo daga baya daga magabata, kamar yadda Allah Maxaukakin sarki - ya faxa game dasu: {*Kuma kamar haka, ba Mu aika wani mai gargadi ba a gabaninka, a cikin wata alkarya, face mani'imtanta sun ce, "Lalle mu, mun sami ubanninmu a kan wani addini kuma lalle mu, masu koyi ne a kan gurabunsu*} (Azzukhruf: 23).

Kuma wannan dalilin wanda ya gajiya da ya tsayar da dalilin da'awarsa shi yake fakewa da shi, kuma ita hujja ce vatacciya, ba za'a iya samamata wani ma'auni ba cikin

kasuwar jayayya; domin cewa waxanan iyayen waxanda ake ratayuwa da su ba a kan shiriya suke ba, wanda kuwa ya kasance a haka, biyayya gare shi da koyi da shi baya halatta.

Allah – madaukakin sarki - ya faha yana mai yi musu martani: {Ya ce ban zo muku da abin da yafi zama shiriya daga abin da kuka sami iyayenku a kansa ba?}, Kuma Allah – maxaukakin sarki - yace: {Shin kuma ko da iyayensu sun kasance ba su san kome ba kuma ba su shiryuwa? } (Azzukhruf: 24).

Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {Shin kuma ko da iyayensu sun kasance ba sa sanin kome kuma ba su shiryuwa? } (Alma'ida: 104). Kuma yace: {Shin kuma ko da iyayensu sun kasance ba sa hankaltar komai kuma ba su shiryuwa?} (Al-Baqara: 170).

Kuma kaxai koyi yana kasancewa da iyaye abin yabo ne idan sun kasance a kan gaskiya.

Kamar yadda - Maxaukakin sarki- ya faha game da Yusufa - aminci ya tabbata agareshi - cewa shi yace: {Kuma na bi hanyar iyayena Ibrahim da Ishaq da Ya'aqub bai kasantu gare mu ba mu yi shirka da Allah da wani abu} (Yusuf: 38).

Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {Kuma waxanda suka yi imani kuma zurriyarsu suka bi su da imani mun riskar da zurriyarsu da su} (Axxur: 21).

Kuma shubuhar kafa dalili da abin da iyaye vatattu suka kasance a kansa mai shiga ce cikin ran mushirikai, suna fuskata da ita da'awoyin Annabawa - tsira da aminci ya tabbata a gare su -:

Mutanen Nuhu lokacin da Nuhu ya ce da su: {Ya ku mutanena ku bautawa Allah ba ku da wani Allah in ba shi ba shin ba ko ji tsoronsa ba? * Sai mashāwarta waƙānda suka kāfirta daga mutānensa, suka ce: Wannan ba kōwa ba ne, fāce mutum misālinku, yanā nufin ya dāukaka a kanku. Dā Allah Yā so, lalle ne dā Yā saukar da Malā'iku, Ba muji (kōme) ba, game da wannan, a cikin ubanninmu na farko } (Almu'uminin: 23-24).

Sai suka sanya abin da iyayensu suke kai ya zama hujja wacce suke jayayya da ita da abin da Annabinsu ya zo musu da shi - aminci ya tabbata a gare shi -.

Da mutanen Salihu suna cewa da shi: {Shin kana hana mu mu bautawa abin da iyayenmu suke bautawa } (Hud: 62).

Da mutanen Ibrahim suna cewa da shi: {Ā'a mun sāmī ubanninmu, kamar haka ne suke aikatāwa } (Asshu'ara: 74).

Da Fir'auna yana cewa da Musa - aminci ya tabbata agareshi - Ya ce: {To, mēne hālin karnōnin farko? } (Xaha: 51).

Da mushirikan larabawa suna cewa da Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - lokacin da yace da su: kuce: Babu abin bautawa da cancanta sai Allah! suka ce: {Ba mu taɓa ji ba, game da wannan a cikin addinin karshe. Wannan bai zama ba fāce kiren karya } (Sad: 7).

NA BIYU: Kuma yana daga shubuhar da masu bautar qabubura suke kafa dalili da ita a yau zatonsu cewa mujarradin furtawa da La'ilaha illal-lahu ta wadatar ga shiga Aljanna, kuma ko da mutum ya aikata abin da ya aikata, to cewa shi ba za a kafirta shi ba alhali yana faxar: La'ilaha illal-lahu, suna masu ruqo da zahirin hadisai

waxanda suka zo a cikinta cewa duk wanda ya yi furuci da shaidu biyu wuta ta haramta a kansa.

Amsa akan wannan shubuha: Lallai cewa waxannan hadisai ba a sake suke ba, kaxai dai su ababen yiwa dabaibayi ne da wasu hadisan wanda suzo a cikinsu cewa shi babu makawa ga wanda yace: La'ilaha illal-lahu cewa ya qudirce ma'anarta a zuciyarsa kuma yayi aiki da abin da take hukuntawa yakuma kafirta da abin da ake bautawa koma bayan Allah, kamar yadda yake a cikin hadisin Utban: "Lalle Allah – Maxaukakin sarki - ya haramtawa wuta ga wanda ya ce La'ilaha illallahu yana mai neman yardar Allah da ita".

Kuma idan ba haka ba su ma munafukai suna cewa La'ilaha illal-lahu da harsunansu, alhali kuma su suna cikin qasan wuta, kuma furucinsu da La'ilaha illal-lahu bai amfanar da su komai ba; domin cewa su ba su qudirce da abin da take shiryarwa a kansa ba a zuciyarsu.

A kuma cikin riwayar Sahih Muslim "Duk wanda yace (La'ilaha illAllah), kuma ya kafircewa duk wani abin da ake bautawa ba Allah ba, an haramta tava dukiyarsa da jininsa, kuma hisabinsa yana ga Allah – Maxaukakin sarki -".

Sai Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya rataya haramcin dukiya da jini a bisa al-amura biyu: Na farko: Faxin La'ilaha illal-lahu. Na biyu: Kafircewa da abin da ake bautawa koma bayan Allah, kuma bai wadatu da mujarradin furta La'ilaha illal-lahu ba, sai yake nuni da cewa wanda ya faxi La'ilaha illal-lahu amma bai bar bautar matattu ba kuma da ratayuwa da qabari ba ba a haramta dukiyarsa da kuma jininsa ba.

NA UKU: Kuma yana daga shubuhohi wanda suka kafa dalili dasu kuma: Da'awarsu cewa shi ba zai afku a cikin wannan al'ummar Muhammad ba shirka alhali suna faxin La'ilaha illal-lahu Muhammad rasulul-lahi, kuma cewa wannan abin da suke cakuxawa da shi a gurin qabari na bautawa mamata da kiransu koma bayan Allah ba a kiransa da shirka a wajansu.

Amsa a game da wannan shubuhar cewa Annabi - tsira da aminci Allah su tabbata agareshi - ya bada labari cewa shi da sannu zai kasance a cikin wannan al'umma kamanceceniya da Yahudu da Nasara cikin abin da suke kai, kuma yana daga jimlar hakan riqonsu da malamansu da masu ibadarsu Alloli koma bayan Allah, kuma Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya bada labari cewa ita Al-qiyama ba za ta tashi ba har sai wasu rayayyu daga al'ummarsa sun haxu da mushirikai, kuma har sai wasu jama'a daga al'ummarsa sun bautawa gumaka, kuma haqiqa wannan ya faru a cikin wannan al'ummar na daga shirka da abubuwa fararru rusassu da kuma tafarkunan vata wanda wasu da yawan mutane suka fito da shi ga addinin musulunci, alhalin suna faxin La'ilaha illal-lahu...

Kuma yana daga shubuhohi wacce suka ratayu da su magana a kan ceto, yanda suke cewa mu ba muna nufi daga waliyyai da managarta su biya mana buqata koma bayan Allah ba, sai dai muna nufi daga gare su cewa su cecemu a wajan Allah, domin cewa su managarta ne da matsayi a wajan Allah, to muna nufi da alfarmarsu da cetonsu.

Kuma amsa cewa wannan shi ne ainihin abin da mushirikai suka faxeshi kafin wannan a cikin barranta daga abin da suke kansa, kuma haqiqa Allah ya kafirtar

da su kuma ya ambace su da mushirikai, kamar yadda yake cikin faxinsa – maxaukakin sarki -: {**Kuma suna bautawa wanin Allah wanda ba zai cutar da su ba kuma ba zai amfanar da su ba kuma suna cewa waxan nan su ne masu ceton mu a wajen Allah**} (Yunus: 18).

Ceto gaskiya ne, sai dai kuma mulki ne na Allah shi kaxai; kamar yadda Allah – Maxaukakin sarki - ya faha: {**Ka ce ceto na Allah ne baki xaya**} (Azzumar: 44).

Ita ana nemanta ne a wajen Allah ba daga matattu ba; domin cewa Allah bai yi rangwami a ciki neman ceto a wajen Mala'iku ba, ko kuma daga Annabawa ko waninsu ba; domin cewa ita mallakinsa ce - tsarki ya tabbatar masa -, kuma ana nemanta ne daga gurinsa, don yayi izini ga me ceton ya yi ceton, kuma lamarin ba kamar yadda yake a wajen halittu ba na gabatar da ceton a gurinsu ba tare da izininsu ba, kuma su dinga buqatuwa i zuwa karvar ceton saboda wasu buqatu da suke da su i zuwa gare su, kuma ko da ba su yarda da wanda aka nemarwa ceton ba; domin cewa su suna buqatuwa i zuwa mataimaka da wazirai, amma Allah - tsarki ya tabbatar masa -; ba za a cece wani ba sai da izininsa da kuma yardar sa ga wanda za a ceta xin, Allah – maxaukakin sarki - ya ce: {**Akwai malā'iku da yawa a cikin sammai cētonsu bā ya wadātar da kōme fāce bāyan Allah Yā yi izni (da shi) ga wanda Yake so, kuma Yake yarda**} (Annajim: 26).

NA HUXU: Kuma yana daga shubuhohin waxannan cewa su suna cewa waliyyai da managarta suna da wani matsayi a wajen Allah, kuma mu muna roqon Allah da alfarmarsu da matsayinsu.

Kuma: Lallai cewa muminai dukkansu waliyyan Allah ne, sai dai yankewa ga wani mutum abin ayyanawa cewa

shì waliyyi ne yana buqatuwa i zuwa dalili daga littafi da sunna, wanda walittakarsa ta tabbata a littafi da sunna, bai halatta garemu ba qetare iyaka a cikinsa da neman albarkarsa ba; domin cewa haka yana daga tsani zuwa shirka, kuma Allah ya umarce mu da mu roqe shi kai tsaye ba tare da riqar wasu tsanika ba tsakaninmu da shi ba, kuma cewa wannan shine dalilin da mushirikai suka dogara da shi kafin wannan, cewa su sun riqi waxannan masu ceto da tsani tsakaninsu da tsakanin Allah suna roqon Allah saboda alfarmarsu da kusancinsu, sai Allah ya yi inkarin haka a gare su.

BAYANIN NAU'IKAN SHIRKA BABBA

Shirka nau'i biyu ce: Shirka babba da shirka qarama, shirka babba tana kore Tauhidi, kuma tana fitarwa daga hanya. kuma tana da nau'ika da yawa bayanin sashinta ya gabata game da abinda ya shafi qabarurruka, kuma akwai wasu nau'ikan, daga cikin su:

1- SHIRKA A CIKIN TSORO

Tsoro kamar yadda malamai suka bayyana shi da afkuwar abin qi game da alama abar zato ko kuma sananniya, kuma shi ya kasu kaso uku:

NA FARKO: TSORON SIRRI: Shi ne jin tsoran abin da ba Allah ba na daga gunki ko xagutu ko mamaci ko fakakke daga Aljani ko mutum ya same shi da wani abin qi, kamar yadda Allah ya faza game da mutanen Hudu - aminci ya tabbata agareshi - cewa su sun ce dashi: {*Bā mu cēwa, sai dai kurum sashen abūbuwan bautawarmu ya sāme ka da cūtar hauka.*" Yace: "Lalle ne nī, inā shaida wa Allah, kuma ku yi shaidar cēwa" lalle ne nī mai barranta ne dagb abin da kuke yin shirki da shi } (Hud: 54-55).

Kuma haqiqa mushirikai sun tsoratar da Manzan Allah Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - da ga gumakansu; kamar yadda Allah Maxaukakin sarki - ya faza: {*Kuma suna tsoratar da kai da waxaanda suke koma bayansa*} (Azzumar: 54-55).

Kuma wannan tsoran ba na Allah ba shi ne mai afkuwa yanzu daga masu bautar qabarurruka da waxansunsu na daga gumaka, suna tsoransu, kuma suna tsoratadda ma'abota Tauhdi da su idan sukayi inkarin bauta musu, kuma sukayi umarni da tsarkake bautar ga Allah.

Kuma wannan nau'in na daga tsoro yana daga mafi muhimmancin nau'ikan ibada, ya wajaba tsarkake shi ga Allah shi kaxai - maxaukakin sarki - yace: {*Kada ku ji tsoronsu kuma ku ji tsorona in kun kasance mumina*}, (Ali Imran: 175). Kuma Allah -maxaukakin sarki - yace: {*Kada ku ji tsoronsu kuma ku ji tsorona*}, (Al-Ma'ida: 3).

Kuma wannan tsoron yana daga mafi girman matsayun Addini kuma mafi xaukarsu, to wanda ya juyar da shi ga wanin Allah to haqiqqa yayi shirka ga Allah shirka babba kuma muna neman tsari Allah.

NA BIYU: Daga ciki nau'ikan tsoran cewa mutum ya bar abinda aka wajabta masa saboda jin tsoran wasu sashi daga mutane, kuma wannan haramun ne, kuma shi ne shirka qarama, kuma wannan shi ne abin ambato acikin faxinsa - maxaukakin sarki -: {*Su ne waxan da mutane suka ce da su lallai mutane su sun taro muku saboda haka kuji tsoron su sai hakan ya qara musu imani suka ce Allah ya isar mana kuma madalla da Wakili * Saboda haka suka dawo da ni'ama daga Allah da falala kuma babu wani abun qi da ya same su kuma sun bi yardar Allah kuma Allah shi ne Ma'abocin falala mai girma * kaxai dama wancananku Shaixan ne yake tsoratar da majivintansa, kada kuji tsoronsu kuji tsorona indai ku mimina ne*}. (Ali-imran: 173-175).

Kuma wannan shi ne dai tsoran da aka ambata a cikin hadisin da Ibn Majah ya ruwaito shi daga Abu Sa'id Al-khudri - Allah ya yarda da shi - daga Manzan Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - cewa shi ya ce: "Kada xayanku ya wulaqanta kansa sai suka ce ya Ma'aikin Allah ta yaya xayanmu zai raina kansa? sai ya ce ya ga wani umarni na Allah a kansa a cikinsa akwai wata magana, sannan bazaiyi magana a cikinsa ba, Allah

- Mai girma da xaukaka - zaice da shi ranar Al-qiyama me ya haneka da kace acikin kaza da kaza? sai yace tsoran mutane, sai Allah - Mai girma da xaukaka- yace: {To ni kaxai ya fi cancanta ka ji tsoro}”.

NA UKU: Yana daga nau'ikan tsoro tsoro na xabi'a, kuma shine tsoro na daga maqiyi ko zakoka ko wasun waxannan, to wannan ba abin zargi ba ne kamar yadda - Maxaukakin sarki - ya faxa a cikin qissar Musa - Aminci ya tabbata a gare shi -: {**Sai ya fita daga gare ta yana me jin tsoro yana duddubawa**} (Al-qasas: 21).

Amma nau'i na farko wanda shine tsoran sirri to shi yana daga cikin mafi girman nau'ikan ibada, to ya wajaba a tsarkake shi ga Allah - Mai girma da xaukaka -hakanan nau'i na biyu, to shi yana daga cikin haqqoqin ibada kuma yana daga cikin abubuwan da suke cika ta.

Ma'anar faxin Allah - Maxaukakin sarki -: {**Kaxai wancananku Shaixani ne yake tsoratar da masoyansa**} (Ali-Imran: 175). Ya dinga tsoratar da ku da waliyansa.

To kada kuji tsoransu kuji tsorona, hani ne daga Allah ga muminai cewa suji tsoran waninsa, kuma umarni ne a gare su, su taqaita tsoronsu a kansa, to idan suka tsarkake tsoro da kuma gaba ki xayan nau'ikan ibada zai ba su abin da suke nema kuma ya amintar da su daga abin da suke jin tsoro, Allah – Maxaukakin sarki yace: {**Shin ba Allah bane mai isarwa da bawansa ba kuma suna tsoratar da kai da waxanda yake koma bayansa**} (Azzumar: 36).

Imamu Ibnul Qayyimu yace: Yana daga kaidin maqiyin Allah ya dinga tsoratar da muminai daga rundunarsa da waliyyansa don kar su yaqе su kuma ba ya umartarsu da kyakkyawa kuma ba ya hana su ga barin mummuna, sai

Allah ya bada labari cewa wannan yana daga kaidin Shaixan da tsoratarwarsa, sai ya hane mu mu ji tsoransu, to duk lokacin da imanin mumini ya yi qarfi, sai tsoran waliyyan Shaixan ya gushe daga gare shi, kuma duk lokacin da imaninsa ya yi rauni; sai tsoransa yayi qarfi daga gare su, kuma Allah ya faha: {Abin sani kawai, mai rāya masallātan Allah, shī ne wanda ya yi īmāni da Allah da Rānar Lāhira, kuma ya tsayar da salla kuma ya bāyar da zakka, kuma bai ji tsōron kōwa ba fāce Allah. To, akwai tsammānin wafānnan su kasance daga shiryayyu}, (Attauba: 18).

Sai Allah maigirma ya bada labarin cewa masallatai na Allah ne, kuma babu mai raya shi sai ma'abota imani da Allah da kuma ranar Lahira, waxan da zukatansu sukai imani kuma gavvansu sukai aiki, kuma sukai Iklasi wajen tsoronsa shi kaxai, sai ya tabbatar musu da raya masallatai bayan ya kore hakan daga mushirikai; Saboda raya masallaci baya kasancewa sai da xa'a da kuma aiki nagari, kuma mushiriki ko da yayi aiki, {To aikinsa kamar qawalwalniya ne a titi da mai jin qishirwa zai zaci ruwane har sai yazo ya tarar cewa babu komai}, (Annur: 39). ko kuma {kamar toka ne da Iska ta taso a ranar guguwa}, (Ibrahim: 18). To abinda ya zamanto haka gara babu shi ma.

Masallatai ba zasu rayu rayuwa ta haqiqa ba sai da aiki nagari wanda ya kafu kan Ikhlasi da Tauhidi da aqida ta qwarai wacce babu shirka a cikinta ko bidi'o'i da tatsuniyoyi, kuma ba wai raya su da tavo ba ko qawa, da manyan gine gine ba kawai, koko gina su akan qabari, saboda Annabi – tsira da amincin Allah sutabbata agareshi - ya la'anci wanda yayi hakan, Faxin Allah - Maxaukakin sarkin -: {Kuma ba ya jin tsoro sai Allah},

Ibn Axiyya yace: Yana nufin tsoron girmamawa da ibada da xa'a, babu makawa cewa mutum yana jin tsoron abubuwan tsoro na Duniya.

Kuma haqiqa Mu'awiya - Allah ya yarda da shi - ya aika i zuwa Uwar mumina A'isha - Allah ya yarda da ita - yana nema daga gareta ta rubuta masa wata takarda da zata yi masa wasiyya a cikinta amma kuma kada ta tsawaita a kansa, sai A'isha - Allah ya yarda da ita - ta rubuta masa abin da ta nassanta shi: "I zuwa Mu'awiyya - aminci ya tabbata a gareka - bayan haka lallai ne ni na ji Ma'aikin Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yana cewa: Wanda ya nemi yardar Allah da savawa mutane, Allah zai isar masa wahalar mutanen, kuma wanda ya nemi yardar mutane da savawa Allah, Allah zai dogarar da shi i zuwa mutanen.

Da Aminci. Abu Nu'aim ne ya ruwaito shi a cikin Al-Hilyat, kuma Xan Hibban ma ya ruwaito shi a cikin ingantaccensa da lafazin: "Duk Wanda ya nemi yardar Allah da savawa mutane; Allah zai yarda da shi kuma mutanen su yarda da shi, kuma wanda ya nemi yardar mutane da savawa Allah; Allah zai yi fushi da shi kuma zaisa mutane su yi fushi da shi".

Shehin musulunci Ibn Taimiyya - Allah ya jiqansa - ya ce: kuma A'isha ta rubuta i zuwa Mu'awiya, kuma an ruwaito cewa ita ta xaga shi: (Wanda ya yardar da Allah da savawa mutane; Allah zai isar masa wahalar mutane, kuma wanda ya yardar da mutane da savawa Allah; ba zasu wadatar gare shi da wani abuba daga Allah), Wan nan shi ne lafazin da yake marfu'i.

Kuma lafazin da yake mauqufi (Wanda ya tsaya ga sahabi): (Wanda ya yardar da Allah da savawa mutane;

Allah zai yarda da shi kuma mutane za su yarda da shi, wanda kuma ya yardar da mutane da savawa Allah; gode masa da mutane suke yi zai koma zargi).

Kuma wannan yana daga mafi girman fahimta a cikin Addini cewa wanda ya yarda da Allah da savawa mutane, ya kasance haqiqa mai jin tsoransa, kuma ya kasance bawa managarci, Allah ne majivincin managarta, kuma Allah ya isarwa bawansa, { [Kuma wanda yaji tsoron Allah, zai sanya masa mafita kuma zai azurta shi daga inda ba ya zato](#) }, (Axxalaq: 2).

Kuma Allah ya isar masa wahalhalun mutane ba tare da kokonto ba, amma kuma kasantuwar mutane baki xaya su yarda da shi haqiqa ba zai samu hakan ba, sai dai za su yarda da shi idan suka kuvuta daga buqatu, kuma idan qarshe ya bayyana a gare su.

(Wanda ya yardar da mutane da da fushin Allah; ba za su amfanan da shi komai daga Allah ba), kamar azzalimin da yake cizon hannayensa ne.

Amma kasancewar mai gode masa ya koma mai zargi, to wannan yana afkuwa da yawa, kuma ya same shi a qarshe; domin cewa qarshe mai kyau yana kasancewa ne ga masu tsoran Allah, kuma a farko ba za a same su da son ransu ba. Maganarsa ta zo qarshe - Allah ya jiqansa -.

Kuma daga wannan hadisin da riwayoyinsa yake bayyana cewa mutum idan yana neman yardar Allah da aikinsa da abin da yake fusata mutane, zai sami maslahohi manya biyu: Allah – Maxaukakin sarki - zai yarda da shi kuma mutane ma za su yarda da shi, wanda kuma ya kasance da akasi yana neman yardar mutane da aikinsa da abin da yake fusata Allah - Mai girma da xaukaka -, cutuka biyu

za su same shi: Fushin Allah da fushin mutane, sai yake shiryarwa abisa cewa yardar Allah – Maxaukakin sarki - tana tattare alheri baki xayansa, kuma cewa yardar mutane da abin da yake fusata Allah yana tattare sharri baki xayansa.

Muna roqon Allah sauki da kuvuta.

Wannan kuma yana wajaba mu sani cewa tsoro daga Allah - tsarki ya tabbatar masa - ya wajaba ya kasance a haxe da raja'i da so, ta yanda ba zai kasance tsoro ne da zai sa a yanke qauna daga rahamar Allah ba; domin bawa yana tafiya ne i zuwa ga Allah tsakanin tsoro da raja'i, ta yanda ba zai tafi tare da tsoro kawai ba har ya zamanto ya yanke qauna daga rahamar Allah ba, kuma ba zai tafi tare da raja'i kawai ba har ya zamanto ya aminta daga tanadi mara daxi a wajan Allah ba; domin cewa yanke qauna daga rahamar Allah da kuma aminta daga tanadinsa mara daxi suna kore kaxaita shi: Allah Maxaukakin sarki - yace: {*Shin fa, sun amince wa makarun Allah? To, bābu mai amince wa makarun Allah fāce mutāne māsū hasāra*}, (A'araf: 99). Kuma Allah Maxaukakin sarki - yace: {*Lallai ne cewa shi ba bu mai yanke qauna daga rahamar Allah sai dai Mutane kafirai*} (Yusuf: 87), Kuma yace: {*Kuma wāne ne yake yanke tsammāni daga rahamar Ubangijinsa, fāce batattu?*}, (Al-Hijir: 56).

Isma'il xan Rafi'u yace: (Yana daga aminta daga tanadi mara daxi tsayawar bawa akan zunubi yana burin gafara daga Allah).

Kuma Malamai suka ce: Al-Qanux: (Nesata yayewa da yanke qauna gare shi, kuma shi yana daura da amincewa daga tanadi mara daxi na Allah, dukkansu biyun zunubi ne mai girma, bai halatta ga mumini ba ya dogara a bisa

tsoro kaxai har ya yanke qauna daga samin rahamar Allah, kuma kada ya dogara da raja'i kawai har ya zamnto ya aminta daga azabar Allah, bari dai ya kasance mai tsoro kuma mai raja'I, yana tsoron zunubansa, kuma yana aiki da xa'ar Allah, kuma yana raja'in rahamarsa kamar yadda Allah – Maxaukakin sarki - ya faxa ga Annabawansa: {Lallai ne su sun kasance suna gudun tsere zuwa ga aiyukan alheri kuma suna kiranmu akan kwaxayi da fargaba kuma sun kasance masu tsoro a garemu}, (Al-Anbiya: 90). Kuma yace: {Wadāncan, waḍānda suke kiran, sunā nēman tsāni zuwa ga Ubangijinsu. Waḍanne ne suke mafifita a kusanta? Kuma sunā fātan sāmūn rahamarSa, kuma sunā tsōron azābarSa. Lalle ne azābar Ubangijinka ta kasance abar tsōro ce}, (Al-Isra'i: 57).

Kuma idan tsoro da raja'i suka haxu sai su ingiza bawa i zuwa aiki da kuma aikata sababai masu amfani; domin cewa shi tare da raja'in zai dinga aiyukan xa'a don fatan samun ladanta, kuma tare da tsoro zai bar sabo tsoran uqubarta. Amma idan ya yanke haso daga rahamar Allah to cewa shi zai tsaya ne ga barin aiyuka na gari, kuma idan ya aminta daga azabar Allah da uqubarsa to cewa shi zai ingizu i zuwa aikata savo.

Wasu sashin malamai suka ce: Wanda ya bautawa Allah da so kaxai to shi sufi ne, wanda kuma ya bauta masa da tsoro kaxai to shi Baharure ne, wanda kuma ya bauta masa da raja'i kaxai to shi Bamurji'e ne, wanda kuwa ya bauta masa da so da tsoro da raja'i; to shi mumini ne, kamar yadda Allah ya siffanta hakan ga zavavvun halittarsa lokacin da tsarki ya tabbatar masa yake cewa: {Wadāncan, waḍānda suke kiran, sunā nēman tsāni zuwa ga Ubangijinsu. Waḍanne ne suke mafifita a kusanta?

Kuma sunā fātan sāmūn rahamarSa, kuma sunā tsōron azābarsa}, (Al-Isra'i: 57).

Kuma haqīqa Allah ya siffanta waxan da suka bar vangaren tsoro kuma suka ingiza cikin savo, kuma suka aminta daga uquba da cewa su hasararru ne, sai – Maxaukakin sarki - yace: {Ko Mutanen Alqarya sun aminta Azabarmu ta zo musu da daddare suna bacci, ko kuma Azabarmu ta zo musu da safiya suna cikin halin wasa, ko sun aminta da makircin Allah saboda babu mai yarda da makircin Allah sai mutane tavavvu}, (Al-Araf: 97-99).

Kuma ma'anar ayoyin: Lallai cewa Allah yayin da ya ambaci ahalin alqaryu masu qaryata Manzanni waxanda suka zarce a cikin kafirci da savo, ya ambata cewa abin da ya xauke su a bisa hakan shi ne aminta daga tanadin Allah da kuma rashin tsoro daga gare shi, kuma tanadin Allah shine cewa shi idan bawa ya sava masa kuma ya fusata shi sai yayi masa ni'ima da wasu abubuwa wanda bawa zai zaci cewa su suna daga yardar Allah gare shi, alhali su talala ce a gare shi. To waxannan kafiran sun aminta da tanadin Allah da su yayin da yayi musu talalar da yalwa da ni'imomi sai suka savawa Manzanninsu kuma suka ci gaba da savo har Allah ya halakar dasu.

Kuma ya gargaxi waxanda suka zo a bayansu cewa kada su aikata kwatankwacin aikinsu sai abin da ya same su ya sameku, sai Maxaukakin sarki ya ce: {Shin, kuma bai shiryar da wadanda suke gādon kasa ba daga bāyan mutānenta cēwa da Munā so, dā Mun sāme su da zunubansu, kuma Mu rufe a kan zukātansu, sai su zama bā su ji?}, (Al-Araf: 100).

Wasu sashin malamai sukace: Tsoran bawa yana faruwa ne daga wasu al'amura sune:

NA FARKO: Saninsa da laifi da muninsa.

NA BIYU: Gasgatawarsa da alqawarin narko, kuma cewa shi Allah ya tsarawa kowane laifi akwai uqubarsa.

NA UKU: Kasantuwarsa bai sani ba wataqila shi a hana shi daga tuban kuma a tsare tsakaninsa da tsakaninta idan yana yin zunubin.

Da kuma waxannan ukun ne tsoro yake tabbata a gare shi kafin zunubin da bayansa sai yakasance tsoransa ya fi tsanani.

Kuma su Annabawa - aminci ya tabbata agaresu - burinsu ga Allah ba ya yankewa har abada, kuma ba sa yanke qauna daga rahamar Allah a cikin gaba xayan lokatai, duk inda wahalhalu suka tsananta kuma sababai suka yi rauni:

Wannan badaxin Allah ne Ibrahim lokacin da Mala'iku suka yi masa bushara da xa tare da yawan shekarunsa da kuma halin matarsa wacce samin yaro yayi nisa tare da ita, sai ya faxa yayin hakan:

Yace: {*Kuma wāne ne yake yanke tsammāni daga rahamar Ubangijinsa, fāce batattu?*}, (Al-Hijir: 100).

Domin cewa shi ya san ikon Allah da rahamarsa abin da yafi daga haka, sai dai cewa shi ya faxawa Mala'iku: Yace: {*Shin kun bā ni bushāra ne a kan tsūfa yā shāfe ni? To, da me kuke bā ni bushara?*}, (Al-Hijir: 45). Ya faxi haka ne ta fuskar mamaki da tinani cikin girman ikon Allah da rahamarsa.

Kuma Annabin Allah Ya'aqub - aminci ya tabbata a gare shi - lokacin al'amari ya tsananta a gare shi raxaxin halin rabuwa da 'ya'yansa ya sameshi, sai raja'insa da Allah ya girmama da kwaxayinsa da rahamarsa, kuma ya faxa ga 'ya'yansa da suke tare da shi: {*Yā diyāna! Sai ku tafi ku nēmo lābārin Yūsufu da dān'uwansa. Kada ku yanke tsammāni daga rahamar Allah. Lalle ne, bābu Mai yanke tsammāni daga rahamar Allah fāce mutāne kāfirai*}, (Yusuf: 87). Kuma ya ce: {*Sai haquri mai kyawu, akwai tsammanin Allah ya zo mini da su gaba daya*}, (Yusuf: 83).

Kuma wannan Annabinmu ne Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - Allah ya ce game da shi: {*Lokacin da kafirai suka futar da shi su biyu suna cikin kogo lokacin da yake cewa abokinsa kada kayi vacin rai Allah yana tare da mu*}, (Attauba: 40).

Sai fatansa ya girmama yayin tsanani, kuma yana cewa: {*Kuma ku sani cewa yayewa tana tare da vacin rai*}.

Kuma Allah - tsarki ya tabbatar masa - ya hana bayinsa wanda zunubansu suka yawaita kuma laifukansu suka girmama cewa wannan ya xauke su a bisa yanke haso daga rahamarsa da kuma barin tuba daga gareta; Maxaukin sarki ya ce: {*Yā bāyīNa waḍānda suka yi barna a kan rāyukansu! Kada ku yanke kauna daga rahamar Allah. Lalle Allah na gāfarta zunubai gabā ḍāya. Lalle Shī, Shī ne Mai gāfara, Mai jin kai*}, (Azzumar: 53).

Sai tsarki ya tabbatar masa ya hani bayinsa da cewa kada yawan zunubansu ya xauke su a bisa barin tuba da haso daga neman gafararsa.

Haqīqa Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gareshi - ya lissafa yanke haso daga rahamar Allah cikin manyan zunubai: An karbo daga Xan Abbas - Allah ya

yarda da su- : cewa Manzan Allah tsira da amincin Allah su tabbata agareshi- an tambaye shi game da manyan zunubai? sai yace: Yiwa Allah shirka, da kuma yanke haso daga rahamar Allah, da amincewa da tanadin Allah”.

Daga Xan Mas’ud yace: “Mafi girman laifuffuka: Yiwa Allah shirka, da kuma amincewa makircin Allah, da kuma yankewa daga rahamar Allah, da kuma xebe haso daga rahamar Allah”.

Domin cewa yanke qauna daga rahamar Allah, munana zato ne ga Allah, da kuma jahiltar yalwar rahamarsa da gafararsa. Kuma Aminta daga tanadin Allah jahiltar Allah ne da ikonsa, da kuma yarda da kai da jiji da kai.

Kuma a cikin hakan faxakarwa ne a bisa bawa ya kasance a kowane lokaci tsakanin tsoro da raja'I, to idan yaji tsoro, ba zai yanke hasoba, bari dai zai dinga kwaxayin rahamar Allah. kuma idan ya yi raja'i; to ba zai zarce da shi ba har ya aminta da uquba.

Kuma wasu sashin magabata suna so ga bawa cewa ya qarfafi vangaren tsoro a halin yana mai lafiya, kuma a cikin lokacin rashin lafiya da lokacin mutuwa ya qarfafi vangaren raja'i.

To auna zuciya a tsakanin tsoro da raja'i yana ingizawa a bisa aiki na gari da kuma nisantar savo da tuba daga zunubai, amma idan aka wofuntar da auna zuciya sai ta karkata a vangare guda, to lallai wannan yana daga abin da zai rasantar da motsa aiki kuma ya hana hanyar tuba kuma a afka cikin halaka.

Kuma yana daga abin da Allah ya bada labarinsa game da al'umatan da suka wuce waxanda suka rasantar da

vangaren tsoro sai uqubar Allah ta sauka da ita mafificin tunasarwa ga ma'abota Imani.

To ga mutanen Hudu suna cewa da shi: {Daidai ne a kanmu kai mana wa'azi ko ko ba ka kasance daga masu wa'azi ba * Wannan abu bai zamo ba face halayen mutan farko * kuma mu ba mu zama waxanda ake yi wa azaba ba * saboda haka sai suka qaryata shi sai muka halakar da su}, (Ashu'ara: 136-139).

Kuma tsoro da raja'i suna daga nau'ikan ibada, sai ya wajaba a tsarkake su ga Allah - Mai girma da xaukaka - kuma wofuntar da su wofuntarwa ne da kaxaita Allah da kuma vata aqida.

2- SHIRKA A CIKIN SOYAYYA

Mun faxa a baya cewa tsoro daga Allah -maxaukakin sarki - ba makawa ya kasance a haxe da sonsa tsarki ya tabbatar masa; domin cewa bauta masa da tsoro kaxai shine asalin Addinin Khawarijawa.

To soyayya ita ce asalin Addinin musulunci wanda yake jujjuyawa a kansa; da cikan soyayyar Allah ne Addini yake cika, da kuma tawayarta ne Tauhidin mutum yake tawaya, kuma abin nufi da soyayya a nan soyayyar ibada wacce take lazimta qaskantad da kai da kuma cikakkiyar xa'a da zabin abin so a bisa waninsa, to wannan soyayyar ta tsantsanta ga Allah, bai halatta a yi tarayya da shi a cikinta ba da wani; domin cewa soyayya kashi biyu ce: Soyayya kevantacciya: Kuma ita ce son ibada wacce take lazimta cिकar qasqan taka da xa'a ga masoyi, kuma wannan ya keventa da Allah -tsarki ya tabbatar masa kuma ya xaukaka -.

Kaso na biyu kuma: soyayya wacce akai tarayya, ita kuma ta kasu kashi uku:

Nau'i na farko: Soyayya ta xabi'a; kamar soyayyar abinci ga mai jin yunwa.

Nau'i na biyu: Soyayyar tausayi: kamar soyayyar uba ga xansa.

Nau'i na uku: Soyayyar kewa da sabo, kamar soyayyar abokin tarayya da abokin tarayyarsa da kuma ta aboki da abokinsa.

Kuma wannan soyayyar da kashe kashenta uku ba sa lazimtar girmamawa da qasqanci, kuma ba a kama wani dasu, kuma basa gogayya da soyayya kevantacciya, kuma samuwersu ba ya samar da shirka; sai dai ba makawa soyayya kevantacciya ta kasance abar gabatarwa a kansu.

Kuma soyayya kevantacciya- itace soyayyar ibada- ita ce abar ambato a cikin faxinsa -maxaukakin sarki -: {Kuma daga mutane akwai wanda yake riqon kinaye baicin Allah suna sonsu kamar son Allah kuma waxanda suka yi imani ne mafiya tsananin so ga Allah}, (Al-Baqara: 165).

Imamu Ibn Qayyim - Allah ya jikansa - ya faha a bisa wannan ayar: Maxaukakin sarki ya bada labari cewa wanda yaso wani abu baicin Allah kamar yadda yake son Allah Maxaukakin sarki - to shi yana daga waxanda suka riqi kinaye baicin Allah cikin so da girmamawa.

Kuma Ibn Kasir - Allah ya jiqansa - yace: Maxaukaki yana faxar halin mushirikai a cikin duniya, da kuma abin da zai same su a lahira na daga azaba da narko, lokacin

da suka sanyawa Allah kinaye, ma'ana: Takorori da mataimaka (Suna sonsu kamar yadda suke son Allah), Ma'ana: Suna daidaita su da Allah a cikin soyayya da girmamawa.

Kuma wannan abin da Ibn Kasir ya faxe shi - Allah ya jiqansa - shine zavin Shehun musulunci Ibn Taimiyya - Allah ya jiqansa - kamar yadda Allah ya hakaito wannan daidaitawar a gare su a cikin faxinsa: {[Mun rantse da Allah mun kasance cikin vata mabayyani * lokacin da muke daidaita ku da Ubangijin talikai](#)}, (Asshu'ara: 97-98). Fadin Allah - Maxaukakin sarki -: {[Sannan waxanda suka kafirta suna daidaitawa da Ubangijinsu](#)}, (Al-An'am: 1). Faxin Allah - Maxaukakin sarki -: {[Kuma waxanda suka yi imani su suka fi tsananin son Allah](#)}, (Al-Baqara: 165).

Ma'ana: Sunfi tsananin son Allah daga ma'abota kinaye ga Allah, kuma ance: Sun fi tsananin soyayya ga Allah daga ma'abota kinaye ga kinayensu, sai ayar take nuni a bisa cewa wanda yaso wani abu kamar yadda yake son Allah, to haqika ya riqe shi kini ga Allah.

Shehu Muhammad xan Abdul-wahhab - Allah ya jiqansa ya ce: Kuma yana daga cikinsa cewa wanda ya riqi kini yana mai daidaita soyayyarsa da soyayyar Allah; to ita ce shirka babba.

Kuma mun faxa a kusa: Lallai soyayyar Allah wacce ita ce soyayyar ibada ya wajaba a gabatar da ita a kan soyayya wacce ba ta ibada ba ce, ita ce soyayya ta tarayya, kamar son iyaye ga 'ya'yansu da ta ma'aurata da ta dukiya; domin cewa Allah yayi alqawari ga wanda ya gabatar da wannan soyayyar a bisa soyayyar Allah, - maxaukaki yace: {[Ka ce: "Idan ubanninku da diyanku da](#)

'yan'uwanku da mātanku da danginku da dūkiyōyi, wafānda kuka yi tsiwirwirinsu, da fatauci wanda kuke tsōron tasgaronsa, da gidaje wafānda kuke yarda da su, sun kasance mafiya sōyuwa a gare ku daga Allah da ManzonSa, da yin jihādi ga hanyarSa, to, ku yi jira har Allah Ya zo da umurninSa! Kuma Allah bā Ya shiryar da mutāne fāsikai}, (At-Tawba: 24).

Sai - Allah tsarki ya tabbatar masa - yayi alqawari ga wanda ya gabatar da waxannan ababan son guda takwas a bisa soyayyar Allah da ta Manzansa da aiyukan wannan da yake sonsu, kuma bai yi alqawari a kan mujarradin son waxannan abubuwa ba; saboda cewa wannan abune wanda aka xabi'anci mutum a kansa, ba zabunmu ba ne, kuma kaxai ya yi alqawari ne ga wanda ya gabatar da sonsu a bisa soyayyar Allah da Manzansa, to babu makawa daga zavar abinda Allah yake sonsa ga bawansa kuma ya nufe shi a bisa abin da bawan yake nufinsa, to soyayyar Allah tana da alamominta da ake shiryuwa da ita:

Daga cikinsu: Cewa wanda yake son Allah -maxaukakin sarki -; to cewa shi yana gabatar da abin da Allah yake so na daga aiyuka a bisa abin da ransa yake so na daga sha'awoyi da ababen jin daxi da dukiyoyi da 'ya'ya da qasashe.

Kuma yana daga cikinsu: Cewa wanda yake son Allah – Maxaukakin sarki -; to cewa shi zai dinga bin Manzansa - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - cikin abin da yazo dashi, sai ya aikata abin da aka umarce shi, kuma ya bar abin da aka hane shi; Maxaukakin sarki - yace: {Ka ce: Idan kun kasance kuna san Allah to ku bi ni, Allah ya so ku, kuma ya gafarta muku zunubanku * kuma Allah mai gafara ne mai jin qai}, (Ali-Imran: 31-32).

Sashin magabata suka ce: Wasu mutane sun yi da'awar son Allah, sai Allah – Maxaukakin sarki - ya saukar da ayar soyayya: {Ka ce: **Idan kun kasance kuna son Allah to ku bini Allah ya so ku**}, A cikin ayar a kwai bayanin dalilin son Allah da daxinsa da fa'idarsa, to dalilinta da alamarta: Biyayya ga Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -, fa'idarta da daxinta kuwa: Samun soyayyar Allah ga bawa da gafararsa ga zunubansa.

Kuma yana daga cikin alamomin gaskiyar soyayyar bawa ga Allah: Abin da Allah ya ambata da faxinsa: {**Yā ku wafānda suka yi ĩmāni! wanda ya yi ridda daga gare ku daga addininSa, to, Allah zai zo da wasu mutāne, Yanā son su kuma sunā son Sa, māsu tawālu'i a kan muminai māsu izza a kan kāfurai. Sunā yin, jihādi a cikin hanyar Allah, kuma bā su tsōron zargin wani mai zargi**}, (Al-Ma'ida: 54).

Sai ya ambata a cikin wannan ayar mai girma soyayyar Allah tana da alamomi guda huxu:

ALAMA TA FARKO: Cewa masoya Allah suna kasancewa masu tawalu'u a kan muminai, abin nufi cewa su suna tausasa musu kuma suna jin qansu. Axa'u yace: Suna kasancewa ga muminai kamar uba ga xansa.

ALAMA TA BIYU: Cewa su suna kasancewa mabuwaya a kan kafirai, ma'ana: Suna bayyana musu tsanani da kaushi da nuna xaukaka a kansu, kuma ba sa bayyana qaskan da kai da rauni a gare su.

ALAMA TA UKU: Cewa su suna yaqi saboda Allah da rai da hannu da dukiya da harshe domin buwaya Addinin Allah da qyama ga maqiyansa ta kowace irin hanya.

ALAMA TA HUXU: Cewa su zargin mai zargi ba ya kama su a cikin hanyar Allah, wulaqancin mutane ba ya yin tasiri a cikinsu da zarginsu a bisa abin da suke bayarwa na daga kawukansu da dukiyoyinsu saboda taimakon gaskiya; saboda qana'arsu da ingancin a bin da suke kai da kuma qarfin imaninsu da sakancewarsu, to duk wani masoyi wanda zargi yake masa tasiri ya zamanto yayi rauni wajan taimakon masoyinsa to ba masoyi ba ne a bisa haqiqa.

Kuma sababan da suke janyo soyayyar Allah – Maxaukakin sarki - abubuwa goma ne. Ibn Qayyim - Allah ya jiqansa - ya ambace su, sune:

- 1) Karanta Al-qur'ani da tadabburi da fahimtar ma'anoninsa da abin da ake nufi da shi.
- 2) Kusanci i zuwa ga Allah – Maxaukakin sarki - da nafilfilu bayan farillai.
- 3) Dauwama a kan ambaton Allah a kowane lokaci da harshe da zuciya da aiki.
- 4) Fifita a binda Allah yake so a kan abin da bawa yake so yayin da abubuwan so biyu suka haxu.
- 5) Lura a cikin sunayen Allah da siffofinsa da kuma abin da suke shiryarwa na daga cika da xaukaka da abin da yake tare da ita na daga gurabe ababen yabo.
- 6) Lura da ni'imomin Allah na zahiri da na baxini, da kuma ganin nagartar sa da kyautatawarsa da kuma ni'imominsa a kan bawa.
- 7) Karayar zuciya a gaban Allah da kuma buqatuwarsa i zuwa gare shi.

- 8) Kaxaita da Allah lokacin saukar Allah yayin da xaya bisa uku na dare na qarshe ya yi saura, da karanta Al-qur'ani a cikin wannan lokacin, da kuma cika hakan da Istigfari.
- 9) Zama da mutanen kirki da nagarta masu son Allah - Mai girma da xaukaka - da fa'idantuwa da maganarsu.
- 10) Nisantar duk wani sababi da zai tsare tsakanin zuciya da Allah na daga shagulgula.

Kuma suna daga 'yan bin son Allah da lazimtattunsu son Manzan - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - kamar yadda Bukhari da Muslim suka fitar daga Anas - Allah ya yarda da shi -: Cewa Manzan Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yace: Imanin xayanku ba zai cika ba har sai na kasance mafi soyuwa a gare shi daga xansa da iyayen sa da mutane baki xaya, Ma'ana: Bazaiyi imani cikakke face wanda ya kasance Manzan Allah mafi soyiwa a gare shi daga kansa da kuma mafi kusancin mutane i zuwa gare shi.

Kuma son Manzan Allah mai bi ne ga soyayyar Allah mai lazimarta ne, kuma wanda yake son Manzan Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - sai ya bi shi, wanda kuma yake da'awar sonsa - tsira da amincin ya tabbata a gare shi - alhali yana sava masa cikin abinda yazo dashi sai yake bin waninsa na daga karkatattu da 'yan bidi'a da maqaryata sai yake raya bidi'o'i kuma yake barin sunnoni, to shi maqaryaci ne a a cikin da'awarsa na cewa shi yana son Manzan Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -; domin cewa masoyi yana bin abin sona ne.

To waxan da suke qirkirar bidi'o'i masu savawa ga sunnan Manzan Allah da raya maulidai da waninsu na daga bidi'o'i, ko kuma suke aikata abin da yafi girma daga hakan na daga qetare iyaka a cikin Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - da kuma kiransa ba Allah ba, da neman madadi daga gurinsa da kuma neman taimako da shi, kuma tare da wannan suke kiran cewa su suna sonsa; to wannan yana daga mafi girman qarya, kuma su kamar waxanda Allah yake faxa a cikinsu: {Kuma sunā cēwa, "Mun yi ĩmāni da Allah da kuma Manzo, kuma mun yi dā'ā." Sa'an nan kuma wata kungiya daga gare su, su jūya daga bāyan wancan. Kuma wafancan ba mūminai ba ne }, (An-Nur: 47).

Domin cewa Manzan Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yayi hani game da wannan al'amuran, kuma haqīqa sun sava haninsa kuma sun aikata sava masa, sai suka qaryata shi. *Muna roqon Allah lafiya...*

3- SHIRKA A CIKIN DOGARO

Al-Tawakkul ma'anarsa a larabci: Dogaro da fawwalawa, kuma shi yana daga aikin zuciya, Ana cewa: Tawakkala a cikin al'amari: Idan ya laminci tsayawa da shi, da kuma wakkaltu amri zuwa wane: Idan ka dogara a kansa.

Kuma tawakkali ga Allah yana daga manyan nau'ikan ibada wacce ya wajaba tsarkaketa ga Allah – Maxaukakin sarki - ya ce: {Kuma ga Allah to ku dogara in kun kasance muminai }, (Al-Ma'ida: 23).

Kuma tawakkali a bisa wanin Allah – Maxaukakin sarki - ya kasu:

NA FARKO: Tawakkali a cikin al'amuran da ba mai iko a kansu sai Allah; kamar tawakkali ga matattu da waxan

da basa nan da makamantansu na daga xagutai cikin tabbatar da abin nema na daga nasara da arziqi ko ceto; to wannan shirka ce mafi girma.

NA BIYU: Tawakkali a cikin sababai na zahiri, kamar wanda ya dogara a bisa wani sarki ko wani shugaba ko kowane mutum mai rai mai iko a cikin abin da Allah ya qaddara masa na daga kyauta ko ije cutarwa da makamancin wannan; to wannan shirka ce qarama; domin cewa shi dogaro ne a bisa wani.

NA UKU: Tawakkali wanda shi ne komawar mutum ga wanda ya tsaya da wani aiki a gare shi na daga abin da yake da iko a kansa kamar siye da siyarwa; to wannan halas ne, sai dai babu gare shi cewa ya dogara da shi a cikin samun a bin da aka dogara i zuwa gare shi ba a cikinsa, bari dai yana dogara ga Allah ne cikin sauqaqewar al'amuransa waxanda yake nemansu da kansa ko wakilinsa; domin cewa dogaro da wani a cikin samuwar al'amura na halas yana daga cikin sababai, kuma sababai ba a dogara a kansu, kuma kawai ana dogara ne ga Allah - tsarki ya tabbatar masa - wanda shi ne mai sabbaba sababai kuma mai samar da sababi da mai sababin.

Kuma tawakkali a bisa Allah a cikin ijewar abin cutarwa da samin arziqi da kuma abin da ba shi da iko a kansa face shi yana daga mafi girman ibada, kuma tawakkali a bisa waninsa a cikin haka shirka ce mafi girma; Allah Maxaukakin sarki - ya ce: {**Kuma a bisa Allah to ku dogara in kun kasance muminai**}, (Ali-Imran: 122).

Sai Allah - tsarki ya tabbatar masa - ya yi umarni da a dogara da shi shi kaxai, domin cewa gabatar da ma'amuli yana fa'idantar taqaitawa, kuma sai ya sanya tawakkali a

bisa shi sharaxi ne a cikin imani kamar yadda ya sanya shi sharaxi a cikin Musulunci a cikin faxinsa – Maxaukakin sarki -: {Kuma Mūsā ya ce: "Yā kū mutānena! Idan kun kasance kun yi ĩmāni da Allah, to, a gare Shi sai ku dōgara, idan kun kasance Musulmi} (Yunus: 84).

Sai ya yi nuni a bisa kore imani da Musulunci ga wanda bai yi tawakkali a bisa Allah ba ko kuma ya dogara a bisa waninsa a cikin abin da ba wanda yake da iko a kansa sai dai shi na daga ma'abota qabarurruka da sauran gumaka.

To tawakkali ga Allah farilla ne ya wajaba a tsarkake shi ga Allah, kuma shine matartarin nau'ikan ibada, kuma mafi girman matsayan Tauhidi kuma mafi xaukakarta kuma mafi buwayarta; saboda abin da yake samuwa daga gareta na daga aiyuka na gari; domin cewa shi idan ya dogara da Allah a cikin gaba xayan al'amuransa na Addini da na duniya koma bayan duk wanda ba shi ba; tsarkakewarsa ta inganta da kuma mu'amalarsa tare da Allah.

Shehun musulunci Ibn Taimiyya - Allah ya jiqansa - yace: Kuma wani mutum ba zai yi raja'i ga abin halitta ba kuma ba zai yi tawakkali da shi ba face zatonsa ya tave a cikinsa...ya tuqe.

Kuma tawakkali ga Allah yana daga mafi girman masaukai {Kai kaxai muke bautawa kuma kai kaxai muke neman taimako}; cिकar Tauhidi ba zai samu ba da nau'ikansa guda uku face da cिकar tawakkali ga Allah - tsarki ya tabbatar masa -, Allah Maxaukakin sarki - ya ce: {Shi ne Ubangijin mafitar rānā da mafādarta, bābu abin bautawa fāce Shi. Sabōda haka ka riƙe Shi wakili}, (Al-Muzzammil: 9).

Kuma ayoyi a cikin umarni da shi suna da yawa matuqa –maxaukakin sarki- yace: {Kuma wanda ya dogara ga Allah to shi ya isar masa lallai ne Allah mai isar da lamarinsa ne}, (At-Xalaq: 3).

Imamu Ibn Qayyim - Allah ya jiqansa ya faxa - a cikin faxin Allah - Maxaukakin sarki -: {Kuma ga Allah to ku dogara in kun kasance mumina} (Ali-Imran: 122).

Sai ya sanya tawakkali ga Allah sharaxi ne a cikin imani, sai ya yi nuni a bisa koruwar imani yayin koruwarsa, kuma duk lokacin da qarfin imanin bawa yayi qarfi; tawakkalinsa ya kasance mafi qarfi, kuma idan imani ya yi rauni; tawakkali sai yayi rauni, idan kuwa tawakkali ya kasance mai rauni; ya kasance dalili ne a bisa raunin imani ba makawa, kuma Allah – Maxaukakin sarki - a cikin gurare da dama a cikin littafinsa ya haxa tsakanin tawakkali da ibada, da tsakanin tawakkali da Imani, da tsakanin tawakkali da tsoron Allah, da tsakanin tawakkali da shiriya, sai ya bayyana cewa tawakkali shine asalin gaba xayan matsayun imani da kyautayi ga gaba xayan aiyukan musulunci, kuma cewa matsayinsa daga gare ta kamar matsayin kai ne daga jiki, kamar yadda kai ba zai tsaya ba sai dai a kan jiki, to hakanan imani da matsayansa da aiyukansa ba za su tsaya ba sai akan maqengemar tawakkali.

Kuma haqiqta Allah ya sanya tawakkali gare shi daga mafi bayyanar siffofin mumina, sai - tsarki ya tabbatar masa kuma ya xaukaka - yace: {Abin sani kawai, nūminai sū ne waƙanda suke idan an ambaci, Allah, zukātansu su firgita, kuma idan an karanta āyōyinSa a kansu, su kārā musu wani ĩmāni, kuma ga Ubangijinsu suke dōgara}, (Al-Anfal: 2).

Ma'ana: Suna dogaro a gare shi da zukatansu; ba za su yi raja'i ga waninsa ba, kuma a cikin ayar ya siffanta mumina na gaskiya da matsayai uku na daga matsayan kyautayi, sune: Tsoro da qaruwar imani, da kuma tawakkali ga Allah shi kaxai.

Kuma tawakkali ga Allah - tsarki ya tabbatar masa - ba ya kore tafiya a cikin sababai da ruqo dasu; domin cewa Allah - tsarki ya tabbatar masa kuma ya xaukaka - ya qaddara qaddarori a xaure da sababai, kuma haqiqqa Allah - ya tsarkaka kuma ya xaukaka - yayi umarni da abi sababai tare da umarninsa da tawakkali, to ruqo da sababai xa'a ne ga Allah; domin Allah ne ya yi umarni da hakan, kuma yana daga cikin aikin gavnai, tawakkali kuma yana daga aikin zuciya, kuma shi ne imani da Allah, Allah - Maxaukakin sarki - yace: {**Ya ku waxanda suka yi imani ku riqi shirinku**}, (An-Nisa: 71).

Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {**Ku tanadar musu duk abin da zaku iya na qarfi**}, (Al-Anfal: 60).

Kuma Allah – Maxaukakin sarki - ya ce: **Sa'anan idan an gare sallah sai ku watsu a cikin qasa kuma ku nema daga falalar Allah**}, (Al-Juma'a: 10).

Wasu daga cikin malamai sun ce: Wanda yayi suka a cikin motsi- yana nufin: Cikin tafiya da nema da riqo da sababai- to haqiqqa yayi suka a cikin sunna, wanda kuma yayi suka a cikin tawakkali to haqiqqa ya yi suka a cikin imani.

Imamu Ibn Rajab - Allah ya jikansa ya face -: Aiyukan da bawa yake aikatawa ya kasu kaso uku:

NA FARKO: Xa'o'i waxanda Allah ya umarci bayinsa da su kuma ya sanya su sababin tsira daga wuta da kuma

shiga Aljanna; to wannan ba makawa daga aikatasu tare da tawakkali ga Allah a cikinsu da kuma neman taimako a gurinsa akansu; domin cewa shi ba dabara kuma babu qarfi sai dai nasa, kuma abin da ya so shi yake kasancewa, abin da kuma bai so ba ba zai kasance ba, wanda kuma ya tauye wani abu daga hakan; ya cancanci uquba a cikin duniya da lahira a gwargwado da shari'a. Yusuf xan Asbax yace: Ana cewa: Ka yi aiki irin aikin mutumin da ba zai tsira ba face da aikinsa, kuma ka yi tawakkali irin tawakkalin mutumin da ba abin da zai same shi face abin da aka rubuta masa.

NA BIYU: Abin da Allah ya gudanar da al'ada da shi a cikin duniya da lahira kuma ya umarci bayinsa da suyi amfani da shi; kamar ci yayin yunwa, da sha yayin qishirwa, da kuma neman inuwa saboda zafin rana, da rufa dan samun ximi daga sanyi... da makamantan wannan; to wannan kuma wajibi ne a kan bawa bin sababansa, wanda ya taqaita a cikinsa har ya cutu da barinsa tare da iko a bisa aikata shi; to shi mai sakaci ne ya cancanci uquba, sai dai Allah - tsarki ya tabbatar masa kuma ya xaukaka - yana qarfafar wasu daga cikin bayinsa da hakan a bisa abin da waninsa ba zai sami qarfi a kansa ba; to babu laifi a gare shi, kuma saboda wannanne Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya kasance yana xore a cikin aziminsa, kuma yana hana sahabansa a bisa hakan, kuma yana cewa da su: Lalle ni ba kamar ku ba ne, lalle ni ana ciyar da ni kuma ana shayar da ni, kuma haqiqua akwai da yawa daga cikin magabata waxanda suke da qarfi a bisa barin abinci da abin sha wanda babu hakan ga wasunsu, to wanda ya kasance yana da qarfi, sai yayi aiki da gwargwadon qarfinsa, kuma hakan bai sa ya sami rauni game da xa'ar Allah ba; to ba bu laifi a kansa, amma wanda ya kallafawa

kansa har ya raunatar da shi ga barin wasu sashin wajibai to cewa shi an qi hakan a kansa.

KASO NA UKU: Abin da Allah ya gudanar da al'ada da shi a cikin duniya cikin abin da yake gamewa mafi rinjaye.

I zuwa faxinsa: Kuma haqiqua an ruwaito daga Ibn Abbas yace: Mutanen Yaman sun kasance suna aikin Hajji amma basa yin guzuri kuma suna cewa: Mu masu tawakkali ne! sai suyi Hajji, suzo Makka , su dinga tambayar mutane... sai Allah ya saukar da wannan ayar: {Kuma ku yi guzuri domin cewa mafificin guzuri shi ne tsron Allah} (Al-Baqara: 197).

Kuma haqiqua an tambayi Ahmad - Allah ya jiqansa - ga wanda yake zama baya nema kuma yana cewa: Na yi tawakkali ga Allah; sai yace: Ya kamata ga mutane gaba xaya su yi tawakkali ga Allah, sai dai kuma su bawa kansu da nema, kuma haqiqua Annabawa sun kasance suna suhurtakar kansu, kuma Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya yi ijara wa kansa, haka ma Abubakar da Umar, kuma ba suce: Mu zauna har sai Allah ya arzurta mu ba, kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {Sa'an'an idan an qare sallah sai ku watsu a cikin qasa kuma ku nema daga falalar Allah} (Al-Juma'a: 10).

Kuma Tirmizi ya fitar da hadisi daga hadisin Anas; yace: “Wani mutum yace: Ya Ma'aikin Allah! Shi ina xauretane kuma na yi tawakkali? ko kuma na sake ta kuma na yi tawakkali? sai ya ce: " Xaure ta kuma ka yi tawakkali”.

Kuma dukkan wannan nuni ne izuwa cewa tawakkali ba ya kore zuwa da sababai halattattu, bari ma dai haqiqua yana kasancewa haxa su shi yafi, kuma haqiqua Umar xan Khaxxab ya haxu da wasu jama'a daga ahalin Yaman, sai

yace: Su waye ku? suka ce: Mu ne masu tawakkali. yace: Bari dai ku ne ci ma zaune! kaxai mai tawakkali wanda yake sanya irinsa a cikin qasa kuma ya yi tawakkali ga Allah.

4- SHIRKA A CIKIN XA'A

Ku sani- Allah ya datar da ni da kuma ku- cewa yana daga shirka yiwa malamai da shugabanni xa'a cikin halatta abin da Allah ya haramta ko haramta abin da Allah ya halatta, Allah - Maxaukakin sarki - ya ce: {Sun riƙi mālamansu (Yahūdu) da ruhubānāwansu (Nasāra) Ubannangiji, baicin Allah, kuma sun riƙi Masīhu dān Maryama (haka). Kuma ba a umurce su ba fāce da su bautā wa Ubangiji Guda, bābu abin bautāwa fāce Shi. TsarkinSa ya tabbata daga barin abin da suke yin shirki da shi} (At-Tawba: 31).

A cikin hadisi ingantacce: Cewa Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya karanta wannan ayar a bisa Adiy xan Hatim Al-Xa'i, sai yace: Ya Ma'aikin Allah! Bamu kasance muna bauta musu ba, yace: Shin ba suna halatta muku abin da Allah ya haramta sai ku halatta shi, kuma suna haramta muku abin da Allah ya halatta sai ku haramta shi? yace: Haka ne, Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya ce: To wannan shi ne bauta musun”.

Tirmizi da Ahmad suka ruwaito shi, kuma haƙiqa Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya fassara a cikinsa riƙar malamai (Yahudu) da Rahabaniyyawa (Nasara) iyyayen giji baicin Allah da cewa shi ba ma'anarsa yi musu ruku'u da sujjada ba ne, kaxai kuma ma'anarsa yi musu xa'a a cikin canja hukunce-hukuncen Allah da kuma canja shari'arsa da halattawarsu haram, da kuma haramtawarsu halal, kuma cewa hakan ana izina

dashi a bauta musu baicin Allah; lokacin da suka kafa kawunansu abokan tarayya ga Allah a cikin shara'antawa, wanda ya bisu a wannan to haqīqa ya riqesu abokan tarayya ga Allah acikin sharaantawa da halattawa da haramtawa, wannan kuwa yana daga shirka mafi girma, saboda faxinsa – Maxaukaki - cikin ayar: {Kuma ba a umarce su ba face don su bautawa Allah shi kaxai babu wani abin bautawa da cancanta face shi tsarki ya tabbatar masa ga abin da suke shirka da shi}, (At-Tawba: 31).

Kuma misalin wannan ayar faxinsa – Maxaukakin sarki - : }Kada ku ci daga abin da ba a ambaci sūnan Allah ba a kansa. Kuma lalle ne shī fāsīkanci ne. Kuma lalle ne, shaidānu, hakīka, suna yin ishāra zuwa ga masōyansu, dōmin su yi jāyayya da ku. Kuma idan kuka yi musu dā'a, lalle ne kū, hakīka, māsu shirki ne}, (Al-An'am: 121).

Kuma yana daga wannan yiwa masu hukunci da sarakai xa'a a cikin dokoki waxanda suka sava da hukunce-hukuncen shari'a a cikin halatta haram, kamar halatta riba da zina da kuma daidaita mace da namiji a gado da fitar da tsiraici da kuma cakuxuwar maza da mata, ko kuma haramta halal, kamar hana auren mata sama da xaya, da kuma abin da yayi kama da hakan na daga canja hukunce-hukuncen Allah da canjasu da dokoki na shaixanci wanda ya dace dasu a kan haka kuma ya yarda da shi kuma ya kyautata shi, to shi mushiriki ne kuma muna neman tsari daga wajan Allah.

Kuma yana daga hakan ratayuwa da malaman fiqihu da bin maganganunsu wacce ta sava da dalilai idan ta kasance ta dace da son ran wasu sashin mutane da kuma abin da suke sha'awa, kamar yadda sashin wani vangare na ma su koyo suke yi na daga bibiyar rangwame-rangwame, kuma abin da yake na wajibi cewa ayi ruqo

da faxin mujtahidi ga abin da ya dace da dalili kuma a yar da abin da ya sava masa.

Malamai - Allah ya jiqansu - sunce: Kowa ana iya ruqo da faxinsa kuma ana iya bari face Manzan Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi -.

Imam Abu Hanifa - Allah ya jiqansa - yace: Idan hadisi ya zo ga Manzan Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - to a riqe sosai, idan kuma ya zo daga sahabbai - Allah ya yarda da su - to a riqe sosai, idan kuma ya zo daga tabi'ai; to su mazaje ne kuma muma mazaje ne - Allah ya jiqansa - yana nufin misalinsa da misalin imamai manya.

Haqiqa wasu sashin vangaren masu koyo sun yi amfani da wannan kalmar, waxanda suka sanya kawunansu a cikin vangaren imamai masu Ijtihadi, alhali su basu gushe ba suna jahilai , kuma babu makawa cewa Imam Abu Hanifa ba ya nufin daidaita malamai da jahilai.

Imam Malik yana cewa: Dukkaninmu masu mayarwane, kuma ana mayar mana sai abinda ya zo daga Ma'abocin wannan qabarin sai yayi nuni da qabarin Manzon Allah - tsira da aminci su tabbata agare shi -.

Kuma Imamu Al-Shafi'i - Allah ya jiqansa - yace: Idan hadisi ya inganta, to shi ne mazahabata. Kuma yace: Idan maganata ta sava da maganar Manzan Allah, To ku jefar da magana ta a garu.

Kuma Imamu Ahmad - Allah ya jiqansa yace: Ina mamaki ga wasu mutane da suka san Isnadi da ingancinsa su dinga tafiya izuwa ra'ayin Sufyan, Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yana cewa: {[To waxanda suke sava umarninsa su kiyayi kansu kada musiba ko fitina ta sauka](#)

a kansu ko kuma azaba mai raxaxi ta same su } (An-Nur: 63). Abdullahi xan Abbas - Allah ya yarda da shi – yana cewa: “Ya kusa cewa a saukar muku da fan dutse daga sama! Ina cewa: Manzan Allah yace! Kuma kuna cewa: Abubakar da Umar sunce”.

Shehu Abdur-Rahman xan Hasan - Allah ya jiqansa - ya faxa a cikin fathul-Majid: To abin da yake wajibi a bisa kowane baligi idan dalili ya isar masa daga Littafin Allah da sunnar Manzansa, kuma ya fahimci ma'anar hakan ya tiqe zuwa gare shi kuma yayi aiki dashi, kuma ko da wanda zai sava masa zai sava masa.

Har i zuwa faxinsa: To ya wajaba akan wanda yayiwa kansa nasiha idan ya karanta littattafan malamai kuma yayi duba a cikinsu kuma ya gane maganganunsu ya bijirar dasu a abin da yake cikin Littafi da Sunna; domin cewa kowane mujtahidi na daga malamai da kuma waxanda suka bishi kuma suka jingina da shi ya ambaci dalilinsa, kuma abin da yake na gaskiya a cikin mas'ala guda xaya take, kuma imamai ababen bawa ladane a bisa Ijtihadinsu, to mai adalci yana sanya duba ne a cikin maganganunsu da lurarsa hanyace zuwa gane mas'alolin da kuma halarto ta, da kuma rarrabe daidai daga kuskure da dalilan waxanda masu kafa dalili suke kafawa, kuma ya gane wanda shine yafi azurta da dalili daga cikin malamai sai ya bishi.

Allah ya jiqansa ya faxa a bisa faxinsa – Maxaukakin sarki -: { **Kuma idan kuka bi su lalle ne ku mushirikai ne** }, (Al-An'am: 121).

Kuma wannan da yawa daga cikin mutane sun afka a cikinsa tare da waxanda suka koyi da su, saboda rashin lurarsu da dalili idan ya savawa mukalladi- kuma shi

yana daga shirka, kuma daga cikinsu wanda suke wuce gona da iri a cikin haka kuma yana qudirta cewa ruoo da dalili da kuma wannan halin an qi shi ko ya haramta to sai fitina ta girmama! kuma ya dinga cewa: shi ya fi mu sani da dalillai... ya take.

Kuma Shehi Muhammad xan Abdul-Wahhab - Allah ya jiqansa - ya ce: MAS'ALA TA BIYAR: Canja halaye i zuwa wannan gayar, har ta zama a wajan mafi yawa bautar Ruhbanawa itace mafificiyar aiyuwa, kuma ake ambatonta da walittaka, kuma bautar malaman Nasara itace ilimi da fahimta, sannan sai hali ya canja i zuwa a bautawa wanda baya cikin managartan, kuma aka bautawa da ma'ana ta biyu wanda shi yana daga jahilai... ya tuqe.

Kuma yana daga cikin riqon malamai da Ruhbanawa iyayen giji xa'a ga malamai vatattu cikin abin da suka fare shi a cikin Addini na daga bidi'o'i da qarairayi da vace-vace, kamar raya idinan maulidi da xarikun Sufaye da tawassali da matattu da kuma kiransu baicin Allah, har lalle waxannan malaman vatattu suka shara'anta abin da Allah bai yi izini da shi ba, kuma jahilai sukayi koyi dasu a cikinsa, kuma suka xauke shi shine Addini, kuma duk wanda ya qi shi kuma yayi kira i zuwa bin abin da Manzan Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yazo dashi sai su xauke shi ya fita daga Addini! ko kuma cewa shi yana qin malamai managarta!! Sai kyakkyawa ya koma mummuna, mummuna kuma mummuna ya koma kyakkyawa, sunna kuma bidi'a, bidi'a kuma sunna, har qarami ya yi furfura a kan haka kuma babba ya tsofe a kanta, to wannan yana daga baquncin Addini da qarancin masu kira managarta, kuma babu dabara kuma babu wani qarfi face ga Allah - Maxaukaki Mai girma - .

Kuma idan ya kasance bin imaman Fiqihu mujtahidai baya halatta a cikin abin da suka yi kuskure a cikinsa na daga Ijtihadi tare da cewa su masu uzuri ne kuma masu samun lada ne a cikin abin da suka yi kuskure a cikinsa ba tare da nufi ba- sai dai cewa shi ya haramta a bi su a bisa kuskuren-? To ta ya ya ratayuwa da waxannan vatattun maqaryata waxanda suka kuskure a cikin abin da bai halatta a yi Ijtihadi a cikinsa baya haramta - shi ne al'amarin aqida-; domin cewa aqida tsayayyace - tana tsayawa ne a bisa nassosi - sai dai kuma al'amarin kamar yadda – Maxaukakin sarki - yace: {Kuma haqiqa Mun buga misali a cikin wannan Al-qur'ani ga mutane kowane irin misali kuma idan kazo musu da wata aya wallahi sai kafirai su riqa cewa ba komai bane face masu varna, to haka Allah yake rife zukatan waxanda basu sani ba, kayi haquri lallai Alqawarin Allah gaskiya ne kada waxanda basu yarda da Allah ba su raina ma hankali}: (Ar-Rum: 58-60).

Kuma a wani vangaren waxannan waxanda suka nitse a cikin makahon taqlidanci a cikin asalai da rassa, a gefensu akwai wasu jama'ar waxanda suke kishiyantarsu, suna ganin wajabcin Ijtihadi a bisa kowane mutum, kuma koda ya kasance jahili ne ba ya kyautata karatun Al-qur'ani kuma bai san komai na ilimi ba, kuma suna haramta duba a cikin littattafan Fiqihu, kuma suna nufi ga jahilai cewa su dinga fito da hukunce-hukunce daga Al-qur'ani da hadisi!!

Kuma wannan vangaranci ne abin qyama, kuma haxarin waxannan ga al'umma bai qaranta daga haxarin vangaren farko ba inma bai fishi ba, kuma fiyayyan al'amura tsaka tsaki da kuma daidaito; da cewa ba zamu yi Taqlidi da Faqihai makahon Taqlidi ba, kuma ba za mu guji

iliminsu mu kuma mu bar maganganunsu waxanda suke daidai da Al-qur'ani da sunna ba, bari dai za muyi amfani da su kuma mu nemi taimako dasu a bisa fahimtar Al-qu'ani da sunna; domin cewa su ci gaba ne na ilimi kuma taska ce ta Fiqihu mai girma ana riqa daga gare su abin da ya dace da dalili kuma a bar wanda ya sava da dalili; kamar yadda magabata na qwarai suke yin hakan, musamman a wannan lokacin, wanda himma tayi qaranci, kuma jahici ya yaxu a cikinsa; sai dai abin da yake wajibi daidaito ba tare da sakaci ba kuma ba tare da wuce gona da iri ba ko sakaci, ba kuma tare da qetare iyaka ba ko sassauci, kuma muna roqon Allah - Mai girma da xaukaka - ya shiryi vatattun musulmi kuma ya tabbatar da shugabanninsu da kuma jagororinsu a bisa gaskiya... cewa shi Mai ji ne Mai amsawa ne.

Kuma kamar yadda bai halatta a yi xa'a ga malamai a cikin halalta haram da kuma haramta halal ba, to haka zalika bai halatta a yiwa shugabanni da sarakai xa'a a cikin yin hukunci a tsakanin mutane ba tare da shari'ar musulunci ba; domin cewa shi ya wajaba yin hukunci a bisa littafin Allah da sunnar Manzansa a cikin gaba xayan ja in ja da rigingimu da kuma sauran shu'unan rayuwa; domin cewa wannan shi ne abin da bauta take hukuntawa da kuma kaxaitawa domin cewa shara'antawa haqqi ne na Allah shi kaxai; kamar yadda – Maxaukakin sarki - yace: {[Ku saurara halittar da al'amarin na sane](#)} (Al-A'araf: 54). ma'ana: Shi ne mai hukunci kuma na gare shi hukunci”

Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {[Kuma abin da kuka yi savani a cikinsa na daga wani abu to hukuncinsa i zuwa Allah yake](#)} (Ash-Shura: 10).

Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {[Idan ku ka sami savani cikin wani abu to ku mayar da shi zuwa ga Allah](#)

da Manzo in kun kasance masu Imani da Allah da ranar Lahira yin haka shine mafi alheri kuma shine mafi kyawun fassara } (An-Nisa: 59).

To yin hukunci izuwa shari'ar Allah ba wai saboda neman adalci bane kawai, kaxai cewa shi yana daraja ta farko da za'a bauta ga Allah da kuma haqqi ne na Allah shi kaxai kuma aqida ne; To wanda ya nemi hukunci i zuwa wanin shari'ar Allah na daga sauran tsare-tsaren mutum; to haqiqa ya riqi waxanda suka sanya wannan kundin da masu yin hukunci da ita abokan tarayya ga Allah cikin shari'arsa.

Allah - Maxaukakin sarki - yace: {Ko suna da abokan tarayya ne da suka shara'anta musu wani abu na addini wanda Allah bai izini da shi ba } (Ash-Shura: 21).

Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {Kuma idan kuka bi su lalle ne ku mushirikai ne } (Al-An'am: 121).

Kuma haqiqa Allah ya kore imani ga waxanda suka yi hukunci i zuwa wanin shari'arsa, Maxaukakin sarki - yace: {Shin, ba ka gani ba, zuwa ga wadanda suke riyāwar cēwa sunā ĩmāni da abin da aka saukar zuwa gare ka da abin da aka saukar daga gabāninka, sunā nufin su kai kāra zuwa ga |āgūtu alhāli kuwa, lalle ne, an umurce su da su kāfirta da shi, kuma Shaidān yanā nēman ya batar da su, batarwa mai nīsa } (An-Nisa: 60).

Misalin fadin Allah - Maxaukakin sarki -: {To, a'aha! Ina rantsuwa da Ubangijinka, ba za su yi ĩmāni ba, sai sun yarda da hukuncinka ga abin da ya sāba a tsakāninsu, sa'an nan kuma ba su sāmī wani kunci a cikin zukātansu ba, daga abin da ka hukunta, kuma su sallama sallamāwa } (An-Nisa: 65).

To wanda yayi kira i zuwa hukunci da kundin tsarin mutum; to haqīqa ya sanyawa Allah abokin tarayya a cikin xa'a da kuma shara'antawa, wanda yayi hukunci da wanin abin da Allah ya saukar; kuma yake ganin ya fi kyau ko kuma daidai yake da abin da Allah ya saukar da shi kuma ya shara'anta shi ko kuma cewa shi ya halatta a yi hukunci da wannan; To shi ya kafirta da Allah, ko da kuwa ya riya cewa shi mumini ne; domin cewa Allah yayi inkari a bisa wanda yake nufin hukunci i zuwa watan shari'arsa kuma ya qaryata su cikin riyawarsu na imani; domin faxinsa: (Suna riyawa) mai qunshe ne da kore imaninsu; domin cewa wannan kalmar ana faxarta a galibi ga wanda yake da'awa da'awar da shi maqaryaci ne a cikinta, kuma domin cewa yin hukunci da kundun tsari mulki yin hukunci ne ga Xagutu, kuma Allah yayi umarni da kafircewa Xagutu, kuma ya sanya kafircewa Xagutu rukuni na Tauhidi; kamar yadda Maxaukakin sarki - ya ke cewa: {[Duk wanda ya kafurce da Xagutu ya kuma yi Imani da Allah to tabbas ya yi riqo da kwakkwarar igiyar da ba ta tsinkewa](#)} (Al-Baqara: 256).

To wanda ya yi hukunci da kundun tsarin mulkin mutum bai zama mai kaxaitawa ba; domin cewa shi ya riqi abokin tarayya a cikin shara'antawa da kuma yin xa'a, kuma bai kafircewa Xagutu ba wanda aka yi umarnin a kafirta dashi, kuma yabi Shaixan; kamar yadda – Maxaukakin sarki - yace: {[Kuma Shaixan yana nufin ya vatar da su vata manisaci](#)} (An-Nisa: 60).

Kuma haqīqa Allah ya bada labari cewa munafukai lokacin da ake kiransu i zuwa hukunci i zuwa shari'ar Allah suna qi kuma suna bijirewa, sai Allah - tsarki ya tabbatar masa - yace: {[Kuma idan aka ce musu: "Ku zo zuwa ga abin da Allah Ya saukar, kuma zuwa ga Manzo"](#)}

zã ka ga munãfukai sunã kange mutãne daga gare ka, kangẽwa} (An-Nisa: 61).

Kamar yadda ya bada labari cewa su suna ganin varna gyara ce; saboda juyewar xabi'arsu da vacin zuciyarsu, sai – Maxaukakin sarki - yace: {Kuma idan aka ce da su kada ku yi varna a cikin kasa sai su ce kawai mu masu gyara ne ku saurara lalle ne su sune mavarnata sai dai su ba su sani ba} (Al-Baqarah: 11-12).

To yin hukunci i zuwa wanin Allah yana daga aiyukan munafukai, kuma shi yana daga mafi girman varna a cikin qasa.

Imamu Ibn Qayyim - Allah ya jiqansa - ya faha a bisa wannan ayar: Da yawan malaman tafsiri sun faha: Kada ku yi varna a cikinta da savo da kuma kira i zuwa da'ar wanin Allah bayan gyaran Allah gare ta da ya aiko Manzanni da bayanin shari'a da kira i zuwa xa'a ga Allah; domin cewa bautawa wanin Allah da kira i zuwa waninsa da tarayya da shi shine mafi girman varna a cikin qasa, bari ma vata qasa na haqıqa kaxai shine shirka da savawa umarninsa; to shirka da kira i zuwa wanin Allah da tsayar da waninsa abin bauta da kuma yin xa'a ga wani abin bi ba Manzo - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ba shi ne mafi girman varna a cikin qasa, kuma babu gyara gare ta da kuma ahalinta sai dai da kasantuwar Allah shi kaxai ne abin bauta wanda za a bi da kuma kira gare shi ba ga waninsa ba, da kuma xa'a da biyayya ga Manzo ba ga waninsa ba, kuma waninsa kaxai ya wajaba yi masa xa'a idan yayi umarni da yin xa'a ga Manzo - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - amma idan ya yi umarni da sava masa da savawa shari'arsa; to ba za a ji ba kuma ba za a bi ba, kuma wanda ya lura da halayen talikai; zai sami dukkan gyara a cikin qasa sababinsa

kaxaita Allah da bauta masa da xa'a ga Manzonsa. Kuma duk wani sharri a cikin talikai da wata fitina da bala'i da fari da sallaxuwar maqiyi da waxansun waxannan to sababinsa savawa Manzonsa da kira i zuwa wanin Allah da Manzonsa ne.

Kuma haqiqa Allah ya ambaci dukkan hukuncin da ya sabawa hukuncinsa da cewa shi hukuncin jahiliyya ne; Maxaukakin sarki- yace: {*Shin, hukuncin Jāhiliyya suke nema? Kuma wane ne mafi kyau ga hukunci daga Allah sabōda mutāne waƙanda suke yin yaƙīni (tabbataccen ĩmāni)?*}” (Al-Ma’ida: 50).

Ibn Kasir yace: Allah yana inkari ga duk wanda ya futa daga hukuncin Allah wanda ya tattare dukkan alkairi wanda yake hanin kowane irin sharri, kuma ya kaucewa kowane abun da ba shi ba na ra'ayoyi da son rai da wasu qa;idojin da mutane suka saka wanda ba su da wata madogara kan hakan da shari'ar Allah, kamar yadda mutanen Jahiliyya suke yi suke hukunci da shi irin na jahilce-jahilce da kuma vace-vace, da kuma kamar abun da Tatar suke hukunci da shi na siyassosi, wanda suka samo shi daga Jinkiz Khan, wanda ya sanya musu kundin tsarin mulki (Yasiq), kuma wannan wani littafi ne da ya qunshi hukunce-hukunce daga cikin Yahudanci da kuma Kiristanci da Musulunci, kuma cikinsa akawai abubuwan daya saka na kankin kansa da tunaninsa, sai ya zamanta ga 'ya'yansa Shari'a, da suke gabatar da ita akan hukunci da Al-qur'ani da Sunna, to duk wanda yayi hakan to shi kafiri ne ya wajaba a yaqе shi har sai ya dawo kan hukuncin Allah da Manzonsa; Saboda ba zai hukunci da waninsa ba a kaxan ko a mai yawa. Maganarsa ta qare – Allah ya jiqansa.

Kuma misalin kundin tsarin mulkin ya ambaceshi daga Tatar xin, da hukunci akan kafirta wanda ya sanyasu canji daga Shari'ar musulunci, wadannan dokokin da aka qirqira waxan da aka sanya su a da yawa daga cikin qasashe wanda da su ake tsamo hukunci kuma saboda su aka soke Shari'ar Musulunci sai abunda suke kira da Shari'ar zamantakewar iyali.

Kuma dalili a kan kafirta wanda ya aikata haka ayoyi ne masu yawa; daga cikinsu, faxinsa – Maxaukakin sarki -: {Kuma wanda bai yi hukunci ba da abin da Allah ya saukar, to waxannan su ne kafirai} (Al-Ma'ida: 44).

Da faxinsa: {Rantsuwa da Ubangijinka ba suyi Imani ba har sai sun hukuntar da kai cikin abunda ya faru a tsakaninsu na rigima} (An-Nisa: 65).

Da faxin Allah - Maxaukakin sarki: {Shin fa kuna Imani da sashin littafi ne, kuma ku kafirta da sashi? To menne ne sakamakon wanda ke aikata wancan daga gare ku face wulaqanci a cikin rayuwar duniya? Kuma a ranar qiyama ana mayar da su zuwa ga mafi tsananin a zaba, kuma Allah bai zama mai gafala ba daga barin abin da kke aikatawa} (Al-Baqara: 85).

Kuma kamar yadda muka faha a kusa cewa shi ya wajaba yin hukunci da shari'a akida ce kuma addini ne da ake bin Allah da shi ba wai saboda neman adalci ba kawai.

Wannan kuma ba makawa ga bawa daga karvar hukuncin Allah, daidai ne ya kasance gare shi ko akansa, kuma daidai ne da san ransa ko kuma ba da san ransa ba: Maxaukaki yace: {To, a'aha! Ina rantsuwa da Ubangijinka, ba za su yi ĩmāni ba, sai sun yarda da hukuncinka ga abin da ya sāba a tsakāninsu, sa'an nan kuma ba su sāmi wani funkci a cikin zukātansu ba, daga

abin da ka hukunta, kuma su sallama sallamāwa } (An-Nisa: 65).

Kuma Allah –maxaukakin sarki- yace: {Kuma bai dace da Mumini ba ko Mumina idan Allah da Manzonsa suka Hukunta wani Al-amari ya zamanto suna da wani zabin daban nasu } (Al-Ahzab: 36).

Kuma Allah –maxaukakin sarki- yace: {To, idan ba su karɓa maka ba to sai ka sani sunā bin son zuciyarsu ne kawai, kuma wāne ne mafi bata daga wanda ya bi son zuciyarsa, bā tāre da wata shiriya daga Allah ba? Lalle ne, Allah bā ya shiryar da mutāne azzālumai } (Al-Qasas: 50).

Daga Abdullahi xan Umar - Allah ya yarda dasu -: "Lallai cewa Manzoni Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gareshi - yace: “Imanin xayanku ba zai cika ba har sai son zuciyarsa ya kasance mai bi ga abin da nazo da shi”.

Ibn Rajab - Allah ya yi masa rahama - yace:

Ma'anar hadisin: Cewa mutum ba ya kasancewa mumini mai cikakken imani na wajibi har sai sonsa ya zamo mai bi ga abin da Manzan Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya zo da shi na daga umarni-umarni da kuma hana-hane da wasunsu, sai ya so abin da aka yi masa umarni da shi, kuma ya qi abin da aka yi hani gare shi, kuma haqīqa Al-qur'ani yazo da misalin wannan ma'anar a gurare ba xaya ba, kuma - tsarki ya tabbatar masa - ya yi zargin wanda ya qi abin da Allah yake sonsa ko kuma ya so abin da Allah ya qi shi, kamar Yadda – Maxaukakin sarki - yace: { Wannan, dōmin lalle sū sun bi abin da ya, fusātar da Allah kuma sun ki yardarSa, sabōda haka Ya bāta ayyukansu } (Muhammad: 28).

Har zuwa inda yace, Kuma haƙiqa ya siffanta mushirikai da bin son zuciya a cikin gurare daga littafinsa, sai maxaukaki yace: {To, idan ba su karɓa maka ba to sai ka sani sunā bin son zuciyarsu ne kawai, kuma wāne ne mafi bata daga wanda ya bi son zuciyarsa, bā tāre da wata shiriya daga Allah ba? Lalle ne, Allah bā ya shiryar da mutāne azzālumai} (Al-Qasas: 50).

Kuma hakanan bidi'o'i kaxai an fare su ne saboda gabatar da son zuciya a bisa shari'a, saboda haka ne aka ambaci ahalinta da ahalin son zuciya, kuma hakanan savo kaxai an fare shi ne saboda gabatar da son zuciya a bisa soyayyar Allah da soyayyar abin da yake sonshi, kuma hakanan son mutane abin da yake wajibi a cikinsa ya kasance mai bi ne ga abin da Manzan Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi yazo dashi to ya wajaba ga mumini son wanda Allah yake sonsa na daga Mala'iku da Manzanni da Annabawa da Siddiqai da Shahidai da Managarta gaba daya... .

Maganarsa ta qare -Allah yayi masa rahama-

Wasu Al'amura da suke kore Tauhidi, Wannan kuma akwai wasu abubuwa da suke kore Tauhidi kuma suke hukunta barin Musulunci; daga cikinsu:

- 1) Mummunan zato ga Allah: To mummunan zato ga Allah yana da haxari; domin cewa kyautata zato ga Allah yana daga wajibabbun Tauhidi, kuma mummunan zato da shi yana kore Tauhidi, Kuma haƙiqa Allah ya siffanta munafukai cewa su suna yi masa zato ba na gaskiya ba, sai Maxaukakin sarki ya ce: {Suna yiwa Allah Zato ba na gaskiya ba zato irin na Jahiliyya, kuma suna cewa wai shin Muna da wani abu ne na al-amari,

kace lallai baki xayan Al-amari na Allah ne baki xaya} (Ali-Imran: 154).

Kuma ya bada labarin game da su a cikin wata ayar cewa su suna yi masa zato mummunan zato, sai yace: {Kuma Ya yi azāba ga munāfikai maza da munāfikai mātā da mushirikai maza da musbirikai mātā, māsū zaton mugun zato game da Allah, mugunyar masīfa mai kēwayēwa ta tabbata a kansu, kuma Allah Ya yi hushi da su, kuma Ya la'ane su, kuma Ya yi musu tattlain Jahannama kuma ta mūnana ta zama makōma (gare su)} (Al-Fath: 50).

Imamu Ibn Qayyim yace cikin tafsirin aya ta farko: An fasara wannan zaton da cewa shi tsarki ya tabbatar masa ba ya taimakon Manzansa kuma cewa al'amarinsa da sannu zai tarwatse, kuma an fassara da cewa abin da ya same shi bai kasance daga ikon Allah da kuma hikimarsa ba; sai aka fassara da inkarin hikima da kuma inkarin iko da kuma inkarin al'amarin Manzansa ya cika, da kuma cewa ya rinjayar dashi a bisa addini gaba xayansa, kuma wannan zato ne mummuna wanda munafukai da mushirikai suke zato cikin surar Al-Fath, kuma kaxai wannan yana zama ne mummunan zato; domin cewa shi zato ne wanda bai dace da shi ba - tsarki ya tabbatar masa - kuma babu ko da hikimarsa da godiyarsa da alqawarinsa na gaskiya; wanda ya zaci cewa shi yana taimakon qarya ne a kan gaskiya taimako mai zarcewa wanda gaskiya zata galaba tare da ita, ko kuma yayi inkarin abin da yake gudana da hukuncinsa da ikonsa ya kasance, ko yayi inkarin cewa ikonsa ya kasance saboda wata hikima isashshiya wacce ta cancanta a gode masa a kanta, bari dai ya riya cewa hakan saboda wani iko ne mujarradi; to haka zatone na waxanda suka kafirta; to azaba ta tabbata ga waxanda suka kafirta daga wuta.

Kuma mafi yawan mutane suna yin zato ga Allah mummunan zato a cikin abin da ya ke Vance su da kuma cikin abin da yake aikata shi ga waninsu, ba wanda ya kuvuta daga haka face wanda yasan Allah sunayensa da siffofinsa da abin da yake wajabta hikimarsa da gode masa.

To mai hankali mai nasiha ya kula da kansa da wannan, ya kuma tuba i zuwa ga Allah, kuma ya nemi gafararsa daga zatonsa ga Ubangijinsa mummunan zato.

Kuma da zaka bincika wanda zaka bincika; da zaka ga ta'annuti a gurinsa a bisa qaddara da kuma zarginta gare shi, kuma cewa shi ya kamata ya kasance kaza da kaza; da mai karantawa da kuma mai yawaitawa, kuma ka binciki kanka shin kai kuvutacce ne.

Idan ka tsira daga ita ka tsira daga ma'abocin girma ## idan kuma ba haka ba to lalle ne ni bana zatonka kai mai tsrane

Kuma Ibn Qayyim - Allah ya jiqansa - yace: To wanda ya zato da shi cewa shi ba zai taimaki Manzonsa ba, kuma ba zai cika lamarisa ba, kuma ba zai qarfafeshi ba kuma ya qarfafi jama'arsa ba ya xaukakasu ya kuma basu nasara a kan abokan gabarsu ba ya rinjayar dasu, kuma cewa shi ba zai taimaki addininsa da littafinsa ba, kuma cewa shi yana raunatar da shirka a bisa Tauhidi da varna a kan gaskiya rauni tabbatacce wanda Tauhidi zai dinga tafiyar da ita da gaskiya tafiyarwar da har abada ba zata miqewa ba; saboda ya yiwa Allah mummunan zato, kuma ya jingina masa savanin abin da ya cancancen girmansa da cikarsa da siffofinsa da kamaninsa; domin cewa godiyarsa da buwayarsa da hikimarsa da Allantakarsa ta qi hakan, kuma ya qi ya qasqantar da jama'arsa da

rundunarsa, kuma cewa taimakonsa tabbatacce da nasara dawwammamiya ta kasance ga waxanda suka yi shirka da shi kuma waxanda suka bauxe masa; to duk wanda ya zaci haka da shi; to bai san shi ba kuma bai san sunayensa ba kuma bai san siffofinsa ba da kuma cikarsa.

Haka kuma duk wanda ya yi inkarin cewa hakan ya kasance ne da hukuncinsa; to bai san shi ba kuma bai san Rububiyarsa ba da mulkinsa da girmansa ba, haka kuma wanda ya yi inkari yana da gwargwadon rabonsa wakjen hakan da waninsa ma saboda hikima ta qarshe da kuma manufa mai kyau to ya cancanci godiya kan hakan, kuma yayi zaton cewa haka ya futo ne daga Mashi'a wacce babu hikima a cikinta kuma manufa abar nema ita ce mafi soyuwa gare shi daga kafurcewarta kuma cewa lallai waxan can dalilai ababan qi gare shi wacce zata kaishi zuwa gare su kuma qaddarasu ba zai futa daga hikima; saboda jawowarsu zuwa abinda yake so, kuma koda ta kasance abar qinsa, to bai qaddara ta ba haka kawai kuma bai nufeta ba don wasa kuma bai haliceta ba don varna: { *Kuma wannan shi ne zaton Waxan da suka kafirta boni ya tabbara ga waxanda suka kafirta na azabar wuta* } (Sad: 27).

Kuma da yawa daga mutane suna yin zato ga Allah bana gaskiya ba mummunan zato a cikin abin da ya ke Vance su da kuma cikin abin da yake aikata shi ga waninsu, ba wanda ya kuvuta daga haka face wanda ya san Allah da kuma sunayensa da siffofinsa da abin da yake wajabta hikimarsa da gode masa.

Kuma duk wanda ya yanke qauna daga rahamar Allah, kuma ya xebe haso da jinqansa, to haqiqa ya munana zato gare shi.

Kuma duk wanda ya halatta masa cewa zai azabtar da masoyansa tare da kyautatawarsu gareshi da ikhlasin su, kuma ya daidaita tsakaninsu da maqiyansa; to haqiqa ya munanana zato gare shi.

Kuma duk wanda ya zaci cewa shi zai bar halittarsa haka sasakai basu da aikin yi na hana mummunan aiki ko umarni da kyakkyawa, ba zai aiko masu manzanninsa ba, kuma ba zai saukar musu litattafansa ba, haka kawai zai qyale su kara zube kamar dabbobi to haqiqa ya munana zato ga Allah.

Kuma wanda ya zaci cewa ba zai tara bayinsa ba bayan mutuwarsu don saka musu da lada ko azabtarwa a wani gidan da ake sakawa mai kyautata aiki da kyautatawa, mai munanawa kuma da munanawarsa, kuma yayi musu bayani haqiqanin abinda suka sava a cikinsa, kuma ya bayyanawa musu aiki baki xayan su gaskiyarsa da gaskiyar Manzonsa, kuma cewa maqiyansa sun kasance su ne maqaryata; to haqiqa ya munana masa zato.

Kuma duk wanda ya zaci cewa shi yana tozartar da aikinsa nagari wanda yayi shi saboda yardarsa daidai da yadda ya umarce shi da shi kuma ya vata shi ba tare da dalili ba daga bawa, kuma cewa shi yayi masa uquba ba tare da aikin da yayi ba kuma bashi da zavi a cikinsa kuma ba shi da iko a cikin faruwarsa, a'Allah zai masa uquba ne da abin da ya aikata shi, ko kuma yayi zaton cewa ya halatta ga Allah ya taimaki maqiyansa masu qaryata shi da wasu mu'ajizoji da zasu qarfafe su da su kamar Annabawansa da Manzanninsa, kuma ya gudanar dasu a hannunsu don su vatar bayinsa, kuma cewa shi komai ya kyautata a wurin sa koda azabtar da wanda ya qarar da rayuwarsa wajen biyayya a gare shi kuma ya tabbatar da shi cikin wuta a qasan qasan qasqantattu.

Kuma yayi ni'ama ga wanda ya qarar da rayuwarsa cikin gaba da shi da gaba da Manzanninsa da Addininsa, kuma ya xaga Darajarsa zuwa matsayi maxaukaki, duka waxan nan abubuwan biyu cewa wajen kyau wai duk matsayinsu xaya, kuma baisan yadda zai hana faruwar xayan ba sau da bada labarin mai gaskiya, in kuwa ba haka ba; to hankali ba zai iya hukunci da munin xayansu ba ko kyawunsa; saboda haqiqa yayi mummunan zato a gare shi. Kuma wanda yayi zaton cewa shi ya bada labari game da kansa da siffofinsa da ayyukansa da abinda zahirinsa vataccene kuma kamanceceniyane da misaltawa da barin gaskiyar da bai bada labari da ita ba, kaxai yayi nunine wasu nunikane kawai manisanta, kuma yayi nuni gareshi da wasu isharori ababen yiwa lagazu, bai bayyanar dasu varo-varoba, kuma ya bayyanar varo-varo har abada da kamanceceniya da misaltawa da qarya, yakuma yi nufi ga halittarsa dasu wahalar da basirarsu da qarfinsu da tinanikansu acikin canja zancensa daga bigirensa da kuma fassarashi ba'a wurin fassararsaba, kuma suna nemamasa fuskoki da xauke-xauke ababen qi da fassarorin da suke sune lagaz da wasa qwaqwalwa mafi kama daga garesu da yayewa da bayani, yakuma juyar dasu acikin sanin sunayensa da siffofinsa ga hankulansu da raayiyikansu бага littafinsaba, kai yayi nufi daga garesu da kada su xauki zancensa kan abinda suka sanshi daga maganganunsu da kuma lugguginsu tare da ikonsa akan yayi musu bayani varo-varo da gaskiyar da bayyanar da ita varo-varo yake kamata, ya kuma hutar dasu daga lafazuzzukan da zasu afkasu acikin vataccen qudiri kuma bai aikataba, kai yashiga dasu savanin hanyar shiriya da bayani, to haqiqa yayi zato mummunan zato dashi

To cewa Shi yace: Lalle ne cewa ba mai iko ba ne a bisa bayyana gaskiya da lafazi bayyananne wanda ya bayyana da shi shi da magabatansa; to haqiqa yayi zato da ikonsa gajiyayye. Idan kuma yace: Lalle shi mai iko ne amma kuma bai bayyana ba kuma ya karkace ga barin bayani da bayyana gaskiya i zuwa abin da zai wahamtar, bari ma zai afkar a bisa vata korarre da kuma qudiri mabarnaci; to haqiqa ya yi zato da hikimarsa da raharsa mummunan zato.

Wanda ya zaci cewa shi da magabatan sa sun bayani a bisa gaskiya da Allah da Manzan sa ba, kuma cewa shiriya da gaskiya tana cikin maganganunsu da bayanansu, amma kuma zancen Allah, kaxai ana riqa ne daga zahirinsa kamantawa da misaltawa da vata, kuma zahirin maganar waxan da suke mushirikai da kuma firgitattu shi ne gaskiya da kuma shiriya; to wan nan yana daga mafi munana zato ga Allah. To wanda yayi zato cewa shi da magabatansa sunyi bayani daga gaskiya a bayyanansa banda Allah da Manzonsa, kuma cewa shiriya da gaskiya acikin zancensune, amma zancen Allah ana karvarsane daga zahirinsa kamanceceniyane da kamantawa da vata, kuma zahirin zancen mushrikai da ruxaxxu shine shiriya kuma gaskiya to wannan yana daga mafi munin zato.

To dukkan waxannan na daga masu yiwa Allah mummunan zato, da kuma masu zato ga Allah ba na gaskiya ba irin zaton mutanen Jahiliyya.

Maganar Imamu Ibn Qayyim ta qare cikin bayanin waxanda suke ma Allah zato ba na gaskiya ba irin zaton mutanen jahiliyya, wanda yake nufin cikakken sa; to ya koma cikin Zadul-Ma'ad. kuma Allah ne abin neman taimako.

2- YIWA WANI ABU IZGILI WANDA YAKE A CIKINSA AKWAI AMBATON ALLAH

Ya wajaba a kan musulmi girmama littafin Allah da sunnar Manzansa da malaman musulmai, kuma ya san hukuncin wanda yayi izgili ga wani abu wanda a cikinsa akwai ambaton Allah ko Al-qur'ani ko Manzo; don musulmi ya kasance a cikin kula daga hakan; domin cewa lalle ne wanda yayi izgili ga ambaton Allah ko Al-qur'ani ko Manzo ko kuma wani abu na daga sunna; to haqiqa ya kafirta da Allah - Mai girma da xaukaka - saboda wulaqantawarsa ga Rububiyya da Manzanci, kuma hakan kore Tauhidi ne, kuma kafirci ne bisa ga Ijima'in ma'abota ilimi, Allah - Maxaukakin sarki - ya ce: {**Kuma lalle ne, idan ka tambaye, su haƙiƙa, sunā cēwa, "Abin sani kawai, mun kasance munā hīra kuma munā wāsā. Ka ce: "Shin da Allah, da kuma āyōyinSa da ManzonSa kuka kasance kunā izgili?**} (At-Tawba: 65-66).

Kuma haqiqa bayanin sababin saukar waxannan ayoyi biyu masu girma yazo cewa shi abin da ya faru munafukai cikin sashin yaqoqi na daga izgili ne ga Manzo - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - da sahabbansa.

To haqiqa Ibn jarir ya ruwaito da waninsa daga Xan Umar da Muhammad xan Ka'ab da Zaid xan Aslam da Qatada hadisin sashinsu ya shiga cikin sashi: Lallai cewa shi wani mutum yace a cikin yaqin Tabuk mu bamu ga kwatankwacin waxan nan makarantan da suke tare da mu ba, babu wanda ya fisu ci kuma babu wanda ya fisu qarya kuma babu wanda ya fi su tsoro lokacin haxuwa da abokan gaba -Suna nufin Manzon Allah da sahabbansa makaranta- sai Auf xan Malik ya ce da shi: Qarya kake, sai dai kai munafuki ne, Wallahi sai na faxawa Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - sai

Auf ya tafi wajen Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - don ya bashi labari, sai ya tarar da Al-qurani ya riga shi zuwa, sai wannan mutumin yaje wajen Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi – alhali haqiqa ya tafi, kuma ya hau taguwarsa, sai yace: Ya Manzon Allah: Mu fa kawai muna wasa ne kuma muna hira ne hira matafiya da suke rage hanya, sai Ibn Umar yace: Kamar ni ina ganinsa yana riqe da taguwar Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi – kuma duwatsu suna kama qafafuwansa kuma yana cewa mu fa kawai muna wasa ne kuma muna wasa ne, kuma Manzon Allah yana cewa dashi: {*Shin da Allah da ayoyinsa da Manzansa kuka kasance kuna ma izgili * kada ku bada wani uziri haqiqaa kun kafirta a bayan imaninku*} (At-Tawba: 65-66).

Saboda a cikin waxan nan ayoyi biyu masu girma tare da bayanin dalilin saukar su akwai dalili bayyanan ne kan kafircin wanda yayi izgili da Allah da kuma Manzon sa ko wata aya daga cikin ayoyinsa ko kuma wata sunna daga cikin sunnonin Manzonsa ko sahabban Manzon Allah; saboda duk wanda yayi haka to yayi izgili da Allantaka da kuma Manzantaka, kuma wancan ya kore Tauhidi da aqida, kuma koda bai nufin haqiqanin izgili ba, kuma wannan babin izgili ne da ilimi da kuma ahalinsa da kuma rashin girmamamasu ko kuma sukarsu saboda ilimi da suke xauke da shi, kuma wannan ya kasance kafirci ne, koda kuma bai nufin izgili ba; waxan nan mutane da ayar ta sauka a kan su sun zo ne suna iqirarin cewa abinda ya futo daga wajen su kuma suna neman hanzari da faxin su.

(Kaxai mun kasance muna hira kuma muna wasa), ai bama nufin izgili da qaryatawa, ai muna nufin wasa ne,

kuma wasa shine kishiyar gaske, sai Allah ya basu labari ta harshen Manzonsa – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -cewa uzurin su wannan uzurin nasu ba zai wadatar musu da komai ba a wajen Allah, kuma cewa sun kafirta bayan imaninsu da wannan magana da sukai izgili, kuma ba'a karvi uzurinsu ba saboda cewa su da gaske suke cikin maganar su, Kuma kaxai sun nufi wasa ne, kuma Annabi bai qara musu komai ba kan haka cikin amsar su kan karanta faxin Allah -maxaukakin sarki: {*Shin da Allah da ayoyinsa da Manzansa kuka kasance kuna ma izgili * kada ku bada wani uziri hakika kun kafirta a bayan imaninku*} (At-Tawba: 65-66).

Domin cewa wannan kakaci da wasa ba ya shigarsa, kuma kaxai abin da yake wajaba shi ne a girmama waxannan abubuwan kuma a xaukaka su, kuma a yi khushu'i nan ga ayoyin Allah ana masu imani da Allah da Manzansa da girmamawa ga ayoyinsa, kuma mai kutsawa mai wasa ai mai tauyewa ne garesu.

Shehu Muhammadu xan Abdul-wahab - Allah ya jikansa - ya ce: Magana bayyananna a cikin izgili wannan ne da abin da yayi kama dashi. Amma kuma aiki mabayyayani; kamar miqar da leve da fitar da harshe da yin wata alama da ido da kuma abin da da yawa daga mutane suke aikatawa lokacin umarni da salla da zakka; to qaqa kuma ga Tauhidi?! Ya qare

Da kuma misalin wannan yin izgili da sunna tabbatacciya daga Manzons Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - kamar wanda yake izgili ga cika gemu da rage gashin baki, ko izgili ga asiwaki, ko wanin hakan, kuma kamar izgili da umarni da kyakkyawa da hani ga abin qi.

Ibn Ishaq yace: Kuma haqiiqa wasu jama'ar munafukai sun kasance daga cikin su akwai Wadi'a xan Sabit xan uwan Bani Umayyata xan Zaid xan Amr xan Auf da kuma wani mutum daga cikin Ashja'a Halif xin Bani Salamata ne ana kiransa da Mukhshi xan Humayyir suna nuni zuwa ga Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi – alhali shi yana tafiya zuwa Tabuka, sai suka ce wa junansu ko kuna zaton bulalar Bani al-Asfar kamar yaqin larabawa ne a junansu? na rantse da Allah kai kace mu gobe kamar waxanda akayiwa ciri acikin igiyoyine saboda tsoro da firgici ga muminai, sai Mukhshi xan Humayyir yace: Wallahi ina fatan ace kowanne daga cikin mu anyi masa sakayya da bulala xari, Kuma mu muna tsoron Al-qurani ya sauka akan mu saboda wannan hirar ta mu, kuma Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yace cikin abinda ya zo mun daga Ammar xan Yasir: Ka riski mutanen; saboda cewa su sun qone, sai ka tambaye su daga abinda suka ce: Idan suka musanta, kace E haka ne kun faxa, kun ce Kaza da Kaza, sai Ammar ya tafi zuwa garesu, sai ya ce dasu haka, sai suka zowa Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agreshi - suna bada uzuri gare shi sai Wadi'a xan Sabit yace alhali Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agreshi - yana tsaye akan abun hawansa, sai ya fara yana cewa kuma shi yana riqe da linzaminta, ya Manzon Allah, mun kasance muna hirane ne kuma muna wasa, sai Mukhshi xan Humayyir ya ce ya Manzon Allah ni sunana da sunan babana ne suka jinkirtani saboda ya kasance shi Al-qurani ya kinaya da shi- da faxin Allah - Maxaukakin sarki -: (*Idan muka yi afuwa ga wasu vangare daga gareku*) (At-Tawba: 66).

A cikin wannan ayar akwai Makhshi xan Humayyir, sai aka ambaceshi da Abdur-Rahman, ya roqi Allah da cewa

a kasheshi yana mai shahada kuma kar a san bugiransa, sai aka kasheshi ranar Yamama sai ba a sami wani gurbinsa ba.

Babban Malamin Musulunci Ibn Taimiyya - Allah yayi masa rahama - ya ce: To haqīqa an bada labari cewa su sun kafirta bayan imainsu tare da faxinsu: Kaxai mun yi magana da kafirci ba tare da qudirtawa ga shi ba, kaxai cewa mu mun kasance muna hira da wasa, kuma bayan cewa izgili da ayoyin Allah kafirci ne, kuma wannan ba ya kasancewa sai ga wanda ya buxe qirji da wannan maganar, kuma da imani ya kasance a zuciyarsa; da ya hana shi ya yi furuci da wannan maganar, kuma Al-qur'ani yana bayyana cewa imanin zuciyā yana lazimta aiki na zahiri da gwargwadonsa; kamar faxinsa – Maxaukakin sarki -: {Kuma idan aka kirā su zuwa ga Allah da ManzonSa, dōmin Ya yi hukunci a tsakāninsu, sai gā wata knngiya daga gare su sunā māsu bijirewa. Kuma idan hakki ya kasance a gare su, zā su jē zuwa gare shi, snnā māsu mīka wuya. Shin, a cikin zukātansu akwai cūta ne, ko kuwa sunā tsōron Allah Ya yi zālunci a kansu da ManzonSa? Ā'a, waḡancan sū ne azzālumai. Maganar mūminai, idan aka kira su zuwa ga Allah da ManzonSa dōmin Ya yi hukunci a tsakāninsu takan kasance kawai su ce "Mun ji, kuma mun yi dā'ā, Kuma waḡannan sū ne māsu cin nasara} (An-Nur: 47-51).

Ya kore imani ga wanda ya juya baya ga barin xa'ar Manzo, kuma ya bada labari cewa muminai idan aka kiraye su zuwa ga Allah da Manzonsa don yayi hukunci a tsakaninsu; sai su ji kuma su yi xa'a; sai ya bayyana cewa wannan yana cikin lazimammun imani. Ya qare.

Da shi ne ake sanin kafircin waxanda suke tauye shari'ar musulunci kuma suke siffantata da cewa ba ta dace da

wannan zamanin ba, kuma cewa haddodin shari'a cikinsu akwai qasawa da dabbanci, kuma cewa musulunci ya zalunci mace... i zuwa wanin haka na daga maganganun kafirci da ilhadi. Muna roqon Allah sauki da kuvuta.

WASU AL'AMURA WAXANDA SASHIN MUTANE SUKE AIKATA SU KUMA SU SUNA DAGA SHIRKA KO SUNA DAGA TSANIKANTARTA.

Akwai wasu abubuwa masu taraddudi a tsakanin shirka babba da shirka qarama gwargwadon abin da yake tsayawa a zuciyar mai aikatasu da kuma abin da yake zuwan masa daga aiyuka da maganganu, kuma wasu sashin mutane suna faxawa a cikinsu, haqiqa suna savawa tare da aqida ko ta gurvatar da tatacciyarsu, kuma su tsuna gogayya a bisa matsayin gaba xaya, kuma sashin gama gari sun afka a cikinta suna masu bin gurbin maqaryata da 'yan damfara da masu rufa ido, kuma haqiqa Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya tsawatar daga gare su kuma yana daga wannan umarnin:

NA FARKO: Sanya sarqa da zare da makamancinsu da nufin xaukewar bala'i ko ije shi, kuma hakan yana daga aikin jahilai, kuma shi yana daga shirka qarama, kuma haqiqa yana ci gaba i zuwa matsayin shirka babba da gwargwadon abin da zai tsaya a zuciyar wanda ta tava shi na daga qudirtawa da ita, An karvo daga Imrana xan Husaini - Allah ya yarda da shi -: (Kuma - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya faxa ga wanda ya ga a hannunsa akwai kewaye na daga tagulla, sai yace masa menene wannan? Sai yace maganin raunin tsufa ne, sai yace masa jefar da ita domin ita ba za ta qara maka komai ba face rauni, domin cewa da ka mutu tana jikinka da ba za ka rabauta ba har abada). Ahmad ya ruwaito shi da sanadin da ba shi da laifi, kuma Xan Hibban ya inganta shi da Hakim kuma Zahabi ya tabbatar dashi.

NA BIYU: Rataya layu: Kuma ita wata tsakiya ce wacce larabawa suke ratayawa 'ya'yayansu suna neman tsari da ita daga kambun baka, kuma suke lallashi da sunanta abisa cewa Allah ya cika musu abin nufinsu.

Kuma haqiqa layu sukan kasance ne daga qasusuwa da kuma tsakiya da kuma rubutu da kuma waxansun haka, kuma wannan bai halatta ba.

Kuma abin ratayawar yakan iya kasancewa daga Al-qur'ani; to idan ya kasance ne daga Al-qur'ani ne, to haqiqa malamai sunyi savani a cikin halarcinsa da kuma rashin halarcinsa, kuma abin da ya fi rinjaye rashin halaccinsa, saboda toshewa ga kafa; domin cewa shi yana iya kaiwa i zuwa rataya wanin Al-qur'ani, kuma domin cewa shi ba abin da yake kevanewa ga nassosi masu hanawa daga rataya layu, kamar hadisin Xan Mas'ud - Allah ya yarda dashi -; yace: Na ji Ma'aikin Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yana cewa: (Lalle tawaida da layu da tiwala shirka ne), Ahmad ne ya ruwaito shi da kuma Abu Daud.

Kuma daga Uqubatu xan Amir a hadisi Marfu'i: (Wanda ya rataya laya; to haqiqa ya yi shirka). Kuma wannan nassoshin masu gamewane ba abin da ya kevanewa su.

NA UKU: Neman albarka da bishiyu da gurare da gine gine, kuma Tabarruki yana nufin neman Al-barka da qaunarta da qudurce ta a cikin waxan nan abubuwan. Kuma hukuncinsa cewa shi shirka ce babba; Saboda xanfaruwa ne kan wanin Allah wajen neman albarka, kuma masu bautar gumaka ma sun kasance suna neman albarka ne da ita, to neman albarka da qaburburan bayin Allah nagari, kamar neman albarka da Lata, da neman albarka da bushuyoyi da duwatsu, kamar neman albarka

ne da Uzza da Manata. An karvo daga Abi Waqid Al-Laisi; yace: Mun fita tare da Ma'aikin Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - i zuwa Hunain a lokacin bamu jima da barin kafirci ba, kuma mushirikai suna da wata magarya suna zaman ibada a gurinta kuma suna rataye takubbansu a ita, ana ce wa da ita: Zatu anwax, sai muka wuce ta wata magarya, sai muka ce: Ya Ma'aikin Allah! ka sanya mana Zatu anwax mana kamar yadda suma suke da Zatu anwax, sai Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya ce: "Allah shi ne mafi girma, lallai su tafarkai ne, na rantse da wanda raina ke hannunsa kun faxi kamar yadda Banu Isra`ila suka faxawa Annabi musa: (Ka sanya mana abun bauta kamar yadda suke da abun bauta, ya ce lallai ku mutane ne da kuke jahilta), "Wallahi zaku bibiyi tafarkan waxanda suka gabace ku". Tirmizine ya ruwaito shi.

NA HUXU: SIHIRI: Kuma shi yana nufi a bisa abin da ya vuya da laushin sababinsa, an ambace shi da sihiri saboda cewa shi yana saduwa da wasu al'amura na voye waxanda ba a riskarsu da idanu, kuma shi yana nufi ne game da wasu qulle-qullene da tawaida da zance da ake magana da shi, da wasu magunguna da hayaqe hayaqe-hayaqe, kuma yana daga shi abin da yake tasiri a cikin zukata da jukkuna sai ya sa rashin lafiya kuma ya kashe kuma ya raba tsakanin miji da mata, kuma tasirinsa da izinin Allah ne na kasancewa na qaddara, kuma shi aiki ne na Shaixanci, da yawa daga shi ba a saduwa i zuwa komai face shirka da samun kusanci i zuwa munanan rauhanai ta hanyar wani abu na daga abin da ake so da kuma neman taimako da dabara a bisa aiwatar da ita da a yi shirka da ita, saboda wannan ne mai shari'a yake haxa da shirka, kuma shi mai shiga ne cikin shirka ta vangare biyu ne:

- 1- Abin da yake cikinsa na hidimtawa Shaixanu da ratayuwu da su wani lokutan ma ana neman kusanci i zuwa gare su da abin da suke sonsa don su tsaya da hidimta masa.
- 2- Abin da a cikinsa akwai da'awar sanin gaibu da kuma da'awar yin tarayya da Allah a cikin haka, kuma wannan kafirci ne da vata; Allah – Maxaukakin sarki - yace: { **Kuma lalle ne haqiqa sun sani tabbas wanda ya saye shi ba shi da wani rabo a cikin Lahira** } (Al-Baqara: 102). Kuma daga Abu Huraira - Allah ya yarda da shi -: Cewa Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yace: (Ku guji abubuwa bakwai masu halakarwa suka ce ya Ma'aikin Allah! waxanne ne su? yace: Yin shirka da Allah, da sihiri, da kashe rai wacce Allah ya haramta face da gaskiya, da cin riba, da cin dukiyar maraya, da juyawa ranar yaqi, da kuma yiwa katangaggiya gafilai mumina qazafi).

NA BIYAR: BOKANCI: Shi ne da'awar sanin gaibu; kamar bada labari da abin da zai afku a cikin qasa tare da jingina i zuwa wani sababi shi ne satar ji; ta yanda aljani zai saci magana daga maganganun Mala'iku, sai ya cillata a cikin kunnen bokan, sai ya fahi qarya xari a tare da ita, sai mutane su gasgata shi da savabin waccen magana xayan.

Kuma Allah shi kaxai ne ya san gaibu; to wanda ya yi da'awar tarayya da shi cikin wani abu daga haka da bokanci ko waninsa ko kuma ya gasgata wanda yake da'awar hakan; to haqiqa ya sanyawa Allah abokin tarayya a cikin abin da ya keventa da shi, kuma shi mai yiwa Allah qarya ne da Manzonsa.

Kuma mafi yawan ‘yan duba waxan da suke xanfare da Aljanu basa rabuwa da shirka da kuma kusanta zuwa wasu hanyoyi da zasu taimaka musu akan da'awar sanin gaibu.

Saboda duba shirka ne ta vangaren da'awar tarayya da Allah a cikin Iliminsa da ya ke vanta da shi, da kuma ta hanyar kusantar wanin Allah.

Kuma yazo a cikin Sahihu Muslim daga wasu daga Matan Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - daga Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yace: (Duk wanda yaje wajen xan duba, Sai ya tambaye shi wani abu, sannan ya gasgata shi cikin abinda ya ce, ba za'a karvi sallarsa ba kwana araba'in).

An ruwaito daga Abu Huraira -Allah ya yarda da shi-cewa Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yana cewa: (Duk wanda yaje wajen boka sai ya gasgata shi cikin abinda yace; to haqiqqa ya kafircewa abinda aka saukarwa Annabi Muhammaid) Abu Daud ya ruwaito shi.

Yana daga abinda faxakarwa take wajaba akansa da kuma tsawatarwa daga gareshi shine al'amarin matsafa da bokaye da ‘yan sha’awaza waxanda suke varna acikin qasa basa gyara, wani daga cikinsu yana bayyana ga mutane da mabayyana mai kyau wanda yakeyin magani cuta, alhali shi a haqiqqa mai vata aqidune ta inda yake umartar mara lafiya da yayi yanka ga wanin Allah ko ya rubuta masa Xalasimai na shirka da namen tsari irin na Shaixan, wasni kuma daban daga cikinsu yana bayyana da mabayyanar mai bada labari daga abubuwan dake fake da guraren abubuwan da suka vata ta inda jahilai zasu dinga zuwa gurinsu suna tambayarsu daga abubuwan da suka

vata sai su basu labari daga guraren da zasu samesu ko suzo musu dasu ta hanyar Shaxanu. Wani kuma daban yana bayyana da mabayyanar waliyyi wanda yake da savanin al'adu da karamomi kamar shiga wuta, da dukan kansa da mashi,, da kama macizai, da makamancin wannan. Amma shi a haqiqa maqaryacine xan sha'awaza, kuma waliyyin Shaixan ne, dukkanin waxannan nau'o'in suna nufin dabara da rabo dan cin dukiyoyin mutane da kuma vata aqidunsu. To yana wajaba kan musulmai su tsawatar musu kuma su nisance su, kuma ya wajaba kan shugabanni su sa waxannan su tuba, idan sun tuba to in kuma sunqi a kashe su don hutar da musulmai daga sharrinsu da varnar su, da kuma zartar da hukuncin Allah a kan su.

Yazo cikin Sahihul Bukhari daga Bujala xan Abadah, ya ce: Umar xan Khaxxab ya rubuta kan cewa ku kashe kowane mai sihiri namiji da mai sihiri mace. Kuma an ruwaito daga Jundub zuwa ga Annabi: Haddin matsafi shine dukansa da takobi. Tirmuzi ne ya ruwaito shi.

NA SHIDA: CAMFI: Shine camfi da tsuntsaye da sunannaki, da lafazuka, da gurare, da mutane da makamancin wannan, idan mutum ya qudiri niyya akan wani al'amari daga al'amuran Addini ko duniya, sai yaga, ko yaji abinda yake qi, sai xaya daga cikin waxanan al'amuran biyu suyi tasiri acikinsa: Kodai komawa ga abinda yakasance yana qudirin niyya akansa dan camfin da tasiri da abinda ya gani ko yaji,, sai zuciyarsa ta rataya da wannan abin qin, sai wannan yayi tasiri akan imaninsa yakuma vata Tauhidinsa, da kuma dogaransa ga Allah, ko kuma bazai koma daga abinda ya qudiri niyya akansaba,

saidai gurbin wannan camfin yana wanzuwa acikin zuciyarsa daga baqin ciki da raxaxi, da baqqan ciki, da waswasi da kuma rauni.

Saboda haka ya wajaba a kan wanda ya samu wani abu daga wancan a cikin ransa to yayi qoqarin tunkuxeshi, kuma ya nemi taimakon Allah, ya dogara gare shi, kuma ya ci gaba da sha'aninsa, kuma yace: Ya Allah babu mai zuwa da kyawawan ayyuka sai kai, kuma babu mai tunkuxe munana sai kai, kuma babu dabara kuma babu qarfi sai naka.

Kuma camfi tsohuwar cuta ce Allah ya ambaceta a wajen mutanen baya waxan da suke kafirai, kuma sun kasance suna yin camfi da mafi alkairin masu kyawawan halaye su ne Annabawa da mabiyansu mumina, kamar yadda Allah ya faxa game da Fir'auna da mutanensa cewa su idan wani abun mara daxi ya same su, {[Suna canfa Annabi Musa da waxanda suke tare da shi](#)} (Al-A'araf: 131). Kamar yada ya faxa danagane da mutanen Annabi Salihu cewa su sun ce dashi: {[Mun camfa ka da waxanda suke tare da kai](#)} (An-Naml: 47). Kuma kamar yanda Allah ya faxa game da Ma'abota Al-qarya cewa su sunce da Manzannin Allah: {[Lalle mū munā shu'umci da ku! Hakīka idan ba ku, hanu ba, hakīka, zā mu jēfe ku, kuma hakīka wata azāba mai radādi daga gare mu zā ta shāfe ku](#)} (Yasin: 18).

Kuma kamar yadda ya faxa game da mushirikai cewa su sun camfa Annabi Muhammad – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - kamar yadda Allah – Maxaukakin sarki - yace: {[Kuma idan wani abu mara daxi ya same su sai su ce wannan daga kai ne](#)} (An-Nisa: 78).

Hakanan Addinin mushirikai xaya ne, yadda zukatansu da qwaqwalen su suka toshe, sai su qudurce sharri ga wanda yake shine tushin alheiri, sune Annabawia - amincin Allah ya tabbata agaresu - kuma ba abinda ya jawo hakan sai dan tabbatar vata a cikin zukatansu da lalacewar xabi'arsu, in kuwa ba haka ba ai alheiri da sharri dukkaninsu da hukuncin Allah ne da kuma qudurarsa, kuma suna gudana ne daidai da hikimarsa da iliminsa don falala; saboda alheiri falala ne daga gare shi da kuma sakamako akan aikin biyayya, kuma sharri adalcine daga gare shi da sakamako da uquba akan aikin savo, Kuma Allah – Maxaukakin sarki - ya ce:

{Abunda ya sameka na alheiri to daga Allah ne, kuma abinda ya sameka na sharri to daga kanka ne}. (An-Nisa: 79).

CANFI SHIRKA NE; saboda kasancewarsa rataya ne da wanin Allah, da kuma qudurce faruwar wata cuta daga abun halitta wanda bai mallaki cutar ga kansa ba ballantana amfani, kuma saboda kasancewar yana daga cikin huxubar Shaixan da waswasinsa, da kuma kasancewarsa yana futowa ne daga zuciya dan tsoro da firgici kuma shi ya korewa Tawakkali, kuma kuji abinda Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya ce yana mai tsawatarwa kan canfi: Haqiqq Bukhari da Muslim sun ruwaito daga Annabi cewa ya ce: (Babu adwa (Harbin cututtuka ta kashin kansu) babu shu'umci babu camfi da mujiya, ba camfi da watan Safar), Kuma Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi – yace: (Babu camfi, kuma babu tawaida, kuma yana burgeni fatan alkairi), sai suka ce: Kuma maye fatan Alkairi? Sai yace: Kalma mai daxi). Anhaxu akansa (Bukhari da Muslim ne suka ruwaito shi).

An ruwaito daga Ibn Mas'ud zuwa ga Annabi: (Camfi shirka ne, camfi shirkane), A kuma cikin riwayar Sahih Muslim daga Mu'awiya xan Hakam cewa shi ya ce da Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -: A cikinmu akawai wasu mutane da suke yin camfi, yace: Wancan wani abu ne da mutum yake jinsa a ransa, kuma kada ya tosheku), Sai Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya bada labari cewa cutarsa da mummunan zatonsa na camfi ya faru ne a cikin ransa da aqidarsa bawai yana cikin abinda ya canfa dashi ba, to zatonsa da kuma tsoronsa da shirkarsa shi ne wanda yake shu'mantar da shi kuma yake tare shi saboda tasiri da abinda ya gani ko yaji shi.

Sai – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi – ya bayyana ga al'ummarsa yakuma bayyana musu vacin camfi, dan su san cewa lallai Allah – tsarki ya tabbatar masa – bai sanya wata alama akanta garesu ba, kuma babu wata shiryarwa acikinta, kuma bai kafataba dan wani sababin abinda suke jin tsoro kuma suke kiyayeshi, kuma dan zuciyarsu ta nutsu, rayukansu su nutsu zuwa kaxaitakarsa- maxaukakin sarki – waxanda ya aiko Manzanni dasu, kuma ya saukar da littattafansa dashi, kuma saboda ita ya halicci sammai da qasa, sai ya yanke ratayar shirka daga zukatansu, to duk wanda yayi riqo da igiyar Tauhidi mafi qarfi, yakumayi riqo da igiyarsa mai kauri, ya dogara ga Allah to ya yanke shirmen camfi tun kafin tabbatarsu, kuma xarsuwarsu yayi gaggawa kafin cikarsu.

Ikirima yace: Mun kasan ce muna zaune a wajen Ibn Abbas sai ga wani tsuntsu yana kuka, sai wani mutum yace: Allah yasa ya zama alkairi ne sai Ibn Abbas yace: (Babu alkairi ko sharri), sai yai maza ya musanta masa

saboda kada ya qudurce tasirinsa a cikin alheri ko sharri, haka kuma sauran halittu basa iya jawo alheri kuma basa iya tunkxe sharri akanki kansu.

Kuma Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya ce: (Kuma kyakkyawan zato yana burgeni),

Sannan kuma ya bayyana shi da cewa kalma mai daxi, kuma yana qayatar da shi kyakkyawan zato, saboda kyakkyawan zato ga Allah, kuma bawa abin umarta ne da yin kyautata zato ga Allah. Kuma munana zato ga Allah da sauraran afkuwar bala'i, kuma daga nan ne aka samu banbanci a tsakanin su a hukunci; saboda mutane idan suka buraci alkairi daga Allah, sai suka allaqa zukatansu da shi kuma suka dogara da shi, amma idan suka xebe haso da qaunar su da Allah to wannan yana daga cikin shirka da dogara da wanin Allah.

Imam Ibn Qayyim - Allah yayi masa rahama - yace: Babu abin mamaki da kyakkyawan zato da soyayyarsa wani abu wani abu ne daga shirka; aa wancan wani abu ne daga hukuncin xabi'a, kuma yana daga cikin xabi'ar xan Adam wacce take karkata zuwa abinda ya dace da ita da kuma wanda yai dai dai da ita, kamar yadda Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya bada labari cewa an sanya masa son duniya na mata da turare, saboda ya kasance yana son zaqi da zuma, kamar yadda yake son daddaxar murya da Al-qurani da kiran sallah kuma yana son sauraransa, kuma yana son maxaukakan al'amura kyawawan xabi'u, kuma a duncule yana son dukkanin cika da alkairi, da duk abinda zai kai zuwa garesu, kuma Allah – Maxaukakin sarki - Allah ya sanya a cikin xabi'un mutane ya burge su jin suna mai daxi da sansu gareshi, da kuma karkatar su zuwa gare shi, kuma haka ya sanya nutsuwarsu da jin farin cikinsu cikin sunan Rabauta da

kuma Aminci da cin Nasara da taya murna da bushara da rabauta da cin Narasa; idan waxan nan sunayen suka faxa kunnuwa sai rai yayi daxi kuma zuciya ta qarfafa dasu, kuma idan taji akasinsu sai kishiyoyin waxannan su wajabta gareta sai wannan ya vata muta rai kuma ya tayar mata da tsoro da camfi da kuma karyewar guiwa game da abunda ta nufa takuma yi qudirin niyya, sai ya gadar mata da cutuwa a duniya da tawaya a cikin imani da kuma cakuxuwa da shirka. Zancensa ya qare.

Acikin hadisin da Ahmad ya ruwaitoshi daga Ibn Umar - Allah ya yarda dasu - daga Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi -:

“Wanda camfi ya mayar da shi ga barin buqatarsa; to haqiqa ya yi shirka, suka ce menene kaffarar hakan? ya ce: Ka ce ya Allah! babu wani alheri sai alhairinka, kuma babu camfi sai dai abin da ka nufa, kuma babu abin bauta da cancanta in ba kai ba”.

To wannan hadisin mai alfarma ya qunshi cewa camfi baya cutar da wanda ya qi shi kuma ya zarce a cikin hanyarsa, amma kuma wanda bai tsarkake tawakkalinsa ga Allah ba, ya kuma tafi tare da Shaixani a cikin hakan; to haqiqa za a yi masa uquba da faxawa cikin abin da yake qi; domin cewa shi ya bijere ga wajibin imani da Allah.

Wannan kuma muna roqon Allah - Mai girma da xaukaka - yayi baiwa a gare mu da imani da yin tawakkali a gare shi kuma ya nesata mu daga hanyar sharri da kuma shirka; lalle ne shi Mai ji ne Mai amsawa ne.

NA BAKWAI: DUBA: Ta hanyar amfani da tauraro.

Kuma shi ne kamar yadda sashin muhaqqiqai suka bayyana shi da cewa shi ne kafa dalili da halayen sararin sama a bisa abubuwan da suke faruwa a qasa; kamar lokutan tashin iska da zuwan ruwa, da bayyanar zafi da sanyi, da kuma canjin launi ko faruwar cututtuka da mace-mace, ko kuma taurarin arziqi da na sharri. Kuma wannan shi ake kira da ilimin tasiri, kuma shi nau'i biyu ne:

NAU'I NA FARKO: Mai ilimin taurarin ya yi da'awar cewa taurarin masu aiki ne na zavi, kuma cewa abubuwan da suke faruwa suna tafiya ne da tasirinta, kuma wannan kafirci ne da Ijima'in musulmi; domin cewa shi qudircewa ne na cewa akwai wani mahalicci ba Allah ba, kuma cewa wani yana tasarrufi a cikin mulkinsa ba tare da nufinsa da ikonsa ba - tsarki ya tabbatar masa kuma ya zaukaka -.

NAU'I NA BIYU: Kafa dalili da tafiyar taurari da haxuwarsu da rabuwarsu a bisa faruwar fararru, kuma wannan babu shakka cikin haramcinsa; domin cewa shi yana daga da'awar sanin gaibu, kuma yana daga sihiri, kamar yadda Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya faxa: (Wanda ya xosani wani yanki na daga taurari; to haqiqqa ya xosani wani yanki na daga sihiri; ya qara abin da ya qara). Abu Dawuda ne ya ruwaito shi, da Isnadinsa ingantacce, kuma Nawawi ya inganta shi da Zahabi, kuma Ibn Majah da Ahmad da wasunsu sun ruwaito shi.

Kuma sihiri abin haramtawa ne a Al-qur'ani da sunna da Ijima'I, kuma bada labari game da abubuwan da zasu faru nan gaba ta hanyar kafa dalili da taurari na da'awar ilimin gaibu wanda Allah ne ya zavarwa kansa saninsa; to shi da'awa ne na tarayya da shi - tsarki ya tabbatar masa - da

iliminsa wanda ya kaxaita dashi ko gasgatawa ga wanda yayi da'awar hakan, wannan yana kore Tauhidi; saboda abin da yake cikinsa na daga wannan da'awar vatacciya.

Khaxxabi yace: Ilimin Taurari wanda aka hana shi ne wanda mai yin sa yake da'awar sanin Ilimin halittu da abubuwan da zasu faru a nan gaba na zamani; da lokacin saukar iska, da zuwan ruwan sama, da canjin farashin kaya, da abunda yake ma'anar su na al-amuran da suke rayawa cewa ana riskarsu su da tafiyar taurari a magudanarsu da kuma haxuwa da rabuwa; suna rayawa cewa suna da tasiri ga mutanen qasa, kuma wannan katsalandan ne cikin gaibin Allah, da kuma da'awar sanin wani abu da Allah ne kaxai ya kevanta da shi, kuma babu wanyasan gaibu sai shi.

Imamul Bukhari ya faxa a cikin ingantaccen Littafinsa: Kuma Qatada - Allah ya jikansa - yace: Allah ya halicci wannan taurarin saboda abu uku: Don ado ga sama da kuma jifa ga Shaixanu da kuma alamomi da ake samun shiriya dasu, to wanda ya yi fassara ba wannan ba to haqiqa ya kuskurewa rabonsa kuma ya tozartar da nasibinsa kuma ya kallafawa kansa abinda bas hi da ilimi dashi. Ya qare.

Kuma Khaxib ya fitar daga gare shi cewa shi yace:

Kuma lallai cewa wasu mutane da basu da ilimi da abin da Allah yayi umarni da shi sun farar a cikin ilimin taurari bokanci: Duk wanda yayi aure a tauraro kaza da kaza to kaza da kaza zai faru, kuma duk wanda yayi tafiya a tauraro kaza da kaza; yana da kaza da kaza kuma na rantse babu wani tauraro sai an haifa tare da shi ja da baqi da dogo da gajere da mai kyau da mummuna, Kuma ba'a san waxan nan taurari ba da waxan nan dabbobi ko kuma

wannan tsuntsu da wani abu na wannan gaibun, kuma da ace wani zai san gaibu da Annabi Adam ya sanshi wanda ya halicce shi hannunsa, kuma ya sanya Malaiku suyi masa Sujjada kuma ya sanar da shi sunayen kowane abu. Ya qaqre.

Ina cewa: Kuma yana daga cikin tastuniyoyi na banza abinda ‘yan bori suke yaxawa a wasu jaridu da mujallu na faxar rabo da asara, da wahala kuma suna rataya wannan da wasu hisabai na burujai da taurari, kuma wasu dolaye suke gasgatasu.

Shiekh Abdurrahman xan Hassan – Allah ya jiqansa -ya ce cikin Fathu Al-majid: Idan aka ce mai duba zai iya faxar gaskiya kamar gaskiyar boka, zaiyi gaskiya cikin kalma xaya kuma yayi qarya cikin xari, kuma gaskiyarsa ba wai ta ilimi ba ce, a’ a wani lokaci yana iya dacewa ne da wani rabo sai ya kasance fitina ga wanda ya gasgata shi.

Yace kuma: Haqiqaa yazo a cikin hadisai daga Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - davata ilimin taurari, kamar faxinsa: (Dukkan wanda ya xosani wani yanki na taurari to haqiqa ya xosani wani yanki na daga tsafi ya qara abinda ya qara) Ahmad da Abu Daud da Ibn Maja suka ruwaito shi. Kuma daga Rajau xan Hayawah cewa Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yace: (Lallai yana daga cikin abinda nake jin tsoro ga al-umma ta su gasgata taurari da kuma qaryata qaddara da zaluncin shuwagabanni), Ibn Humaid ne ya ruwaito shi.

Amma kafa dalili da taurari don sanin inda hanya take a wajen tafiya a sarari ko kuma a kogi; to wannan babu laifi da yin sa, wannan yana daga cikin ni'amar Allah Mai

girma da xaukaka inda yake cewa: {Kuma Shi ne Ya sanya muku taurāri dōmin ku shiryu da su a cikin duffan tudu da ruwa, Lalle ne Mun bayyana āyōyi daki-daki, ga mutāne waḡanda suke sani}, (Al-An'am: 97).

Wato dan kusanni dasu fuskantar nufinku, bawai cewa ana nufin a shiriya dasuba acikin sanain gaibu kamar yanda masana taurari suke qudirewa.

Khaxxabi yace: Kuma abinda ake kafa dalili da shi na taurari wajen gano Alqibla, to su taurari ne da Ma'abota qwarewa daga cikin malamai suka kafasu, kuma bamu da shakkun kulawarsu da Addini da saninsu da shi da kuma gaskiyar su cikin abinda suka bada labari game dasu; Misalin ya gansu a lokacin da suke Ka'aba ko kuma ya gansu a halin baya can, to fahimtar su da wannan gani, da fahimtar mu da karvar labarinsu, domin su ba ababan tuhuma bane a wajenmu a cikin Addinsu kuma ba masu taqaitawa bane acikin saninsu, Ibn Rajab yace: Kuma abin da kawai aka yarda da koyansa shine ilimin tafiyarwa ba wai ilimin tasiri bane, domin cewa shi, wato ilimin tasiri vata ne, kaxan xin sa da mai yawan sa, amma na tafiyarwa to sai asan abinda za a koyi sanin Alqibla da hanyoyi, to wannan halak ne a wajen mafi yawan malamai.

Kuma haka ne koyar ilimin Manzilolin rana da wata domin kafa dalili da hakan kan gano Alqibla da kuma lokutan sallah da lokuta da kuma sanin lokacin Zawali. Khaxxabi yace: Amma da sanin ilimin taurari ana iya ganowa da shi ta hanyar gani da labari wanda aka fi sani da Zawali da kuma gano Al-qibla; to cewa shi ba mai shiga bane cikin abinda aka hana, kuma wancan cewa shi sanin kafuwar inuwa ba wani abubane mafi yawa daga cewa ita inuwa muddin dai bata kasance mai raguwa bace

to rana mai hawace sama na sasanni maso gabas, kuma idan tafara qaruwa, to rana mai faxowace daga tsakiyar sama wajen yamma, kuma wannan ilimin ya dace da gano shi ta hanyar gani; sai dai cewa ma'abota wannan sana'ar haqiqa sun tsara shi da abun da suka riqa na injina waxan da mai kallo baya buqatar su game da kulawa da tsaswonsa ko gano shi. Ya qare.

Kuma an ruwaito daga Ibn Al-Munzir daga Mujahid cewa shi yace ya kasance baya ganin laifi mutum yasan masaukan wata. Kuma bayan haka; saboda cewa Aqidar Musulunci ita ce mafi xaukakar abu awurinsa; saboda a cikin ta tsiransa da rabautarsa, ya wajaba akansa yayi kwaxayin kan nisantar da abunda zai munana muta ko ya shafeta na shirka da tatsunuyoyi da bidi'o'i; don ta zamanto fes kuma mai haske, wannan ta hanyar riqo da Al-qurani da Sunna, da kuma abun da magabata na qwarai suke akai, kuma ba zai cika ba sai da koyan wannan aqidar, kuma da sanin abunda yake kishiyantarta daga aqidu vatattu, musamman cewa shi haqiqa sun yawaita a cikin sahan musulmai wanda yake sana'a da qarya da kuma sha'awaza, da kuma rataya da qaburbura da hubbarai don neman buqatu da kuma yaye vacin rai kamar yadda mushirikan farko suke kai ko sama da hakan, bugu da qari xaukar shugabanninsu da kuma ma'abota hanyoyin Sufaye alloli koma bayan Allah suna shar'antawa mabiyansu wani addini da Allah bai shar'anta ba, babu dabara da kuma qarfi sai ga Allah.

NA TAKWAS: ROQON RUWA DA TAURARI:

Kuma shi ne danganta ruwan sama zuwa futowar tauraro ko faxuwarsa akan abin da ya kasance na Jahiliyya suke quducewa daga cikin futowar tauraro ko faxuwarsa yana da tasiri cikin saukar ruwan sama sai su ce an yi mana

ruwan sama da saukar tauraro kaza da kaza, kuma suna nufin tauraro, kuma suna faxarsa da Nau'I, shine hudowar tauraro, daga Na'a Yanu'u idan ya zaburo ya futo, sai su ce idan tauraro wane ya futo; ruwan sama zai sauka, kuma abun nufi da futowar taurari a wurinsu Masaukan Tauraro guda Ashirin da takawas, cikin kowane kwana goma sha uku; wani xaya daga cikin su yakan faxi lokacin futowar Al-fijir, kuma yana futowa a maimakonsa kuma baki xayan su suna qarewa a qarshen shekara ta tauraro, kuma Larabawa suna raya a Jahiliyya cewa lokacin futowar wancan tauraro a lokacin Asuba da faxuwar waninsa; ruwan sama yana sauka, kuma suna kiran wannan da neman ruwa da taurari, yana nufin danganta saukar ruwa zuwa waxan nan masaukai, kuma wannan yana daga cikin abinda mutanen Jahiliyya suke qudurcewa wanda musulunci yazo da vata shi da hani daga gareshi, saboda saukar ruwan sama da kuma tare shi yana komawa zuwa nufin Allah da kuma qaddara shi da hikimarsa, kuma futowar taurari basu da tasiri a ciki.

Kuma Allah – Maxaukakin sarki - ya ce: [Ba sai nayi rantsuwa da Masaukan taurari. Kuma lallaine haqiqarantsuwa ce mai girma, lallai shi Al-qur'ani ne Mai girma a cikin littafi da aka adana kuma babu mai taba shi sai waxanda aka tsarkake, kuma saukakke ne daga Ubangijin Talikai, to da wace labarine kuke qaryatawa alahalin kuna wulaqantawa, kuma kuna sanya arziqinku cewa ku kuna qaryatawa}, (Al-Waqi'a: 72-75). Saboda faxinsa: {Kuma kunā sanya arzikinku (game da shi) lalle kū, ku karyata (shi)?} (Al-Waqi'a: 72).

Ma'anarsa shi ne damganta ruran da ya ke arziqin da yake sauka daga Allah zuwa ga tauraro; kamar ace anyi mana ruwa da saukar tauraro kaza da kaza, kuma wannan yana

daga cikin mafi girman qarya da kuma qirqira; kamar yadda Imam Ahmad da Turmizi suka ruwaito kuma Ibn Jarir ya kyautatashi da Ibn Abi Hatim da Dhiya'u cikin Al-Mukhtara daga Ali -Allah ya yarda da shi ya ce: Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yace: (Kuma kuna sanya Arziqinku) yana cewa: Godiyarku (Ku kuna qaryatwa) kuma cewa an mana ruwa da tauraro kaza da kaza da kuma tauraro iri kaza da kaza).

Shiekh Abdurrahman xan Hassan - Allah yayi masa rahama - yace: Kuma wannan shi ne mafi cancantar abinda aka fassara ayar da shi. kuma hakan aka ruwaito wannan daga Ali da Ibn Abbas da Qatada da Dhahhak da Axa Al-khurasani da wasun su, kuma shi ne faxin mafi yawan masu tafsiri.

Daga Abu Malik Al-Asha'ari - Allah ya yarda dashi - daga Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yace: (Abubuwa huxu a cikin al-umma ta suna daga cikin abubuwan Jahiliyya kuma ba zasu iya barin su ba, Al-fahari da dangi, da suka a nasaba, da roqon ruwa da taurari, da kukan mutuwa), kuma abin nufi da Jahiliyya a nan shi ne: Abinda yake kafin aiko Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - da kuma dukkan abinda ya sava da abin da Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -ya zo da shi, to yana cikin Jahiliyya.

Malamin musulincin nan Ibnu Taimiyya ya ce a cikin ma'anar wanna hadisin: Ya bada labari cewa wasu daga cikin al-amuran Jahiliyya mutane ba zasu barsu ba gabaki xaya saboda zargin wanda ya barshi, wannan ya na bayuwa zuwa cewa duk abinda ya kasance daga cikin al-amarin Jahiliyya da kuma aikin su, to shi ya zamanto abun

zargi a cikin Addinin Musulunci, in ba haka ba, bai kasance danganta waxan nan abubuwan qin ba zuwa Jahiliyya zargi ne a gare su, kuma abu ne sananne cewa danganta su zuwa Jahiliyya ya futa daga mafutar zato, kuma wannan shine faxin Allah - Maxaukakin sarki -: {[Kada ku riqa yin Tabarruji irin Tabarrujin Jahilliyar farko](#)}. (Al-Ahzab: 33).

To wannan zargin tabarruji ne da kuma zargin halin Jahiliyyar farko, kuma wancananka yana hukunta hana kwaikwayarsu a baki xayan abubuwa. Ya qare.

Kuma faxinsa a cikin wannan hadisin: (Da kuma neman ruwa da taurari) yana nufin danganta ruwan zuwa tauraro, shine faxuwar tauraron; ta yarda zai ce anyi mana ruwa saboda faxowar tauraro kaza da kaza).

Kuma hukuncin roqon ruwa da saukar taurari: Shine cewa in ya qudurce cewa suna da tasiri a cikin saukar ruwa; to wannan babbar shirka ce, kuma shi ne abunda Mutanen Jahiliyya sukai imani da shi, in kuma bai imani da cewa tauraro yana da tasiri ba, cewa mai tasiri shi ne Allah shi kaxai, sai dai yana bin al-ada da samun ruwa lokacin saukar wancan tauraron; to wannan bai kai shirka babba ba, kuma zai kasance cikin qaramar shirka; saboda yana haramta wani danganta ruwan sama zuwa tauraron, kuma ko da akan hanyar Majazi ne; don toshe qofar laifi.

Kuma haqiqa Bukhari da Muslim sun ruwaito daga Zaid xan Khalid - Allah ya yarda da shi - yace: Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yayi mana sallar Asuba a Hudaibiya a gurbin samaniya fetal da daddare, yayin da ya juya, sai ya fuskanto gurin mutane, sai ya ce: Shin kunsan kuwa mai Ubangijinku ya ce: sai suka ce: Allah da Manzonsa ne suka fi sani sai yace:

Wasu daga cikin bayina sun wayi gari sunyi imani dani da kuma masu kafircewa, amma wanda yace anyi mana ruwa da falalar Allah da rahamarsa; to wancan yayi imani ne da ni kuma ya kafircewa taurari, kuma wanda ya ce anyi mana ruwa da saukar tauraro kaza da kaza; to wancan ya kafirta ne da ni kuma yayi Imani da taurari”.

Kuma faxinsa - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yace: “Daga bayina akwai wanda ya wayi gari yana mai imani dani da kuma mai kafircewa”

Sai ya fassara mumini da cewa shine wanda yake danganta ruwan sama zuwa falalar Allah, kuma ya fassara kafiri da cewa shine wanda yake danganta ruwan sama zuwa tauraro, kuma wannan a cikinsa akwai dalili kan cewa bai halatta ba danganta ayyukan Allah – Maxaukakin sarki - zuwa waninsa ba, kuma hakan kafirci ne; saboda idan ya qudurce cewa taurari suna da tasiri wajen saukar da ruwan sama, to wannan kafirci ne, saboda shirka ce ta Rububiyya kuma mushriki kafiri ne, idan kuma bai qudurce cewa tauraro yana da tasiri ba a cikin saukar da ruwa, kawai dai ya danganta shi ne a Majazi to wannan ma haram ne, kuma yana cikin qaramar shirka saboda ya danganta ni'amar Allah zuwa waninsa, Qurxubi-Allah ya yayi masa rahama ya ce: Kuma Labarabawa sun kasance idan tauraro ya futo daga Gabas wani kuma ya faxi wajen yamma, sai aka samu ruwa ko iska, saboda haka wasu sukan danganta shi zuwa ga mai vullowar, wasu kuma suna danganta shi zuwa ga mai faxuwar, dangantawa ta samarwa da kuma qirqira, kuma suna sakin wanna maganar da aka ambata a cikin hadisin, sai mai shara'antawa ya hana faxin hakan, saboda kada wani ya qudurce hakan kada kuma wani ya yi kama da su cikin furucin su. Ya qare.

Kuma haqīqa Muslim ya ruwaito a cikin Sahihinsa game da dalilin saukar faxin Allah - Maxaukakin sarki -: {*To, bā sai Na yi rantsuwa ba da lōkutan fāduwar taurāri*}. (Al-Waqi'a: 75). An rawaito daga Ibn Abbas - Allah ya yarda da su - ya ce: Haqīqa ya gasgata tauraro kaza da kaza, sai Allah ya saukar da waxan nan ayoyin {*To, bā sai Na yi rantsuwa ba da lōkutan fāduwar taurāri*}. Zuwa faxinsa: {*Kuma kunā sanya arzikinku (game da shi) lalle kū, ku karyata (shi)?*} (Al-Waqi'a: 72-75).

Saboda saukar da ruwa daga Allah ne da kuma dabararsa ne da qarfinsa babu hannun wani mahaluci a cikin hakan; kamar yadda Allah – Madaukakin sarki - yace: {*Bakwa ganin ruwan da kuke sha * kune kuka saukar da shi da girgije ko mune Masu saukarwa*} (Al-Waqi'a: 78-79). To duk wanda ya danganta saukar ruwa zuwa taurari ko zuwa wasu abubuwan yanayi kamar zahirin yanayi na xabi'a, kamar qasa-qasan yanayi ko kuma turvaya, to haqīqa yayi qarya yayi qage, kuma wannan shirka ce babba, kuma idan ya qudurce cewa mai saukarwar shi ne Allah, sai dai shi ya danganta waxan nan abubuwan ta hanyar Majazi to wannan haramun ne kuma qaramin kafirci ne, saboda danganta ni'ima zuwa wanin Allah, kamar wanda ya ke cewa anyi mana ruwa da tauraro kaza da kaza, kuma akwai da yawan sakaci a cikin wannan al-amari a wajen wasu 'yan Jaridar ko Masu yaxa labarai, to ya wajaba akan musulmi ya lura da wannan, Kuma Allah shi ne mai datarwa, kuma babu dabara babu qarfi sai na Allah Maxaukaki kuma Mai girma.

NA TARA: DANGANTA NI'AMA ZUWA WANIN ALLAH: Magana ta gabata danagne da danganta ruwa zuwa tauraro da neman samun ruwa da shi, maganar

yanzu kuma kan hukuncin danganta ni'amomin baki xaya zuwa ga wanin Allah.

Lallai yin iqirari da falalar Allah da ni'amominsa da tsayuwa da godiya a gare shi yana daga cikin ainahin aqida; saboda duk wanda ya danganta ni'ama zuwa wanin wanda yayi ta -Shi ne Allah Mai tsarki- to haqiqā ya kafurta kuma yayi shirka da Allah da danganta ta zuwa waninsa.

Allah – Maxaukakin sarki - ya ce: {[Suna sanin ni'imar Allah, sa'an nan kuma sunā musunta, kuma mafi yawansu kāfirai ne](#)}. (An-Nahl: 83).

Wasu daga cikin masana tafsiri sukace: Ni'amomi daga Allah suke, kuma cewa Allah shi ne mai ni'ima a gare su da wannan, kuma su suna inkarin hakan, suna rayawa cewa su sun gaji hakan ne daga iyayen su, wasu daga cikin su kuma suna cewa ba don wane ba, da kaza da kaza bai faru ba, wasu kuma daga cikin su suna cewa wannan da ceton Allolinmu ne, kuma hakan kowanne yana danganta ni'imomi zuwa ga wanda yake girmamawa na Iyaye da Alloli da wasu mutane, suna xorawa kansu mantuwar ingantaccen inda ta futo na asali, kuma shi ne Mai ni'imtawa na haqiqā, kuma shi ne Allah kamar yadda wasu suke danganta ni'imar tafiya a cikin ruwa da aminta daga haxarinta zuwa ga iska da kuma qwarewar matuqin, sai suce yau iska ta kasance mai kyau kuma matuqin qwararre ne, kwatankwacinsa a yau abin da ya gudana a harasan mafi yawa daga cikin waxan da suka samu wata ni'ima, da kuma koruwar wata azaba zuwa qoqarin wata hukuma ko xaixaikun mutane ko kuma ci gaban ilimi, sai suce misali ci gaban likitanci ya samu nasarar rinjayar cututtuka ko sunga bayanta kuma da qoqarin wane za'a kai qarshen talauci da jahilci da kuma

abin da ya yi kama da wannan na lafazai waxan da ya wajaba akan musulmi ya nisance su kuma ya kare kansa daga su matuqar karewa, kuma ya danganta ni'imomin Allah zuwa shi kaxai kuma ya gode masa akansu da kuma abun da yake gudana a hannun wasu halittu xaixaiku da kuma Jama'o'i na qoqarin saboda wannan kawai sababaine waxan da zasu iya bada amfani, kuma suna godewa gwardawon iko abunda zasu iya bayarwa kuma sai dai bai halatta ba a samu faruwar wani sakamako ne da ba'a samu sai a wajen Allah – Maxaukakin sarki -, Kuma Allah ya faxa a cikin littafinsa Mai girma cewa wasu Mutane sun yi inkarin Ni'amar Allah a gare su kuma suka danganta abun da suka samu na Dukiya da ni'ima zuwa wanin Allah kasancewa ni'ima ga wanin Allah ko dai kasancewar su sun cancanceta ko kuma zuwa qwarewarsu da sanin su da gogewarsu.

Allah – Maxaukakin sarki - ya ce game da xan Adam: {Kuma lalle idan Mun dandana masa wata rahama daga gareMu, daga bāyan wata cūta ta shāfe shi, lalle zai ce, "Wannan (ni'ima) tāwa ce kuma bā ni zaton Sā'a mai tsayuwa ce, kuma lalle idan aka mayar da ni zuwa ga Ubangijīna, hakīka, inā da makōma mafi kyau, a wurinSa, To, lalle zā Mu bā da lābāri ga waḍanda suka kāfirta game da abin da suka aikata, kuma lalle Munā dandana musu daga azāba Mai kauri} (Fussilat: 50).

Ma'ana: To faxinsa (Wnnan nawa ne); ai na same shi da Ilimi na ne, kuma nine nafi cancanta da shi, ba wai cewa daga falalar Allah da ni'imarsa ba ne, ba wai dabarar bawa ba ce ko da qarfinsa.

Kuma Allah ya ce dangane da Qaruna wanda Allah ya bashi taskokin arziki manya sai yayi zalunci ga mutanensa, kuma haqīqa masu nasiha sun masa wa'azi,

kuma sun umarce shi ya yi furuci da ni'imar Allah da kuma tsayawa da godiya da ita sai yayi girman kai ga hakan sai ma ya ce: {*Kaxai ni ambani ita ne saboda Ilimi na*} (Al-Qasas: 78). Wato na samu waxannan taskokine saboda qwazona da sanina da fuskokin kasuwanci ba wai su falalane daga Allah – Maxaukakin sarki – ba, sai qarshensa yakasance daga mafi munin qarshе, kuma uqubarsa tazama daga mafi tsananin uqubobi, ta inda Allah ya kisfe qasa dashi da kuma gidansa, yayin da ya musunta ni'imomin Allah, ya dangantasu zuwa waninsa, kuma cewa shi ya samesune da dabararsa da qarfinsa.

Kuma maifi ximuwar waxan nan waxan da suka ruxu a zamaninmu da abinda masu Ilimin kimiyya suka kai na qirqir-qirquire da iko waxan da Allah ya basu dama don ya jarraba su, kuma basu gode ni'imar Allah ba, kuma suka zamanto suna xaga hanci suna fariya da dabarar su da qarfinsu kuma suka yi varna a bayan qasa ba tare da gaskiya ba kuma suke kece raini ga bayin Allah; babu wanda yafi su cancanta da uquba, haqiqa agabansu Adawa sun ruxu da qarfinsu da kamar yadda Allah – Maxaukakin sarki - yace game da su: {*Amma Adawa sai sukai girman ka a bayan qasa ba tare da gaskiya ba kuma suka ce waye yafi mu tsananin qarfi ko basa ganin cewa Allah da ya halicce su shi ya fi su qarfi, kuma suka kasance suna musuntawa da ayoyinmu, sai muka aiko musu da iska mai gigitawa a cikin kwanaki masu wuya don mu xanxana musu azabar qulakanci a rayuwar duniya kuma Wallahi azabar lahira ita tafi qasqanci sai dai ba su baza'a taimakesu*} (Fussilat: 15).

Kuma ku karvi wata qissa wacce Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -ya bada ita game

da wata Jama'a cikin waxanda suka gabace mu Allah ya jarrabe su saboda yayi musu ni'ima, daga cikin su akwai wanda ya musanta ni'imar kuma suka danganta abinda ya samu na dukiya zuwa gadonsa daga iyayensa, sai Allah yayi fushi da shi, kuma daga cikin su akwai wanda yayi furuci da falalar Allah kuma ya gode ni'imar Allah, sai Allah ya yarda da shi.

Daga Abu Huraira - Allah ya yarda dashi - daga Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - yana cewa: (Lallai cewa wasu mutane uku daga cikin Bani Isra'ila mai qazuwa da maikora da kuma makaho, sai Ubangiji ya nufi ya jarrabe su, sai ya aika musu wani Mala'ika, sai yaje wajan mai qazuwa, ya ce masa me kafi so? sai ya ce launi mai kyau, da fata mai kyau, kuma ya tafiyar min abinda mutane suke qyamatata dashi ya ce sai ya shafe shi, kawai sai abin qyamar ya tafi ga burinsa, sai aka ba shi launi mai kyau da fata kyakkayawa sai ya ce wane irin nau'in dukiya kafi so? ya ce: Raquma -ko shanu; Ishak ya yi kokonto, sai aka bashi taguwa mai tsohon ciki, kuma ya ce masa Allah ya sanya maka albarka acikinta, ya ce: Sai ya jewa maikora, sai ya ce: Me kafi so? ya ce: Gashi mai kyau, kuma ya tafiyar min da wan nan abinda mutane suke qyamatata da shi, sai ya shafe shi, sai kawai ya tafi daga gareshi, kuma ya bashi gashi mai kyau sai ya ce da shi: Wane nau'in dukiya kafi so? yace: Raquma ko shanu, sai aka bashi wata saniya mai ciki, yace: Allah yayi maka albarka acikinta, sai yazowa makaho, sai yace: Me yafi soyuwa gareka? Yace: Allah ya dawomin da ganina na dinga ganin mutane da shi sai ya shafeshi, sai Allah ya dawo masa da ganinsa, yace: To me kafi so? sai yace: Tumakai sai ya bashi akuya mai haihuwa, sai suka yi ta hayayyafa, sai suka zama wan nan yana da garke na raquma, wancan yana da garke na

shanu, wancan yana da garke na tumakai. ya ce: Cewa shi ya jewa mai qazuwa cikin irin surarsa da kamaninsa, sai yace mutum ne miskini guzuri ya yanke min a tafiyata, bani da abinda zai isar dani sai Allah sannan kuma kai, ina maka magiya da wanda ya baka launi mai kyau da fata kyakkyawa da dukiya ka bani raqumi wanda zan isu dashi a tafiyata. sai yace: Haqqoqi suna da yawa sai ya ce kamar na ganeka, ba kai ne mai qazuwan nan da mutane suke qyamarka ba, kuma talaka sai Allah - Maigirma da xaukaka - ya baka dukiya? sai yace ai na gaji wan nan iyaye da kakanni, sai yace: In qarya kake yi Allah ya maida kai inda kake. Sannan ya jewa maikora cikin irin surarsa, sai faxesa masa kwatankwacin abinda ya gayawa wancan, shima kuma ya mayar masa irin abinda wancan ya mayar masa, sai ya ce masa in dai qarya kake Allah ya maida kai yadda kake, yace: Sannan na jewa makaho cikin irin surarsa, sai yace: Mutum ne miskini kuma xan tafarki, guzuri ne ya yanke min a tafiyata, bani da abin da zai isar min a yau sai Allah sannan kuma kai, ina yi maka magiya da wanda ya dawo maka da ganinka ka bani akuya wacce zan yi guzuri da ita, sai yace: Dacan ni makaho ne sai Allah ya dawo min da gani na, ka xauki duk abin da kake so, na rantse da Allah, bazan yi maka musun xaukar duk abin da ka xauka ba saboda Allah a wannan rana. Sai yace masa: Ka riqe dukiyarka, kawai dama an jarrabaku ne, kuma haqiqa Allah ya yarda da kai kuma yayi fushi da sauran abokanan ka). Bukhari da Muslim ne suka ruwaito shi.

Kuma wan nan hadisi ne mai girma a cikin sa akwai abun Izina; saboda mutanen farko sun musanta ni'imar Allah, kuma basu danganta ta ba zuwa gare shi, kuma suka hana haqqin Allah a dukiyar su, sai fushin Allah ya sauka akansu, kuma aka zare ni'imar Allah xin daga gare su.

Xayan kuma yayi Iqirari da ni'imar Allah, kuma ya danganta ta zuwa gare shi, kuma ya bada haqqin Allah a cikinta, sai ya cancanci yardar Allah, kuma Allah ya yalwata masa cikin dukiyarsa saboda godiyarsa ga ni'mar Allah.

Ibn Al-Qayyim ya ce: Asalin godiya shi ne furuci da ni'imomin wanda yayi ni'imar ta fuskar qasqantar da kai agareshi da kuma so, wanda bai san ni'ima ba, ya zamanto mai jahiltar ta ,ba zai gode mata ba, wanda kuma ya santa amma kuma bai san wanda ya ni'imta shi da ita ba, shima bazai gode mata ba, wanda kuma ya san ni'imar da wanda yayi masa ni'imar, sai dai yayi musun ta kamar yadda maqiyin ni'imar yayi musu da kuma wanda yayi ni'imar a gare shi da ita, to haqiqa ya kafirta. Wanda kuma yasan ni'imar da wanda yayi ni'imar da ita, kuma ya tabbatar da ita bai musata ba, sai dai bai qasqantar da kansa gare shiba ba, kuma bai so shi ya yarda da shi ba, to shima bai gode masa ba, wanda kuwa ya santa kuma yasan wanda yayita, kuma ya tabbatar da ita ya qasqantar da kansa ga wanda yayi ni'ima da ita kuma yaso shi kuma ya yarda da shi kuma agare shi, kuma yayi aiki da ita cikin son sa da bin sa, to wannan shi ne mai godiya a gareta, babu makawa cikin godiya ya zamanto da sanin zuciya da kuma aiki da yake bin ilimin, wanda kuwa shi ne karkata zuwa mai ni'ima da kuma son sa da qasqantar da kai a gareshi. Ya qare.

SHIRKA QARAMA:

Shirka qarama tana tauye Tauhidi tana lalata shi, kuma akwai wasu abubuwa na shirka qarama wanda Allah da Manzonsa suka faxakar da mu daga garesu don kiyaye aqida da kuma kariya ga Tauhidi, domin cewa ita tana tauye Tauhidi, kuma takan jawu zuwa shirka babba.

Allah - Maxaukakin sarki - ya ce: [Kada ku kuskura kusanya kishiya ga Allah kishiya alhalin kunsan haramcin hakan} (Al-Baqara: 22).

Xan Abbas - Allah ya kara yarda a gare su - ya ce cikin ayar: *Al'Andadu*: Shine shirka, ita tafi daga tafiyar tururuwa akan fan dutse cikin duhun dare, kuma shine kace: Na rantse da Allah da rayuwarka wane da rayuwata! kuma kace: Ba dan karen nan ba da varayi sun zo mana, ko kuma ba dan agwagin cikin gidan ba, da varayi sun zo mana, da faxin mutum ga abokin sa: Allah ya so kuma kaima kaso, da faxin mutum: Ba don Allah da wane ba, kada ka sanya wane acikin ta,wan nan baki xayan sa akwai shirka acikin sa” Xan Abi Hatim ne ya ruwaito shi.

Haqiqa Xan Abbas – Allah ya yarda dasu - ya bayyana a cikin wannan hadisin cewa waxan nan abubuwan suna cikin shirka, kuma abinda ake nufi da su shi ne qaramar shirka, kuma aya ta game hakan baki xaya, tsakanin qaramar shirka da kuma babba, saboda Ibn Abbas - Allah ya yarda da su - ya nusar da wannan aya akan qaramin abu kafin babba ita babbar shirka ce; saboda waxan nan lafazai suna yawan gudana a bakunan mutane kodai saboda Jahilci ko kuma sakaci, daga cikin waxan nan abubuwa:-

1- Rantsuwa da wanin - Allah Maigirma da daukaka

-.

Kuma shi shirka ne; kamar yadda aka ruwaito daga Umar xan Al-khaxxab -Allah ya yarda da shi - daga Manzon Allah - tsira da Amincin Allah ya tabbata a gare shi - cewa yace: (Duk wanda ya rantse da wanin Allah to haqiqa ya kafirta ko ya yi shirka), Tirmizi ya ruwaito shi. kuma kyautatashi, Al-Hakim ya inganta shi, Da faxinsa: (To

haqiqa ya kafurta ko yayi shirka), wannan zai iya kasancewa kokonto ne daga Mairiwaya, kuma zai iya zama (ko) tazama a ma'anar (da), sai ya kasance haqiqa ya kafirta kuma yayi shirka, kuma yana iya kasancewa daga kafircin da bai kai babban kafirciba, kamar cewa shi yana daga shirka qarama. kuma haqiqa ya yawaita ga mutane a yanzu wanda yake rantsuwa da wanin Allah, kamar wanda yake rantsewa da Amana, ko ya rantse da Annabi - tsira da aminci Allah su tabbata a gareshi - ko ya ce: Na rantse da rayuwata da rayuwarka wane, da abun da yayi kama da waxannan lafazai, haqiqa mun ji abinda ya zo daga cikin hadisai na daga abinda akai hani da shi na rantsuwa da wanin Allah - Maigirma da xaukaka - da xaukarsa sa kafirci ko shirka, domin cewa rantsuwa da abu girmamawane gare shi, wanda kuwa ya wajaba a girmama kuma ayi rantsuwa da shi shine Allah - Maigirma da xaukaka - yin rantsuwa da waninsa shirka ce da kuma laifi ne maigirma.

Abdullahi xan Mas'ud - Allah yarda da shi - yace: "Da in rantse da Allah ina mai qarya shi ne mafi soyuwa a gareni da na rantse da waninsa. Kuma yana daga cikin abinda yake sananne cewa rantsuwa da Allah akan qarya laifine babba, sai dai shirka -Kuma rantsuwa da wanin Allah-itace mafi girman laifuka – duk da ya kasance shirka ne qarama.

Saboda ya wajaba akan musulmi ya lura da wannan kuma kada wani aikin Mutanen Jahiliyya ya xauke shi.

Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - Ya ce: (Kuma duk wanda yake son ya rantse to ya rantse da Allah ko kuma yayi shiru), kuma Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi yace: (Kada ku rantse da iyayenku), izuwa waxansun wadannan na daga

nassoshi waxanda suke umartarmu idan muka nufi zamu rantse mu takaita da rantsuwa da Allah shi kaxai kada mu rantse da wanin sa.

kuma ya wajaba ga wanda aka rantse masa da Allah da ya yarda, kamar yadda Annabi - tsira da amincin Allah su kara tabbata agareshi - ya face: (Duk wanda ya rantse da Allah yayi gaskiya, wanda kuma aka rantse masa da Allah ya yarda, wanda kuwa bai yarda ba, to shi ba na Allah bane).

DAGA CIKIN SHIRKA QARAMA: SHIRKA A CIKIN LAFAZAI:

kuma yana daga cikin shirka qarama a cikin lafazai kamar faxin: (Allah ya so kaima ka so!), haqiqa Imamu Ahmad da Nasa'i sun ruwaito daga Qutailat: cewa wani Bayahude ya zo wa Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - sai yace: (Lalle ku kuna shirka, kuna cewa: Allah ya so kuma ka so! kuma kuna cewa: na rantse da Ka'aba! sai Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya umarce su idan zasu rantse su dinga cewa: Na rantse da Ubangijin Ka'aba, kuma suce; Allah yaso sannan kuma kaso), Kuma Al-Nasa'i ya ruwaitoshi daga Xan Abbas - Allah ya yarda da su cewa-: (Wani mutum ya faxawa Annabi - tsira da aminchin Allah su tabbata a gareshi -: (Allah ya so kaima ka so) sai Annabi ya ce: ka sanyani kishiya ga Allah? Allah ya so shi kaxai).

Waxan nan hadisai biyu da waxan da suka zo da ma'anarsu suna nuni kan hanin faxin: (Allah ya so kaima kaso)! da abinda ya yi kama da irin waxannan lafazai, misali: Ba dan Allah da kai ba, wa nake da shi sai Allah da kai, domin cewa axafi da Waw yana hukunta daidaito atsakanin ababan rabawar biyu, wanda kuwa wannan shirka ne, abinda yake wajibi ayi axafi da summa, sai ace: Allah ya so san nan kuma ka so, ko kuma sannan wane ya so, ba don Allah sannan kai ba, ko sannan waneba ,wa nake da shi sai Allah sannan kuma kai, domin axafi da summa yana hukunta jerantawa da bibiya, domin cewa son bawa yana zuwa ne bayan son Allah – Maxaukakin sarki - ba mai daidaito da ita, kamar yadda – Maxaukakin sarki - ya ce: {**Kuma bā zā ku so ba sai idan Allah Ubangijin halitta Yā yarda**}. (At-Takwir: 29).

son bawa mabiyine ga son Allah – Maxaukakin sarki - bawa koda ya kasance yana da so- savanin ra'ayin Jabariyyawa-, to sonsa mai bi ne ga son Allah, ba shi da ikon son wani abu sai idan Allah ya so shi, savani da ra'ayin Qadariyya da Mu'utazilawa da wanin su, waxan da suke tabbatarwa bawa son da ya savawa abinda Allah ya nufa, Allah ya xaukaka ga abun da suke faxa.

YANA DAGA QARAMAR SHRKA: Shirka cikin niyyoyi da nufi: kuma shi ake kira da shirka voyayyiya, kamar riya, ita nau'i biyu ce:

- 1- **RIYA:** Ita an cirota ne daga Al-ru'uyat, kuma abin nufin da ita bayyana ibada da nufin mutane su gani, don su godewa ma'abocinta, kuma banbanci tsakanin Riya da Sum'a cewa ita Riya ga abin da ake gani na daga aiki, kamar salla, ita kuwa sum'a ga abun da zai jiyar ne, kamar karatu da wa'azi da zikiri, yana daga cikinsu zantarwar mutum a kan aiyukansa da bada labarinsa da ita, haqiqqa Allah – Maxaukakin sarki - yace: {*Ka ce: Nĩ, mutum ne kawai kamarku, anã yin wahayi zuwa gare ni cewa: Lalle ne, Abin bautawarku, Abin bautawa Guda ne, sabõda haka wanda ya kasance yanã fãtan hađuwa da Ubangijinsa, to, sai ya yi aiki na kwarai. Kuma kada ya hađa kõwa ga bauta wa Ubangijinsa*} (Al-Kahaf: 110).

Imam Ibn Al-Qayyim ya faxa cikin ma'anar ayar: Ai kamar yanda Allah yake xaya babu wanin Allah in ba shiba, to haka nan ya kamata ibada takasance tasa shi kaxai babu abokin tarayya gare shi, haka kamar yadda ya kaxaita cikin Allantaka ya wajaba ya kaxaita cikin ibada, aiki ingantacce kuma shi ne wanda ya tsarkaka daga Riya kuma abin dabaibayewa da sunna. Ya qare.

Kuma haqiqa Allah yayi alqawari narko ga masu yin riya, Allah – Maxaukakin sarki - ya ce: {**To, bone ya tabbata ga masallata, waxanda suke yin Riya * kuma suke hana taimako**}. (Al-Ma'un: 4-7).

Kuma ya bada labari cewa riya tana daga siffofin munafukai, Allah – Maxaukakin sarki - yace: {**Lalle ne munāfukai sunā yaudarēwa da Allah, alhāli kuwa Shi ne mai yaudarasu; kuma idan sun tāshi zuwa ga salla, sai su tāshi sunā māsū kasāla. Suna nūnawa mutāne, kuma ba su ambatar Allah sai kaḍan**}. (An-Nisa: 142).

Kuma an karvo daga Abu Huraira cikin Hadisi marfu'i: yace: Allah – Maxaukakin sarki - ya ce: (Nine Mafi Wadatuwa da shirkar Masu, to Duk wanda yayi wani aiki kuma ya haxani da wani acikinsa zan barshi da shikarsa), Muslim ne ya ruwaito shi. Ma'ana: Ai wanda ya nufi wani da aikin sa wani na daga ababan halitta, zan barshi da shirkarsa. Acikin wata ruwayar ta Ibn Majah: (Ni kuvutarce ne daga gare shi, kuma shi da abin da yayi nashirka). Ibn Rajab - Allah ya yi masa rahama - ya ce: Ka sani cewa aikin da akayi shi ga wanin Allah ya karkasu: Wani lokacin yana kasancewa riyace tsantsa, kamar halin Munafukai, kamar yadda Allah – Maxaukakin sarki - yace: {**Kuma idan sun tashi izuwa sallah sai su tashi suna masu kasala suna nunawa mutane**}, (An-Nisa: 142).

Kuma irin wannan riyar tsantsa bata zuwarwa mumuni cikin farillar sallah da Azimi, amma yakan zo masa cikin sadaka ko Hajjin wajibi ko wanin su na daga aiyuka na zahiri ko kuma waxanda amfanin su yake qetarewa, domin ikhlasi acikinsu mawuyaci ne, kuma wannan aikin musulmi baya shakka da cewa vatacce ne, kuma mai yinsa ya cancanci azaba daga Allah – Maxaukakin sarki -

kuma wani lokacin aikin yakan kasance saboda Allah amma riya tayi tarayya da shi, idan tayi tarayya dashi daga asalinsa, to nassoshi ingantattu suna nuni abisa vacinsa.

Amma kuma in aiki ya kasance saboda Allah ne, sai kuma niyyar riya ta faxa masa, to in ya kasance ya faxa masa sannan ya ije shi, to bazai cutar da shi ba tare da wani savani ba, kuma idan ya zarce tare da shi, to aikinsa ya vaci ko bai vaci ba za'ayi masa sakayya abisa niyyarsa, acikin wannan akwai savani a tsakanin malamai na daga magabata. Imamu Ahmad ya hakaitoshi da Ibn Jarir, kuma suka rinjayar da cewa aikinsa bai vaci ba da hakan, kuma cewa za'a yi masa sakamako da niyyarsa ta farko, kuma shine abinda aka ruwaito daga Al-Hasan da waninsa...Ya qare. Ku kiyaye aiyukanku ga barin shirka shi yafi girma daga kiyaye kawukanku daga abokan gaba, kuma shi yafi girma daga kiyaye dukiyoyinku daga varayi, domin haxarin shirka babba ne.

Muna roqon Allah ya kuvutar damu da ku kuma muna roqonsa ikhlasi acikin faxa da aiki.

NIYYATAR MUTUM DUNIYA DA AIKINSA:

Nufatar mutum Duniya da aikin sa nau'i ne daga nau'ikan shirka cikin niyya da kuma nufi, haqiqqa Allah ya gargaxar daga gareshi acikin littafinsa kuma Manzansa ya gargaxar da shi acikin sunnarsa, shine mutum ya nufi wani aiki wanda ake neman yardar Allah da shi don kwaxayin wani abu na Duniya, wannan shirkace da take kore cikas tauhidi kuma yake vata aiki, Allah - Mai tsarki da xaukaka - yace: {Wanda ya kasance ya yi nufin rayuwar duniya da qawarta, muna cika musu aiyukansu zuwa gare su a cikinta, kuma acikinta ba za a rage su ba * waxannan ne wanxanda ba su da kome a cikin lahira face wuta, kuma abinda suka sana'anta a cikinta ya vaci, kuma abinda suka kasance suna aikatawa vatacce ne}, (Hud: 15-16).

Kuma ma'anar ayoyi biyun nan masu girma: Cewa Allah - Maitarki - ya bada labari cewa wanda ya nufa da aikinsa samun kwaxayin Duniya kawai, to lalle Allah zai cika masa sakamakon aikinsa a Duniya da lafiya da sururi da dukiya da iyali da 'ya'ya, kuma wannan abin qayyadewane da nufin Allah, kamar yadda ya faza cikin faxinsa – Maxaukakin sarki - cikin wata ayar: {Zamu gaggauta masa acikinta gwrgwadon abinda muka so ga wanda muka nufa}. (Al-Isra: 18).

Kuma waxan nan basu da rabo a lahira sai dai wuta, domin cewa basu aikata abinda zai tseratar da su daga ita ba, kuma aikinsu ya zama a lahira vatacce ba shi da lada, domin basu nufeta ba.

Qatada yace: Allah – Maxaukakin sarki - yana cewa: Duk wanda Duniya ta zama damuwar sa da nemanta da niyyarsa, Allah zai saka masa da kyawawan aikinsa a

Duniya, sannan zai je Lahira bashi da wani kyakkyawan aiki da za'a saka masa da shi, amma mumini, sai a sakamasa a Duniya da kyawawan aikinsa kuma a saka masa da ita a Lahira.

Shehu Muhammadu xan Abdul-wahab - Allah ya jiqansa - yace: An ambata daga magabata cikin ma'anar ayar wasu nau'ika daga abinda mutane suke aikatawa a yanzu kuma basu san ma'anoninsu ba:-

NAU'I NA XAYA: Aiki nagari wanda dayawa mutane suna yinsa don neman yardar Allah na daga sadaka da sallah da sadar da zumunci da kyautatawa mutane da barin zalunci da makamantansu na daga abinda mutum zai aikata shi ko ya bar shi domin Allah, saidai cewa shi bawai yana nufin samun sakamakonsaba a lahira, kaxai yana nufin Allah ya sakamasa ta hanyar ya kiyaye masa dukiyarsa kuma ya qara masa yawanta, ko kuma kiyaye iyalin sa, ko kuma dauwamar da ni'ima agaresu, bashi da wata himma acikin neman Aljanna da kuma gujewa daga wuta, to wannan za'a bashi sakamakon aikin sa a Duniya, kuma a Lahira bashi da wani rabo. Kuma wan nan nau'in shi ne wanda Xan Abbas ya ambace shi.

NAU'I NA BIYU: Wanda shine mafi girma akan na farko kuma mafi tsoratarwa, shine wanda Mujahid ya ambaceshi cikin ayar cewa ita ta sauka akansa, shine ya aikata wasu aiyuka nagari amma niyyarsa don mutane su gani ba don neman sakamakon Lahira ba.

NAU'I NA UKU: Ya aikata wani aiki nagari amma nufinsa don ya sami dukiya, misali yayi aikin Hajji saboda wata dukiya da zai karva, ko kuma yayi Hijira don Duniya da zai sameta ko don wata mace da zai aureta, ko kuma yayi yaqi don ya sami ganima, to haqiqa an

ambaci wannan nau'i cikin tafsirin ayar, kuma da kamar mutumin da yake neman ilimi saboda wata makarantar iyalinsa ko manemarsu ko shugabancinsu, ko kuma yana koyan Al-qur'ani, kuma yana lazimtar sallah saboda a xauke shi aiki a masallacin, kamar yadda yake yawan afkuwa.

NAU'I NA HUXU: Shine yayi aiki na biyayya ga Allah kuma yana mai tsarkake niyyarsa ga Allah shi kaxai ba shi da abokin tarayya, sai dai cewa shi yana kan wani aiki wanda zai kafurta dashi ya fitar da shi daga musulunci, misali Yahudawa da Nasara idan suka bautawa Allah ko suka yi sadaka ko Azimi don neman yardar Allah da kuma ranar Lahira, kuma kamar da yawa daga waxannan al'ummar waxanda acikinsu akwai kafirci ko shirka da zata fitar dasu daga musulunci gaba xaya, idan sunbi Allah biyayya tsarkakakkiya da suke nufin sakamakon Allah da ita a gidan Lahira, saidai cewa su suna kan ayyukan da zasu fitar dasu daga musulunci kuma zasu hanasu karvar ayyukansu, to wannan nau'in haqiqa an ambaceshi acikin wannan ayar daga Anas xan Malik da waninsa, kuma magabata sun kasance suna tsoro daga garesu, abinda ya ambata ya qare.

Kuma ayoyi biyun suna daukan waxannan nau'ika huxun, domin cewa lafazinsu mai gamewane, to fa al'amarin ya mai haxarine ya wajaba ga musulmi ya kula kada ya nema da aikin Lahira kwaxaye-kwaxayen Duniya.

Haqiqa ya zo cikin Sahihin Bukhari cewa wanda ya kasance Duniya ya nufa kawai kuma dukkan damuwarsa akanta yake cewa shi zai zama bawanta.

Daga Abu Huraira - Allah ya yarda dashi - daga Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya ce:

Bawan dinare ya halaka , Bawan dirhami ya halaka, Bawan tufa ya halaka, Bawan katifa ya halaka idan an bashi sai ya yarda, idan kuwa ba'a bashi ba sai yayi fishi, ya gajiya ya halaka, kuma iadan ya taka qaya to kada Allah yasa tafita).

Ma'anar (Ta'isa) a yaren Larabci: ya saraya, amma abin nufi anan ya halaka, kuma ya ambace shi bawa ne ga waxannan abubuwa domin kasancewarsu su ya nufa da aikinsa, to duk wanda ya fuskantar da nufinsa izuwa wanin Allah, haqiqqa ya sanyashi abokin tarayya ga reshi cikin bautar sa, kamar yadda hakan shi ne halin mafi yawa, kuma haqiqqa Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - a cikin wannan hadisin yayi addu'a ga wanda ya sanya duniya ce manufarsa da halaka da gajiya ta same shi na sukar qaya a jikinsa, kuma babu makawa wannan addu'o'i zasu sami duk wanda ya siffantu da waxannan siffofi na zargi sai ya faxa cikin abinda zai cuceshi acikin Duniyarsa da Lahirarsa.

Shehul-islam Ibn Taimiyya - Allah ya jiqansa - yace: Sai Annabi - tsira da aminci su tabbata agareshi - ya ambaceshi da bawan Dinare da Dirhami da Bawan katifa da bawan tufa, kuma ya ambaci abinda yake addu'a ne amma da sigar labari, shine faxinsa: ya halaka, kuma idan ya taka qaya kada ta fita, wannan shine halin wanda idan wani sharri ya sameshi kada ya fita daga cikinsa kuma kada ya rabauta, saboda ya halaka ya tave, bai sami abinda yake nemaba, kuma bai rabu da abinda yake qi ba, wannan shine halin wanda ya bautawa dukiya, kuma haqiqqa ya siffanta shi da cewa idan an bashi zai yarda kuma idan aka hanashi yayi fushi, kamar yadda Allah – Maxaukakin sarki - yace: {*Kuma daga cikinsu akwai wanda yake zundɛn ka a kan sha'anin dũkiyõyin sadaka,*

sai idan an bā su daga cikinta, su yarda, kuma idan ba a bā su ba daga cikinta sai su zamo sunā māsu fushi}, (At-Tawbah: 58).

Yardar su ga wanin Allah ne kuma fushin sa ga wanin Allah ne, kuma wan nan shine halin wanda ya ratayu da ita da shugabanci ko hoto da makamancin wan nan na daga soye-soyen zuciyarsa, idan ya samu ya yarda idan kuwa bai samu ba yayi fushi, to wannan bawane ga abin da yake so na daga wancananka, domin bauta a haqiqā itace raunin zuciyā da bauta mata, idan zuciyā tayi rauni ta bautadda shi to ya zama bawanta.

Zuwa faxinsa: Kuma haka mai neman dukiya; domin cewa haka yana bautadda shi, yana maidashi bawansa, kuma wannan lamarurrukan nau'i biyu ne:-

NA FARKO: Daga cikin su akwai abin da bawa yake buqata kamar yadda yake buqatar abincin sa da abin shansa da aurensa da gidansa da makamntansu, to wannan yana nema daga Allah kuma yana kwaxayinsa izuwa gareshi, sai dukiya ta kasance a gurinsa yana aiwatar da ita a cikin buqatunsa- matsayin jakinsa da yake hawansa da shimfixarsa da yake zama akanta- ba tare da ya bautadda shi ba sai ya zama mai ciwon kwaxayi.

NA BIYU: Kuma yana daga cikinsu abinda bawa baya bukатуwa izuwa gareshi, to wannan bai kamata ya rataya shi a zuciyarsa ba, idan kuwa ya ratayu a zuciyarsa, to ya zama mai bautar dashi, kuma zai iya zama mai bautarsa kuma mai dogara abisa wanin Allah, sai ya zama ba abinda zai wanzu a tare dashi na haqiqanin bautar Allah kuma bashi da haqiqanin dogaro da shi, bari zai zama a cikinsa akwai wani sashi na daga ibada ga wanin Allah da kuma wani sashi na dogara da wanin Allah, wannan shine

mafi cancantar mutane ga faxinsa - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi -: (Bawan dinare ya halaka, Bawan dirhami ya halaka, Bawan tufa ya halaka, Bawan katifa ya halaka),

Wannan Bawa ne ga waxannan lamura, kuma koda ya nemesu wajan Allah, domin cewa Allah idan ya bashi su, sai ya yarda, idan kuwa ya hana shi sai yayi fushi, shi dai Bawan Allah shine wanda zai yardar dashi abinda Allah ya yarda da shi ya kuma fusatar dashi abinda zai fusatar da Allah, kuma ya dinga son abinda Allah da Manzan sa suke so kuma yayi qi ga abun da Allah da Manzan sa suke qi, kuma ya so masoya Allah yayi gaba da maqiya Allah, to wannan shine wanda imanin sa ya cika... Anan kalamansa suka tuqe.

Na ce: Suna daga bayin dukiya a yanzu waxanda suke shiga mu'amaloli haramtattu da kasuwanci marasa kyau, kamar waxan da suke mu'amala da riba tare da bankuna da makamantansu, da kuma waxan da suke karvar kuxi ta hanyar rashawa da caca, da kuma hanyar algus acikin ma'amaloli da fajirci cikin husumomi, kuma alhalin sun san waxannan kasuwanci ne na haramci, sai dai sonsu da dukiya shi ya makantar da magannen su, kuma ya zamar dasu bayi garesu, suka zama suna nemanta su kowace hanya.

Muna roqon Allah ya yafe mana da 'yan uwanmu musulmai daga rowa abar yiwa xa'a da kuma son zuciya abin bi da kuma jiji-da-kan kowane mai ra'ayi da ra'ayisa.

4- ZAGIN ZAMANI DA MAKAMANCINSA

Zamuci gaba acikin bayanin wasu daga abubuwan da wasu mutane suke yi na yin aiki da al'ada, kuma su suna daga cikin abinda yake tauye Tauhidi kuma kuma yake

vata aqida: Zagin zamani da zagin iska da makamanta, wannan na jingina zargi ga ababan halitta cikin abinda bashi da tasarrufi acikinsa, sai wannan zargin ya kasance a haqiqa abin fuskantarwane izuwa ga Allah - tsarki ya tabbatar masa - domin shine mai halitta kuma mai sarrafa komai.

Allah - Maxaukakin sarki - yace game da mushrikai: {Kuma suka ce Bābu kōme fāce rāyuwarmu ta dūniya; munā mutuwa kuma munā rāyuwa (da haihuwa) kuma bābu abin da ke halaka mu sai zāmani." Alhāli kuwa (ko da suke faḍar maganar) bā su da wani ilmi game da wannan, bā su bin kōme face zato}. (Al-Jasiya: 24).

Haqiqa sun qaryata tashin Al-qiyama, kuma sukace: (Babu komai face rayuwarmu ta Duniya), Wacce muke cikin ta, babu wata rayuwa in ba ita ba, (Mu mutu kuma mu rayu), suna nufin wasu jama'a su mutu kuma wasu suma su zo su rayu. wannan awajan su musu ne na samuwar Mahalici Mai sarrafa komai, kuma da maida tafiyar da abubuwa ga xabi'a, saboda haka sukace: (Ba abinda zai halakamu face zamani), Suna nufin: Ba abin da zai qarar damu sai dai wucewar darare da ranaku, sai suka jingina halakarwar akan zamani abisa hanyar zato agareshi, kuma kadai sun faxi wannan ne abisa jahilci da hasashe ba da ilimi da daliliba, domin dalili yana juyar da wan nan faxin kuma yana vata shi, saboda hakane Allah ya mayar musu da faxin sa: {Alhali basu da wani ilimi abisa wannan basu bin komai face zato}, (Al-Jasiya: 24).

Kuma kowane faxi wanda ba'a gina shi akan ilimi da dalili ba, to shi faxi ne qatacce kuma abin juyarwa, kuma dalilai da suke nuni abisa cewa abubuwan da suke gudana a rayuwa bamakawa gareshi akwai Mai tsarawa Gwani Mai iko, wanda shine Allah - tsarki da xaukaka - sun

tabbatar masa, to dukkan wanda ya zagi zamani ya kuma jingina masa wani abu daga fararru, haqiqa yayi tarayya da mushirikai da Dahariyyawa cikin wannan siffantawar abar zargi, koda bai tarayya dasu acikin asalin aqida ba.

Kuma yazo cikin Bukhari da Muskim a hadisin Abu Huraira na cikin Sahih Muslim - Allah ya yarda dashi - daga Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya ce: Allah – Maxaukakin sarki - yace: (Xan Adam yana cutar dani, yana zagin zamani, kuma nine zamanin, ni nake juyar da dare da rana), Kuma a cikin wata riwayar: (Kada ku zagi zamani, domin cewa Allah shine zamani).

Sai wan nan hadisin ya nuna cewar wanda ya zagi zamani, to haqiqa ya zagi Allah – Maxaukakin sarki - domin cewa zagin yana fuskantar Maitsara fararru da abubuwan da suke afkuwa da Mahalliccin su, shi zamani fa lokaci ne kawai da mahalli da kuma halittar Mai tsarawa bashi da wani abu na daga tsarawar, saboda haka ne Allah ya ce: {Ni nake juya dare da rana}.

Faxin sa - tsarki ya tabbata agareshi -: {Ina juyar da dare da rana}, fassara ne na faxinsa: Kuma nine zamani, da kuma faxinsa: (Lalle Allah shine zamani), ma'anansa cewa Allah shine mai sarrafawa wanda yake sarrafa zamani da waninsa, to wanda yake zagin zamanin kaxai yana zagin wanda ya halicce shi, shine kuwa Allah – Maxaukakin sarki kuma ya tsarkaka -.

Sashin Magabata sunce :Larabawa sun kasance a lokacin Jahiyyarsu daga lamarinsu akwai zargin zamani, wato zagin sa yayin saukar masifu, sun kasance idan tsanani ko bala'i ya samesu, sai suce: Masifun zamani sun same su zamani ya halakasu, sai suce: Ya tavewar zamani! sai su

dinga jingina waxan nan aiyuka izuwa zamani kuma su dinga zaginsa, kuma wanda yake aikata hakan shine Allah, idan suka raba abinda ya samesu na daga wahalhalu zuwa ga zamani, to kawai sun zagi Allah ne - Maigirma da xaukaka -, domin cewa Allah shine wanda yayi aikin a haqiqa.

Shehu Abdurrahman xan Hasan - Allah ya ji qansa - ya ce: Haqiqa Xan Hazam da kuma waxan da suka bi irin hanyar sa na daga Zahiriyya sun yi kuskure wajan qidanya zamani daga cikin sunayen Allah mafiya kyau suna masu riqo da wannan hadisin, kuma haqiqa ya bayyana ma'anarsa cikin hadisin da faxinsa: Ina juyar da dare da rana, kuma juyarwarsa: Shine tasarrufinsa – Maxaukakin sarki - acikinsa da abinda yake sonsa ga mutane kuma suke qinsa, amma abinda ya kamata ga musulmi nisanta da irn waxannan lafazai, ko da ya kasance yana qudirce da cewa Allah shine mai sarrafawa, saidai cikin nisantarta akwai nisantuwa daga kamanceceniya da kafirai koda cikin lafazi ne, kuma acikin wannan akwai kiyaye aqida da kuma ladabi ga Allah - tsarki ya tabbatar masa -.

Kuma yana daga jinsin zagin zamani zagin iska, haqiqa hani akan hakan ya zo cikin hadisin da Tirmizi ya ruwaitoshi kuma ya inganta shi daga Ubayyu - Allah ya yarda da shi -: Cewa Ma'aikin Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yace: (Kada ku kuskura ku zagi iska, idan kuka ga abinda bakwa so to kuce: Ya Allah muna roqonka daga alkairin wannan iskar, da kuma alkairin abinda ya ke cikinta, da kuma alkairin da aka umarce ta da shi, kuma muna neman tsari da kai daga sharrin wannan Iskar, da kuma sharrin abinda yake cikinta, da kuma sharrin abinda aka umarce ta da shi).

Saboda ita iska tana tasowa ne da umarnin Allah da tsarinsa, domin cewa shine ya samar da ita, kuma ya umarceta, to zaginta zagin wanda yayi ta ne wanda shine Allah - tsarki ya tabbatar masa kamar yadda ya gabata cikin zagin zamani, domin zagin iska da zagin zamani suna komawa ne zuwa zagin Mahalicci wanda ya tsara dukkan kasantattu.

Sannan Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agare shi - ya shiryar da su yayin da suka ga abinda suke qinsa cikin abin da iska take zuwa tare dashi shine su fuskanci Mahaliccinta kuma wanda ya bata umarni su roqe shi daga alherinta da alherin da yake cikinta kuma su nemi tsari daga sharrinta da sharrin abinda yake cikinta, babu wata ni'ima da zata samu face ta hanyar bin Allah da gode masa, kuma babu wata azaba da zata ije face ta hanyar komawa zuwa ga Allah da kuma neman tsari daga gare shi, amma kuwa zagin waxan nan ababan halitta, acikinsa akwai varna da yawa:

Daga cikinsu cewa shi zagin abinda bai kamata azageshi ba ne, domin cewa ababan halittane abar horewa abar tsarawa.

Kuma yana daga cikin su cewa zagin waxan nan abubuwa yana daga abinda ya qunshi shirka, domin cewa shi ya zageta ne saboda zatonsa tana cutarwa kuma tana amfanarwa koma bayan Allah.

Kuma yana daga cikinsu cewa zagin yana afkawa akan wanda yayi waxannan abubuwan, kuma shine Allah.

Idan kuwa bawa ya faxi abinda Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya shiryar dashi yayin tasowar iska da faxinsa: (Idan kuka ga abinda bakwa so kuce: Ya Allah muna roqonka daga Alkairin wannan iskar, da

kuma alkairin abinda ya ke cikinta, da kuma alkairin da aka umarce ta da shi, kuma muna neman tsari da kai daga sharrin wannan iskar, da kuma sharrin abinda yake cikinta, da kuma sharrin abinda aka umarce ta da shi).

To haqiqua ya fake ga Mahaliccin iskar kuma Maitsarata Maisarrafata, wannan shine Tauhidi kuma shine qudiri kuvutacce wanda ya savawa qudururrukan Jahiliyya.

Kuma haka ya kamata musulmi ya kasance a koda yaushere tare da fararru, ya komar da su izuwa Mahaliccinsu, kuma ya roqe shi alherinsu, kuma ya ije masa sharrinsu, kada ya cilla zato akansu ya zage su, ya fassara su bada irin tafsirinsu ingantacce ba.

Kuma ya sani cewa duk abinda ya sameshi daga waxannan fararrun na daga abinda yake qi to ya sani daga ikon Allah ne kuma an sallaxata akansa saboda savonsa, kamar yadda Allah – Maxaukakin sarki - ya ce: {**Kuma abin da ya sāme ku na wata masifa, to, game da abin da hannāyenku suka sana' anta ne kuma (Alah) Yanā Yafēwar (wadansu laifuffuka) māsu yawa**} (Ash-Shura: 30), Kuma Allah – Maxaukakin sarki - ya ce: {**Allah ne wanda yake aika iskoki, sai su motsar da girgije**} (Ar-Rum: 48).

Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {**Kuma waxancan kwanaki muna sarrafa su a tsakanin mutane**}, (Ali-Imran: 140), Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {**Allah Yanā jūyar da dare da yini. Lalle ne a cikin wannan akwai abin kula ga ma'abūta gannai**}, (An-Nur: 44),

Dukkan lamari mai komawa zuwa Allah, to Wajibi a nan shi ne a gode masa cikin halaye biyu halin yalwa da halin tsanani, da kuma kyautata masa zato, da kuma komawa gareshi da tuba, kamar yadda – Maxaukakin sarki - ya ce: {**Kuma mun jarrabe su da kyawawa da munana don su**

dawo } (Al-A'araf: 168), Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {**Kuma lalle ne, haḳīka, Mun kāma mutānen Fir'auna da tsananin shēkaru (fari) da nakasa daga 'ya'yan itāce; Tsammāninsu sunā tunāwa**} (Al-A'araf: 130), Wan nan shine fassara mai kyau na yadda za'a tafi da fararru.

Shi muminiya san cewa duk abinda ya sameshi daga abinda baya so kaxai ya faru ne saboda laifukansa, sai ya rataya zargi abisa kansa, ba wai akan zamani ko iska ba, sai ya tuba izuwa ga Allah, amma kafiri da fasiqi ko kuma Jahili sai ya rataya zargin abisa waxannan ababan halitta, ba zaiwa kansa hisabiba, kuma bazai tuba ga zunubansa ba, kamar yadda Mawaki yace:

Kai zamani kaiconka baka barmin koda mutum xaya ** ba,yayinda ka zama mummunan uba da yake cinye 'ya'ya.

Wani kuma yace:

Muni ga fuskarka ya kai zamani ** domin cewa ita fuska ce wacce take cike da dukkan muni.

Muna roqon Allah sauki da basira acikin addini.

FAXIN LAU (DA ACE:) ACIKIN SASHIN HALAYE:

Kuma suna daga lafazan da bai kamata a furtasu ba domin tana wofuntar da aqida, kuma hani ya zo akanta a keve: Kalmar Lau (Da ace:) a cikin sashin gurare.

Wanan yana faruwa ne lokacin da mutum ya faxa cikin abin qi ko wata musiba ta same shi, cewa shi yana cewa: Da ace na aikata kaza, da kaza bai sameni ba! Ko: da ace ban aikata ba, da kaza bazai samu ba! Sabo da abinda yake cikin hakan na nuna rashin haquri ga abin da ya shige wanda ba za'a iya riskarsaba, da kuma abinda lafazin yake nuni dashi na rashin imani da kuma rashin

yadda da hukunci da qaddara, da kuma abinda yake cikin haka na azabtar da rai da kuma sallaxa Shaixan a kan mutum na wasuwasi da damuwa.

Abinda yake wajibi bayan saukar musiba a sallamawa qaddara, da kuma haquri abisa abinda ya sami mutum, tare da kuma aikin da zai sabbaba jawo alhairi da kuma abinda zai kiyaye daga sharri da abin qi ba tare da zargi ba.

Kuma haqiqa Allah ya zargi waxanda suka faxi wannan kalmar ya yin da musiba ta sauka akan musulmi lokacin yakin Uhudu, sai Allah – Maxaukakin sarki - yace: {**Suna cewa: da muna da wani abu daga al'amari da ba a kashemu anan ba**} (Ali-Imran: 154).

Wannan magana ce da sashin munafukai suka faxa ranar Uhudu sabo da abin da ya sami musulmi na musiba, suka faxeta suna masu warware qaddara, kuma suna zargi abisa Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - da musulmi fitarsu zuwa abokan gaba, sai Allah – Maxaukakin sarki - ya mayar musu da faxinsa: {**Kuma ko da kuna cikin gidajenku sai yazo muku abinda aka rubuta muku na kisa har zuwa makwantanku**} (Ali-Imran: 154).

Ana nufin qaddarace abar qadartawa daga Allah ba makawa sai ya faru, vuya a gida ko vacin rai bazai hana daga faruwarsa ba.

Kuma faxar Lau (da ace) bayan saukar musiba bashi da amfani face asara da baqin ciki da jin raxaxi a rai da rauni tare da tasirin sa a bisa aqida ta yadda cewa shi bai sami sallamawa qaddara ba.

Sannan tsarki ya tabbatar masa ya faxa ga waxannan munafukan wata maganar, haka na cikin faxinsa –

Maxaukakin sarki -: {Waxanda suka ce wa 'yan'uwansu kuma suka zauna abinsu: da sun yi mana xa'a da ba a kashe su ba} (Ali-Imran: 168).

Kuma wannan yana daga maganganun wasu daga cikin munafukai a ranar Uhudu ma, kuma an ruwaito cewa Abdullahi xan Ubayyu ya kasance yana bijirewa qaddara yana cewa: Da sun ji shawararmu na su zauna da kuma rashin fita, da ba a kashe su tare da waxanda aka kashe. sai Allah ya mayar musu da faxinsa: {Kace: to ku ije mutuwa ga barinku} (Ali-Imran: 168). Ana nufin: idan zama da rashin fita wani zai sami kuvuta daga kashewa ko mutuwa, to ya kamata cewa kada ku mutu, ita mutuwa kuwa ba makawa sai ta zo muku acikin kowane guri, to ku ijeta daga kanku in kun kasance masu gaskiya cikin da'awarku na cewa wanda ya biku zai kuvuta daga kashewa.

Shehin Musulinci Ibn Taimiyya yace: Yayinda ya ambaci maganar Xan Ubayyu wan nan, yace: Yayin da ya yanke ranar Uhudu, sai ya ce: Ya bar ra'ayina da ra'ayin sa, ya kama ra'ayin yara-ko kamar yadda yace-' sai jama'a da yawa suka yanke, dayawa daga cikinsu ba munafukai ba ne kafin wan nan lokacin, su sun kasance musulmi, kuma sun kasance a tare da su akwai imani shine hasken da Allah ya buga misali da shi, da sun mutu kafin jarrabar da munafuncin, da sun mutu akan musulunci, kuma waxannan basu kasance daga cikin muminai na haqiqaba wadanda aka jarraba amma suka tabbata akan jarrabar, kuma basu daga munafukai waxan da sukayi ridda ga barin imani da jarraba... ya tuqe.

Abinda yake a bayyane daga gare shi cewa furuci da kalmar Lau (da ace) yayin samuwar musifu yana daga

alamomin munafukai wanxanda basuyi imani da hukuncin Allah da qaddara ba.

To ya wajaba ga mumini nisanta ga furuci da wannan kalma yayin da wata jarraba ko wani abin qi ya same shi, kuma ya karkata ga lafazai masu daxi waxanda acikinsu akwai yarda da abin da Allah ya qaddara da haquri da neman lada, kuma sune lafazan da Ma'aikin Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gareshi - ya fuskantar zuwa gare su da faxinsa cikin abinda Muslim ya ruwaito daga Abu Huraira - Allah ya qara yarda a gareshi - daga Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gareshi - cewa shi yace: (Mumini qaqqarfa yafi alkairi da soyuwa a wajen Allah sama da mumini rarrauna, kuma cikin kowanne akwai Alkairi, Kayi kwaxayin yin abinda zai amfane ka, kuma ka nemi taimakon Allah kuma kada ka gaza, koda wani abun ya sameka kada ka ce: Da ace nayi kaza da kaza da hakan bai faru ba sai dai kace: Haka Allah ya qaddara, cewa (da nayi) to ita ce mabuxin aikin Shaidxn)

Haqiqā Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gareshi - ya fuskantar izuwa aikata sababai waxanda zasu taimakawa bawa a Duniyar sa da Lahirar sa daga abin da Allah – Maxaukakin sarki - ya shara'antashi ga bayin sa na daga sababai na wajibi da na mustahabbi da na mubahi, sai bawa ya zama acikin halin aikinsa da sababi yana mai neman taimako ga Allah, dan ya cika masa sababinsa kuma ya amfane shi, domin cewa Allah – Maxaukakin sarki - shine wanda ya halicci sababi da abin sabbabawar, kuma haxawa tsakanin aikin sababi da tawakkali ga Allah Tauhidi ne, sannan yayi hani ga gajiyawa, shine barin aikin sababai masu amfani, kuma shine kishiyar kwaxayi abisa abinda yake da amfani, idan yayi kwaxayi abisa

abinda zai amfane shi, kuma yayi iya qoqaarinsa, sannan abinda yake savanin abinda baya nufi ya afku ko kuma abinda yake qi ya sameshi, kada ya ce: Da na yi kaza da kaza, da kaza da kaza ne zai faru, domin cewa wannan kalma ba zata samar da komai ba, kaxai tana buxe qofar Shaixan ne, kuma ta tasar da baqin ciki da zargin qaddara, kuma wannan yana kore haquri da yarda, kuma haquri wajibi ne, kuma imani da qaddara farilla ne, sannan Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -ya shiryar da shi izuwa lafazi mai amfani wanda yake qunshe da imani da qaddara, shine yace: “Ikon Allah ne kuma abinda yake so shi zai aikata” domin cewa abinda Allah ya nufe shi ba shakka sai ya kasance, abinda yake kawai na wajibi shi ne miqa wuya ga abinda aka qaddara, kuma abinda ya so sai ya aikata, domin cewa aiyukansa basa zuwa face sai da wata hikima.

Shugaba Ibn Qayyim - Allah ya jiqansa - yace: Bawa idan abin qaddara ya kuvuce masa yana da halaye biyu: HALIN GAJIYAWA: Shine aikin Shaixan, sai gajiyawar ta saka shi izuwa faxar Lau (da ace), kuma bata da amfani, kaxai ita mabuxine na zargi. AMMA HALI NA BIYU: Duba izuwa abin qaddarar da kula da shi da kuma cewa shi da an qaddara masa shi bazai kuvuce masa ba, kuma ba wani da zai rinjaye shi akansa

Sai Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gareshi - ya shiryar dashi zuwa ga abinda zai amfane shi lokacin da ya sami abin nemansa da kuma lokacin da ya tsere masa, ya hane shi faxin Lau(da ace:), ya bashi labarin cewa ita tana buxe aikin Shaixan, saboda abinda yake cikinta na daga vacin rai abisa abinda ya tsere da kuma hasara da vacin rai da zargin qaddara, sai yayi laifi abisa hakan. Kuma hakan yana daga aikin Shaixan, kuma wannan ba

wai da mujarradin faxin Lau bane, kaxai saboda abinda ya haxa ta na daga al'amura waxanda suka tsaya a zuciyarsa masu kore cikar imani kuma mai buxewa ga aikin Shaidan.

To idan aka ce Manzo – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - Haqiqa ya faxi wannan kalmar lokacin da ya umarci sahabbansa da warware Hajji su koma Umra, kuma shi bai warware ba, saboda ya koro Hadaya.

To amsa akan haka: Faxin sa - tsira da amincin Allah su tabbata a gareshi -: (Da na fuskanta daga al'amarina da ban juya ba da ban koro Hadaya ba), ya bada labari ne abisa abin da zai zo nan gaba ba cin karo a cikinsa abisa qaddara, kaxai shi ya ba sahabbansa labari ne cewa shi da ya gabatadda niyya da Hajji, da bai koro hadaya ba, da yayi niyya da Umara, ya faxa musu hakane yayin da ya umarce su da warware Hajji zuwa Umara, don kwaxaitarwa da jin daxi ga zukatansu sa'ilin da yaga sun tsaya basu aikata umarninsa ba, to wannan ba ya cikin abinda aka yi hani daga gare shi, kaxai shi ya basu labarine ga abinda zai faru a gaba da ya faru, babu savani cikin halaccin haka, kaxai anyi hani ne ga hakan cikin abinda yake karo da qaddara. Allah ne yafi sani

To wannan Hadisin da Abu Huraira ya ruwaiyo shi babu bawan da zai wadatu ga barinsa, domin shi yana qunshe da tabbatar da qaddara da tabbatar aiki da tsayuwu da bauta.

Shaihui Islam Ibn Taimiyya ya faxa cikin ma'anar wannan hadisin: Kada ka gajiya ga barin wani umarni, kuma kada ka yi raki daga abinda aka qaddara.

HAQURI DA MATSAYINSA A CIKIN AQIDA

Magana ta gabata cikin hanin faxin Lau (da ace:) yayinda mutum ya faxa cikin wata musiba kuma abinda yake wajibi akansa shi ne hakuri da neman lada.

Imamu Ahmad - Allah ya jiqansa - yace: Allah – Maxaukakin sarki - ya ambaci haquri har guri casa'in acikin Littafinsa.

Kuma cikin hadisi ingattance: “Haquri haske ne”. Ahmad da Muslim ne suka ruwaito shi.

Umar - Allah ya qara yarda agareshi - yace: (Mun sami mafificiyar rayuwarmu da haquri). Bukhari ne ya ruwaito shi. Kuma Aliyyu - Allah ya qara yarda agareshi - ya ce: (Lallai haquri yana daga imani kamar matsayin kaine daga jiki, sannan ya xaga muryarsa yace: Ku saurara cewa lallai ba imani ga wanda ba shi da hakuri), Kuma haqīqa Bukhari da Muslim sun ruwaito Hadisi marfu'i: (Ba a bawa wani mutum wata kyauta ba mafi yalwa daga haquri).

Kuma haquri an ciro shine daga kalmar sabara idan aka tsare kuma aka hana, to shi: Shi ne tsare rai ga raki, da tsare harshe daga kai qara da vacin rai, da tsare gavvai daga marin kumatu da yaga wuyayen riga.

Kuma shi nau'ika ukune:

- 1) HAKQURI DAGA AIKATA ABINDA ALLAH YA YI UMARNI DA SHI.
- 2) HAQURI ABISA BARIN ABINDA ALLAH YA YI HANI DA SHI.

3) HAQURI ABISA ABINDA ALLAH YA QADDARASHI NA DAGA MASIFU.

Allah - Maxaukakin sarki - yace: {Wata masīfa bā zā ta sāmū ba fāce da iznin Allah. Kuma wanda ya yi īmāni da Allah, Allah zai shiryar da zuciyarsa} (At-Tagabun: 11).

Alqama yace: Shine mutumin da musiba ta same shi, sai ya san cewa ita daga Allah ne, kuma ya yarda ya miqa wuya. Waninsa kuma yace aikin ma'anar ayar: Ma'ana: Wanda wata musifa ta sameshi, sai ya san cewa daga Allah ne, sai yayi haquri kuma ya nemi lada ya miqa wuya ga hukuncin Allah, Allah zai shiryi zuciyarsa, kuma ya canza masa abinda ya kufce masa na daga duniya da shiriyā acikin zuciya da yaqini na gaskiya, kuma yakan mayar masa da abinda ya karva daga gare shi. Sa'idu xan Jubair yace: (Kuma wanda ya yi imani da Allah zai shiryi zuciyarsa), Yana nufin: Yayi istirja'I, kuma Allah ya ce: {Lallai mu ga Allah muke kuma zuwa gare shi zamu koma} (Al-Baqara: 156).

Kuma cikin ayar maigirma akwai dalili abisa cewa aiyuka suna daga imani, kuma da cewa haquri sababi ne na shiryuwar zuciya, kuma cewa mumini yana buqatuwa zuwa ga haquri cikin kowane yanayi, yana buqatuwa zuwa gare shi tare da ransa gaban umarnin Allah da haninsa da lazimtarwa kansa da lazimcinta, kuma yana buqatuwa zuwa ga haquri cikin halin kira ga Allah – Maxaukakin sarki - bisa abinda zai same shi saboda ita na wahala da cutarwa, Allah – Maxaukakin sarki - yace: {Ka yi kira zuwa ga hanyar Ubangijinka da hikima da wa'azi mai kyau kuma ka yi jāyayya da su da magana wadda take mafi kyau. Lalle ne Ubangijinka Shī neMafi sani ga wanda ya bāce daga hanyarSa, kuma Shi ne Mafi sani ga māsū shiryuwa} (An-Nahl: 125). Zuwa faxinsa: {Kuma ka

yi haquri kuma haqurinka ba zai zama ba face domin Allah} (Ali-Imran: 127).

Kuma yana buƙatuwa zuwa ga haquri wajen umarni da kyakkyawan aiki da hani ga mummuna bisa abinda zai same shi na daga cutarwar mutane, Allah – Maxaukakin sarki - ya ce game da qissa Luqman: {*Yā karamin dāna! Ka tsai da salla, kuma ka yi umurni da abin da aka sani, kuma ka yi hani daga abin da ba a sani ba, kuma ka yi haƙuri a kan abin da ya sāmē ka. Lalle, wancan yanā daga muhimman al'amura*} (Luqman: 17).

Mumini yana da buƙatuwa zuwa ga haquri a sa'ilin da ya fuskanci musifu waxanda suke gudana akansa, ya sani cewa su daga Allah suke, to sai ya yarda, kuma ya miqa wuya, kuma ya tsare kansa ga barin raki da kuma vacin rai da zai baiyana a kan harshe da gavovi.

Kuma wannan yana daga tsantsar aqida, domin cewa imani da qaddara shine xaya daga cikin rukunan imani guda shida, kuma 'ya'yan itatuwarsa haquri abisa musifu, wanda kuwa bai yi haquri abisa musifu ba, to wannan yana nuni abisa rasantuwar wannan rukunin ko kuma rauninsa agareshi, kuma daga sannan ne zai dinga tsayawa a gaban musifu tsayawar raki da vacin rai, kuma haqiqā Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya bada labari cewa wannan kafircine da yake vata aqidar musulunci: Yazo cikin Sahihi Muslim daga Abu Huraira - Allah ya yarda dashi - daga Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yace: “Abu biyu acikin Mutane su daga sune kafircin sukar nasaba, da kukan kera abisa mamaci”.

To waxannan xabi'u biyu suna daga xabi'un kafirci, domin cewa su suna daga aiyukan jahiliyya, saidai kuma

baya ga wanda ya tsaya da shi wani yanki na daga yankin kafirci da zai zama kafiri tsantsa, banbanci tsakanin kafirci wanda aka Arrafa shi da lami- kamar yadda yake cikin faxinsa - tsira da amincin Allah su tabbata a gareshi -: (Babu tsakanin bawa da tsakanin kafirci ko shirka face barin sallah), da tsakanin kafircin da aka nakkara shi cikin wannan hadisin.

Da cikin Sahihai biyu: (Wanda ya mari kunci baya daga cikinmu, ko ya yaga kuivin tufafi, ko yayi kira irin kiran Jahiliyya).

Da faxinsa cikin hadisin: Kuma yayi kira irin kiran Jahiliyya: Ibn Qayyim yace: Kira irin kiran Jahiliyya kamar kira zuwa ga qabilu da asabiyyanci, yana daga misalinsa ta'assubanci zuwa ga mazahabobi da vangarori da shaihunnai da kuma fifita sashi akan sashi, yana kira zuwa haka kuma yana soyayya akansa yana gaba, to dukkan wannan yana daga kira irin na Jahiliyya... ya tuqe.

Allah - tsarki ya tabbatar masa - yana tafiyar da musifu ne akan bayinsa saboda hikimomi masu girma, daga cikinsu cewa shi yana kankare musu kura kurensu da su, kamar yadda ya zo cikin hadisin Anas cewa Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yace: (Idan Allah ya nufi bawansa da alheri sai ya gaggauta yi masa uquba a Duniya, kuma idan ya nufi sharri ga bawansa, sai ya kame ga barinsa da zunubinsa har sai ya cika da shi ranar Al-qiyama). Tirmizi ne ya ruwaito shi kuma Hakim ya ingantashi.

Babban Malamin Musulunci Ibn Taimiyya - Allah yayi masa rahama - yace: Musifu ni'ima ce domin su masu kankare zunubai ne, kuma suna kira zuwa ga haquri sai

ayi sakayya akansu, kuma suna hukunta komawa zuwa ga Allah da qanqar da kai da kuma rabuwa ga barin halitta da wasun waxannan na daga masalahohi masu girma, ainihin bala'i Allah yana kankare zunubai da kura-kurankurai da shi, kuma wan nan yana daga manya manyan ni'imomi su masifu rahama ce da ni'ima cikin haqqin baki xayan halitta, sai dai in ma;abocinta ya shiga wasu savon mafi girma daga wanda ya kasance a cikinsa kafin wannan, sai ya zama sharri ne akansa ta fuskar abinda ya same shi a cikin Addininsa, domin akwai daga cikin mutane wanda idan aka jarrabeshi da talauci ko rashin lafiya ko wani ciwo, sai wani abu daga munafunci da raki da ciwon zuciyar da kuma kafirci na zahiri da barin wasu sashi daga wajibai da aikata sashin abubuwan da aka haramta abinda zai wajabta masa cutuwa a cikin addininsa, to wannan lafiya sai ta kasance alheri a gare shi ta fuskar abinda musifa ta gadar masa, ba ta fuskar ainihin musifar ba, kamar yadda cewa wanda musifa ta wajabta masa haquri da xa'a, ta kasance a haqqinsa ni'ima ce ta Addini, to ita don kasancewarta aiki ne na Ubangiji - Mai girma da xaukaka - rahama ce ga halitta, kuma Allah abin godewa ne akanta, wanda aka jarraba kuma aka yi masa arziqi da haquri, haqurin akanta ya kasance ni'ima ce cikin addininsa, kuma abinda ya same shi bayan an kankare masa shi daga baya zai zama rahama, kuma zai sami yabon Ubangijinsa a gareshi , Allah – Maxaukakin sarki - yace: {*Waxannan akwai albarku a kansu daga Ubangijinsu da wata rahama*}, (Al-Baqara: 157). Kuma zai sami gafarar munanan zunubai da xaga darajoji, wanda ya tsaya da haquri na wajibi, haka ne zai same shi.

Kuma yana daga hikimomi na Ubangiji cikin tafiyar da musifu na jarrabar bayi yayin afkuwarsu, wanda zai

haquri da yarda, da kuma wanda zai raki kuma yayi fushi, kamar yadda Annabi - tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi - ya ce: (Lallai cewa gwaggwavan lada yana tare da girman bala'i kuma cewa Allah - Mai girma da xaukaka - idan yaso mutane to sai ya jarrabesu, to duk wanda ya yarda da Jarrabawar to sai ya sami yardar Allah, kuma duk wanda yayi fushi to shi ma sai Allah yayi fushi da shi).Tirmizi ya ruwaito shi kuma ya kyautatashi.

YARDA: Shine bawa ya miqa wuya ga al-amarinsa zuwa ga Allah kuma ya kyautata zato dashi kuma ya yi kwaxayi cikin sakamakonsa.

FUSHI: Shine qin wani abu, da rashin yarda da shi, ma'ana: Wanda yayi fushi ga Allah cikin abinda ya tsara masa, to fushi daga Allah zai same shi.

Acikin wannan hadisi cewa: Sakamako yana daga jinsin aiki, kuma a cikinsa akwai tabbatar da yarda daga Allah - tsarki ya tabbatar masa - abisa abinda ya dace da shi kamar sauran siffofinsa, kuma acikinsa akwai bayanin hikima cikin tafiyar da musifu abisa bayi, kuma a cikinsa akwai tabbatar da hukunci da qaddara, kuma cewa musifu suna tafiya da hukuncin Allah da ikonsa, kuma acikinsa akwai shara'anta haquri abisa musifu da komawa zuwa ga Allah da dogara agareshi shi kaxai cikin dukkan masifu da ije dukkan abin qi.

Haqiqa Allah ya yi umarni da neman taimako da haquri da sallah abisa abinda yake fuskantar bawa acikin wannan rayuwar na daga gajiyoyi da wahalhalu, domin cewa abayan wannan akwai alhairi da kuma kyakkyawan qarshe, kuma ya bada labari cewa shi yana tare da masu hakuri da taimakonsa da qarfafarsa, Madxukaki yace: {*Ya ku wadanda suka yi imāni! Ku nēmi taimako da*

hakuri game da salla, Lalle ne, Allah na tãre da mãsu hakuri}. (Al-Baqara: 153).

Daga abinda yakke shiryarwa abisa muhimmancin haquri da kuma buqatuwar mumini izuwa gare shi, kuma shi yana daga abinda suke tsayar da aqida.

Muna roqon Allah - Maigirma da xaukaka - ya azurtamu da haquri da kuma neman lada, kuma yayi mana baiwa da dacewa da shiriya.

BAYANIN WASU LAFAZAI DA BAI HALATTA A FAXESU BA A CIKIN HAQQIN ALLAH MAXAUKAKI DON GIRMAMAWA GA SHA'ANIN SA

Allah - Maigirma da xaukaka – Mai girma ne ya wajaba a girmama shi, kuma akwai wasu lafazai waxanda basu halatta a faxe su a haqqinsa ba tsarki ya tabbatar masa don girmamawa gare shi, kuma haqiqa hani ya zo akan su:

Yana daga cikin lafazan: Cewa shi ba a cewa: Amincin akan Allah, domin cewa aminci addu'a ce ga mumini a kansa don neman tsira daga sharri akansa, shi kuwa Allah - tsarki ya tabbatar masa - a wajansa ake nema ba shi ake nemarwa ba, kuma shi ake roqo ba shi ake roqarwa ba, domin shi wadatacce ne, abinda ke sammai da qassai nasa ne, kuma shi ya aminta daga dukkan aibu da tawaya, kuma shine mai bayar da aminci, kuma shine amintacce, daga gare shi aminci yake.

Ya zo acikin hadisi ingantacce daga Xan Mas'ud - yardar Allah ta tabbata a gare shi - ya ce: (Mun kasance idan muna tare da Ma'aikin Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - cikin sallaH, muna cewa: Aminci ya tabbata akan Allah da bayinsa, aminci ya tabbata akan wane da wane, sai Annabi tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - yace: Kada kuce aminci ya tabbata akan Allah, domin cewa Allah shine Amintacce), Ma'ana: Lallai Allah ya aminta daga dukkan tawaya.

Imam Ibn Qayyim - Allah yayi masa rahama - yace: Assalam Masdari ne, kuma yana daga lafazan addu'a, ya qunshi umarnni da labari, to fuskar labarin yana warware fuskar umarni, shi ne abin nufi da Assalamu abin nema

yayin tahiya, zuwa faxin sa: Kuma matsayin saboda kasantuwar matsayi ne na neman aminci wanda shine mafi mahimmanci ga mutum, sai ya zo da nemanta cikin sigar suna daga sunayen Allah – Maxaukakin sarki -, shi ne Assalamu wanda ake nema daga gare shi amintarwa, sai ta qunshi ma'anoni biyu: **Na farkonsu:** Ambaton Allah, **na biyu:** Neman amintarwa, wanda kuwa shine manufar mumini, kuma yana daga lafazai wadanda ba a faga cikin haqqin Allah – Maxaukakin sarki -: (Allah ka gafarta min in ka so), domin neman buqata a wajjan Allah baya ta'allaqa abisa mashi'a, kaxai ana yankewa ne da shi.

kuma ya zo cikin hadisin Abu huraira - Allah ya yarda dashi - daga Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - yace: “Kada xayanku yace: Ya Allah kayi min gafara in kaga dama, Allahumma kaji qaina in kaga dama, kawai ya yanke kai tsaye a addu'ar don babu mai tilastawa Allah, kuma an karvo daga Muslim: Kuma a girmama neman, domin Allah babu wani abu da ya girmameshi bada shi, kuma hani abisa hakan saboda abu biyu ne:

NA FARKO: Cewa Allah -tsarki ya tabbatar masa - babu mai tilastawa agare shi abisa aiki, kaxai shi yake aikata abinda ya nufa, savanin bawa, don cewa shi yakan iya aikata wani abu alhalin shi bayaso, sai dai ya aikata shi ne saboda tsoro ko fata daga wani, Allah kuwa ba haka yake ba.

NA BIYU: Cewa rataya akan Mashi'a yana shiryarwa ne gajiyawa a cikin nema da kuma qarancin kwaxayi a cikinsa, ko da ya samun, idan kuwa ba haka ba; zai wadatu ga barinsa, wan nan kuwa yana shiryarwa abisa rashin buqatuwa izuwa ga Allah.

A cikin wata riwaya ta Muslim Umarni da girmama nema; domin cewa Allah babu wani abu da ya girmameshi bada shi, ma'ana: Babu wani abu mai girma a gare shi - tsarki ya tabbatar masa - kuma babu wani abu da yake wahaltar da shi, kuma shi a gurinsa ba mai girma bane, ko da kuwa ya girmama a wajan abin halitta, hakan ta faru saboda cikar falalarsa da baiwarsa da yalwar wadatarsa, kuma shine yake bada girmame-girmame, kuma ba abinda ya gajiyar da shi,

{UmurninSa idan Yā yi nufin wani abu sai Ya ce masa kawai, "Ka kasance," sai yana kasancewa (kamar yadda Yake nufi}” (Yasin: 82).

Kuma yana daga lafazan da ba a faxa a haqqin Allah – Maxaukakin sarki -: Rantsuwa a bisa Allah idan ta kasance ta fuskar tsare shi cewa kada ya aikata alhairi!

An karbo daga Jundubi xan Abdullaha - Allah ya yarda dashi - yace: Manzan Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya ce: Wani mutum yace: Na rantse da Allah Allah ba zai gafartawa wane ba sai Allah - Maigirma da xaukaka - yace: Wanene yake rantsewa da ni abisa bazan gafartawa wane ba? lallai ni na gafarta masa kai kuma na vata aiyukanka. Muslim ne ya ruwaito shi

At-Ta'alli daga al-aliyya ne- da yiwa ya shadda- ita ce rantsuwa, ma'anar yata'alla: Yana rantsewa, kuma faxinsa: wanene wan nan: Tambaya ce ta inkari.

wannan mutumin ya munana ladabi tare da Allah, sai aka yi masa hukunci kuma ya yanke cewa ba za a gafartawa wannan mai savon ba, kai ka ce shi ya yi hukunci akan Allah ne - tsarki ya tabbatar masa - kuma wannan ya jahilci matsayin Ubangijine, da kuma ruxuwarsa da kansa

da aikinsa da kuma dalilantuwarsa da haka, to sai aka mu'amalance shi da warwarewar nufinsa, kuma aka gafartawa wannan mai savon da sababinsa, kuma aka wata aikinsa da sababin wannan mummunar kalmar wacce ya faxe ta, tare da cewa shi mai bautane.

Abu Huraira - Allah ya yarda da shi - yace: Ya yi furuci da wata kalma ce wacce ta dulmiyar da Duniyarsa da Lahirarsa.

A cikin hadisin akwai: Wajabcin ladabi ga Allah - tsarki ya tabbatar masa - cikin faxinsa da aiyukansa, da kuma haramcin kafa dalili a bisa Allah da jiji da kai da kuma wulaqanta wasu, da haramcin rantsuwa da Allah idan ta kasance ta fuskar tsare shine abisa kar ya aikata alhairi ga bayinsa. Amma idan rantsuwar da Allah ta kasance ta fuskar kyautata zato ne da shi - tsarki ya tabbatar masa - da fatan alhairi daga gareshi, to wan nan halas ne, kamar yadda ya zo cikin hadisi: "Lallai daga cikin bayin Allah akwai wanda da zai rantse da Allah da sai ya kuvutar da shi".

Kuma acikin hadisin Jundubi akwai bayanin haxarin harshe da wajabcin kiyayewa daga gare shi.

An karvo daga Mu'az - Allah ya qara yarda agareshi -: Nace: Ya Ma'aikin Allah! kuma lallai mu ababan riqo ne da abinda muka yi magana da shi? yace: Mahai fiyarka ta yi wabinka! shin akwai abinda yake jefa mutane a cikin wuta a bisa fuskokinsu-ko kuma cewa yayi a bisa hancinansu- face girbe girben harsunansu.

Tirmizi ya rawaito shi kuma ya inganta shi.

Kuma yana daga abinda ya gabata ya bayyana cewa shi ya wajaba kiyayewa cikin lafazai da nisantar lafazi wanda

acikinsa akwai mummunan ladabi ga Allah - tsarki ya tabbatar masa - domin cewa wan nan yana vata aqida kuma tana tauye tauhidi, ba za a ce: Aminci ya tabbata akan Allah ba; domin cewa Allah shine amintacce - tsarki ya tabbatar masa -, kuma domin cewa aminci abisa wani addu'a ne gareshi da aminci, kuma Allah - tsarki ya tabbatar masa - wajansa ake roqo ba shi ake roqarwa. Kuma ba za a ce: Allah ka gafarta min ka jiqaina in ka so. da makamancin haka, bari dai dukkan addu'a ana zuwa ne da ita ta hanyar yankewa ba tare da an rataya da Mashi'a ba, domin cewa Allah yana aikata abinda ya so ba mai yi masa dole. Kuma cewa shi ba a rantsewa da Allah abisa ba zai jiqan wane ba ko ba zai gafartawa wane ba, domin cewa hakan hanawa ne ga rahamar Allah, da kuma munana zato ga Allah - Maigirma da xaukaka -, kamar yadda bai halatta a ce: Allah ya so wane ma ya so, kaxai ana cewa ne: Allah ya so sannan kuma wane ya so, domin cewa rabawa da Waw yana nuna tarayya, kuma ba xaya da yake tarayya da Allah - tsarki ya tabbatar masa - ko yake daidai da shi cikin wani al'amari daga lamuransa, amma rabawa da summa, cewa shi yana hukunta jerantawa ne da bibiya, sai ya zama mashi'ar ababan halitta mai bi ce ga mashi'ar Allah - tsarki ya tabbatar masa - kuma mai samuwa ce a bayanta ba mai tarayya ba ce da ita.

Dukkan waxannan suna daga cikin abubuwan da suke qarfafar musulmi wajabcin koyar aqida da sanin abinda zai ingantata da kuma abinda zai vatata har ya zama a faxake da al'amarinsa don kar ya faxe cikin abinda aka hana alhalin shi bai sani ba.

Allah ya datar da kowa da ilimi mai amfani da aiki nagari.

KAXAITA ALLAH CIKIN SUNAYENSA DA SIFFOFINSA

Ya gabata mun bayyana cewa Tauhidi nau'i uku ne: Tauhidin Rububiyya, da Tauhidin Uluhiyya, da Tauhidin sunaye da siffofi.

Kuma haqika mun yi magana ga nauika biyu daga cikinsu, sune Tauhidin Rububiyya, da Tauhidin Uluhiyya, domin cewa kowane nau'i daga waxannan nau'ika wasu jama'a daga mutane sun musashi.

KASO NA DAYA SHI NE: TAUHIDIN

RUBUBIYYA: Mu'axxilawa sun musa shi waxanda suka musa samuwar Allah, kamar Dahariyawa, da Mulhidai kuma daga cikinsu akwai Shu'iyyawa a cikin wannan zamanin namu, ko da yake musuntawar tasu da shi kaxai a zahiri girman kai ne daga garesu, idan ba haka ba ,su suna tabbatar da shi a voye da kuma tabbatarwar kawunansu, ta inda ba zai hankaltu ba samuwar abin halitta ba tare da mahalicciba.

KASO NA BIYU KUWA-SHI NE: TAUHIDIN

ULUHIYYA: Da yawa daga halitta sun musa shi, shine Allah da ya aiko da Manzanninsa kuma ya saukar da littattafansa don kira zuwa gareshi, kuma haqika mushirikai sun musashi na da da na yanzu, musawarsu gare shi yana misaltuwa da bautawa bishiyu da duwatsu da gumaka da qabarirrika da bautar shehunan Sufaye da qudirin amfani da alhairi a cikinsu ba Allah ba - Maigirma da xaukaka - daga waxanda suke jingina izuwa musulunci saboda qarya da qirqire.

KASO NA UKU KUWA- SHI NE TAUHIDIN

SUNAYE DA SIFFOFI: Ana nufin tabbatar da abinda Allah ya tabbatarwa ga kansa ko Manzansa ya tabbatar

masa na daga siffofi cikakku, da kuma kore abinda ya korewa kansa ko Manzansa ya kore masa na daga siffofi tauyayyu, abisa haddin faxinsa – Maxaukakin sarki -: {**Ba abunda yai kama dashi shi mai ji ne kuma mai gani ne**}, (Ash-Shura: 11). Kuma wannan vangaren haqiqa Jahamiyyawa sun musa shi da xaliban su daga Mu'utazilawa da Asha'irawa, kuma shi a haqiqa ya shiga cikin Tauhidi na Rububiyya, sai dai ya yin da masu musu da shi suka yawaita kuma suka yayata shubuhohi a kansa, sai aka ware shi da bincike, kuma aka sanya shi vangare ne mai zaman kansa, kuma akayi wallafe wallafe masu yawa a cikin sa.

Imamu Ahmad ya wallafa raddin sa shahararre akan Jahamiyyawa, kuma Xan sa Abdullahi ya wallafa kitabu al-sunna, kuma Abdu Aziz Al-kinani ya wallafa littafin Alhaidatu fi al-raddi ala bishril Murisi, da Abu Abdullahi al-Marwazi ya wallafa kitabu al-sunna, Usman Bin Sa'id ya wallafa littafin Al-radd ala Bishril Marisi, Shugaban Malamai Muhammad xan Huzaimat ya wallafa kitabu-Tauhid, wasun waxannan sun yi talifai kamar Shehun Musulunci Ibn Taimiyya da dalibinsa Ibn Qayyim waxannan da waxanda suka zo a bayansu kuma suka bi hanyarsu, to dukkan godiya da baiwa sun tabbata ga Allah a bisa bayyana gaskiya da bice qarya.

Kuma waxanda suke na farko da aka sani da musa siffofin sune sashin mushirikan larabawa waxanda Allah ya saukar da faxinsa a kansu: {**Haka nan muka aika ka cikin wata al'uma haqiqa kafin ita akwai al'ummatai da suka shuxe don ka karanta a gare su abin da muka yi wahayi zuwa gareka alhali suna masu kafircewa da Mai jin qai**}, (Ar-Ra'ad: 30). Dalilin saukar wan nan ayar cewa Quraishawa yayin da suka ji cewa Manzan Allah - tsira

da amincin Allah su tabbata agareshi - yana ambatar Al-Rahman, sai suka yi inkarin hakan, sai Allah ya saukar a lamarinsu: {[Su suna kafirta da Al-Rahman](#)}.

Ibn Jarir ya kawo cewa hakan ya kasance a cikin sulhun Hudaibiyya, yayinda mai rubutu ya rubuta: (Bismillahi Al-rahmani Al-Rahim), Quraishawa suka ce: Amma Al-Rahman, mu ba mu san shi ba, Ibn Jarir ya kara ruwaitowa daga Xan Abbas: (Ma'aikin Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya kasance yana addu'a yana mai Sujjada yana cewa: Ya Rahman! Ya Rahim!, sai Mushirikai suce: Wannan yana riya cewa shi yana kiran xaya alhali biyu yake kira. Sai aka saukar da: {[Ku ce, ku kirayi Allah ko kuma ku kirayi Mai rahama, kowanne kuka kira, to yana da sunaye mafi kyau](#)}. (Al-Isra: 110). Allah - Maxaukakin sarki - yace acikin Suratul Al-Furqan: {[Kuma idan aka ce da su ku yi sujjada ga Al-rahman sai su ce: wanene Al-Rahman](#)}. (Al-Furqan: 60).

To waxannan su ne Magabatan Jahamiyyawa da Asha'irawa cikin inkarin sunayen Allah da siffofinsa, tir da Magabata tir da mamaya, {[To fa, ashe kuna riqonsa da zurriyar sa su zama majibinta, ba ni ba, alhali kuwa su maqiya ne gare ku? tir da ya zama musanya ga Al-zalumai](#)}, (Al-Kahaf: 50).

Amman Manzanni da mabiyar su- musamman cikamakin su Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - da sahabansa masu girma da waxanda suka bi su da kyakkyawa-, su suna siffanta Allah da abinda ya siffanta kansa da shi, kuma suna kore masa abinda ya korewa kansa da shi, kuma suna inkari abisa wanda ya savawa wan nan hanyar.

Haqıqa Abdul- Razaq ya ruwaito, daga Ma'amar, daga Xawus, daga Babansa, daga Xan Abbas: Cewa shi ya ga wani mutum ya girgiza yayin da ya ji wani hadisi daga Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - cikin siffofi saboda inkari da hakan! sai yace: Me ya tsorata waxannan? suna jin rauni nan ga bayyanansa, kuma suna halaka nan ga marikicinsa).

Allah ya qara yarda a gare shi yana nuni ne izuwa wasu mutane da suke zuwa mazauninsa na daga Ammawan mutane, domin cewa su idan suka ji wani abu daga nassosin siffofi-kuma su suna daga bayyanannu-, sai tsoro ya zamo tare da su ma'ana tsoro da rauni kamar masu inkari da su, su kamar waxanda Allah ya faza a kansu: {*To amma waxanda yake a cikin zukatansu akwai karkata, sai suna bin abin da yake da kama da juna daga gare shi, domin neman yin fitina da tawilinsa*}, (Ali-Imran: 7). Sai su bar mabayyana su dinga bin marikita, su dinga imani da sashin littafi kuma su kafircewa sashi.

Kuma nassoshin siffofi suna daga bayyanannu basu daga marikita, musulmai suna karantasu kuma suna darasinsu, suna fahimtar ma'anoninsu, kuma ba sa inkarin wani abu daga cikinsu.

Waki'u yace: Mun riski A'amash da Sufyan suna zantar da waxan nan hadisan yana nufin: Hadisan siffofi kuma ba sa inkarinsu. Ya tuqe.

Kaxai waxanda suke inkarinsu sune 'yan bidi'a daga Jahamiyyawa da Mu'atazilawa da Asha'irawa waxanda suka bin hanyar Mushirikan Quraishawa waxan da suke kafirta ga Al-Rahman kuma suke ilhadi cikin sunayen Allah, Allah - Maxaukakin sarki - yace: {*Kuma Allah Yanã da sũnãye mãsu kyau. Sai ku rõke shi da su, kuma*

ku bar wadanda suke yin ilhādi a cikin sūnāyēnSa: zā a sāka musu abin da suka kasance sunā aikatāwa}. (Al-A'araf: 180). Sai ya tabbatarwa da kansa sunaye kyawawa, kuma yayi umarni da a kira shi da su, kuma ta qaqa za a yi kiran abinda ba a ambato da shi kuma ba a fahimtar ma'anarsa abisa abinda waxannan suke riyawa?! Kuma an yiwa waxannan da suke yin ilhadi cikin sunayensa suke koresu daga barinsa ko suke tawilinsu ga barin ma'anarsu ingattacciya da cewa da sannu za a yi musu sakayya a bisa aiyukansu da uquba da azaba.

Kamar yadda ya siffantasu da kafirci cikin faxinsa – Maxaukakin sarki -: {[Alhali su suna kafircewa da Al-Rahman](#)}, (Ar-Ra'ad: 30).

To da wannan ne da yawa daga ahalin sunna suka kafirta Jahamiyyawa.

Imam Ibn Qayyim - Allah ya yi masa rahama - yace:

Kuma Haqiqa ya koyi kafircinsu hamsin cikin na malamai a cikin garuruwa

Kuma Imamu Laalaka'i ya hakaito shi daga gare su kai hakika Xabrani ma ya hakaito shi kafin shi.

**WAJABCIN GIRMAMA SUNAYEN ALLAH -
TSARKIN YA TABBATAR MASA YA XAUKAKA -**

⋮

Allah - Maxaukakin sarki - ya ce: {Kuma Allah Yanā da sūnāye māsu kyau. Sai ku rōke shi da su, kuma ku bar wafānda suke yin ilhādi a cikin sūnāyenSa: zā a sāka musu abin da suka kasance sunā aikatāwa}. (Al-A'araf: 180).

Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {Allah bābu abin bautāwa fāce Shi. Yanā da sunāye mafiya kyau}. (Xaha: 8). Allah – Maxaukakin sarki - ya bada labari cewa sunayen sa kyawawa ne, haqīqa sun kai matuqa wajan kyawu, babu abinda ya fi su kyau, saboda abinda suke shiryarwa na daga siffofin cika da siffofi maxaukaka, kuma sune mafi kyan sunaye kuma mafi cikarsu.

Kuma sunayensa - tsarki ya tabbatar masa - tsayayyune, bai halatta gare mu da mu kira shi ba sai da abinda ya kira kansa da shi ko Manzansa - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya ambace shi da shi.

Da fadin sa – Maxakakin sarki -: {**Ku roqe shi da su**} ma'ana: Ku roqe shi kuma ku yi kamun qafa izuwa gare shi da su, kamar ka ce: Ya Allah ka gafarta min ka jiqaina, lallai kaine mai gafara mai jin qai.

Kuma sunayen sa - tsarki ya tabbatar masa - suna da yawa ba za su qididdigu ba kuma ba za su iyakantu da wani adadi ba, daga cikinsu akwai waxanda Allah kaxai ne ya kevanta da saninsu bai sanar da wani Mala'ika makusanci ba ko wani wani Annabi abin aikowa ba, kamar yadda yake a cikin hadisi ingattacce: (Ina roqonka da dukkan wani suna na ka,da ka ambaci kanka da shi, ko ka saukar da shi cikin littafinka, ko ka sanar da shi wani daga

halittarka, ko kuma wanda ka keventar da kanka da shi cikin ilimin fake a gurinka).

Imam Ibn Qayyim - Allah ya yi masa rahama - yace: Sai ya sanya sunayensa kaso uku:

Akwai kason da ya ambaci kansa da shi sai ya bayyana shi ga wanda ya so daga Mala'ikunsa ko wasunsu bai kuma saukar da shi a littafinsa ba.

Da kuma wani kason wanda ya saukar da littafinsa da shi kuma ya sanar da shi izuwa bayinsa.

Da kuma wani kason da ya keventa da shi cikin ilimin fakensa bai sanar da wani shi ba daga halittarsa.

Faxin Allah - Maxaukakin sarki -: {**Kuma kubar waxanda suke ilhadi cikin sunayensa**} (Al-A'araf: 180). Ma'ana: ka xauke musu kai kuma ka rabu da su; domin cewa Allah da sannu zai jivinci sakayyarsu, saboda wannan ne yace: {**Da sannu za a sakamusu abinda suka kasance suna aikatawa**}, Kuma ma'anar (Suna ilhadi a cikin sunayensa), Ma'ana: Suna karkata da su da kuma haqiqunsu da ma'anoninsu ga barin gaskiya tabbatacciya gare su.

ILHADI DA SUNAYEN ALLAH NAU'O'I NE:

NA FARKONTA: A ambaci gumaka da su, kamar kiransu Al-lata daga Al-Ilahu, da kuma Al-Uzza daga Al-Aziz, da kuma ambatonsu ga gunki Ilahu.

NA BIYU: Ambatonsa da abinda bai cancanci girmansa ba, kamar ambatansa da Nasara suke yi Uba, da kuma ambaton da Falasifawa suke yi masa da mai wajabtawa da zatinsa ko Illa mai aiki da xabi'a.

NA UKU: Siffanta shi da abinda ya xaukaka ga barinsa kuma ya tsarkaka daga tauyaye-tauyaye, kamar faxin vatattun Yahudawa: Cewa shi faqiri ne, kuma da cewa wai ya huta a ranar Asabar, da faxinsu: Hannun Allah abin yiwa ququmi ne.

NA HUXU: Korewa sunayen Allah kyawawa ma'anoninsu da musa haqiqaninsu, kamar faxin Jahamiyyawa da mabiyansu: Cewa su lafazai ne mujarradai basu qunshi siffofi ba ko kuma ma'anoni, sai su saki sunan Mai ji Mai gani akansa, su dinga cewa: Ba shi da ji kuma ba shi da gani abisa misali, wanda kuwa wan nan yana daga mafi girman Ilhadi a hankali da shari'a, kuma shi yana daura da Ilhadin Mushirikai, domin cewa Mushirikai sun bayar da wasu daga sunayensa da siffofinsa ga Allunansu, kuma waxannan sun rasartar masa cikarsa kuma sun korewa sunayensa da siffofinsa aikinsu.

Abin da yake wajibi tabbatar masa da sunayensa da siffofinsa da kuma kuxirce abinda siffofin cikarsa da siffofin xaukakarsa suke shiryarwa a kansa, ba tare da canzawa ba ko kuma korewa ba, kuma ba tare da tambayar ya ya suke ba ko kuma kamanta su, a bisa faxinsa - tsarki ya tabbatar masa -: {**Ba abinda yai kama dashi shi mai jine kuma mai gani ne**} (Ash-Shura: 11).

Abinda yake wajibi shine girmama sunayensa na yadda ba za a kira yi wanin sa da su ba, wan nan yana daga tabbatar da Tauhidi, an karvo daga Baban Shuraihu: Cewa shi yakasance ana yi masa alƙunya da Baban Hakam, sai Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi yace: (Lallai cewa Allah shi ne Al-Hakamu, kuma gare shi hukunci yake sai ya ce: lallai cewa mutanena sun kasance idan suka sami savani cikin wani

abu, sukan zo min, sai na yi hukunci a tsakaninsu, kuma sai dukan vangarori biyun su yarda, sai ya ce: Mamakin wan nan! ba ka da xa ne? sai nace: Shuraih da Muslum da Abdullah, yace: Wanene babbansu? Nace: Shuraih yace: to kaine Baban Shuraih). Abu Daud ya ruwaito shi da waninsa.

Sai Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya canza masa alkunyarsa saboda girmama sunayen Allah, domin cewa Allah shine Al-Hakamu a sake, Allah – Maxaukakin sarki - yace: {**Kuma Allah ne mai hukunci babu mai bibbiya ga hukuncinsa**}, (Ar-ra'ad: 41).

Kuma shine Al-Hakamu a Duniya da Lahira, yana yin hukunci a Duniya tsakanin halittunsa da wahayinsa wanda ya saukar da shi a bisa Annabawansa, kuma yana hukunci a tsakaninsu a ranar qiyama da iliminsa cikin abinda suka sami savani a cikinsa, kuma ya yiwa wanda aka zalunta insafi daga wanda yayi zaluncin.

Kuma acikin wannan hadisin akwai dalili abisa hani daga sanya suna daga sunayen Allah – Maxaukakin sarki - wanda ya keventa da shi, da kuma hani daga abinda zai bada wani wahami na rashin girmamawa gare su, kamar yin alkungya da Baban hikima da makamancinsa.

Kuma yana daga gimama sunayen Allah kada mutum ya ce da abin mallakarsa: Bawana ko Baiwata, saboda abinda yake cikin haka na daga wahamin tarayya a cikin Rububiyya.

Kuma yazo a cikin Buhari da Muslim Hadisin Abu Huraira - Allah ya yarda da shi - daga Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yace: (Kada xayanku yace: Ciyar da Ubangijinka! yi wa Ubangijinka alwala! sai dai yace Shugabana kuma majivincina, kada

xayanku yace: Bawana ko Baiwata, sai dai yace yarinyata ko yaro na).

Ma'aikin Allah - tsira da aminci Allah su tabbata agareshi - yayi hani daga waxannan lafazan (Ubangijinka Bawana Baiwata), domin cewa suna wahamtar da yin shirka tare da Allah, da kuma toshe kafa, da yanke ainihin shirka, kuma ya shiryar da mamallaki ya ce: Yaron ko yarinyata, shi kuma Bawa yace: Shugabana ko kuma majjivincina.

Kuma yana daga girmama sunayen Allah - tsarki ya tabbatar masa - kada ya mayar da wanda ya roqe shi da Allah, daga Ibn Umar - Allah ya yarda da su -yace: Ma'aikin Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gareshi - yace: (Wanda ya nemi tsari da Allah, to ku tsare shi, wanda kuma ya roqa saboda Allah, to ku bashi), domin cewa hana wanda ya tambaya saboda Allah yana nuni a bisa rashin girmama Allah, kuma a cikin bashin yana nuni a bisa girmama Allah da kuma samun kusanci izuwa gare shi - tsarki ya tabbatar masa - kuma yana daga girmama sunayen Allah – Maxaukakin sarki - cewa shi ba a roqo da fuskar Allah sai dai Aljanna, don girmamawa gare shi da xaukakashi.

Da hadisin Jabir - Allah ya yarda dashi - daga Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yace: (Ba a roqo da zatin Allah sai Al-Janna). Abu Daud Ya ruwaito shi.

To ba a roqo da zatin Allah – Maxaukakin sarki - bisa ga abinda yake wulaqantacce daga buqatun Duniya, kaxai dai ana roqo da shi abinda yake matuqar abin nema, shi ne Al-Janna, ko abinda yake tsani ne izuwa ga Al-Janna

na daga abinda ake samin kusanci da ita na daga faxi ko aiki.

Kuma yana daga girmama sunayen Allah kada a yawaita rantsuwa da su, Allah - Maxaukakin sarki ya ce: (Kuma ku kiyaye rantsuwoyinku), (Al-Ma'ida: 89). Ibn Abbas ya ce: Yana nufin: Kada ku rantse; domin cewa yawaita rantsuwa yana nuni a bisa wulaqanta Allah da kuma rashin girmama shi, wanda kuwa wan nan yana daga abinda yake kore cikas tauhidin wajibi.

Kuma an ruwaito daga Salman - Allah ya yarda dashi - daga Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yace: (Mutane uku Allah ba zaiyi magana da su, kuma bazai tsarkake su ba kuma suna da azaba mai raxaxi " Tsoho mazinaci da talaka mai girman kai, da mutumin da ya maida Allah hajarsa bazai iya siya ba sai yayi rantsuwa kuma bazai iya siyarwa ba sai yayi rantsuwa). Xabarani ya ruwaito shi da isnadi ingattace.

Abin nufi da ya sanya Allah ne hajarsa, ma'ana ya sanya rantsuwa da Allah itace hajarsa, acikinsa akwai tsananin narko ga mai yawaita rantsuwa, domin cewa hakan yana nuni a bisa wulaqantawa da haqqin Allah – Maxaukakin sarki - da kuma rashin girmama sunayensa.

Kuma yana daga girmama Allah da xaukaka shi cewa shi ba a neman ceto da shi a bisa halittarsa, saboda abinda yake cikin haka na daga tauyeshi - tsarki ya tabbatar masa -, domin cewa wanda ake neman ceton da shi ya kasance mafi qarancin matsayi daga wanda a gurinsa ake neman ceton.

Imam Asshafi'i - Allah yayi masa rahama - yace: Kaxai ana neman ceto ne a gurin wanda yake ya fi xaukaka daga shi, Allah ya xaukaka daga haka.

Kuma haqīqa wani balaraben qaūye yazo wajan Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agāreshi - yayi qarar fari da halakar dukiya izuwa gare shi, kuma ya nema daga gare shi ya nema musu ruwan sama, sai ya ce: To lallai ne mu muna neman ceto da Allah a bisa kai da kuma kai a bisa Allah, sai Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agāreshi - yace: (Tsarki ya tabbata ga Allah! tsarki ya tabbata ga Allah ! bai gushe ba yana ta yin tasbihi har sai da aka gane hakan a cikin fuskar sahabbansa sannan yace: Kaiconka ! ka san wanene Allah kuwa? lallai sha'anin Allah ya girmi hakan, lallai cewa shi ba a neman ceto da Allah a bisa wani daga halittarsa). Abu Daud ya ruwaito shi.

To sha'anin Allah maigirma ne, kuma shine wanda ake neman ceto a gurinsa da izininsa - tsarki ya tabbatar masa -.

MATAFIYAR AHLIN SUNNA DA JAMA'A CIKIN SUNAYEN ALLAH DA SIFFOFINSA

Matafiyar Magabata na gari na ahalin sunna da jama'a waxanda sune vangaren da suka tsira cikin sunayen Allah da siffofinsa da tabbatar da su kamar yadda ya zo cikin Qur'ani da sunna tare da qudirtar abinda suke shiryarwa a gareshi da kuma cewa su a barsu abisa zahirinsu.

Kuma baya lazimta daga tabbatar da su kamanta Allah da halittar sa Allah ya xaukaka ga haka, domin cewa siffofin Mahallici ta kevancesshi kuma sun dace da shi, kuma siffofin ababan halitta dasu sun dace kuma sun kevancesshi su, babu kamanceceniya tsakanin siffofin biyu, kamar yadda cewa shi babu kamanceceniya tsakanin zatin Mahallicci - tsarki ya tabbatar masa - da zatin ababan halitta.

Kuma matafiyar Ahal Al-sunna da jama'a a cikin haka yana ginuwa ne a bisa Asalai kuvutattu da qa'idoji madaidaita, kuma waxannan asalai sune.

NA FARKO: Cewa sunayen Allah da siffofinsa tsayayyu ne, ana nufin cewa su ba a tabbatarwa da Allah sai da abinda ya tabbatarwa kansa da shi acikin littafinsa ko Manzansa ya tabbatar masa da shi cikin sunnarsa na daga sunaye da siffofi, kuma ba sa tabbatar da komai na daga hankulansu ko tunaninsu, kuma ba sa korewa ga Allah face abinda ya korewa kansa acikin littafinsa ko kuma Manzansa ya kore masa acikin sunnarsa, ba sa korewa gare shi da abinda hankulansu da tunaninsu ke kira da shi, su ba sa qetare littafi da sunna cikin tabbatarwa ko korewa, kuma abinda littafi da sunna ba su bayyana da kore shi ba ko tabbatarsa ba - kamar zuwa da jiki da

jauhari- to su suna tsayawa acikinsa a yadda ya zo a asali maigirma.

NA BIYU: Cewa abn da Allah ya siffanta kansa da shi ko kuma Manzansa - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - ya siffanta shi da shi, to shi tabbatacce ne a bisa zahirinsa, babu kacici-kacici a cikinsa ba zaurance, kaxai ma'anarsa ana sani ta yadda ake sanin maqasudin mai magana da maganarsa.

To Ahl Al-sunna suna tabbatar da lafazan siffofi da ma'anoninsu, to ba abinda ya siffanta kansa da shi ko Manzan sa - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya siffanta shi da shi na daga masu rikitarwa waxanda ake fawwala ma'anarsa, domin cewa izina da nassoshin siffofi waxanda ba a fahimtar ma'anarsu ana sanya su ne daga zance na Ajamanci wanda ba a gane shi, kuma haqiqqa Allah ya umarcemu da yin tadabburin Qur'ani baki xayansa, kuma ya kwaxaitar damu abisa hankaltarsa da fahimtarsa, idan kuwa nassoshin siffofi suka zama waxanda ba za a fahimci ma'anarsu ba, to sai Allah ya kasance ya umarcemu da tadabburi da fahimtar abinda ba za a iya tadabburinsa da fahimtarsa ba, kuma ya umarce mu da qudirta abinda bai bayyana mana shi ba, Allah ya xaukaka ga haka.

Hakane, to ma'anar siffofin Allah – Maxaukakin sarki - sananniya ce ya wajaba a qudirce su, amma yadda ainahin suke to bamu sansu ba sai Allah kawai ne ya sani.

Kuma saboda wannan ne Imamu Malik xan Anas - Allah ya yarda da shi - yace yayin da aka tambaye shi ga faxinsa – Maxaukakin sarki -: {Mai rahama, Ya daidaita a kan Al'arshi}, (Xaha: 5). Yaya ya daidaita? sai yace: Daidaito abune sananne, amma kuma yana yin daidaiton ba`a san

yadda yake ba, amma kuma imani da shi dole ne, kuma tambaya akansa bidi`a ne (wato qiqiran abu ne).

Kuma abin da Imamu Malik ya faxa cikin Istiwa'I (daidaito) shi ne qa'ida cikin dukkan siffofi, kuma shi ne faxin Ahalis sunna da jama'a baki xaya, to duk wanda ya jingina Magabata cewa su suna kutsawa ma'anonin sunaye da siffofi kuma suna sanya nassoshinsu daga masu rikitarwa wanda Allah ya kevanta da sanin ma'anarsa, to haqiqua yayi musu qarya, domin cewa maganarsu ta sava abinda wan nan mai kiren yake faxa.

NA UKU: Magabata suna tabbatar da siffofi tabbatarwar da ba kamantawa, kuma ba sa kamanta ta da siffofin halitta, domin cewa Allah babu wani abu da ya yi kama da shi ba shi kuma da tamka kuma ba shi da kishiya kuma ba shi da takwara, kuma domin cewa kamanta siffofin da kamanta su da siffofin halitta da'awa ne na sanin yadda suke, sanin yadda suke kuwa ba a bar sani bace a gare mu kamar sanin yadda Zati yake, domin cewa sanin yadda sifa take yana lazimtar sanin yadda abinda aka siffanta yake, Allah – Maxaukakin sarki - kuwa babu wanda yasan yadda Zatinsa yake sai dai shi, kuma magana acikin siffofi wani yanki ne na magana a cikin Zati, to kamar yadda cewa Allah yana da Zati wanda ba ya kama da sauran zatuka, hakanan yana da siffofi waxanda ba sa kama da sauran siffofi, {Ba abunda yai kama da shi Kuma shi mai jine kuma mai gani ne} (Ash-Shura: 11). Ma'ana: Babu wani xaya da ya yi kama da shi a cikin Zatinsa ko a cikin siffofinsa ko a cikin ayyukansa.

To ya wajaba imani da abinda Allah ya siffanta kansa da shi, domin ba wanda yafi Allah sanin kansa, {Ku ne kuka fi sani ko ko Allah}, (Al-Baqara: 140). Shine mafi sani ga kansa da waninsa.

Kamar yadda ya wajaba imani da abinda Manzansa - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya siffanta shi da shi, domin ba bu wani bayan Allah mafi sani ga Allah daga Ma'aikin Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - wanda Allah yake faxa a cikin haqqinsa: {Kuma ba ya magana daga san zuciyarsa, bata zamo ba, face wahayi ne da ake aikowa}, (An-Najm: 3).

To saboda haka ya wajaba akan dukkan Baligi ya yi imani da abin da Allah ya siffanta kansa da shi, ko kuma Manzonsa - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya siffanta shi da shi, kuma Ubangijin sa - Maigirma da xaukaka - ya tsarkaka daga cewa siffarsa ta yi kama da siffar halitta.

To duk wanda ya wuce gaban Allah da Manzonsa, kuma yayi tsaurin kai ga Allah, sai ya kore masa abin da ya tabbatarwa da kansa na daga siffofi masu girma da kuma abin da Manzansa - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya siffanta shi da shi, kuma ya ce: Wan nan abin da ka siffanta kanka da shi kuma Manzanka ya siffanta ka da shi bai cancanta da kai ba! kuma a cikinsa akwai tawaya kaza da kaza!! To ni na yi masa tawili kuma na yi watsi da shi kuma na zo da canjinsa daga qashin kaina, kamar yadda sashinsu yace:

Kuma kowane nassi wanda Tashbihi ya afku a cikinsa ** ka yi masa tawili ko kuma ka kore shi ka nufi tsarkakewa.

Ba zan koma zuwa littafinka ba ko kuma sunnar Annabinka ba a cikin haka, domin cewa a cikinsu akwai abinda yake wahamta kamanceceniya, sai dai kaxai zan koma izuwa qa'idojin masu magana da kuma maganganun Jahamiyawa da Mu'utazilawa da Asha'irawa da Maturidiyawa! To bayin Allah shin wan

nan zai kasance cikin waxanda suka yi imani da Allah da littattafansa da sunnar Manzansa?! kuma shin zai kasance mai girmama Ubangijinsa?! tsarki ya tabbatar maka wan nan qarya ce mai girma.

NA HUXU: Kuma kamar yadda ahalin sunna da jama'a suke tabbatarwa da Allah siffofin sa wanda ya siffanta kansa da su ko Manzon sa ya siffanta shi da su ta hanyar data dace da xaukakarsa kuma basa kamanta shi da halittar sa, to sune suke tsarkake shi daga barin tawaya da aibuka tsarkakewar da ba zata tura su zuwa korewa da tawalin ma'anarsu ko canja lafazansu ga barin abinda suke shiyarwa ba da hujjar tsarkakewa, to hanyarsu a cikin haka tsakaitawa tsakanin vangaren kamantawa da korewa, sun nisanci korewa cikin matsayin tsarkakewa, kuma sun nisaci kamantawa cikin matsayin tabbatarwa.

NA BIYAR: Kuma hanyar ahalin sunna da jama'a cikin abinda suke tabbatarwa ga Allah na daga siffofi da kuma abinda suke kore masa na daga tawaya itace hanyar littafi da sunna, itace dunqulewa cikin korewa da kuma rarraewa cikin tabbatarwa, kamar yadda ya zo cikin faxinsa – Madaukakin sarki -: {Ba abinda yai kama dashi shi mai jine kuma mai ganine}, (Ash-Shura: 11). Sai ya dunqule a cikin korewar, shi ne faxinsa: {Babu wani abunda yai kama da shi}, Sai ya rarrabe a cikin tabbatarwa, shi ne faxinsa: {Kuma shi ne Mai ji Mai gani}.

Kuma dukkan korewa a cikin siffar Allah. to cewa shi yana qunshe da tabbatar da cika, kuma shi ba korewa ce tsantsa ba, domin cewa korewa tsantsa ba yabo a cikinsa, domin cewa shi rasantuwa ne tsantsa, shi kuwa rashi ba wani abu bane. Yana daga misalin korewa mai qunshe da tabbatar da cika: faxinsa – Maxaukakin sarki -: {Kuma

Ubangijinka baya zalintar ko da xaya}, (Al-Khf: 49).
Ma'ana: saboda cikas adalcinsa - tsarki ya tabbatar masa -, da faxinsa: {Kuma tsare su ba ya yi masa nauyi},
Ma'ana: saboda cikas ikonsa da qarfinsa, da faxinsa: {Gyangyadi ba ya kamashi ballantana bacci}, (Al-Baqara: 255). Ma'ana: Saboda cikas rayuwarsa da tsayuwarsa.

Kuma hakanan dukkan korewa ga Allah, to cewa shi yana qunshe da tabbatar da kishiyar abin korewa daga cika da xaukaka.

Wan nan, kuma muna roqon Allah gane addininsa, da aiki da biyayyarsa, da gane gaskiya da aiki da ita.

MATAFIYAR JAHAMIYYAWA DA ALMAJIRANSU CIKIN SUNAYEN ALLAH DA SIFFOFINSA

Ya wajaba akan musulmi tabbatar da sunayen Allah da siffofinsa abisa fuskar da suka dace da girman Allah da xaukakarsa kuma daidai da abinda ya zo cikin Qur'ani da sunna, domin cewa wan nan yana shiga babin imani da Allah - Mai girma da xaukaka - kuma shi ne matafiyar Ahalin sunna da Jama'a, waxanda suka riqi littafin Allah da sunnar Manzansa dalili kuma abin komawarsu cikin wan nan, savanin abinda Jahamiyyawa da Almajiransu na daga Mu'utazilawa da Asha'irawa suka tafi akai, waxanda suke kore abinda Allah ya tabbatarwa da kansa na daga sunaye da siffofi, ko suke kore wani sashi daga gare su kuma su tabbatar da wani sashin domin hukunci daga gare su, kuma suna sanya makomarsu a cikin wan nan abinda hankulansu gajiyayyu suka tabbatar musu ko kuma shugabannin vata suka tabbatar musu da shi, ka rarrabe tsakanin wanda ya sanya dalilinsa Qur'ani da sunna da kuma wanda ya sanya dalilinsa kwashe kwashen tunani, kamar yadda wani daga cikinsu ya ke cewa:

Kuma kowane nassi wanda tashbihi ya afku a cikinsa ** ka yi masa tawili ko kuma ka kore shi ka nufi tsarkakewa.

Wan nan shi ne yadda suke mu'a malantar nassin littafi da sunna cikin babin sunayen Allah da siffofinsa, Tawili shi ne karkatar da waxannan nassoshi ga barin abinda suke shiryarwa da shi na daga ma'anoni manya zuwa ga abinda hankulansu suka tabbatar musu na daga tunanuka marasa amfani da ra'ayoyi vatattu, abinda kuma hankulansu suka gajiya ga shi, to sai su kore shi su qudirta savanin abinda yake shiryarwa a gare shi.

Tsarki ya tabbatar maka Ubangijina! Mamakin sha'aninka! Kuma mamakin haqurinka abisa bayinka! cewa su sun kore maka abinda ka tabbatar da shi ga kanka na daga siffofin cika da siffofin xaukaka, kuma suka savawa littafinka, kuma suka gabatar da abinda zukatansu suke buri a kansu abisa abinda ka saukar da shi a cikin littafinka, sun kore maka sunayenka da siffofinka, kuma sun korewa littafinka dalilansa da shiryarwarsa.

Ibn Qayyim - Allah yayi masa rahama - yana cewa a cikin waxan nan: Kuma wanda ya zaci cewa shi ya bada labari ga kansa da siffofinsa da aiyukansa da abinda zahirinsa vataccene da kamantawa da misaltawa, kuma ya bar gaskiya bai bada labari da ita ba, kuma sai dai cewa ya yi ishara zuwa gare shi da isharori manisata, kuma ya yi nuni izuwa gare shi da nuni na kacici-kacici, kuma bai bayyana shi ba, koda yausha yake bayyana kamantawa da misaltawa marasa kyawu, kuma yake nufi daga halittarsa ya gajiyar da tunaninsu da qarfinsu da fikirarsu cikin karkatar da zancensa ga barin gurinsa, da kuma yi masa tawili abisa wanin tawilinsa, kuma ya dinga nemo masa fuskokin abubuwan da zai iya xauka marasa kyau, da kuma tawilai waxanda suke na kacici-kacici da zaurance da ya kamantata da kashafi da bayani, kuma ya komar da su cikin gane sunayensa da siffofinsa abisa hankulansu da ra'ayoyinsu ba abisa littafinsa ba, kaxai ya nufa daga gare su da su xauki zancensa abisa abinda ba sa gane shi a zancensu da kuma yarensu, tare da yana da ikon da ya bayyana musu da gaskiya wacce ya kamata ya bayyana musu da ita, ya hutar da su daga lafazai waxanda za su sakasu cikin mummunan qudiri, amma bai aikata ba, sai ya bi da su savanin hanyar shiriya kuma bayyananniya, to haqiqa ya yi masa mummunan zato.

To cewa shi idan ya ce shi ba shi da ikon yin bayanin gaskiya da lafazi bayyananne da yai bayani da shi da waxan da suka gabace shi; to haqiqa yayi zaton gajiyawa a ikonsa, kuma idan yace shi Mai iko ne amma kuma baiyi bayani ba, kuma yaki yin bayani da kuma fayyacewa da gaskiya zuwa abunda zai dimautar, kai yana kaiwa ma ga barna wacce take abar korewa da aqida vatacciya, saboda haqiqa ya zaci da hikimarsa da rahamarsa mummunan zato.

Wanda ya zaci cewa shi da magabatan sa sun bayani a bisa gaskiya ba Allah da Manzan sa ba, kuma cewa shiriya da gaskiya tana cikin maganganunsu da bayanansu, amma kuma zancen Allah, kaxai ana riqa ne daga zahirinsa kamantawa da misaltawa da vata, kuma zahirin maganar waxan da suke firgice shi ne gaskiya da kuma shiriya; to wan nan yana daga mafi munana zato ga Allah.

Har zuwa inda yace: Kuma wanda ya zaci cewa shi ba ji gare shi, ba gani, ba sani, ba kuma nufi, ba zance sai dai wani zance da yake tsayawa da shi, kuma cewa shi bai yi magana da wani daga cikin halittar sa ba kuma ba zai yi magana ba har abada, kuma ba zai ce ba, kuma ba shi da wani al'amari ko hani da zai tsaya da shi, to haqiqa ya yi masa mummunan zato.

Wanda kuma ya zaci cewa shi ba ya saman sammansa abisa Al'arshinsa manisanci daga bayinsa, kuma cewa dangantakar zatinsa izuwa Al'arshinsa kamar dangatakarta zuwa mafi qasan qasa ne, to haqiqa ya yi masa mummunan zato. Zancensa ya tuqe - Allah ya yi masa rahama -.

Kuma shi yana nufi da shi waxanda suka kore masa abinda ya tabbatarwa da kansa na daga siffofin cika na daga Jahamiyyawa da Mu'utazilawa da Asha'irawa, kuma sananne ne cewa wanda ya korewa Allah siffofin cika, to haqiqa ya tabbatar masa da kishiyoyinsu na daga siffofin tawaya, Allah ya xaukaka daga abinda azzalumai suke faxa xaukaka mai girma.

Sannan ya lazimta daga wan nan waxannan vatattun su kasance mafiya sani ga Allah da kuma mafiya sanin abinda Allah ya cancanceshi daga Allah, domin cewa su sun kore masa abinda ya tabbatarwa kansa da shi, kuma suka riya cewa shi basu dace da shi ba, wane irin vatane yakai wannan vatan?! Wane irin kangarewa ce abisa Allah mafi girma daga wwan nan!

Kuma wan nan yana lazimta cewa sun kasance mafiya sanin Allah daga Manzansa - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - domin cewa Manzansa - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya tabbatarwa Allah waxannan siffofin, su kuma sun kore su suka ce: Cewa su basu dace da Allah ba! Wane irin vata ne yafi wan nan vatan girma da sun kasance suna da hankali?!

Tayaya waxan nan vatattu za su kasance mafi sani da Allah daga kansa Allah ya xaukaka ga abinda suke faxa, kuma Allah – Maxaukakin sarki - yana cewa: {*Yanā sanin abin da ke a gaba gare su da abin da ke bāyansu, kuma bā su kēwayēwa da shi ga sani*}, (Xaha: 11).

Kuma babu wani daga halittar Allah mafi sanin Allah da abinda ya dace da shi daga Manzansa - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -!

Lallai abinda ya xauki Jahmiyya da mabiyansu wajen kore suffofin Allah shine baqin jahilcin su da yi masa mummunan fahimta ta yadda sukai zaton cewar ya zama wajibi wajen tabbatar da wan nan siffofin waxanda ya tabbatarwa kansa kuma Manzon sa ma ya tabbatar masa wajibine su zama sunyi kamanceceniya, saboda suna ganin waxannan sifoffi ajikin halittu basa iya babbance tsakanin suffofin mahalacci da kuma sufoffin ababen halitta, kuma basu fahimci suffofin mahalicci ba, sai abinda suka fahimta na daga suffofin ababan halitta basu sancewar ba lallai sufoffin mahalicci dashi kaxai suka kevanta kuma dashi kaxai suka chanchanta haka suma ababen halitta dasu kaxai suka kevanta da kuma su kaxai suka dace babu kamanceceniya tsakanin suffofin mahallici da kuma suffofin ababen halitta, kamar yadda babu kamanceceniya tsakanin zatin mahalicci da kuma zatin ababen halitta kamar yadda Allah – maxaukakin sarki - yace: {**Ba abin da yai kama da shi shi mai ji ne kuma mai gani ne**}, (Ash-Shura: 11).

Sai ya tabbatarwa kansa ji da gani, ya kuma korewa kansa kamanceceniya da wani, hakan sai yai nuni dacewa lallai tabbatar da suffofi basa wajabta kamanceceniya tsakanin mahalicci da kuma ababen halitta.

Wannan shi ne tushen abin da Ahlissunah wal jama'a suka tafi akan sa wajen tabbatar da sunayen Allah da kuma suffofinsa, sun tabbatar masa abinda ya tabbatarwa kansa, sun kuma tsarkake masa abinda ya tsarkakewa kansa.

Amma Jahamiya da daliban su na daga Mu'utazilawa da Ashariyawa, lallai cewa su sun gina mazhabarsu akan vata saboda su suka sanyamata tushe da kansu cewa lallai tabbatar da waxannan suffofi suna nuna

kamanchecheniyar dan haka yazama wajibi a nassoshin da suka tabbatar da hakan xaya cikin biyu, kodai yiwa zahirinsu tawili, ko kuma miqa wuya da qudirce cewa lallai zahirinsu bashi ake nufiba, dan haka mai waken yake cewa:

Kuma kowane nassi wanda tashbihi ya afku a cikinsa ** ka yi masa tawili ko kuma ka kore shi ka nufi tsarkakewa.

tsarki yatabbata agareka Ubangijina dan gane da abinda azzalumai da masu jayayya suke faxa xaukaka mai girma.

Haqiqa Allah ya gudanar da gaskiya akan harshen wannan mawaqin a inda yace: Duk wani nassi daya sanyawa kamanceceniya wahami, sai ya bayyana cewa lallai mazahabar su sun ginata ne akan wahami ba akan gaskiyaba, saboda sun wahamci wannan nassin yana kore tashbihi sai suka tafi suna tawili, shin yaku bayin Allah wahamin dayake bijirowa nassi shine za a gina aqida akansa, lallai wahami baimakai zato girmaba amma Allah yace game da zato: {[Lallai zato baya wadatar da gaskiya komai](#)}, (An-Najm: 28).

RADDI AKAN WAXAN DA SUKA KARKACEWA TSARIN MAGABATA WAJEN SUNAYEN ALLAH DA SIFFOFINSA GUDA NA DAGA MASU KAMANTAWA DA KUMA MASU KORE SIFFOFIN

Vatattu da suka karkacewa tsarin magabata wajen sunayen Allah da siffofinsa, vanagare biyune; Masu kamantawa, da kuma Masu kore siffofin.

- 1- WAXAN NAN SU NE WAXAN DA SUKA KWATANTA ALLAH DA HALITTU, suka kuma sanya masa siffa irinta jinsin halittu dan haka akece musu masu kamantawa, farkon wanda ya fara faksin wan nan maganar shine Hisham xan Hakam Barafide da Bayan xan Sam'an Attamimi, wanda ake nasabta Sh'ia Bayaniya zuwa gareshi daga cikin qungiyar Shi'a masu tsauri, ita kuma qungiyar da ake kira (Mushbiha] Sun wuce gona da iri wajen tabbatar da sufoffi har suka shigar da abin da Allah da Manzon sa suka kore daga abinda bai dace ba da shi ba - tsarki ya tabbata gare shi - daga dukkan suffofi na tawaya ko rauni, Allah ya girmama daga abinda suke faxes daga cikin waxannan akwai Hashim xan Salim Aljawariqi da Dawudul Jawaribi.

Kuma tabbas Allah ya korewa kansa kamanceceniya acikin littafin sa kuma yayi hani da buga misali da shi sai yace: {**Babu wani abunda yai kama da shi**} (Ash-Shura: 11). {**Ba shi da takwara ko makamanci acikin halittun sa**} (Maryam: 65). {**Kuma babu daya da ya kasance kini a gare Shi**} (Al-Ikhlās: 4). {**Kada ku kamanta shi da halittun sa**} (An-Nahl: 74). Duk wanda ya kamanta suffofin Allah da suffofin halittun sa; to bai zama mai bautawa Allah ba a

haqiqa, kaxai yana bauwatawa wani gunkine wanda riyawarsa ta suranta masa, kuma tinaninsa ya sassaqa masa, shi yana daga masu bautar gumaka, ba masu bautar Ar- Rahman ba.

Ibn Al-Qayyim yace:

Bamu zama muna kamanta siffantashi da suffofin mu ba
** Tabbas mai kamantawa bawan gumaka ne

Duk wanda ya kamanta siffofin Allah da siffofin halittun sa, to shi yayi kamneceniya da Nasara waxanda suke bautawa Masihu xan Maryam – aminci ya tabbata agareshi –

Mai yawan ilimn nan Ibn Qayyim yana cewa:

Wanda ya misalta Allah mai girma da halittarsa*

To shine mai dangantawa ga mushriki Banasare

Kuma Nu’aim xan Hammad malamin Bukhari - Allah yai musu rahma - yace: (Duk wanda ya kamanta Allah mai da halittunsa to haqiqa ya kafirta, wanda kuma yak ore abinda Allah ya siffanta kansa dashi ko Manzonsa ya siffantashi dashi to haqiqa ya kafirta, kuma babu kamanceceniya acikin abinda Allah ya siffanta kansa dashi ko Manzonsa ya siffantashi dashi ba).

- 2- AMMA MASU KOREWA ALLAH SIFFOFI:
Sune waxanda suka korewa Allah abinda ya siffanta kansa dashi, ko Manzonsa ya siffantashi dashi daga siffofin cika- suna masu riyawa cewa tabbatar dasu yana hukunta kamanceceniya da da bashi jiki, su suna kan gefen warwara tare da masu kamnta Allah. Qungiyar da suke korewa Allah siffofi, an samota

ne daga qolawan Yahudawa da masu haxa bautar Allah da wanin sa, da vattutu wanda suke barin Addininsu zuwa wani, farkon wanda akaji yayi furuci da kalmar (Ta'axil) shine Ja'ad xan Safwanya karva daga gareshi kuma ya bayyana shi, gare shi aka jingina qungiyar Jahmiyya, sannan kuma wannan qungiya ta koma hannun qungiyar [Mu'utazalawa] da [Asha'ira].

Dukkan waxan nan qungiyoyi ana jinginasu zuwa Yahudawa da gurvattun da suke barin Addinin su zuwa wani, da masu haxa bautar Allah da waninsa da masu fifita tunanin su akan addini.

Su waxan nan qungiyoyi wurin korewa masu bi da bi ne.

JAHMIYYA: Suna kore sunayen Allah da suffofin sa.

MU'UTAZILAWA: Suna tabbatarwa da Allah sunayesa ba tare da duba cikin ma'anonin sa ba, su kuma kore suffofin sa.

ASHA'IRA: Suna tabbatar da sunayensa da suffofi bakwai kacal kamar haka, Ilmi, Rayuwa, Iko, Nufi, Ji, Gani, da zance, suna kore ragowar suffofin.

Shubuhar kowaxanne daga cikinsu itace, abinda suke korewa na daga suffofi cewa tabbatar da su zai bayu zuwa kwatanta Allah da baiwa Allah jiki zaton su, domin cewa su basu ganin abinda aka suffanta da ita sai dai kawai wan nan jikin, {[Babu abinda ke kama da Ubangi](#)ji}, (Ash-Shura: 11). Tabbatar da nisanta suffofi da kuma kore su to tsarkake Allah a zatonsu dag a kamanta shi da suffofin halittu wanda yasa suke kiran wanda ya tabbatar da su mai kamantawa wato [Mushbiha], Sai suka tsaya abisa dalilai biyu da suka tabbatar da su:

MATSAYA TA FARKO: Bada gaskiya da laffuzansu da kuma tabbatar da ma'anarsu ta hanyar shiru gabarin fassararsu ya barwa Allah sanin ilimin su tare da kore duk wata alaman wani abu da zai nuni zuwa gareshi daga suffofi, suka kira wan nan hanya da hanyar magabata, sai sukace itace mafi kuvuta.

MATSAYA TA BIYU: Canza waxannan nassosi daga manufarsu zuwa wasu ma'anonin da suka qirqiresu, wan nan ita ake kira da hanyar masu cire zance abisa zahirinsa, suka ambace shi ta hanyar yan falsafa; kuma sukace itace mafi sani kuma mafi dacewa.

SAI MUCE GURIN MAIDA MARTINI BISA RUXANIN SU:

Haqiqa babu kokwanto cewa tabbas Al-qur'ani mai girma yayi Magana bisa kore kamanceceniya ga Allah ta'ala kamar faxinsa - mai girma -: {**Ba abunda yai kama dashi shi mai jine kuma mai ganine**} (Ash-Shura: 11). Da faxinsa: {**Ko ka tava jin Mai irin sunan sa**}, (Maryam: 65). Da faxinsa: {**Kuma babu daya da ya kasance kini a gare Shi**}, (Al-Ikhlās: 4). Da faxinsa: {**Kada ku jingina Allah kishiya**}, (Al-Baqara: 22). Da faxinsa: {**Kada ku kamanta shi da halittun sa**}. Sai dai duk da cewa Allah –tsarki ya tabbatar masa ya xaukaak- Ya korema kansa kamanceceniya da bayi ya tabbatarwa da kansa siffofin cika kamar ydda yace cikin faxin sa: {**Ba abunda yai kama dashi shi mai jine kuma mai ganine**}, (Ash-Shura: 11).

A cikin wannan aya mai girma ya haxa tsakanin kore kamanceceniya gareshi da kuma tabbatarwa da kansa siffofin ji da gani, wanda hakan yayi nuni akan cewa tabbas siffofin da ya tabbatar baya nuni da

kamanceceniya; wanda hakan baya nuna tsakaninsa da halittunsa a kwai dai dai tuwa xari bisa xari.

Kuma hakanan muka samu cikin ayoyi masu yawa a Al-qur'ani mai girma wanda suke tabbatar da suffofi tare da kore kamanceceniya daga vangare zuwa wani vangaren, wannan shi ne hanyar magabata na gari; suna tabbatar da suffofi kuma suna kore kamanceceniya da kwatance.

Duk wanda ya riya cewa tabbatarwa Allah suffofi abune wanda bai dace ba da Allah ba, ba wani abune ya kai shi ga hakam face mummunar fahimtarsa ta yadda ya fahimci cewa tabbatar da suffofi hakan zai tirsasa shi zuwa kamanceceniya, sai wan nan kuskurarren tunanin ya kai shi ga kore abinda Allah - Maxaukakim sarki - ya tabbatarwa da kansa, da farko sai wannan mai qarancin ilmi mai kamanta Allah da halittunsa ta biyu kuma mai korewa da kuma ya aikata abinda bai dace da Ubangiji ba farko da kuma qarshe, da ace zuciyarsa a tsarkake take daga qazantar kamanta Allah da halittunsa da yayi gaggawar fahimtar cewa tabbas suffofin Allah – Maxaukakin sarki - ta cika matuqa ta fuskar cika da xaukaka ya wuce kamantawa da kuma kamanceceniya tsakanin suffofin Ubangiji mahallici da kuma suffofin ababan halitta, sai zuciyarsa ta zama a shirye take don yain imani da suffofin Allah bisa hanyar da ta dace das hi, tare da tssarkake Ubangiji daga dukkanin kamanceceniya da halittunsa, amma duk wanda yai zaton cewa haqiqa suffofin Allah suna kama da suffofin halittu, tabbas cewa shi bai san Ubangiji ba haqiqanin sani, kuma bai bashi girman da yadace das hi ba, saboda haka ya afka cikin ximuwa ta kore suffofin da suka dace da Allah, kuma ya dinga kiran wanda ya tabbatarwa da Allah suffofi na cika ya tsarkake shi daga suffofi na tawayay

abisa koyarwar Qur'ani da Sunnah, sai ya kira shi mai kamanta Allah da halittunsa kuma mai jimginawa Allah suffofar jiki; saboda duba da abinda ke cikin zuciyarsa na zaton cewa suffofin Allah sunyi kama da siffofin halittarsa, baysan cewa wannan siffar tafi dacewa dashi ba kuma shine wanda ya kamanta xin tun farko, babu dabara babu qarfi sai Allah.

Mataimakin sunnah malamin malamai Abubakar Muhammad xan Kuzaima – Allah yayi masa rahama – yace acikin maida martini da yayi akan qungiyar Jahamiyya da xalibansu daga cikin wanda suke zaton tabbatar da suffofi ga Allah - mai girma da xaukaka - yana bainuwa zuwa Kaman ceceniya, zamu ciro taqattacen bayaninsa cikin wannan maudu'in. Allah yayi masa rahama yace: Jahamiyya tsinuwar Allah ya tabbata a garesu sun raya cewa mabiya sunnah da wanda suke bin hadisai, w masu cewa da littafin Ubangijin su da kuma sunnar annabinsu – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -, masu tabbatar wa Allah - mai girma da xaukaka - suffofin daya kamanta kansa dasu a cikin littafinsa abin tabbatarwa cikin takaddu da kuma harshen Annabinsa abin tsavi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -, da ciratowar adali daga adali har zuwa gareshi wannan jahilcin nasu yayi kama da na wanda bai fahimci littafin Ubangijin mu ba da sunnar Annabin mu – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - da kuma qarancin iliminsu da yaransune akayi mana magana.

Har zuwa inda yace: Mu da malumanmu baki xaya daga dukkanin sassan duniya muna cewa: Tabbas abin bautarmu Allah - mai girma da xaukaka - yana da fuska kamar yadda Allah ya sanar da mu cikin littafinsa abin kyautatawa saukarsa, sai ya tattaroshi da girma da

xaukaka, kuma yayi hukunci gareshi da wanzuwa, ya kuma kore halaka daga gareshi, .sai muce lallai ga fuskar Ubangijin mu - mai girma da xaukaka - mai haskece da kuma sheqi da kwarjini wacce da zai yaye hijabinsa da hasken fuskarsa ya qona dukkanin abinda ganinsa ya riska kuma muce: Tabbas ga ‘yan Adam akwai fuskoki waxanda ya rubutawa halaka. Kuma muce tabbas fuskokin ‘yan Adam ababene fararru abin halitta, basu kasance ba, sai Allah ya samar da su bayan da bai haliccesuba, ya samar dasu bayan sun kasance arashe. Kuma duk kannin fuskokin’yan Adam mai qarewace ba mai tabbata bace, dukkansu zasu zama matattu, sannan kuma su ratattake, sannan kuma Allah zai sake hattarta bayanta zama ratattakakkiya sannan makomarsu ko dai su zama zuwa Aljannah ababen ni’imtarwa acikinta, ko kuma zuwa wuta abar azabtarwa a cikinta.

Shin zai iya xarsuwa yaku ma’abota zuciya mai hankali, wanda aka hauhawar da hankali acikinsa wanda yake jinsa cikakken mai hankali da yake fahimtar yaran larabci ya kuma san zancenta kuma yasan abinda ake cewa kamanceceniya ace wannan fuskar tayi kama da wancan fuskar?!

Ya taron masu hankali shin anan akwai kamanta fuskar Ubangijin mu wanda yabonsa ya xaukaka, wanda kamar yanda ya siffanta mana, kuma ya bayyana mana siffofinsa daga littafi da sunna akwai kamanceceniya da fuskokin ‘yan Adam waxanda muka ambacesu muka kuma siffantasu.

Da ace wan nan kaman tawar daga malaman mune da ya kasance da dukannin mai faxa yace tabbas mutune suna da fuska, haka kuma aladu, da birrai, da namun dawa, da jakuna, da alfadarai, da micizai, da kunamai, suna da

fuskoki tabbas ya kamanta fuskokin mutane da fuskokin aladu da birrai da karnuka da ire_iren abinda aka abmata!! Kuma bana tsammanin cewa mafi tunani cikin qungiyar Jahamiyya daga cikin masu korewa da wani mutum da ke da girma a gurinsa zai ce dashi fuskarka tana kama da kuskar alade da kare da jaki da alfadari da abinda yayi kama da haka da yayi fushi.

Har zuwa inda yace - Allah ya jiqansa -: Idan da dai abinda muka faxa kama da abinda muka suffanta ya tabbata a gurin masu hankali da masu bambancewa tsakanin gaskiya da qarya cewa wanda ya jefi masu riqo da hadisi wanda suke kamanta abinda yazo cikin littafin Ubangijin su da sunnar annabin su – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - da masu kamanta suffofin halittu da mahalicci, duk wanda ya fahi wannan tabbas ya fahi abinda yake savanin gaskiya da kuma qarya da qiqiran zance da kuma qage, kuma hakan ya savawa Qur`ani da sunnah, kuma ya fita daga harshe na larabawa.

Har zuwa inda yace - Allah ya yi masa rahama -: Masu korewa daga qungiyar Jahamiyya suna musanta duk kannin suffofin da Allah ya suffanta kansa a cikin kyakkyawan littafinsa ko bisa harshen Annabinsa – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - saboda jahilcin su da ilimi, saboda sun samu cikin Al-qur`ani cewa Allah ya sanya sunaye daga cikin sunayan sa sun zama suffofin sa akan wasu daga cikin halittun sa, sai sukayi kuskuran fahimta saboda jahilcin su da ilimi cewa tabbas wanda ya suffanta Allah da waccar suffar da ya suffanta kansa da ita tabbas ya kamanta shi da halittunsa!! Ku saurara yaku taron masu hankali cikin abin da zan bayyana daga cikin jahilcin waxannan masu korewa Allah suffofin sa:

Ina cewa cikin sama da guri xaya daga cikin littafi na samu Allah ya suffanta kansa, take ya sanar da bayinsa mumina tabbas cewa shi mai jine mai ganine, sai yace: {**kuma shi mai jine mai gani ne**} (Ash-Shura: 11). sai kuma Allah - mai girma da xaukaka - ya ambaci mutum nan take yace: {**Sai muka sanya shi mai ji da gani**}, (Al-Insan: 2).

Sai kuma Allah - mai girma da buwaya - ya sanar damu cewa shifa tabbas yana gani nan take yace: {**Kagaya musu ya ma`aikin Allah suyi aiki da sannu Allah da manzonsa da mumina zasu ga aikin ku**}, (At-Tauba: 105).

Sai Allah ya faha wa musa da Haruna - Amincin Allah ya tabbata garesu -: {**Tabbas ni ina tare da ku ina ji ina gani**}.

Nan take Allah - mai girma da xaukaka - ya sanar cewa tabbas fa shi yana ganin aiyyukan ‘yan Adam, kuma tabbas manzonsa shima mutum ne yana ganin su kuma, yace: {**Shin basa gani zuwa tsutsaye ababen horewa a sararin sama**} (al-Nahl: 79) kuma ‘yan Adam ma suna tsuntsaye ababen horewa a sararin sama, kuma Allah - mai girma da xauka ka - yace: {**Ka qera jirgin ruwa cikin kiyaye war mu da kulawar mu**}, (Hud: 37).

Kuma yace: {**Kayi hukunci cikin abin ubangijinka ya tsara tabbas kai kana cikin kulawar mu da kuma kariyar mu**} (At-Tur: 48).

Sai Ubangijin mu ya tabbatar da kansa ya kuma tabbatar wa da ‘yan Adam gani nan take yace: {**Za kaga idanuwansu suna zubar da hawaye**}, (Al-Ma`ida: 83).

Haqiqa Ubangijin mu ya bamu labari cewa shi yana da ido kuma tabbas ‘yan Adam suna da idanuwa, kuma ya gaya cewa shaixan - tsinuwar Allah ta tabbata a gare sh-,

{Me ya hana kayi gaisuwa ga abinda na halitta da hannaye na}, (Sad: 75). Kuma ya ce: (Bari wannan zancen hannayan suna azirtawa kamar yadda yake so) (Al-Ma'ida: 63).

Sai Ubangijin mu - mai girma da buwaya - ya tabbatar wa kansa hannaye, kuma ya sanar damu tabbas 'yan Adam suna da hannaye.

Shin hakan tabbas ne a gurin waxannan fasiqan cewa dukannin wanda ya tabbatar da abinda Allah ya tabbatar cikin wan nan ayar; sai ace ya kamanta mahaliccin sa da ababan halitta?! Tsarki ya tabbata ga Allah bias wannan abin da suka danganta gareshi na kaman ceceniya saboda jahilcin su da ilimi... Zancen ya qare.

Wannan shine abinda malamin malamai Xan Khuzaima ya faxa abisa qungiyar Jahamiyya da xaliban su, kuma shine martini mai tilasta shiru wanda bazasu iya bada amsa ba akan sa.

Kuma manyan malamai irinsu Imam Ahmad da shehin musulunci Ibn Taimayya da malami Ibn Qayyim sun mayar da martini, kuma wan nan martanin da suka mayar bazai gushe ba a hannun Ahlussunnah wal jama`ah.

Zamu karanto wasu daga cikin irin martini da shehin musulunci Ibn Taimayya yayi akan wasu daga qungiyoyin da suke zaton nassoshin da suka zo cikin Qur`ani da sunnah da sukayi magana akan suffofin Allah - mai girma da xaukaka - suna cikin dangunan abinda ke xaukar ma'anonin Allah ne kawai yasan ma'anar su, kuma babu wanda yasan ma'anarsu kamar yanda suke riyawa cewa waxannan nassosin da suke cewa a gurinsu idan aka xauki ma'anarsu a bisa yadda zahirin Qur`ani da sunnah su ba`a zahirinsu suke ba, , domin zahirinsu

awurinsu kamaceceniyane, kai waxannan suffofin suna da wasu ma`ana da ba wanda ya san su sai Allah, sai su miqa lamarin ma`a`narsu zuwa ga Allah, kuma suna zaton cewa wan nan hanyar it ace hanyar magabata na kwarai. Tabbas sunyi wa magabata qarya, kuma suka danganta garesu abinda sukayi hannun riga dashi; domin aqidar mutanen qwarai tabbatar wa Allah - mai girma da xaukaka - suffofin da ya tabbatar wa kansa kamar yadda littafi mai girma da sunnah Annabi sukayi nuni kuma tabbas suffofin daya tabbatar wa kansa abisa zahirin su suke, kuma suke fassara ma`anar su abisa abinda ya dace da girma da xaukaka ta Allah kuma basa fawwalasu, kai su agurinsu suna daga masu kyautatuwa, ba masu rikitarwa bane.

Allah yayi masa rahama yace: Amma abisa faxin manyan su yana nufin masu kore suffofi lallai cewa ma`anoni waxannan nassoshi ba wanda ya sansu sai Allah, kuma cewa ma`anarsu wanda Allah yayi nufi da su shine ajuya su daga ma`anar su na bayyane, abisa faxin wannan zai zama cewa Annabawa da Manzoni basu san ma`anonin abubuwan da Allah ya saukar a garesu ba na daga waxannan nassoshi, hakama Mala'iku ballantana magabata na farko, sai ya zama cewa abinda Allah ya suffanta kansa dashi cikin Qur`ani ko kuma mafiya yawan abinda Allah ya suffanta kansa dashi Annabawa basu san ma`anarsa ba kai suna faxin zancen da basu hankalci ma`anarsa ba.

Har zuwa inda yake cewa - Allah yayi masa rahama-

Wannan abune sananne cewa yin hakan suka ne ga Annabawa da Al-Qur`ani idan cewa Allah ya saukar da Al-qur`ani kuma yayi shaidar cewa ya sanya shi ya zamo shari`a da bayani ga mutane kuma ya umarci Manzo ya

isar da ishashen saqo mai bayyanawa, kuma ya bayyana wa mutane abinda aka saukar masa dan kuma ya umarce su da yin tunani da kai komo cikin ma`anar sa da hankaltuwa gareshi, duk da haka abinda ke mafi xaukaka a cikinsa shine abinda Ubangiji ya bada labarinsa na game da suffofin sa ko kuma kasan cewar sa mahaliccin komai, ko masannin komai ko kuma kasan cewar sa yayi umarni da hani da kuma alqawari ko kuma abinda yayi gargaxi ko kuma abinda ya bada labarinsa game da ranar qarshe wanda ba wanda yasan ma`anarsa, to baza`a hankaltaba, kuma baza`a yi tadabburiba, kuma Manzo bai zama ya bayyana wa mutane abinda aka saukar musu ba, kuma bai isar da wani isashen saqo ba.

Allah yayi masa rahama ma yace yana me kore wannan batu daga magabata: Sai dai kuma shigar da sunayen Allah da kuma suffofin sa ko kuma shashin abin da sukayi kama da haka cikin abinda wanda Allah kaxai ya kevanta iliminsa sai mu ce me nene dalili akan haka? wallahi ni bansan xaya daga cikin magabatan al`umma ko xaya daga cikin malamai ko kuma Ahmad xan Hanbali ko kuma waninsa cewa ya sanya wannan daga cikin abinda ma`anarsa ke voye acikin wan nan aya yana nufin faxinsa - maxaukakin sarki -: {*Shi ne wanda ya saukar da littafi gareka daga cikin sa akwai ayoyi bayyanannu sune mafi yawan littafi, da wasu masu kama da juna*} (Ali-Imran: 7). Zuwa qarshen ayar.

Kuma ya kore sanin iliminsu ga wani daya da yasan ma`anarsu, suka sanya sunan Allah da siffofinsa a matsayin baubawan zance wanda ba`a fahimtar sa, amma kuma sunce kalmomin da suke da ma`anoni ingantattu, suka ce cikin hadisai da suke magana cikin siffofi a wuce su kamar yadda sukazo sukayi hani da maganganu na

tawilolin Jahamiyya suka kore su suka kuma vatasu waxanda abinda suka qunsa kore abinda nassoshi sukayi nuni gareshi kuma nassoshin Ahmad da malamai suka gaba ce shi a fili take cewa tabbas su sun kasance suna vata tunanin Jahamiyya kuma suna tabbatar da abinda nassoshi sukayi nuni gareshi na daga ma`anarsu wannan shine abinda malamai suka haxu akansa abisa cewa tabbas su sun san ma`anar wannan, kuma baza suyi shiru ba ga barin bayaninsa bada kuma tafsirin sa kai sai anyi bayaninsa kuma an fassara bisa abinda malamai suka haxu akansa ba tare da canza ma`anarsa daga gurarensa ko kuma sukayi cikin sunayen Allah da kuma ayoyinsa.

Wannan shine abinda malamin musulunci Ibn Taymiyya - Allah yayi masa rahama - ya ambata daga malamai magabata tabbas cewa su basu sanya nassoshi da sukayi magana cikin suffofi daga cikin abinda ma`anonin su ke voye wanda ba a fahimtar ma`anarsa kuma ya zama dole a miqa wuya cikin ma`anarsa ka,kai kasan cewa suna da masaniyar ma`anonin wan nan nassoshin kuma suna fassara su sai dai kawai suna miqa wuya game da sanin ilimin yadda suke ga Allah - maxaukakin sarki - kamar yadda Imam Malik da wasun su suka faxa.

Daidaito abune sananne amma kuma yana yin daidaiton ba`a san yadda yake ba, kuma imani dashi dole ne, kuma tambaya akansa bidi`a ne.

Ibn Kasir - Allah yayi masa rahama – yace: Amma faxinsa - Maxaukakin sarki -: {[Sai ya daidaita akan Al-arshi](#)} (Al'A'araf: 54 /Yunus: 3). A wannan gavar mutune suna da abin cewa da yawa sosai, wannan ba gurin shimfixasu bane sai dai cikin waxannan maganganu zamu bi matafiyar magabata na gari, Malik da Auza`i da Sauri

da Lais xan sa`ad da Shafi`id a Ahmad da Ishaq xan Rahuya da makamantansu daga cikin malaman musulmai na da dana yanzu, shine a wucesu kamar yadda sukazo ba tare da kamantawa ba ko kuma misalta wa ko kuma vatawa ba.

Amma abinda ke bayyane cikin tunanin masu kamanta wa abin korewa ne ga Allah domin Allah babu wani abu dake kama dashi cikin halittunsa: {Ba abinda yai kama dashi shi mai jine kuma mai ganine}, (Ash-Shura: 11).

Kai al`amarin kamar yadda malamai suka faxa ne daga cikin su Nua`im xan Hammad al Kuza`i malamin Bukhari yace: Wanda ya kamanta Allah da halittunsa tabbas wannan ya kafirta, wanda kuma ya musa abinda Allah ya suffanta kansa dashi tabbas ya kafirta, babu kaman ceceniya cikin abinda Allah ya suffanta kansa ko kuma Manzon sa wanda ya tabbatar wa Allah abinda ayoyi bayyanannu suka zo dashi da kuma hadisai ingantattu abisa fuska da ta dace da Allah –maxaukakin sarki- ya kuma kore tawaya cikin haqqin Allah – maxaukakin sarki - tabbas yabi tafarki na shiriya.. Yaqare.

Wannan shine abinda magabata suka tafi akansa cikin sunayen Allah da kuma suffofinsa shine tabbatar dasu kamar yadda sukazo acikin littafi da kuma sunnah ba tare da siffanta da suffofin halittu kuma ba tare da vata su ba ko kuma kore su abisa iyakar faxinsa – maxaukakin sarki -: {Ba abunda yai kama dashi shi mai jine kuma mai ganine} (Ash-Shura: 11).

Wanda duk ya danganta wannan zuwa magabata cewa tabbas tafarkin su faxin abinda suka gadama cikin haqqin Allah tabbas yayi qarya kuma yayi qage agaresu kuma ya jefe su da abinda sukayi hannun riga da shi.

TUSHE NA BIYU:

WAJABCIN BADA GASKIYA DA MALA`IKU

Bada gaskiya da Mala`iku shine xaya daga cikin ginshiqan imani shida kamar yadda yazo acikin Hadisin Jibril kamar yadda yace: (Imani da Allah da Mala`ikunsa da littattafansa da Manzanninsa kuma ka yi imani da qaddara alherinsa da sharrinsa), tabbas ambaton imani da Mala`iku ya zama tare da imani da Allah acikin yawancin ayoyin Al-qur`ani, kamar yadda Allah - Maxaukakin sarki - yace: {[Dukansu sun bada gaskiya da Allah da Mala`ikunsa da litattafansa da Manzonninsa](#)}, (Al-Baqara: 285).

Kamar kuma cikin faxin – maxaukakin sarki -: {[Saida xa`a wanda ya bada gaskiya ga Allah a ranar qarshe da Mala`iku da littafi da Annabawa](#)}, (Al-Baqara: 177).

Shi bada gaskiya da Mala`iku ya qunshi gasgata samuwar su kuma cewa su bayi ne ababan girmamawa, Allah ya halicce su domin su bauta masa su kuma aikata abinda yasa su, da kuma bada gaskiya da ire-irensu da suffofinsu da irin ayyukan da sukayi dai dai da abinda yazo cikin littafi da kuma sunnah, da bada gaskiya da xaukakar su da matsayinsu a gurin Allah - mai girma da xaukaka -.

Haqiqa yazo cikin Sahihu Muslim cewa: Tabbas Allah ya halicce su daga haske, daga cikin abinda ke nuni kan matsayin su da xaukakar su, cewa Allah ya jingina su gare shi shi jinginawa ta girmamawa, kamar faxin sa: {[Tabbas Allah da Mala`ikunsa suna salati ga Annabi](#)}, (Al-Ahzab: 56). da faxinsa: {[Dukansu sunyi imani da Allah da Mala`ikunsa](#)}, (An-Nisa: 136). Da faxinsa: ([Duk wanda ya kafircewa Allah da Mala`ikunsa](#)), (An-Nisa: 136). Da

faxinsa: {**Duk wanda ya kasance mai gaba da Allah da Mala'ikunsa**}, (Al-Baqara: 98).

Kuma suke tabbatar wa mabuwayi shedar dasu tare da shedarsa da salatinsa, kamar faxinsa – maxaukakin sarki -: {**Allah ya shaida tabbas babu wani abin bauta da gaskiya sai shi kuma Mala'iku sun shaida**}, (Ali-Imran: 136). Da faxinsa: {**Tabbas Allah da Mala'ikunsa suna salati ga Annabi**}, (Al-Ahzab: 56). tsarki ya tabbata agareshi ya siffanta su da girma da karamci, Allah - maxaukakin sarki - yace: {**A hannun Mala'iku marubuta**} (Abasa: 15). Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {**Tabbas a tare daku akwai matsara. Masu daraja marubuta**}. (Al-Infixar: 10). Da faxinsa: {**Kai su wasu bayani ababan girmama wa**}, (Al-Anbiya: 26).

Kuma yana siffanta su da xaukaka da kusanci kamar cikin faxinsa – maxaukakin sarki -: {**Basa iya saurare zuwa jama'a maxaukaka (Mala'iku)**}, (As-Safat: 8). Kuma cikin faxin Allah - Maxaukakin sarki -: {**Muƙarrabai suke halarta shi**}, (Al-Muxaffifin: 21). Kuma yana faxin xaukar su ga Al-arshi da yadda suke kewaye shi, kamar cikin faxinsa: {**Sannan ya tina musu girman waxanda suke xauke da Al'arshi da abinda ke gefentaa**}, (Gafir: 7). Da faxinsa: {**Zakaga Mala'iku akewaye da gefan Al'arshi**}, (Az-Zumar: 75).

Kuma Allah – maxaukakin sarki -yana faha musu cewa su masu bauta ne kuma masu tasbihi ne gareshi, kamar yanda yazo cikin faxin Allah - maxaukakin sarki -: {**Lalle ne, wafanda ke wurin Ubangijinka bã su yin girman kai ga bauta Masa, kuma sunã tsarake shi da tasbihi, kuma a gare shi suke yin sujada**}, (Al-A'araf: 206). Da faxinsa: {**To, idan sun yi girman kai, to, wafanda ke a wurin**

Ubangijinka, sunā tasbīhi a gare Shi, a dare da rana, alhāli kuwa sū, bā su kōsāwa }, (Fussilat: 38).

Su dangane da ayyukan sa da suke tsayuwa dasu sun kasu kaso kaso, akwai masu kula da Al'arshi, kamar yanda Allah yake faya: {Sannan ya tina musu girman waxanda suke xauke da Al'arshi da abinda ke gefensa}, (Gafir: 7).kuma maxaukakin sarki - yace: {Kuma wasu Mala'iku takwas suna xauke da Al-arshin ubangijika, a sama da su a wan nan ranar }, (Al-Haqq: 17).

Akwai kuma makusanta daga cikinsu, kamar yanda Allah - maxaukakin sarki - ya tabbatar da haka: {Masihu (Annabi Isa) baya qyamar ya kasance bawa ga Allah, kuma haka Mala'ikunnan makusanta }, (An-Nisa: 172).

Akwai daga cikinsu masu kula da Aljannatai, da kuma manyan baqin da ke cikinta.

Kuma akwai masu kula da wuta da azabtar da wanda suke cikinta, sune Zabaniyawa su goma sha tara, shugaban su shine Maliku, kamar yanda Allah ya tabbatar da hakan: {A kanta akwai (matsara) gōma shā tara }, (Al-Muddassir: 30). Da fadinsa a lokacin da 'yan wuta zasu: {Suka kira Ya Maliku ka nema mana alfarma wajan Ubangijinka yayi hukunci a garemu } (Az-Zukruf: 77).

Da kuma faxinsa: {Wadanda suke a cikin wutā suka ce wa matsaran Jahannama, "Ku rōki Ubangijinku Ya saukaƙa mana, a yini dāya, daga azāba } (Gafir: 49).

Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {Akanta akwai wasu Mala'iku masu kauri, masu tsanani, basu savawa Allah ga abin da ya umarce su, kuma suna aikata abin da ya umarce su }, (At-Tahrim: 6)

A cikin su akwai Muwakkalun, masu lura da 'yan Adam a duniya. Allah - maxaukakin sarki - ya faxa kan haka: {Kowannenu; yana da waxan su Mala'iku masu maye juna a gaba gare shi da baya gare shi, suna tsare shi daga Umarnin Allah}, (Ar-Ra'ad: 11). Zuwa qarshen ayar.

Ma'ana: A tare da shi akwai Mala'iku masu kula da shi a gaba gare shi da baya gare shi, idan qaddarar Allah tazo sai su bar shi.

A cikin su akwai waxanda aka wakilta da kiyaye ayyukan bayi da kuma rubutasu. Allah - maxaukakin sarki - ya faxa akan haka: {A lokacin da masu haxuwa biyu suke haxuwa daga dama da kuma hagu zaunannu, Baya lafazi face a tare da shi akwai mai tsaro halartacce}, (Qaf: 18-19).

Kuma Allah – Madaukakin sarki - yace: {Tabbas a tare dasu akwai Mala'iku masu kula daku, maxaukaki cikin halittarsu suna rubuta abinda kuke aikata wa}, (Al-Infitar: 10-11).

Kuma - tsira da aminci agareshi - yace: (Suna samin sauyin aiki tsakaninku Mala'inku da ke aiki da rana da masu aiki da dare), a tare da kowanne mutum akwai Mala'iku masu kiyaye shi daga munanan ayyuka, kuma akwai masu kula da ayyukan da yake yi, da kuma abinda yake bijirowa daga gareshi.

Haka kuma daga cikin Mala'iku akwai masu kula da mahaifa da sha'anin maniyyi, kamar yanda hadisin Ibn Mas'ud ya tabbatar - Allah ya qara masa yarda -: (Haqiqqa ana haxa halittar xayan ku a cikin mahaiyyar sa tsawan kwana arba'in yana maniyyi, sannan ya kuma gudan jini kwatankwacin haka, sannan ya koma gudan tsoka kwatankwacin haka, sannan a aiko Mala'ika agareshi, sai

ya busa masa rai, sai a umarce shi da kalmomi huxu da rubuta arziqin sa, da ajalın sa, da aikin sa, sannan kuma xan wuta ne shi ko xan Aljanna).

Kuma akwai wasu Mala'iku da suke kula da karvar rayuka, kamar yanda Allah ya tabbatar da haka: {**Har sai da mutuwa tazowa xayanku sai Manzanninmu su karvi ransa, kuma bazasuyi jinkiri ba**}, (Al-An'am: 61).

Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {**Kace: Mala, ikin mutuwa ne. wanda aka wakkala a gare ku, shi ne ke karbar rayukanku. Sa'an nan zuwa ga Ubangijinku ake mayar da ku** } (As-Sajda: 11).

Shi Mala'ikan mutuwa yana da mataimaka cikin Mala'iku, sune suke fito da rayukan bayi zuwa maqogaru, sannan sai Mala'ikan mutuwa ya karve su. (Rayuka)

Abin da ake nufi anan, haqıqa Allah -maxaukakin sarki- ya wakilta wasu Mala'iku masu fitar da ran bawa daga jikinsa har sai yakai maqogwaro, sai Mala'ikan mutuwa ya karveshi, abin nufi cewa Allah ya wakilta Mala'iku ahalittu maxaukaka da maqsqanta dake kula da joya ayyukansu da izininsa da umarnin sa da Mashi'arsa – tsarki ya tabbatar masa - kamar yanda maxaukakin sarki - yake faxes: {**Basu gabatar sa da magana kuama su da umarninsa suke aiki** } (Al-Anbiya: 27). Da kuma faxes: {**Basa sava umarnin Allah, kuma suna aikata abin da ya umarce su**}, (At-Tahrim: 6).

Saboda haka ne Allah ya jingina sashin wani aikin sa zuwa Mala'iku wani lokacin, saboda sune suke tare da shi... Kamar yanda Allah yake faxes: {**Sa'an nan, su kasan ce masu shirya gudanar da umurni**}, (An-Nazi'at: 5).

Haka nan wani lokacin ana jingina masa gudanarwa. Kamar yadda yake faxa: {**Yana gudanar da ayyuka**} (As-Sajda: 5). Su Mala'iku Manzannin Allah ne zuwa ga halittun sa da kuma isar da umarnin sa, saboda sunan Mala'ika yana nuna cewa shi Manzo ne, sabo da ya zo ne daga saqo... Allah - maxaukakin sarki - yana fada game da haka: {**Mai sanya mala'iku manzanni masu fukafukai, bibbiyu da uku-uku da huxu-huxu**}. (Faxir: 1).

Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {**Ina rantsuwa da iskōkin da ake sakōwa jēre, sunā bin jūna**}, (Al-Mursalat: 1).

Su Manzannin Allah ne wajan gudanar da al'amuran san a addini, wanda suke sauka dashi zuwa ga Manzanni daga mutane. Allah - maxaukakin sarki - yace: {**Yanā sassaukar da malā'iku da Rūhi daga umurninSaa kan wanda Yake so daga bāyinSa, cēwa ku yi gargadi cēwa: Lalle ne shī, bābu abin bautāwa fāce Ni, sabōda haka ku bī Ni da taƙawa**}, (An-Nahl: 2).

Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {**Allah na zavar Manzanni daga Mala'iku kuma daga mutane**}, (Al-Haj: 75).

Babban su shine Jibril -Amincin Allah ya tabbata a gare shi- shine mai kai wahayi, kamar yanda Allah - madaukakin sarki - ya faxa: {**Kuma lallai shi (Alqur'ani) haqīqa saukarwar Ubanjin halittu ne * Ruhi amintacce ne ya saukar da shi * A kan zuciyarka, domin ka kasance daga masu gargaxi * Da Harshen a larabci mai bayani**} (Ash-Shu'ara: 192-195).

Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace:{**Kace, Ruhul Mai tsarki ne ya sassaukar da shi, daga Ubangijinka da gaskiya**}. (An-Nahl: 102).

Haqiqa Allah - maxauakin sarki - ya baiwa Mala'iku dama ta rikixa zuwa nau'i daban-daban, kamar yanda suka zuwa Annabi Ibrahim da Luxu -Amincin Allah ya tabbata a gare su- a cikin sura ta baqi. Jibril - Amincin Allah ya tabbata a gare shi- ya kasance yana zuwa wajan Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - da siffofi maban-banta, wani lokacin zo masa a sura ta Sahabi mai suna (Dihyatul Kalbi) wani lokacin kuma yakan zo masa a sura ta Balaraban qauye, wani lokacin kuma a surar sa ta Mala'ika, wace Allah ya halicce shi akanta, hakan kuwa ya faru ne sau biyu kawai, sabo da 'yan Adam ba'a basu damar su ga Mala'ika a surarsa ba, yayin da mushirikai suka nemi Allah ya aiko musu da Mala'ika, sai Allah - ma-Amincin Allah ya tabbata a gare shi-aukakin sarki - yace: {*To da mun saukar da Mala'ika haqiqa da an hukunta al-amarin sa'annan kuma ba za'a yi musu jinkiri ba * Kuma da mun sanya Mala'iku ya zama manzo lalle ne da mun mayar da shi mutum, kuma da mun rikita musu abin da suke rikitawa*} (Al-An'am: 8-9).

Ai da zan aiko Mala'ika a matsayin Manzo zuwa ga xan Adam, da zai zo kasan ce ne a sura ta mutum, sabo da su sami damar magana da shi, da kuma karvar abin da ya zo da shi, sabo da kowacce halitta tana sabo ne da jinsinta, haka kuma tana qin wacce ba jinsinta ba.

Da wannan ne muka zo qarshe, dacewa tana ga Allah.

TUSHE NA UKU: IMANI DA LITATTAFAI

Imani da litattafan Allah, xaya ne aga cikin asalai na imani da kuma rukunan sa.

Imani da shi (Litattafan Allah) Shine: Gasgatawa kaitsaye cewa su gaskiya ne kuma tabbas ne, kuma zancen Allah - maxaukakin sarki - ne, wanda yake xauke da shiriya da haske gamsashiya ga waxanda aka saukarwa.

Muna imani da duk sunan da Allah ya ambce su daga garesu sune: Alqur'ani, Attaura, Injila, Zabura, da wanda ma bai ambce su ba, saboda Allah yana da litattafai da dama wanda babu wanda yasan adadinsu sai shi – tsarki ya tabbatar masa -.

Saukar da litattafai yana daga cikin rahmar Allah ga bayin sa, dan buqatuwar mutum garesu, saboda hankalin xan Adam taqaitacce ne, bazai iya riskar amfani ko rashin sa da kansa ararrabe, ko da kuwa yana iya fahimtar amfani da rashin sa a jimlace.

Kuma hankalin xan Adam soyasoyen zaciya da burin a rayuwa suna rinjaye akansa, wanda da za'a shugabantar da wannan hankali dan ayi hukunci da sun vata. Saboda hakane cikin hikimar Allah da rahmarsa ya saukarwa Manzannin sa waxannan litattafai, dan su bayyanawa mutane dak abinda suka kunsu na hukunci da wasiyyoyi masu amfani, da uamarni da hani wanda suke kiyayewa ga maslahar xan Adam.

Allah - Maxaukakin sarki - ya faxa lokacin da ya sauko da Annabi Adam baban mutane daga Aljanna:

{To duk lokacin da ata shiriya tazo muku daga garenɓi to duk wanda yaɓi shiriya ta to babu tsoro a garesu kuma bazasu baqin ciki ba} (Al-Baqara: 38).

Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {Yā diyan Ādam! Ko dai wasu Manzanni, daga cikinku, su jē muku, sunā gaya muku ayōyiNato, wanda ya yi takawa, kuma ya gyara aikinsa, to, bābu tsoro a kansu, kuma bā su yin baƙin ciki}, (Al-A'araf: 35).

Haqīqa mutane sun kasu gida uku game da litattafan da aka saukar daga sama:-

NA FARKO: Akwai vangaren da suka qaryata waxannan litattafai gaba xaya, sune maqiyā Manzannin Allah daga cikin kafirai da mushrikai da falasifat (waxan da suka sanya tinani ya zama jagoran su)

NA BIYU: Akwai kuma vangaran da sukai imani dasu baki xaya, sune muminaɓi waxan da sukai imani da Manzanni da kuma litattafan da aka saukar mu su, Allah - maxaukakin sarki - yana faha: {Manzo ya yi Imani da abin da aka saukar daga Ubangijinsa zuwa gare shi hakanan muminaɓi ma kowa ya yi imani da Allah da Mala'ikunsa da littattafansa da Manzanninsa ba mu bambanta tsakanin kowa daga Manazanni}, (Al-Baqara: 285).

NA UKU: Sai vangaren da sukai imani da wani sashi suka kafircewa wani sashi, sune Yahudu da Nasara, da duk wanda suka bi tafarkin su, waxan da suke cewa: {Muna Imani da abin da aka saukar a gare mu, kuma suna kafircewa da abin da ke bayan su, alhali kuwa shi ne gaskiyar da suka sani mai gasgatawa ga abin da yake tare da su (Na Attaura)}, (Al-Baqara: 91).

Kai barima dai waxannan sunyi Imani da wani sashi na littafin su sun kuma kafircewa wani sashi nasa, kamar yanda Allah - maxaukakin sarki yake faxa: {*Shin fa kuna Imani da sashin littafi ne, kuma ku kafirta da sashi? To menne ne sakamakon wanda ke aikata wancan daga gare ku face wulakanci a cikin rayuwar duniya? Kuma a ranar kiyama ana mayar da su zuwa ga mafi tsananin a zaba, kuma Allah bai zama mai gafala ba daga barin abin da kuke aikatawa*} (Al-Baqara: 85).

Babu shakka imani da sashin littafi ko litattafai da kuma kafircewa wani sashi, wan nan kafirci ne kai tsaye, saboda wajibi ne yin imani da dukkan litattafan da aka sauƙar daga sama da kuma Manzanni, saboda imani wajibi ne ya zamo gamamme ba tare da an ware wani vangare ba ko kuma an savawa wani vangare, saboda haka ne Allah ya zargi waxan da suka yi savani a cikin litattafi. Kamar yanda yake faxa: {*Kuma lalle ne wadan da suke saba a cikin littafin haƙiqa, suna a cikin savani mai nisa*}, (Al-Baqara: 176).

Dalilin kafircewar wani sashi na littattafai ko kuma littafi guda xaya, shine bin soye-soyen zukatan su, da kuma zato na qarya, da nufin cewa suna da hankali da ra'ayi, harma suke kiran kansu da masu hikima ko kama masu Falsafa, suna masu yiwa Manzanni izgili da magoya bayan sum harma suna siffan tasu da wawaye. Kamar yanda Allah - Maxaukakin sarki - yake faxa: {*A lōkacin da Manzanninsu suka jē musu da hujjōji bayyanannu, suka yi farin ciki da abin da ke wurinsu na ilmi kuma abin da suka kasance sunā yi na izgili da shi ya wajaba a kansu*}, (Gafir: 83).

Amma mabiya Manzanni sunyi imani da dukkan littafin da aka sauƙarwa Manzanni, ba tare da sun bam-banta su

ba, imani da litattafan da Allah ya saukar a baya, imani ne a dunqule, yana tabbata ne cikin qudurcewa da zuciyar da kuma furtawa da harshe, amma imani da Alqur'ani; imani ne a ware, yana tabbata ne da zuciyar da harshe, da kuma bin abinda yazo da shi, da kuma sanya shi cikin kowane hukunci qarami ko babba, da kuma imani da shi cewa zancen Allah ne ba abin halitta ba, daga shi ne ya fara kuma da shine za'a koma.

Hikimar Allah - maxaukakin sarki - ta hukunta cewa litattafan da aka saukar ga al'umman da suka gabata, ga wasu ajalillika ababen ayyanawa, da lokaci taqaitacce, ya wakilta kiyaye su ga wasu mutane. Kamar yanda Allah yake faha: {Lalle ne Mu, Mun saukar da Attaura a cikinta akwai shiriyar da haske, Annabawa waxan da suke sun sallama suna yin hukunci da ita ga waxan da suke tuba (Yahudu) da Malaman tarbiyya, da manyan malamai ga abin da ake nema su da su tsare daga litattafin Allah, kuma sun kasance a kansa masu ba da shaida}, (Al-Ma'ida: 44).

Amma Al-qur'ani mai girma, haqīqa Allah ya saukar da shi ne ga dukkan sassa na mutane a kowanne gari har zuwa tashin Alqiyama, kuma sannan ya xorawa kansa nauyin kiyaye shi, saboda sakon Alqur'ani bazai qare ba har sai lokacin da xan Adam ya qare a aban qasa, saboda haka ne Allah - maxaukakin sarki - yake faha: {Lalle Mū ne, Muka saukar da Ambato (Alqur'āni), kuma lale Mū, hakīfa, Māsu kiyayēwane gare shi}, (Al-Hijr: 9).

Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {Barna bā zā ta je masa ba daga gaba gare shi. kuma bā zā ta zo ba daga bāya gare shi. Saukarwa ce daga Mai hikima, Gōdadde}, (Fussilat: 42).

Wajibi ne a hukunta wan nan Alqur'ani a gabaki xayan savani, kuma a koma izuwa gare shi lokacin da ake jayayya.

Haqıqa Allah - Maxaukakin sarki - ya sanya hukunci da littafin da ba littafinsa ba (Alqur'ani) a matsayin hukunci da Xaguti, kamar yanda yake faxa: {Shin, ba ka gani ba, zuwa ga waƙanda suke riyāwar cēwa sunā ĩmāni da abin da aka saukar zuwa gare ka da abin da aka saukar daga gabāninka, sunā nufin su kai kāra zuwa ga |āgūtu alhāli kuwa, lalle ne, an umurce su da su kāfirta da shi, kuma Shaidan yanā nēman ya batar da su, batarwa mai nīsa}. (An-Nisa: 60)

ABINDA AKE CEWA XAGUTI: Fa'alut daga Xugyan ne, shine wuce gona da iri, Haqıqa Allah ya zargi masu tutiyar imani da litattafai baki xaya, amma kuma suna barin yin hukunci da Alqur'ani da Sunna, suna hukunci da wani sashi na litattafan Xagutai.

Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -yace: (Babu wata al'umma da za suyi hukunci da abinda ba Allah ne ya saukar da shi ba, face sai musiba ta sauka a cikin su).

Wannan yana daya daga cikin abinda ya kawo canzawar dauloli da tasowar fitintinu da rigima tsakanin al'ummai a qasashe da dama, saboda shi imani da littafi (Alqur'ani) yana wajabta hukunci da shi, duk wanda yayi iqrarin imani da littafi (Alqur'ani) kuma yayi hukunci da wanin sa, to ya warware kansa cikin da'awarsa, Shi littafi (Alqur'ani) ba'a raba shi, wajibi ne a xabbaqa shi cikin dukkan ayyuka a kowane vangare, Aqıdu,da Ibadu, da Mu'amaloli, da Zamantakewar iyali, kuma kisan kai, da ta'addanci, da Haddodi.

Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {Kuma wanda bai yi hukunci ba da abin da Allah ya saukar, to waxannan su ne Kafirai}. (Al-Ma'ida: 42) {Kuma wanda bai yi hukunci ba da abun da Allah ya saukar, to waxannan su ne Al-zalumi}. (Al-Ma'ida: 45) {Kuma wanda bai yi hukunci ba da abin da Allah ya saukar, to waxannan su ne fasiqai}. (Al-Ma'ida: 47)

Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {To, a'aha! Ina rantsuwa da Ubangijinka, ba za su yi imāni ba, sai sun yarda da hukuncinka ga abin da ya sāba a tsakāninsu, sa'an nan kuma ba su sāmi wani kunci a cikin zukātansu ba, daga abin da ka hukunta, kuma su sallama sallamāwa}. (An-Nisa: 65)

Sai yayi rantsuwa yana mai kore imani ga dukkan wanda bai yi hukunci da abinda Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yazo da shi ba a lokiacin da suke jayayya, tare da buxewar zuciyarsa da miqa wuya zuwa abinda Allah ya hukunta, kamar yanda Allah ya siffanta waxan da ba suyi hukunci da a abinda Allah ya saukar ba da kafirci da zalunci da fasiqanci, koda kuwa sunyi iqarain imani da ayi adalci da adalci.

Tawewa ta tabbata ga waxanda suka sauya littafin Allah da dokoki na Xaguti, kuma suna masu iqrarin imani, babu dabara babu qarfi sai ga Allah maxaukaki mai garma.

TUSHE NA HUXU: IMANI DA MANZANNI

Imani da Mnzanni xaya ne daga cikin asali na Imani, saboda sune a tsakiya tsakianin Allah da bayinsa wajjan isar da saqo, da kuma tsayar da hujja akan abin halittar sa.

Imani da su (Manzanni) shi ne gasgata saqon da suka zo da shi, da tabbatar da Annabcin su, kuma da gasgata su cikin abin da suka bada labari daga Allah, kuma haqiqua sun isar da saqon, sun bayyanawa mutane duk abinda suka jahilta.

Hojjojin da suke nuna wajabcin imani da Manzanni suna da yawa, daga ciki akwai, faxin Allah - maxaukakin sarki: {Saida xa`a wanda ya bada gaskiya ga Allah a ranar qarshe da Mala`iku da littafi da Annabawa}. (An-Nisa: 177)

Da kuma faxin Allah - Maxaukakin sarki -: {Kowannen su yay i Imani da Allah da mala'ikun sa da litattafan sa, da Manzannin sa, bamu rarrabuwa tsakanin xaya daga Manzanni sa}. (Al-Baxara: 285)

Da kuma faxin Allah - Maxaukakin sarki -: {Lalle ne, wafanda uke kafirta da Allah da ManzanninSa kuma sunã nufin su rarrabe a tsakānin Allah da manzanninSa, kuma sunã cewa: "Munã ãmāni da sāshe, kuma munã kafirta da sāshe." Kuma sunã nufin su riki hanya a tsakānin hakan }. (An-Nisa: 150)

A cikin waxannan ayoyin Allah ya haxa imani da Manzanni da imani da shi da Mala'ikun sa da litattafan sa, kuma ya kafirta wanda ya raba tsakanin Allah da Manzannin sa, sai sukayi imani da wani sashi suka kafircewa wani sashi.

Aiko Manzanni ni'imar Allah ce ga bayinsa, saboda buqatar xan Adam zuwa haka larurace, rayuwar su bazata dai daita ba sai da Addini, suna buqatar Manzanni fiye da yanda suke buqatar abinci da abin sha, saboda Allah - maxaukakin sarki - ya sanya Manzanni a tsakiya tsakanin sa da bayin sa cikin abinda zai amfane su ko kuma zai cutar da su, da bayanin sahari'a cikin umarni da hani da mummuna da kuma abinda yake halal, da bayanin abinda Allah yake sonshi ko yake qyamarshi, babu ta yanda za'ai a san wan nan sai ta hanyar Manzanni, saboda hankali baya iya yin bayanin waxannan abubuwan dalla dalla, koda kuwa yana fahimtar wani vangare a jumlace.

Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {**Mutane sun kasance al'umma guda, sai Allah ya aiki Annabawa suna masu bayar da bishara kuma masu gargaxi, kuma ya saukar da littafi da gaskiya tare da su, domin (Littafin) ya yi hukunci a tsakanin mutanen a cikin abin da suka savawa juna a cikin sa**}. (Al-Baqara: 213)

Buqatar bayi zuwa ga Manzanni shi yafi girma fiye da buqatar mara lafiya ga likita, saboda rashin samin likita ga mara lafiya jiki zai cutu, wanda shima rashin Manzo zai jawo zuciya ta cutu, kuma babu dauwama ga mutane matuqar babu alamar saqon Allah tsakanin su, idan wan nan ya tafi to Alqiyama tazo.

Wajibi ne ayi imani da Manzannin da Allah ya ambaci sunayan su a cikin Alqur'an gaba xayansu ashirin da biyar, guda goma sha takwas sune wanda Allah ya ambata cikin faxin sa: {**Kuma waccan it ace Hujjar mu, mun bayar da ita ga Ibrahima a kan mutanen sa**}. (Al-An'am: 83)
Zuwa faxinsa: {**Mun fifita su akan talikai**}.

Sauran su bakwai ne, sune wanda aka ambata a wurare da ban da ban.

Duk Manzannin da ba'a ambace su a Alqur'ani ba, wajibi ne ayi imani da su a tattareba, kamar yanda Allah ya faha: {**Haqīqa mu ne muka aiko da Manzanni gabaninka, a cikin su akwai wanda muka baka labarin su akwai kuma wanda bamu baka labarin su ba**}. (Gafir: 78)

Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {**Da wasu Manzanni, haḳī ƙa, Mun bā da lābarinsu a gare ka daga gabāni, da wasu manzanni waƙānda ba Mu bā da lābārsu ba a gare ka, kuma Allah Yā yi magana da Mūsā, magana ta sōsai**}. (An-Nisa: 164)

Wanna mas'ala ce da take buqatar qarin bayani, itace ban-banci tsakanin Annabi da Manzo, Ban-banci tsakanin Annabi da Manzo bisa zance mafi shahara:

HAQIQA SHI MANZO: Mutum ne namiji wanda akai masa wahyi zuwa gareshi da wata shari'a kuma akai masa umarni ya isar da ita.

AMMA SHI ANNABI: Mutum ne namiji wanda akai masa wahyi zuwa gareshi da wata shari'a amma ba'a umarce shi ya isar da ita ba.

Kowanne cikin Annabi da Manzo wahayi ake masa, sai dai shi Annabi an aiko shi ne zuwa wasu mutane muminaid da wata shari'a tabbatacciya, kamar Annabawan Banu Isra'il suna umarni da shari'ar da ke cikin Attaura, haqīqa an yiwa xayan su wahyi a keve a wata qissa ayyananniya, amma Manzo haqīqa an aiko shi ne zuwa wasu kafiran mutane yana mai kiran su zuwa ga kaxaita Allah da bauta masa, haqīqa an aiko su zuwa ga masu savawa, wasu kuma sai su qaryata su.

Amma Manzo yafi Annabi, haka a cikin Manzannin akwai wanda suka fi wasu, kamar yanda Allah ya faxa: {Waxancan Manzannin, mun fifita sashin su akan sashi}. (Al-Baqara: 65)

Wanda suka fi kowa cikin Manzanni su ne (Ulul Azmi) Ma'abota girma su biyar: Nuhu, da Ibrahim, da Musa, da Isa, da Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agaresu - kamar yanda aka ambace su cikin faxin Allah - maxaukakin sarki -: {Kuma a lõkacin da Muka riƙi alkawarin Annabawa daga gare su, kuma daga gare ka, kuma daga Nūhu da Ibrāhīm da Mūsa da kuma Īsā dan Maryama, kuma Muka riƙi wani alkawari mai kauri daga gare su}. (Al-Ahzab: 65)

Kuma cikin fadinsa - Maxaukakin sarki -: {Ya sahar'anta muku, game da Addini, abin da yayi wasiyya da shi ga Nuhu da abin da muka yi wahayi da shi zuwa gare ka, da abin da muka yi wasiyya da shi ga Ibrahim da Musa da Isa}. (Ash-Shura: 13)

Mafifita cikin Ulul Azmi Badaxai biyu Ibrahim da Muhammad – tsira da aminci su tabbata a gare su.

Wannan kenan, ita Annabta falala ce da zavi daga Allah - maxaukakin sarki - kamar yanda ya faxa: {Allah na zavar Manzanni daga Mala'iku kuma daga Mutane}. (Al-Haj: 75)

Ita Annabta ba wani aiki bane da mutum zai same shi da qoqarin sa ko kuma xorawa kai nau'o'in ibadu, da kutsa kai cikinayyukan biyayya masu wahala, da al'adantuwa acikin tsarkake rai, da tsarkake xabi'u, da horara da rai, kamar yanda wani daga cikin Falasifa suke faxa: Ya halatta a sami Annabta da yawaita aiki, har suke raya cewa duk wanda ya lazimci wasu abubuwa da ake iya

kallo bayan cikar zahirinsa da baxininsa ta hanyar tsarkakewa da horarwa, to cewa ita zata kankare mudubin baxininsa, kuma ta buxe basirar zuciyarsa, kuma asawwaqa masa wurin samun abinda ba'a sawwaqawa waninsa ba.

Annabta tana da ke Vance-ke Vance guda uku a wajan falasifa:

- 1) Qarfin ilimi: Ana iya samin ilimi ta hanyar qarfin tuwo ba tare da an nema ba.
- 2) Qarfin riyawa: Ta inda zai dinga riyawa acikin ransa wasu zane-zane na haske da zasu dinga yi masa magana. Kuma yaji maganar daga garesu.
- 3) Qarfin tasirin sa cikin mutane: Wannan shine abinda ake kira da gudanarwar acikin ainihin Duniya.

Waxannan sune siffodin da a wajan su ana iya samin su da qarfin aiki; Saboda haka ne wasu daga cikin Sufaye suka nemi Annabta, saboda a wajen su wani aiki ne daga cikin ayyuka, wannan kuma zance ne lalatacce, Allah - maxaukakin sarki - yana musu raddi akan haka: {**Sai suce: Ba za mu yi imani ba, sai an kawo mana kamar abin da aka kawo wa Manzannin Allah, Allah mafi sanin inda yake sanya Manzancinsa**}. (Al-An'am: 124)

Kuma da faxinsa -Maxaukakin sarki -: {Allah na zavar Manzanni daga Mala'iku kuma daga Mutane}. (Al-Haj: 75)

Ita Annabta Allah ne yake zavar wanda ya cancanta da ita cikin hikimar sa da ilimin sa, ba wai aikin mutum bane yake bashi ita, Haka ne; haqiqa Annabawa - tsira da amincin Allah su tabbata agaresu -suna da wata baiwa da

falala da sauran mutane basu da ita, sai dai ba kamar yanda waxannan vatattun falasifa suke faxaba.

HUJJOJIN DA SUKE NUNA ANNABTA

Hojjojin da suke nuna Annabta sune dalilai waxan da ake gane Annabi na gaskiya da su, kuma dasu ake sanin qaryar mai iqrarin Annabta daga da'awar Annabcin qarya, saboda wannan karatu ne mai muhimmanci sosai.

Hojjojin da suke nuna Annabta suna da yawa baza'a iya qididdige suba, amma daga ciki akwai:

Mu'ujiza: Ita suna ne na wanda yayi aikin da aka samo shi daga Ajaza, shi ne wanda yake fuskantar iko, yazo a cikin Qamus: Mu'ujizar Annabi itace wacce ta gajiyyar da abokin husuma kuma take qalubale, shi kuma Harafin (HA) da yake cikin Kalmar yana nuna Mubalaga ne, itace wani al'amari wanda ya sabawa al'ada wanda Allah yake gudanar da shi ta hannun wanda ya zaveshi a matsayin Annabi akan gaskiyar sa da kuma ingancin saqon sa.

Mu'ujizozoin Manzanni - tsira da aminci su tabbata a garesu - suna da yawa, daga ciki akwai: Taguwa da aka baiwa Annabi Salih - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - dan ta zama hujja akan mutanan sa, da juya sanda ta zama macijiya wadda take aya ce da aka baiwa Annabi Musa - amincin Allah ya tabbata agareshi - da warkar da makaho da kuturu da rayar da matacce ayoyi ne da aka baiwa Annabi Isa - amincin Allah ya tabbata a gare shi - daga cikin waxannan Mu'ujizozoi akwai wacce aka baiwa Annabi - tsira da aminci su tabbata a garesu - masu yawa, mafi girman su Alqur'ani mai girma, Mu'ujiza ce wan zajiyya wacce take qalubalantar mutane da Aljanu, daga cikin waxannan Mu'ujizozoi akwai Isra'I da Mi'iraji, da kuma tsagewar wata, da Tasbihin da

tsakuwoyi sukayi a hannun sa - tsira da aminci su tabbata agareshi - da nishin kututturen dabino gareshi, da labarin da ya bayar na abinda ya wuce da wanda zai zo.

Hujjojin Annabta basu taqaita akan Mu'ijiza ba kamar yanda masu ilimin magana suke faxa, bari ma dai suna da yawa, daga ciki akwai:

Baiwa wasu Al'ummai labari na Abinda zai same su na samin nasara ko kuma akasin haka akan abokan gaba, da kuma yanda qarshen su zai kasance, kuma hakan sai sun faru kamar yanda aka basu labari ba tare da wani abu ya sava daga gareshiba, kamar yanda ya faru da Annabi Nuhu da Hudu da Ibrahim da Luxu da Musa da Annabi Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata a garesu - baki xaya cikin abinda Allah ya bamu labari cikin littafin sa.

Daga ciki akwai: Haqiqa abin da suka zo da shi na Shari'a da labarai da hukunce-hukunce wanda yake xauke da matuqar qwarancewa da fito da haqiqani da shiriyar bayi, hakan yana nuna wan nan baya samuwa sai daga wajan wanda yake mafi sanin mutane kuma mafi kuvutarsu.

Daga ciki akwai: Haqiqa Allah yana qarfafar su ako yaushe, haqiqa mun sani cewa daga al'adarsa – tsarki ya tabbatar masa - baya taimakon mai qarya da irin abinda yake taimakon mai gaskiya dashi, bari dai babu makawa sai ya tona masa asiri a wani lokacin ya jinkirta masa sannan ya hallakar da shi.

Daga ciki akwai: Haqiqa hanyar da Annabawa suke bi wajan kira zuwa ga Allah iri xaya ce cikin abinda suke umarni dashi na bautar Allah, da aiki wajan yi masa

biyayya, da kuma imani da ranar da lahira da Imani da gaba xayan litattafai da Manzanni, bazai yiwu wani ya fita daga cikin abinda suka haxu akansa ba, su wanda yazo daga qarshe yana gasgata wanda ya gabceshi, su wanda yazo daga qarshe yanayin bishara da wanda zaizo aqarshe, kamar yanda Annabi Isa da wanda suka gabace su suka yi da Annabi Muhammad – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - kuma kamar yanda Annabi Muhammad – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi – ya gasgata dukkanin Annabawan da suka gabaceshi.

Yana daga Hujjojin Annabci: Qarfafa gwaiwar da Allah ya yiwa Annabawa haqiqa mun sani cewa yana daga sunnar Allah da al'adar sa baya qarfafar mai qarya da irin abinda yake qarfafar mai gaskiya dashi, bari ma dai yana tona masa asiri kuma bazai taimake shi ba kuma tabbas zai hallaka shi, koda kuwa ya taimaki azzalumin mai mulki a wani lokaci, wannan baya nuna cewa yabar Annabta ko ya qaryata shi, a a dai wani az-zalumi ne da Allah ya xora shi akan azzalumi xan uwan sa, Allah – maxaukakin sarki – yace: {[Kuma kamar wancan ne Muke jifintar da sāshen azzālumi ga sāshe, sabōda abin da suka kasance sunā tārāwa](#)}. (Al-An'am: 65)

Savanin wanda yace: Lallai Allah ya aikoshi, alhali shi yana mai qarya, wan nan yana nuna baya qarfafr su ako yaushe, sai dai wani lokaci yana jinkarta musu ko kuma ya hallakar da su.

Akwai hanyoyi da dama da za'a iya bam-bamce mai gaskiya da mai qarya ba ta vangaran Annabta ba, toh ina kuma ga wanda suke da'awar Annabta?

Abu ne sanan ne duk wanda yake iqirarin Annabta ko dai ya kasance shi ne wanda yafi kowa cिकar kamala ko kuma

ya zamo shi ne maqaskancin abin halitta, sabo da haka ne wani daga cikin manya cikin qabilar Saqif yace: da Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - lokacin kiran Annabi ya zo gare shi, yakirasu zuwa musulunci, wallahi bazan faxa maka kalma xaya ba, idan ka kasance mai gaskiya kaine ne mutumin da yafi kowa qima a idona, bazanyi raddi gareka ba, idan kuma ka kasance maqaryaci kaine ne wanda yafi kowa wulaqanta a idona da inma raddi, ta yaya mafificin halitta, kuma mafi cikarsu yayi kama da mafi tawayar halitta kuma mafi qasqancinsu?

Babu wani mutum da zai yi da'awar Annabta cikin maqaryata sai jahilci, da qarya, da fajirci sun bayyana a gareshi, kuma da rinjayar Shaixanu akansa abinda ya bayyanar da qaryarsa ga wanda yake da qarancin banbancewa. Kuma babu wanda zai yi da'awar Annabta cikin masu gaskiya face sai ilimi da gaskiya da biyayya da nau'ikan alkhairi sun bayyana gaskiyarsa ga mafi qanqantar banbancewa, domin shi Manzo ba makawa da ya bawa mutane labarin al'amura kuma yana umartar su da al'amura, kuma ba makawa sai ya aikata wasu al'amura, shi maqaryaci kuwa yana bayyana daga ainihin abinda yake umarta dashi, kuma yana bada labari daga gareshi, kuma yana aikata abinda zai bayyanar da qaryarsa ta fuskoki da yawa.

Wannan haka yake, wataqila mai tambaya zai iya tambaya mene ne bam-bamci tsakanin Annabta da sava al'adun matsafa da bokaye, da abubuwan mamaki na qirqire-qirqire waxanda suka bayyana a wannan zamanin?

Amsar ita ce: Haqiqa akwai banbance-banbance masu yawa tsakanin Annabta da savanin al'adun matsafa da

bokaye, da abubuwan mamaki na qirqire-qirqire na qere-qere waxanda suka bayyana ayau. Daga cikinsu akwai:

Lallai labarin Annabwa babu abin da yake shiga cikin sa na savani ko kuma na kuskure, savanin labaran bokanci da masana taurari, wanda mafi yawan cinsu qarya ne koda kuwa a wani lokacin yana zama gaskiya cikin wasu abubuwa ta hanyar abinda bokaye suke samunsa na sato ji da Shaixanu suke.

Daga ciki akwai: Lallai cewa sihiri da bokanci da qage-qage abubuwa ne masu yawa sanannu wanda mutum yake samun sa ta hanyar aikinsa da kuma neman ilimi, basu fita daga kasancewarsu wasa wata dama ce da Aljanu da mutum suke samu, kuma za'a iya fuskantarsu da makamancinsu, savanin ayoyin Annabawa, cewa su babu wani mutum ko Aljani zai iya iko da su, kamar yanda Allah – maxaukakin sarki - yace: {*Ka ce: Lalle ne idan mutāne da aljannu sun tārū a kan su zo da misālin wan nan Alkur'āni bā zā su zo da misālin ba, kuma kō dā sāshinsu yā kasance, mataimaki ga sāshi*}. (Al-Isra: 88)

Ayoyin Annabawa halittu basu da iko akansu, bari dai Allah ne kaxai yake da ikon mai dasu ayoyi, kuma su kasance alama ce da gaskiyar su, kamar tsagewar wata, da canjawa sanda zuwa macijjiya, da tasbihin da tsakuwa keyi da sautin da ake ji, da nishin kututturen dabino, da mai da ruwa kaxan zuwa mai yawa, da abinci kaxan zuwa mai yawa, to waxannan babu wanda yake da iko akansu sai Allah.

Daga ciki: Lallai cewa Annabawa muminai ne kuma musulmai ne, suna bautawa Allah shi kaxai cikin abinda yayi umarni, kuma suna gasgata duk abinda sauran

Annabawa suka zo da shi. Amma matsafa da bokaye, da masu da'awar Annabta maqaryatane, basa kasancewa sai mushrikai masu qaryata wani sashi na abinda Allah ya saukar.

Daga ciki: Lallai cewa Fixra da hankula suna dacewa da abinda Annabawa – aminci ya tabbata agaresu - suka zo da shi, Amma matsafa da bokaye da maqaryata, haqiqa su suna savawa hujjoji na ji, da na hankali da kuma fixra.

Daga ciki: Lallai cewa Annabawa sun zo da abinda yake tabbatar da cिकar fixra da hankali, amma matsafa da bokaye, da maqaryata suna zuwa ne da abinda yake vata hankula da kuma fixra

Daga ciki: Lallai cewa Mu'ujizar Annabawa bata tabbata ne da ayyukansu na kan su, bari dai Allah – mai girma da xaukaka - ne yake aikatasu a matsayin wata aya da alama garesu, kamar tsagewar wata, canjawa sanda zuwa macijiya, zuwa da Alqur'ani da bada labarin gaibu wanda Allah ya kevanke kansa da shi. Al'amarin ayoyi ga Allah suke ba ga zavin abin halitta ba, kamar yanda Allah ya faxawa Annabinsa lokacin da kafirai suka nemi ya zo musu da wata aya: {Ka ce: “Ilmin a wurin Allah kawai yake, kuma ni mai gargadi kawai ne, mai bayyana (gargadin)}. (Al-Ankabut: 50)

Amma abubuwan da matsafa da bokaye da qirquire-qirquiren qere-qere wanda suka savawa al'ada, suna faruwa ne da ayyukan bayi, bambanci tsakanin ayoyin Allah da kuma ayyukan bokaye suna da yawa kuma a fili suke, duk wanda yake buqatar qarın bayani sai ya duba littafin (KITABUN NUBUWUWATI) na Shaikul Islam Ibn Taimiyya - Allah yayi masa rahma.

MU'UJIZAR ALQUR'ANI

Haqıqa babbar Mu'ujizojin Annabinmu Muhammad – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - itace Alqur'ani Mai girma, saboda kowa ne Annabi Mu'ujizarsa tana kasacewane irin wacce ta dace da mutanan sa, saboda haka ne, lokacin da sihiri ya zamto shine yazama ya yaxu a zamanin Fir'auna, sai aka baiwa Annabi Musa sanda a wani yanayi na yanda masihirta suke amfani da shi, sai ta lalata duk ayyukan su, suka ruxe suka kixime, suka tabbatar lallai abinda Annabi Musa yazo da shi gaskya ne ba sihiri ba ne, kamar yanda Allah madaukakin sarki yake faxa: {**Take sai Masihirtan nan suka fadi suna masu yin sujjada * suna masu cewa munyi Imani da ubangjin talikai, ubangjin Musa da Harun**} (Ash-Shu'ara: 46-47).

Hakan bata faru ga wanin Annabi Musa ba - amincin Allah ya tabbata agareshi - a lokacin da ilimin likitanci yake cin kasuwar sa a zamanin Annabi Isa - amincin Allah ya tabbata agareshi - sai Annabi Isa yazo da abinda ya ruxar da likitoci kamar raya matattu, da warkar da makafi da kutare, da yin halitta daga tavo, kamar yanda ya suranta tsinstu yayi masa busa sai ya kasance tsinstu da izinin Allah, sai hankulan likitoci ya dagunzuma suka miqa wuya cewa wannan daga Allah ne.

Yayin da larabawa suka kasance qololuwar masu fasaha da balaga kuma gwanayen magana da huxuba, sai Allah yasanya Mu'ujizar Annabi itace qur'an, {**Wanda qarya batazomasa ba tagaba ko ta baya saukakkene daga Mai hikima kuma abin godewa**}, (Fussilat: 42) kuma Qur'ani mu'ujiza ce dauwamammiya a bisa wucewar zamaninnika.

Haqiiqa Allah ya zavi wannan mu,ujizar mai bankaye dan cike saqonnin sama gamammiya ga mutane baki xaya, Qur'ani wata mu'ujizace da kowane al'ummatai suke vullowa akansa a kowane zamani, kuma suke karanta shi, dan susan cewa maganar Allah ce da gaske, ba maganar mutum bace, haqiiqa Allah yayi wa mutane da Aljanu tahaddi akan sukawo kwatan kwacinsa, ko kuma sukawo surori goma, ko kuma sura xaya daga gareshi, ba wanda ya iya yin hakan daga cikinsu tun daga aikowar Muhammad – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - zuwa wannan zamanin kai har abada ma da wani xaya yazo da littafin Allah irinsa, ko da irin sura daga gareshi, duk da cewa Manzan Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yanada maqiya da yawa, addinin musulincima haka a zamaninnikan tarihi.

Allah – Maxaukakin sarki - yace: {*In kun kasance cikin shakku dangane da abin da muka saukarwa bawanmu to kuzo da wata surar kwatankwacinsa sannan kuzo da shedunku koma bayan Allah in kun kasance masu gaskiya* * *Idan kuma bakuyi hakanba to bazakuyi hakanba dan haka kutseratar da kanku daga wata wuta wacce mutane da duwatsune makamashinta wacce akatanadeta ga kafirai*}. (Al-Baqara: 23-24) *qalubalen bazai gushe ba har ranar Alqiyama, {Idan bakuyi ba to ba zaku iya tavawa ba}, (Al-Baqara: 24) kuma yace: {Ko dai suna cewa qirqiire ne ya jin ginawa Allah baridai kawai ba suyi imani ba ne}* (At-Xur: 33).

Babban Malamin Musulunci Ibn Taimiyya ya ce: Wannan qalu balen ya kasance anyishi a Makkah, lallai suratu Yunus da Hud da Xur na daga cikin surorin Makkah, sannan ya qara kaimaita qalubalantar da akayi musu a Madina bayan anyi Hijira, sai yace acikin suratul Baqara ita kuma a Madinah aka saukar da ita, {In kun masance cikin shakku dangane da muka saukarwa bawanmu to kuzo da wata surar kwatankwacinsa sannan kuzo da shedunku koma bayan Allah in kun kasance masu gaskiya * Idan kuma bakuyi hakanba to bazakuyi hakanba dan haka kutseratar da kanku daga wata wuta wacce mutane da duwatsune makamashinta wacce aka tanadeta ga kafirai}. (Al-Baqara: 23-24).

Sai ya ambaci abubuwa guda biyu:-

Na farkonsu: Fadin shi: {Idan bakuyiba to bazakuyiba dan haka kutseratar da kanku daga wuta}. (Al-Baqara: 24).

Yana cewa idan bakuyiba to haqiqi kunsan cewa shi gaskiyane, to kuji tsoran Allah wajan qaryatashi, ko kuma ya haxaku da zabar da nayi alqawarinta ga masu qaryatawa.

Na biyu faxinsa: {Baza ku iya ba} (Lan) dan kore aikin gabane, sai ya tabbata cewa acikin abinda zasu fuskanto na zamani baza su iya zuwa da wata sura daga irinsa ba, kamar yanda yabada labari da hakan.

Allah ya umarci Annabinsa – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - akan yafaxa acikin surarat (Subhana) wacce aka saukar a Makkah, kuma aka buxeta da ambaton Isra'i wanda yakasance a Makkah da nassin Alqur'ani da hadisi Mutawatiri: {Ka ce: Lalle ne idan mutane da aljannu sun tãru a kan su zo da misãlin wan nan Alkur'ãni

bā zā su zo da misālinsa ba, kuma kō dā sāshinsu yā kasance, mataimaki ga sāshi}. (Al-isra'i: 88).

Ya umarce shi da ya baiwa dukkannin halitta labari dan yazama mu'ujiza agaresu da yanke cewar dukkanninsu da zasu taru baza suzo da kwatan kwacin wannan Qur'anin, koda sunyi taron dangi sunyi taimakekeniya akan hakan, wannan qalubalene ga dukkanin halittu, haqīqa duk wanda ya saurari Qurani sai yaji wannan qalubalen, kuma kevantattu da gamagari sun sanshi, kuma ansan tare da hakan basu bijiro masaba, kuma basuzo da wata surar daga kwatan kwacinsa ba.

Al-amarin haka yake tun daga lokacin da aka aiko – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - har zuwa yau, tare da sanin cewa kafin a aikoshi mutane gaba xayan su kafiraine, amma da aka aiko shi sai mutane kaxan suka bishi, kuma kafirai sunfi kowa san suvata maganganunsa, sun bi hanyoyi daban-daban dan yin hakan, wani lokacin sukan tafi wajan Ahlul kitab su tambaye su dangane da al-amuran gaibu, dan suzo su qureshi ta hanyar yimasa tambayoyin qure, kamar yanda suka tambayeshi tarihin Annabi yusuf – aminci ya tabbata agareshi - da Ashabul kahfi, da Zul qarnain, sai su taru a guraren haxuwarsu dan suyi muwafaqa akan abinda suke faxa acikinsa.

Sun zama suna buga masa misalai dan suringa kwatantashi da wanda ba kwatankwacin sa bane, duk da bayyanar banbancin da ke tsakaninsu, wani lokacin suce masa mahaukaci, da matsafi, da boka, da mawaqi, da kuma misalan da su da wasun suma sunsan qagene aka yi masa, idan ya kasance ya qalubalancesu akan su kawo kwatankwacin Qur'ani a lokuta daban daban hakan na nuna vacin da'awar su, kuma abu ne sananne da sun

kasance zasu iya da sunyita, duk da cewar akwai cikakkan mai kira mai qarfafawa idan qudira ta kasance fararriya wajibine asamu abin qaddarawa, sannan kuma haka zancen yake a sauran waxanda suke aban qasa, wan nan yana wajabta ilimi abayyane ga kowa da kowa cewrar da gajiyawar dukkanin waxanda ke kan qasa da su kawo kwatan kwacin wannan Qur'anin ba, da wayo ko bada wayoba, wannan shi yafi isarwa fiye da ayoyin da jinsinsu ya maimaitu, kamar raya matacce, wannan ba wanda yazo da makamancinsa.

Gabatarwar sa a farkon al'amari abisa wannan qalubalen a lokacin da yake garin Makkah, kuma, kuma mabiyansa kaxanne akan ya faxi wani labarin da zai yanke dashi cewar da mutane da Aljanu zasu haxu akan suzo da kwatan kwacin wan nan Qur'anin, bazasu iya kawowaba koda zasu haxa qarfi da qarfe a wancan zamanin dama sauran zamananoni masu zuwa, bazai kasanceba sai tare da yankeshi da kuma tabbatar da shi, in bahakaba to yana tare da shakku da zato, babu wanda yake faxar hakan sai wanda yake jin tsoran kar qaryarsa ta bayyana, ya kunyata, mutane kuma sudena gasgata shi, idan ya kasan ce mai tabbatar da hakan da kuma yaqini, to hakan bazai kasanceba face saida sanarwar Allah – maxaukakin sarki - akan hakan gareshi, baya daga cikin ilimomi na al'ada cewar xan Adam yasan cewar gaba xaya halittu bazasu iya kawo kwatan kwacin maganarsa ba face sai duniya tasan cewar wannan ya wuce tunanin bil Adama, sanin haka yazama wajibi kasancewarsa mu'ujiza.

Al-qur'ani mai girma mu'ujizace daga fuskoki masu yawa ta fuskar lafazi, da kuma ta fuskar tsari, da kuma ta fuskar Balaga wajen nunin lafazi akan ma'ana da fuskokin ma'anonin shi waxanda akai umarni dasu da

kuma ma'anonin sa waxanda aka bada labarin Allah – maxaukakin sarki - dasu da sunayen Sa da siffofin Sa da Mala'ikun Sa da sauransu. Daga cikin ma'anonin sa waxanda aka bada labarin dasu, gaibu mai zuwa, da kuma gaibun daya wuce, da kuma ta fuskar abinda aka bada labari dangane da makoma, da kuma fuskar da aka bayyana acikin sa na daga dalilai na yaqini.

ISMAR ANNABAWA

AL-ISMAH: Itace hanawa, ma'asumi kuma shine hananne kiyayayye litisami kuma shi ne riqo da wani abu.

Abin da ake nufi da Isma anan shine kiyayewar Allah ga Annabawansa dagayin zunubai da savuvvuka.

Malamin Msulunci Ibnu Taimyya – Allah ya jiqansa – yava yana mai hakaito savani tare da bayyana abin da yafi rinjaye a wan nan mas'alar: Su Annabawa - tsira da amincin Allah su tabbata agaresu - ma'asumai ne cikin abin da suke bada labari game da Allah - subhanahu wataala - da kuma cikin isar da saqonnin sa da haxuwar al'ummah, don haka ya zama wajibi ayi imani da duk abin da suka zo da shi.

Kamar yadda Allah - Madaukakin sarki - yace: {Kuce kunyi imani da Allah da abinda aka saukan mana da abinda aka saukan wa Annabi Ibrahim da Isma'il da Is'haq da Yaqub da jikoki da abunda aka ba Annabi Musa da Annabi Isa da abinda aka baiwa Annabawa daga Ubangijin su, bama banbanta wani daga cikin su, mu masu miqa wuya ne a gare shi * idan su kai imani da irin abinda kukai imani dashi haqiqa sun shiryu, idan kuma suka juya baya, kaxai suna ikin tavewa, da sannu Ubangiji zai isar ma, Shi mai ji ne kuma masani ne} (Al-

Baqara: 136-137) Kuma yace: {Saidai xa`a shine wanda ya bada gaskiya ga Allah a ranar qarshe da Mala'iku da littafi da Annabawa). (Al-Baqara: 177). Kuma yace: {Manzon Allah yā yi ĩmāni da abin da aka saukar zuwa gare shi daga Ubangijinsa, da mūminai. Kōwanensu yā yi ĩmāni da Allah, da mala'ikunSa, da littattafanSa, da manzanninSa. Bā mu rarrabēwa a tsakānin daya daga manzanninSa. Kuma (mūminai) suka ce: "Mun ji kuma mun yi dā'a; (Muna nēman) gāfararKa, yā Ubangijinmu, kuma zuwa a gare Ka makōma take }. (Al-Baqara: 285)

(Shaikhul Islam) yace kuma: Wannan Ismar tabbatacciya ce ga Annabawa kuma itace manufar Annabta da Manzantaka, lallai Annabi shine wanda yake bada labari game da Allah, amma kuma Manzo shine wanda Allah ya aikoshi kowane Manzo Annabine amma ba kowane Annabine Manzoba, amma ita Isma cikin abinda suke isarwa game da Allah tabbatacciyace kuskure bazai tabbata akan hakaba da ittifaqin musulmai, har zuwa inda yace: (Amma ita Isma cikin abin da bai shafi isar da Manzanci ba mutane sunyi jayayya akan haka, shin ya tabbata tahanyar hankaline ko kuma ta hanyar ji, amma masu jayayya dan gane da Isma, cikin manya manyan zunubai da qanana ko kuma sashin su, ko kuma shin ita Isma kaxai tana afkuwa ne wajan iqrari akantane ba a aikatataba, ko kuma bai waba ayi magana akan Isma sai wajan isar da saqo kawai, ko kuma shin Isma ta wajaba daga kafirci da zunubai kafin aike ko a'a?)

Maganar da mafi yawan malamai suka tafi akan ta itace tafi dacewa da guraben da aka ciro daga magabata cewa lallai tabbatar da Isma na daga cikin iqrari akan zunubi asake, da yin raddi akan wanda yake cewa ya halatta suyi iqrari akansu, kuma hujjojin masu faxa dangane da Isma

idan aka warware su za aga suna nuni akan wannan maganar ne, amma kuma hujjojin masu korewa basa nuni akan afkawar wani zunubi wanda Annabawa suka tabbatar dashi, domin masu faxa sukace dan gane da Isma sun bada hujja da cewa lallai koyi dasu kaxai shine abin sharaantawa cikin abinda suka tabbatar akanshi banda wanda aka hanasu suka koma daga gare shi, kamar yadda yake cewar lallai umarni da hani kaxai yana wajaba ai musu xa'a cikin abinda ba'a shafeshi ba, amma abinda aka shafe na daga umarni da hani bai halatta asanyashi cikin abinda akai umarni da shi ba ko kuma cikin abinda akai hani da shi maimakon yazama wajibi wajen binshi da kuma yima shi xa'a acikin sa ba.

Haka kuma abinda suka kafa hujja dashi cewar lallai zunubai suna kore kamala, ko kuma cewa su suna daga cikin wanda niima tagirmama agareshi mafimuni, ko kuma tana wajabar da canji, ko abinda yayi kama da hakan nadaga hujjojin hankali, wannan kaxai yana kasancewa tare da wanzuwa akan hakan, da kuma rashin komawa, inba hakabafa, to tuba ingan tacciya wanda Allah zaikarva yake kuma xaga ma'abocinta izuwa matsayi mafi girma daga abinda yake akai, kamar yanda sashin magabata sukace: Annabi Dauda – aminci ya tabbata agareshi - ya kasance bayan tuba yafi kafin tuba da kuskure, wani kuma yace: Badan da tuba tafi soyuwa agareshiba da ba'ajarabci mafi girman halitta akanshi ba, ya tabbata acikin ingantattun hadisai a hadisinsu: (Allah yafi bawan sa farin ciki idan ya tuba fiye da wani mutum daya sauka a wani masauki), har zuwa qarshen hadisinsu.

Har zuwa inda yace: Kuma ya zo cikin Alk-qur'ani da sunna ingantattu da littattafan da aka saukar kafin qur'ani

wanda yadace da wannan maganar wanda baza'a qididdigeshi ba, waxanda sukewa hakan raddi sunyi tawili da irin abinda Jahamiya da Qadariya da Dahariya sukayi wa tawili na daga nassoshin sunayen Allah da siffofin sa da kuma nassoshin Qaddara da nassoshin Alqiyama, na daga cikin jinsin tawilolin Qaramixah Baxiniyya waxanda akasansu alarura cewa ita vatacciyace, kuma kan babin canza magana daga bigiranta. Waxannan sune waxanda xayansu yakanyi nufin girmama Annabawa amma sai ya faxa cikin qaryatasu, yakan yi nufin imani dasu amma sai yafaxa cikin kafirci dasu.

Sannan kuma lallai ita Isma sananniyace da dalilin sharia dana hankali da kuma Ijma'in malamai itace Isma wajen isar da saqo basuyi amfani da ita ba yayin da suka kasance basa tabbatar da abinda ya wajaba Annabawa su isar dashi, kawai suna karantawane da lafazin da suka haramta ma'anarsa, ko kuma sunkasance acikinsa kamar ba uwa waxanda basusan rubutu da karatuba sai tatsuniyoyi.

Ma'asumantakar da suka kasance suna da'awar ta 'da ta kasance tabbatacciya da basu anfone ta ba, kuma basu da buqatar ta a awajen su ba, lallai ta ta'allaqa da waninsu, ba da abinda akai musu umarni da yin imani dashiba, balle xayansu yayi magana acikinta akan Annabawa bada wata hujja daga Allah ba, kuma yabar abinda ya wajaba agareshi na gaskata Annabawa da yimusu xa'a shine wanda dashi ake samun farinciki dakuma kishiyar sane ake samun tavewa Allah yace: {*Kaxai yana akanshi abinda aka xora masa, kuma kuma yana akanku abinda aka xora muku*} (An-Nur: 54)

Allah - maxaukakin sarki - bai ambaci komai a Al-qur'an ba game da wani Annabi daga cikin Annabawaba face sai ya haxa da tuba da istigfari, kamar faxin Annabi Adam da matarsa: {Suka ce: Ya Ubangijinmu! Mun zālunci kanmu. Kuma idan ba Ka gāfarta mana ba, kuma Ka yi mana rahama, haḳīka, Munā kasancēwa daga māsu hasāra}. (Al-A'araf: 23) da faxin Annabi Nuhu: {Ya ce: Yā Ubangijina! Lalle ne nī, inā nēman tsari gare Ka da in tambaye Ka abin da bā ni da wani ilmi a kansa. Idan ba Ka gāfarta mini ba, kuma Ka yi mini rahama, zan kasance daga māsu hasāra}. (Hud: 47) Da faxin Badaxayi- aminci ya tabbata agareshi--: {Yā Ubangijinmu! Ka yi gāfara gare ni, kuma ga mahaiḳāna, kuma da mūminai, a rānar da hisābi yake tsayāwa}. (Ibrahim: 41) Da kuma faxinsa: {Kuma wanda Yake inā kwaḳayin Ya gāfarta mini kurākuraina, a rānar sākamako}. (Ash-Shu'ara: 54) Kuma Musa yace: {Yā Ubangijinmu! Ka yi gāfara gare ni, kuma ga mahaiḳāna, kuma da mūminai, a rānar da hisābi yake tsayāwa}. (Al-A'araf: 155) Da kuma faxinsa: {Yace Ubangiji lallai na zalinci kaina ka ga farta mun}. (Al-Qasas: 16) Da kuma faxinsa: {Ya yin da ya farfaxo sai yace tsarki ya tabbata agaareka na tuba izuwa gareka kuma nine farkon mu munai}. (Al-A'araf: 143) da kuma faxinsa - maxaukakin sarki - game da Annabi Dauda: {Sai ya nemi gafarar Ubangijin sai ya faxi yana mai ruku'u ya koma zuwa ga Allah * sai muka ga farta masa hakan kuma lallai shi awajan mu yana da kusanci da kuma kyakkyawar makoma}. (Sad: 24-25) da kuma faxinsa - maxaukakin sarki - game da Annabi Sulaiman: {Ya ce: Ya Ubangijina! Ka gāfarta mini, kuma Ka bā ni mulki wanda bā ya kamāta da kōwa daga bāyāna. Lalle Kai, Kai ne Mai yawan kyauta}. (Sad: 35)

Amma Annabi Yusuf mai gaskiya, Allah bai ambaci wani zunubinsa ba, dan haka Allah bai ambaci wani abinda yayi daidai da ayi masa istigfariba, cewa ma yayi: (Kamar hakane dan mu kawar masa da mummuna da kuma alfasha, lallai shi yana daga cikin bayin mu ababen tsarkakewa). (Yusuf: 24)

Sai ya bada labarin cewa ya kaudar masa da mummuna da alfasha, wan nan yana nuna cewa mummuna bai futo daga gareshiba balle alfasha, amma faxinsa: {**Haqiqa ta himmantu dashi shima ya himmatu da ita kawai dan yaga hajar Ubangijinsa**}. (Yusuf: 24) Hammu: Sunan jinsine aqaqashin sa akwai nau'i biyu; kamar yanda Imam Ahmad yace: Himmatuwa biyu ne: Himma wadda take xarsuwa da kuma Himmatuwa ta nacewa. Haqiqa ya tabbata acikin Sahih daga Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -: (Lallai bawa idan ya himmantu da yin mummunan aiki baza a rubuta masa zunubiba idan kuma yabarshi bai aikataba za arubutamasa ladan kyakkyawa, idan kuma ya aikatashi sai arubutamasa mummuna guda xaya).

Idan ya barta ba tare daya barta dan Allah ba baza'a rubuta masa kyakyawan aiki ba, kuma baza'a rubuta masa mumunan aiki ba, Annabi Yusuf – aminci ya tabbata agareshi - ya himmantu himmatuwa, amma sai ya barshi saboda Allah, dan haka Allah ya juyar masa da mummuna abu da kuma alfasha, dan ya tsarkakeshi, hakan yakan kasance idan wanda yayi qoqarin yin zunubi ma'ana ya himmantu da aikata zunubi, sai tsarkin niya ya bujiromai dan ya juyar da zuciya daga yin zunubi, shi kuma Annabi yusuf – aminci ya tabbata agareshi – babu abinda ya bijiro daga gareshi sai kyakkyawa wanda za'a bashi lada akansa, Allah yace: {**Lalle ne wadanda suka yi takawa**

idan wani tãshin hankali daga Shaidan ya shãfe su, sai su tuna (Allah) sai gã su, sun zama masu basïra }. (Al-A'araf: 201)

Har zuwa inda yace: Da wannan ne jawabin shubhar wanda yake cewa ya bayyana cewar lallai Allah baya turo Annabi sai wanda yake ma'asumi tun kafin Annabta. Kamar yanda wasu daga cikin Rafida da wassun su suke cewa, haka nan wanda yace ba'a aiko Annabi sai wanda ya kasance Mumuni tun kafin Annabta, lallai waxannan sunyi wahamin cewa lallai zunubai suna kasancewa a rage, koda mai tuba ya tuba daga garesu, wannan shine tushen kuskurensu, duk wanda yayi zaton cewa lallai ma'abocin zunubi koda ya tuba cewar shi tauyayye ne, to shi mai galaxine galaxi babba; Domin cewa zargi da uquba wanda yake samun ma'abota zunubai, ba wani abu da yake samun ma'abota zunubai tun a asali, sai dai idan ya gabatar da tuba, ba wani abinda zai same shi, amma idan ya jinkirta tuba haqïqa abinda yake tsakanin zunubi da tuba na daga zargi da uquba gwargwadon abinda ya dace da halin sa.

Kuma Annabawa - tsira da amincin Allah su tabbata agaresu - sun kasance basa jinkirta tuba, kai suna gaggawa zuwa gareta, suna kuma yin rige-rige wajen yin ta, basu jinkirtawa kuma basa nacewa akan zunubi, bari ma su Ma'asumai ne akan hakan. Duk wanda ya jinkirta hakan na xan lokaci kaxan sai Allah Ya kankare masa abinda ya jarabce shi dashi kamar yadda yayi wa Zannun, abinda yafi shahara, lallai jefawarsa ta kasance bayan Annabta amma wanda yace lallai kafin Annabta ne baya buqatar wannan.

Wanda ya tuba daga kafirci da zunubai zai iya kasancewa mafifici daga wanda bai afka cikin zunubi da ka firci ba,

idan ya kasance shi yafi, to ai wanda yafi shi yafi cancanta da Annabta, fiye da wanda yake kafinsa wajen fifiko.

Haqıqa Allah ya bada labarin yan uwan Annabi yusuf dangane labarin zunubin su, kuma sune jikoki waxanda Allah ya bada labarin su.

Allah - Maxaukakin sarki - yace: {Sai Annabi lux yayi imani dashi kuma yace lallai ni mai yin hijirane zuwa ga Ubangijina}. (Al-Ankabut: 26)

Sai Annabi Luxu yayi imani da Annabi Ibrahim - aminci ya tabbata agareshi - sannan Allah ya turoshi izuwa ga mutanan Lux, haqıqa Allah - maxaukakin sarki - ya faxa cikin qissar Annabi Shu'aib: {Waxan da sukayi girman kai daga cikin mutanansa sukace wallahi ya kai Shu'aib sai mun fitar dakai daga garinmu dama duk waxanda sukayi imani tare da kai ko kuma kadawo addinimu, sai yace koda munkasance ba maso * Ai kuwa idan muka koma addinin ku bayan Allah ya tseratar damu tabbas mun qiqiri qarya mun jinginamsa, dan haka bai kasance zamu ko cikin saba saidai abinda Ubangijin mu yaga dama kuma ilimin Allah ya yalwaci dukkan komai ga Allah muka dogara ya Allah kayi buxi tsakanin mu da mutanan mu da gaskiya kai ne mafi alkairin masu buxi}. (Al-A'araf: 88-89)

Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {Kafurai sukacewa Manzannin su wallahi saimun fitar daku daga qasarmu ko kuma kudawo addinin mu}. (Ibrahim: 13)

Idan akasan cewa lallai abin lura shine cिकार qarshe (ba tawayar farkoba), wannan cिकार kuma tana samuwa ne kawai da tuba da istigfari, dolene kowane bawa ya rinqa tuba, kuma ita wajibine akan mutanan farko da na qarshe, kamar yada Allah - maxaukakin sarki - yace; {Dōmin

Allah Ya azabta munāfukai maza da munāfukai mātā, da mushirikai maza da mushirikai mātā, kuma Allah Yā karḓi tūba ga mūminai maza da mūminai mātā. Kuma Allah Yā kasance Mai gāfara, Mai jin kai}. (Al-Ahzab: 73)

Haqīqa Allah ya bamu labarin tuban Annabi Adam da Annabi Nuhu da waxan da sukazo abayan su har zuwa kan Annabi Muhammad cikamakin Manzanni - aminci ya tabbata a gare shi.

Kuma qarshen abinda aka saukar agareshi, ko daga qarshen abinda aka saukar agareshi faxinsa – maxaukakin sarki – {Idan Nasarar Allah tazo * kuma kaga Mutane suna ta shiga Addinin Allah jama'a jama'a * to kayi tasbishi da godiya ga Ubangijinka ka kuma nemi ga fararsa lallai shi mai yawan gafara ne}. (An-Nasr: 1-3).

Sannan ya ambaci nassoshi masu yawa wajen yin istig farin annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - sannan yace: Nassoshin Qur'ani da hadisi a wannan babin suna da yawa kuma a bayyane suke, haka kuma asaar na sahabbai game da hakan da tabi'ai, da malaman musulinci suna da yawa.

Saidai masu jayayya suna yiwa waxanan nassosin tawilin daga cikin jinsin tawilolin Jahamiyya da Baxinyya, kamar yanda wanda ya aikatashi a wannan babin ya aikata, tawilolin suna bayyana cewar wanda ya jujjuyasu cewa su vatattune, suna daga babin canja magana ba'a bigirenta ba, kamar tawilinsu da sukace: {Don Allah yagafarta maka zunubin ka wanda ya gabata dama na nan gaba}. (Al-Fath: 2) wanda yagabata shine zunubin Annabi Adam, wanda ya jinkirta kuma zunubin al'ummarsa, wannan vataccen abune abayya ne.

Yace kuma: Tarin malaman da sukace da halattaccin qananan laifuka agaresu suna cewa su ma asumaine na daga iqirari akansu, awannan lokacin basu suffantasu ba saida abinda yake kamala ne awajensu, domin ayyuka ana la'akari da qarshen sune, da kuma faxin masu savanin ra ayi cewa yana lazimta akanshi kasancewar Annabi baya tuba zuwa ga allah, manufar ta qare.

Za'a iya tattare wannan maudu'in cikin abin da zai zo:

(Ma'asumancin Annabawa - tsira da amincin Allah su tabbata agaresu - daga cikinsu akwai wanda aka haxu akanshi a farko da qarshe, daga cikinsu kuma akwai wanda akayi savani acikin sa a farko ba a qarshe ba, kuma bayani hakan:

- 1- Sun yi Ijimai akan maasumantakarsu cikin abinda suke bada labari game da Allah, da kuma cikin isar da saqonninsa, saboda wannan maasumantakar itace manufar Annabtaka da Manzanci yake faruwa dasu.
- 2- Sun yi Savani wajen Ma'asumantakar su dangane da savo, wani sashinsu yace dangane da ma'asumancin su kai tsaye basa laifuka manyansu da qananansu, saboda matsayin Annabta ya girmama daga afka musu da savawa Allah da gangan, kuma an mana umarni da muyi koyi da su, dan haka afkuwar savo baya halatta cikin ayyukansu, saboda umarnin da akayi wajen koyi dasu ya lazimci ayyukansu duka suzama xa'ane, sukayiwa ayoyi da hadisai waxanda suke tabbatar da wani abu daga haka tawili.

Kuma Jamhurin malamai sun tafi akan halaccin afkuwar qananan laifuka daga garesu, da dalilin abinda yazo a Al-qurani da labarai, saidai basa xorewa akan su sai su tuba daga garesu sudawo daga garesu, kamar yanda rarraba bayaninsa ya wuce, sai su zama ma'asumai daga nacewa akansu, sai yazama koyi dasu acikin tuba daga garesu.

**ADDININ ANNABAWA - TSIRA DA AMINCIN
ALLAH SU TABBATA AGARESU - GUDA XAYA NE**

Lallai Addinin Annabawa - tsira da amincin allah su tabbata agaresu - Addini xaya ne koda shari'o'insu sun banbanta, Allah – Maxaukakin sarki - yace: {*Ya sahar'anta muku, game da addini, abin da yayi wasiyya da shi ga Nuhu da abin da muka yi wahayi da shi zuwa gare ka, da abin da muka yi wasiyya da shi ga Ibrahim da Musa da Isa da ku tsaida addini kada ku rarraba acikinsa*}. (Ash-Shura: 13)

Kuma Allah – Maxaukakin sarki yace: {*Ya ku Manzanni kuci daga tsarkakan abubuwa ku kuma yi aiki nagari lallai ni mai cikakken sanine dangane da abinda kuke aikatawa, * kuma lallai wan nan al'ummar taku al ummace guda xaya, kuma nine Ubangijin ku to kuji tsorona*}. (Al-Mu'minun: 51-52)

Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya ce: (Lallai mu jama'ar Annabawa addininmu xaya ne, Annawabawa 'yan uwane 'yan uba).

Addinin Annabawa shine Addinin Musulinci wanda Allah bazai karvi wani Addinin ba sai shi, shine miqa wuya ga Allah da kaxaitashi da miqa wuya wajan yimasa xa'a dakuma tsarkaka daga shirka da ma'abotansu, Allah – Maxaukakin sarki - yace game da Annabi Nuhu: {*Kuma an umurce ni da in kasance farkon māsū mika wuya (ga umurnin Allah)*}. (An-Naml: 91) kuma ya faxa dangane da Annabi Ibrahim: {*Lokacin da Ubangiji sa ya ce da shi ka miqa wuya sai ya ce na miqa wuya ga Ubangijin Talikai*}. (Al-baqara: 131) kuma ya faxa dan gane da Annabi Musa: {*Kuma Mūsā ya ce: "Yā kū mutānena! Idan kun kasance kun yi ĩmāni da Allah, to, a gare Shi sai ku dōgara, idan kun kasance Musulmi*}. (Yunus: 84) kuma

yafaxa dangane da Annabi Isa: {Kuma a lōkacin da Na yi wahayi zuwa ga Hawāriyāwa cewa ku yi ĩmāni da Ni, kuma da ManzoNa. Suka ce: "Mun yi ĩmāni, kuma ka shaida da cewa lalle mu, māsū sallamāwa ne}. (Al-Ma'ida: 111).

Haqīqa Allah - maxaukakin sarki - yace cikin waxan da suka gabata daga cikin Annabawa kuma dangane da Attaura: {Da ita Annabawa suke hukunci waxan da suka miqa wuya ga waxan da suka shiryu}. (Al-Ma'ida: 44)

Allah - maxaukakin sarki - yace dan gane da Sarauniyar Saba'a: {Ya Ubangiji nazalinci kaina, kuma na miqa wuya tare da Sulaiman ga Allah Ubangijin talikai}. (An-Naml: 44)

Musulinci shi ne Addinin Annabawa baki xaya, shi ne miqa wuya ga Allah shi kaxai, duk wanda yamiqa masa wuya shida waninsa to ya zama mushriki, wanda kuma yaqi miqa wuya gareshi, ya zama mai girman kai, da mushrik da mai girman kai daga bautar Allah duk kafirai ne.

Miqa wuya ga Allah ya qunshi bautarsa shi kaxai, tayadda za a dinga yi masa xa'a akowane lokaci da yin aiki da abinda yabada umarni a wannan lokacin, idan anyi umarni afarkon musulinci da kallan Baitul Maqadis, sannan kuma aka qara bada umarnin komawa kallan Ka'aba, to kowanne daga waxannan aiyukan lokacin da aka bada umarnin yin shi yana xamfare da musulinci, Addini shine xa'a, duk ayyukan guda biyu bautawa Allane, kaxai wasu surorin aikin ne suke nau'i kalakala shine fuskantar mai salla, hakanan Manzannima Addinin su xaya ne, ko da shari'u da tsarin da fuska da ibada sun banbanta, hakan bazai hana Addinin ya zama xaya ba,

kamar yanda hakan bazai hana ba acikin shari'ar Manzo xaya ba, kamar yanda muka misalta na fuskantar Baitul Maqadis da farko sannan fuskantar Ka'aba akaro na biyu a cikin shari'ar Annabi Muhammad – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -.

Addinin Annabawa guda xaya ne koda shari'oinsu sun banbanta, haqiqa Allah yana iya sharanta wani abu awani lokaci dan wata hikima, sannan kuma yakan sharanta wani al amarin daban dan wata hikimar, yin aiki da shafaffan hukunci kafin shafeshi xa'ane ga Allah, bayan shafewa aiki da wanda ya shafe xin yana wajiba, duk wanda ya yi riqo da hukuncin da aka soke yabar wanda ya soke to ba akan Addinin musulinci yakeba, kuma baya bin ko wane xaya daga Annabawa, dan haka Yahudawa da Nasara suka kafirce; saboda sunyi riqo da shari ar da aka canza abar sokewa.

Allah - maxaukakin sarki - yana shar'antawa kowace al umma abinda ya dace da halinta da lokacinta, kuma ya xauki ragamar gyaranta, wanda ya qunshi maslahaohinta sai Allah ya shafe abinda yaga dama daga waxannan shari'o'i saboda qarewar ajalinta, har zuwa lokacin daya aiko Annabi Muhammad cikamakon Annabawa izuwa gaba xaya mutanen da suke ban qasa, kuma abisa xorewar zamani har izuwa ranar tashin qiyama, ya shar'anta masa shari'a wacce ta tattare dukkan komai kuma ta inganta ga kowane zamani da ko wane waje, ba canji ba shafewa, ba abin da ya ragewa waxanda suke ban qasa sai binsa da kuma imani dashi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -, Allah – Maxaukakin sarki - yace: {**Kace yaku mutane Ni Manzon Allah ne gareku baki xaya**}. (Al-A'araf: 158) Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {**Kuma Ba Mu aika ka ba sai kana mai bāyar da bushāra, kuma mai**

gargadi}. (Saba: 28) Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {*Kuma Ba Mu aika ka ba sai kana mai bāyar da bushāra, kuma mai gargadi*}. (Al-Anbiya: 107) Kuma Allah –Maxaukakin sarki - yace: {*Muhammadu bai kasance uban kōwa ba daga mazanku, kuma amma shī yā kasance Manzon Allah kuma cikon Annabāwa. Kuma Allah Ya kasance Masani ga kōme*}. (Al-Ahzab: 40).

Ayoyin da Allah – tsarki ya tabbatar masa - ya saukarwa Manzansa – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - acikinsu akwai magana ga dukkanin halitta Aljanu da mutane, akan savanin jinsinsu, bai ke vance larabawa da wani hukunci su kaxaiba, yama ta allaqa hukunce-hukuncen ne da sunan kafiri da mumin, da musulmi da munafiki, mai biyayya da fajiri, mai kyautatawa da azzalimi da makamancin hakan nadaga sunayen da aka ambata a Al-qur’ani da hadisi, acikin Al-qur’ani da hadisi ba’a ke vance larabawa da wani hukuncin shari’aba, kaxai an allaqa hukunce-hukunce da suffofi masu tasiri cikin abin da Allah yake so da wanda yake qi.

Saukar Al-qur’ani da yaran larabci kawai dan isar da saqone, saboda mutanansa yafara isarwa a farko, sannan da ta hanyarsune ya isarwa da sauran al’ummomi, Allah ya umarceshi da ya isarwa mutanensa a farko, sannan isarwa makusanci sannan makusanci, kamar yanda yayi umarni da yaqar makusanci sannan makusanci, wannan ba ke vancewa bane, kawai bin daki-dakine wajan isar da saqon.

Abin nufi lallai addinin Annabawa - tsira da amincin Allah su tabbata agaresu - guda xaya ne, shine tsarkake bauta ga Allah shi kaxai da kuma hana yin shirka da fasadi, koda kuwa shari ‘o’insu sun kasu nau’i nau’i gwargwadan yanayi da buqatu, har zuwa lokacin da aka

cike Annabtar da Annabi Muhammad – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - wanda saqonsa ya game halittu baki xaya, zai kuma zarce har zuwa qarshen duniya, baza'a canja ba, baza'a share wani hukunciba, ita ingantacciyace, kuma mai dacewa ga kowane zamani da waje, bawani Annabi bayan sa - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - har zuwa qarshen zamani, yana yin umarnine da abinda Manzannin da suka gabaceshi suke umarni dashi na daga imani da tsarkake bauta ga Allah shi kaxai da abinda ya shara'antashi na hukunce-hukunce, shi kuma yana mai gasgata 'yan uwansa Manzanin, sukuma 'yan uwansa Manzanni haqiqa sunyi bushara dashi, musamman ma mafi kusancin Manzanni gareshi a zamani, shine Annabi Isa xan Maryam - tsira da aminci sutabbata agareshi - yayin da yake cewa mutanasa: {*Ya ku 'ya'yan Isra'il lallai ni Manzone izuwa gareku mai gasgatawa ga abinda ke gabana na daga Attauira kuma mai bushara da wani Manzo da zaizo bayana sunanshi Ahmad*}. (As-Saf: 6)

Acikin littattafan da suka gabata nadaga bayanin siffofin wannan Manzan da kuma abubuwan da yakevanta dasu abinda shine mafi bayyana afile, ko da waxanda sukayi musunsa daga Yahuduwa da Nasara sunyi musunsa dan hassadsa da girman kai, kamar yanda Allah yace: {*Wadanda Muka ba su Littafi, suna saninsa kamar yadda suke sanin diyansu. Kuma lalle ne wani bangare daga gare su, hakika, suna boyewar gaskiya alhali kuwa su, suna sane*}. (Al-Baqara: 146)

Ya Allah kanuna mana gaskiya gaskiyaca kabamu ikom binta, ka kuma nuna mana qarya qaryace kabamu ikon nisantarta.

AMBATON ABUBUWAN DA MANZO MUHAMMAD –TSIRA DA AMINCIN ALLAH SU TABBATA AGARESHI YAKEVANTA DA SU A DUNQULE

Akwai kevantattun abubuwa ga Annabi Muhammad – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - waxan da a ya keventa dasu banda waninsa daga Annabawa, da kuma wasu abubuwan daya keventa dasu daga al'ummarsa. Abubuwan daya keventa dasu daga waninsa daga Annabawa suna da yawa daga cikinsu:-

- 1- Shine cikamakin Annabawa; Allah yace: {**Muhammadu bai kasance uban kōwa ba daga mazanku, kuma amma shī yā kasance Manzon Allah kuma cikon Annabāwa**}. (Al-Ahzab: 40) Annabi - tsira da amincin Allah su qara tabbata a gareshi - ya ce: (Ni ne cikamakin Annabawa babu wani Annabi baya na).
- 2- Matsayi abin godewa shine babban ceto kamar yanda Allah yace: {**Ana qaunar Ubangijinka ya tayar dakai a wani matsayi abin godewa**}. (Al-Isra: 79)

Kamar yanda yazo a hadisin ceto mai tsawo wanda akayi ittifaqin ingancin sa cewa: Lallai Allah zai tattara na farko da na qarshe a waje guda, sai sashin mutane sucewa wani sashi: Shin bakwa ganin halin da kuke ciki, ba kwa ganin inda kuka kai, bazaku duba wanda zai cecekuba zuwa Ubangijinku ba? sai sujewa Adamd sannan Nuhu, sannan Ibrahim, sannan Musa, sannan Isa, sannan Muhammad - tsira da amincin Allah sutabbata agaresu - baki xaya, dukkaninsu cewa sukeyi:

Kutafi wajan wanina, inbanda Annabi Muhammad - tsira da amincin Allah sutabbata agaresu - shi cewa zaice, nine da ita, sai ya fashi qasa yayi sujjada har sai an yi masa izinin ceto, da wannan ne fifikon shi akan dukkanin halitta zai bayyana, da kuma ke Vance shi da wannan matsayin.

- 3- Aiko shi ya game Mutane da Aljanu, Allah yace: {Kace ya ku mutane Ni Manzon Allah ne gareku baki xaya}. (Al-A'araf: 158) {Kuma Ba Mu aiko ka ba sai zuwa ga Mutane baki xaya}. (Saba: 28) {Albarka ta tabbata ga wanda Ya saukar da (Littāfi) mai rarrabēwa a kan bāwanSa, dōmin ya kasance mai gargadi ga halitta}. (Al-Furqan: 1) {Kuma Ba Mu aika ka ba sai kana mai tausayi ga talikai}. (Al-Anbiya: 107) {Kuma a lōkcin da Muka jūya waḍansu jama'a na aljamiu zuwa gare ka sunā saurāren Alkur'āni. To, alōkacin da suka halarce shi suka ce: "Ku yi shiru." Sa'an nan da aka kare, suka jūya zuwa ga jama'arsu sunā māsu gargadi}. (Al-Ahqaf: 29). Wannan shi ne abin da aka haxu akan sa.

Ayoyin da Allah ya saukarwa Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - acikin su akwai magana ga dukkan Aljanu da mutane, yayin da risalarsa ta kasance gamammiya ga Aljanu da mutane, koda ya kasance sababin saukar yana samammene ga larabawa, babu wani abu daga ayoyi da suka ke Vance da wani sababi mu'ayyani wanda aka saukar acikin sa da ittifaqin musulmai, ba wani musulmi dayace lallai ayoyin saki ko Zihari, ko Li'ani, ko haddin sata, da mayaqa, da

makaman tansu wanda ya keƙanta da wani mutum sananne, wanda ya kasance sababin saukar ayar. Abin nufi a nan shi ne lallai wasu ayoyin Al-qurani –koda sababbinsu ya kasance wansu al’marane da suka kasance acikin larabawane, to hukumcin ayoyin gamammene ya qunshi ayoyin da suka qunsa a lafazi da kuma ma’ana akowane nau ‘i ya kasance, shi kuma Muhammad – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - anturoshi zuwa ga mutane da Aljanu. Da’awar sa gamammiyace ga Aljanu da mutane duk da savanin jinsin su dan haka baza ayi zatan cewa ankeƙance larabawa da wani hukunci daga cikin hukunce-hukuncen ba tun asali, kaxai an rataya hukunce-hukunce da sunan wani musulmi da kafiri da mumini da munafiki da fajiri da mai kyautatawa da azzalimi da makamantansu, daga cikin sunayen da aka ambata acikin Al-qurani da hadisi, babu keƙance larabawa da wani hukunci daga hukunce-hukuncen shari’a a Al-qurani ko a hadisi, kaxai an rataya hukunce-hukuncen ne da suffofi masu tasiri cikin abinda Allah yake so da wanda bayaso, sai yayi umarni da yin abinda Allah yakeso yakuma yi kira izuwa gareshi daidai gwargwado, sannan yayi hani dayin abinda Allah yake qinsa, yakuma yanke maddarsa gwargwado, ba a keƙance larabawa da wani nau’I daga nau’ukan hukuncen shari’a ba yayin da Da’awarsa takasance ne ga duk mai rayuwa aban qasa, saidai Al-qur ani ya sauka da harshensu, kai da harshe Quraish, sabo da isar da saqo, domin cewa shi ya isarwa mutanensa a farko, sannan ta hanyarsu ya isarwa da sauran alu’mmomi, ya

umarceshi da isarwa mutanansa daga farko sannan makusanta da makusanta zuwa gareshi, kamar yanda aka umarceshi da yaqar makusanta sai makusanta.

kuma kamar yanda Manzo – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya kasance wanda aka aiko izuwa ga mutane, haka kuma abin turowane ga Aljanu, haqīqa Aljanu sun saurari karatun sa lokacin da yake karanta Al-qurani, sai suka juya izuwa mutanan su sun masu gargaxi, kamar yanda Allah ya bada labari, wannan shine abin da musulmi sukayi ittifaqi akan sa.

Haqīqa Allah ya ambata acikin Al-qur’ani daga maganar dayayyiwa Aljanu da mutane akan abinda yake bayyana wan nan asalin kamar faxinsa: {Yaku taron mutane da Aljanu shin Mannzanni daga cikin ku basu zo muku ba}. (Al-An'am: 130) kuma haqīqa Allah ya bamu labarin Al-Janu cewa sunce: {Kuma lalle ne mū, akwai sālaihāi a cikinmu, kuma akwai a cikinmu waƙānda ba haka bā mun kasance kungiyōyi dabam-dabam...}. (Al-Jin: 11)

Wato Mazhabobi daban-daban musulmai da kafirai, da Ahlissunnna da ‘yan bidi'ah kuma sukace: {Kuma suka ce cikinmu akwai Musulmai da kuma Azzalumi} (Al-Jin: 14).

Kuma Alqsixu shine azzalumi, ana kiransa da haka ne idan yayi zalunci, kuma Aqsaxa idan yayi adalci

Babban Malamin Musulunci Ibn Taimiyya yace: Ya wajaba akan mutum ya sani cewa Allah - mai girma da

xaukaka - ya aiko Manzansa Muhammada - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - izuwa dukkan nauyaya biyu mutum da Aljani, kuma ya wajabta musu imani da shi da abinda ya zo da shi da biyayya gare shi, kuma su halatta abinda Allah da Manzansa suka halatta, kuma su haramta abinda Allah da Mabzansa suka haramta, kuma su so abinda Allah da Manzansa sukasoshi, kuma su qi abida Allah da Manzansa suka qishi, kuma cewa dukkan wanda dalilin na aiken Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya tsaya akansa na daga mutane da Aljanu amma bai yi imani da shi ba, ya cancanci azabar Allah -maxaukakin sarki -, kamar yadda misalinsa daga kafirai waxanda aka aiko musu da Manzan suka cancanceshi, kuma wannan asali ne wanda aka haxu akansa tsakanin sahabbai da waxanda suka bi su da kyautayi da shugabannin musulmai da sauran vangarorin Ahalin sunna da jama'a da waxansunsu - Allah ya yarda da su - baki xaya.

- 4- Kuma daga cikin abubuwan da Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -ya kevanta da shi Al-qur'ani mai girma wanda mutum da Aljan suka miqa wuya sabo da Mu'ajizarsa, kuma masu qwaqwalen mutum da Aljan suka kasa daga futon na futo dashi, kuma ma'abota fasaha da balaga daga sauran Addinai sukayi furucin gajiyawa da kasa kawo mafi gajartar sura kwatankwacinsa, kuma haqiqararrabe bayanin wannan ya gabata.
- 5- Kuma yana daga Kususiyyarsa - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - hawa zuwa sammai maxaukakiya, zuwa magaryar tuqewa, izuwa matsayin da yaji a cikinsa qarar alqaluma har ya

kasance misalin zira'i biyu ko kuma abinda yafi kusanci da haka.

Amma Khususiyyar sa wacce aka kevanke shi da su banda al'ummarsa: Haqiqa Kurxubi ya faxa acikin tafsirinsa: Allah – maxaukakin sarki - ya kevanke Manzansa da wasu hukunce-hukunce na shari'a da wasu ma'anoni wanda wani baiyi tarayya dashi acikinsuba, acikin babin farilla da haramci da halacci, matsayi ne a bisa al'umma, da baiwa a gare shi , da martaba da aka kevanke shi da ita, sai aka faralanta masa wasu abubuwa waxanda ba a faralanta su akan waninsa ba, kuma aka haramta masa wasu abubuwa wanda ba a haramta akansu ba, kuma aka halatta masa wasu abubuwa waxanda ba a halatta musu ba, cikinsu akwai waxanda aka haxu akansu, da kuma akwai waxanda aka yi savani a cikinsu.

Sannan ya ambaci waxan nan Khususisiyyoyi, yana daga cikinsu: Tahajjudi da daddare, ana cewa: Lallai tsayuwar dare ta kasance wajibi ce a kansa har zuwa ya mutu, saboda faxinsa – maxaukakin sarki -: {*Ya wanda ya lulluwa ka tsayu domin yin sallah a cikin dare sai dai kaxan*}. (Al-Muzzamil: 1)

Abin da aka nassanta cewa shine wajibi ce a kansa, sannan aka shafe ta da faxin sa – maxaukakin sarki -: {*Kuma da dare, sai ka yi hira da shi (Al-qur'ani) akan qari gare ka*}. (Al-Isra: 79)

Yana daga cikinsu: Idan ya aikata wani aiki, sai a tabbatar da shi.

Yana daga cikinsu: Haramta cin zakka agareshi da kuma ahalinsa.

Yana daga cikinsu: Cewa shi an halatta masa xore a cikin Azimi.

Yana daga cikinsu: Cewa shi an halatta masa sama da mata huxu.

Yana daga cikinsu: Cewa shi an halatta masa yaqi a Makka.

Yana daga cikinsu: Cewa shi ba a gadonsa.

Yana daga cikinsu: Wanzuwar auratayyarsa bayan mutuwa, idan kuma ya saki matarsa, haramcinsa yana kanta ba za a aureta ba, da wasunsu na daga Kusiyyoyi na Annabci.

Bari mu yi magana akan abubuwa uku na daga manyaman Kususiyyun Annabinmu - tsira da amincin tabbata agareshi -, sune: Isira'i da Mi'iraji, da kuma gaba xayyan aikensa, da cikas Annabta dashi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -.

1- ISIRA'I DA MI'IRAJI:

Tsarki ya tabbatar masa kuma ya daukaka yace: {Tsarki ya tabbata ga wanda Ya yi tafiyar dare da bāwanSa da dare daga Masallaci mai alfarma zuwa ga Masallaci mafi nīsa wanda Muka sanya albarka a gefensa dōmin Mu nūna masa daga āyōyinMu. Lalle ne Shi shī ne Mai ji, Mai gani}. (Al-Isra: 1).

Al-Hafiz Ibn Kasir - Allah ya jiqansa - ya faha cikin tafsirin wannan ayar mai girma: Allah – Maxaukakin sarki - yana jinjinawa kansa, kuma yana girmama sha'aninsa; saboda ikonsa a bisa abin da babu wani xaya in ba shi ba da zai iya yinsa, to babu wani abin bautawa da gaskiya in ba shiba kuma babu wani Ubangijin in ba

shi ba, {Wanda ya yi tafiyar dare da Bawansa} Yana nufin: Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi -. {Dare}, ma'ana: cikin duhun dare, {Daga masallacin Harami}: Shi ne masallacin Makka, {Izuwa Masallaci mafi nisa}: Shi ne gida tsarkakakke wanda yake Iliya'u, mavuvvugar Annabawa daga Ibrahim Badaxayi - aminci ya tabbatar agareshi - saboda wannan ne aka tara masa su a can baki xayansu, sai ya yi musu limanci a matattarsu da gidajensu, sai yake nuni a bisa cewa shi ne Limami mafi girma, kuma shi ne shugaba abin gabatarwa -tsira da amincin Allah su tabbata agareshi da su - baki xaya, da faxinsa Maxaukakin sarki - : {Wanda muka yiwa gefansa albarka}, Ma'ana: Cikin shukoki da 'ya'yan marmari. {Domin mu nuna masa}, ma'ana: Muhammad. (Daga ayoyinmu), ma'ana: masu girma, kamar yadda Madaukakin sarki yace: {Lalle, tabbas, (Annabinku) ya ga waƙanda suka fi girma daga āyōyin Ubangijinsa}. (An-Najm: 18) {Lalle Shi, Shi ne Mai ji, Masani}, Ma'ana: Mai jin abin da bayinsa suke faha, muminsu da kafiransu magasgantansu da maqaryatansu, mai ganinsu ne sai ya ba kowan nansu abin da ya cancance shi a Duniya da Lahira.

MI'RAJI: Ma'aunin Mif'alu ne daga Al-Uruj, ma'ana: alal da ake hawa a cikinta, ma'ana: Ake hawa, shi kuma kamar matsayin tsani ne, sai dai ba wanda yasan yadda yake sai shi Allah, kuma hukuncinsa kamar hukuncin waninsa ne na daga abubuwan da suka faku, mun yi imani da shi ba za mu shagaltu da sanin yadda yake ba.

Abinda shugabannin hadisi suke kansa: Cewa Isira'i ya kasance an yi shi sau xaya a Makka bayan aike kuma kafin hijira da shekara xaya, kuma an ce: Shekara xaya da wata biyu, Ibn Abdulbarri ne ya ambace shi.

SIFFAR ISIRA'I DA MI'RAJI WANDA AKA SAMU DAGA NASSOSHI:

Imam Ibn Qayyim - Allah ya yi masa rahama - yace: Kuma batun gaskiya Annabi – tsira da minci Allah su tabbata agareshi - anyi Isra'i da shi a farke, ba a bacci ba, daga Makka zuwa Bait Al-Maqadis, yana kan hawan Buraka, yayin da ta tiqe dashi zuwa qofar masallaci sai ya xaure dabbar a qofar kuma ya shiga cikinsa, sai yayi sallah a al-qiblarsa raka'a biyu gaisuwar masallaci, sannan akazo da abin hawa, kuma shi yayi kama da tsani mai hawa da matattakala da ake hawansa, sai ya hau shi zuwa saman duniya, sannan zuwa sauran sammai bakwai xin, sai makusantan da suke kowace sama suka tare shi, kuma yayi sallama ga Annabawa, da suke cikin sammai dai dai da matsayinsu da darajojin su, har sai da ya wuce Annabi Musa wanda yai magana da Allah a sama ta shida, kuma Ibrahim a sama ta bakwai, sannan ya wuce masaukansu -tsira da amincin Allah su tabbata agaresu- da sauran Annabawan ma, har sai da yakai matsayin da yana jiyo motsin alqaluma, wato Al-qalamin Qaddara abinda zai wakana, kuma yaga Magaryar tuqewa, kuma wani al-amarin Allah mafi girma ya lulluve ta, na girman girmamawa na shimfixu na zinare, da kuma launuka daban daban, kuma Mala'iku sun zakkemata ta, kuma anan yaga Mala'ika Jibril a surarsa ta ainahi, yana da fukafukai xari shida, kuma yaga Rufruf kore ya rufe sasanni, kuma yaga Bait Al-Ma'amur, da kuma Annabi Ibrahim wanda ya gina Ka'aba yana mai jingine bayansa da ita, saboda ita ce Ka'abar sama, wacce Mala'iku dubu saba'in suke bauta acikinta sannan basa dawowa har zuwa ranar Alqiyama kuma yaga wuta da Al-janna, kuma aka wajabta masa sallah hamsin, sannan aka sauqaqe ta zuwa biyar, saboda sauqaqawa daga gare shi da kuma jin qan

bayinsa, kuma cikin wannan akwai kulawa mai girma da sha'anin sallah da kuma nuna girmanta, sannan ya sauko zuwa Baitil Maqdis, haka Annabawa suka sauko tare da shi yayi musu sallah da lokacin sallar yayi, zai yiwu ta kasance sallar Asuba ce ta wannan ranar, wasu sun raya cewa yayi musu sallah ne a sama, kuma abinda riwayoyi suka yawaita akansa shi ne yayi musu ne a Bait Al-maqdis, saidai cewa shi yakasance a farkon shigarsa, amma abinda ya bayyana shi ne lokacin dawowarsa ne zuwa gareshi, domin lokacin da ya wuce su a masaukansu, ya kasan ce yana tamabara Mala'ika Jibril game dasu xaya bayan xaya, shi kuma yana bada labari dasu, wannan shi ya dace, domin shi a lokacin ana neman sa ne a Babbar fada, ta sama don a farlanta masa da kuma al'ummarsa abin da Allah yaso, kuma yayin da aka gama abinda aka buqace shi sai ya yi taro da su acikinsa (Baitil Makdis), shi da 'yan uwansa Annabawa, don ya nuna musu matsayinsa da falalarsa ta hanyar jansu a limanci, wannan ta hanyar da mala'ika Jibril yayi masa nuni da yin hakan, sannan ya futo daga Baitil Maqdis, ya kuma hau Buraqa, ya dawo Makkah gari yayi Sha, Kuma Allah – maxaukakin sarki - shi ne mafi sani.

SHIN ISIRA'I YA KASANCE NE DA JIKINSA DA RUHINSA - AMINCI YA TABBATA A GARE SHI - KO KUMA DA RUHINSA NE KAXAI?

Mutane sun yi savani: shin Isira'i ya kasance da jikinsa da ruhinsa ne - amincin Allah su tabbata a gare shi - ko kuwa da ruhinsa ne kaxai? Akwai maganganu guda biyu:

Da yawa daga malamai su tafi akan cewa shi ya yi Isira'i ne da jikinsa da ruhinsa a farke ba a bacci ba, dalili kuwa abisa haka faxinsa – Maxaukakin sarki -: {Tsarki ya tabbata ga wanda ya yi Isira'i da Bawansa da daddare

daga masallaci mai alfarma zuwa masallaci mafi nisa wanda muka yiwa gefensa albarka}. (Al-Isra: 1) Tasbihi yana kasancewa ne yayin faruwar abubuwa masu girma, ko da kuwa yakasance a barci ne, da babu wani abu mai girma a cikinsa, kuma ba zai zama abinda za'a ji wani girmansaba, da kuma kafirain Quraishawa basuyi gaggawa zuwa qayatshi ba, da kuma jama'ar da suka musulunta basu yi ridda ba, kuma dai, cewa bawa yana zama mutum ne idan ya haxar da ruhi da jiki, kuma haqiqa – Maxaukakin sarki - yace: {**Ya yi tafiyar dare da Bawansa da dare**}, Sannan - Maxaukakin sarki - yace: {**Kuma ba mu sanya abin da ka gani wanda muka nuna maka ba, face domin fitina ga mutane**}. (Al-Isra: 60)

Ibn Abbas yace: Ita gani ne na ido da aka nunawa Manzan Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gareshi -. Bukhari ne ya ruwaito shi

Sannan - Maxaukakin sarki - yace: {**Ganinsa bai karkata ba, kuma bai ketare haddi ba**}. (An-Jim: 17)

Kuma shi gani ala ce ta jiki banda ruhi, kuma cewa shi an xauke shi akan Buraqa, ita wata dabba ce fara tana da haske kuma tana sheqi, kuma kaxai wannan yana kasancewa ne ga jiki banda ruhi, domin cewa ita motsinta ba ya buqatuwa izuwa wani abin hawa da za ta hau kansa.

Wasu kuma suka ce: An yi isira'i da Manzan Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ne da ruhinsa ba da jikinsa ba, Xan Ishak ya ciro wannan maganar ne daga A'isha da Mu'awiya - Allah ya qara yarda da su - kuma an ciro hakan daga Hasanul Basari makamantansa, kuma ba ana nufi da wan nan faxin da cewa Isira'i ya kasance a barci ba ne, kaxai cewa ruhina kanta aka yi Isira'i da ita,sai

ta rabu da jiki, sannan ta dawo zuwa gare shi... wannan yana daga cikin Kususiyarsa, domin cewa waninsa ba zai samu zatin ruhinsa ya yi hawa cikakke sama ba sai dai bayan mutuwa.

Abin nufi da mafarki: Cewa abinda mai mafarki yake gani yakan iya kasancewa misalai ne waxanda ake buga su ga abinda aka sani a surori ababen gani da tavawa, sai ya ga kamar cewa shi an hau da shi sama an tafi da shi zuwa Makka, kuma ruhinsa ba a hau da shi ba kuma bai tafi ba, kuma kaxai Mala'ikan mafarki ne ya buga masa misali, kuma banbanci tsakanin al'amuran biyu bayyananne ne.

Kuma wanda ya kafa dalili da cewa: Lallai Isra'i ya kasance ne da ruhinsa ba da jikinsa ba, da abinda ya zo a cikin riwayar Shuraik xan Abi Namr, daga Anas: sannan na farka, sai gani a cikin xakin.

Haqiqa anyi amsa gare shi da amsoshi biyu:

NA FARKO: Lallai cewa wannan abin kixanyawa ne daga cakuxexeniyar Shuraik. Haqiqa Malaman hadisi sun kuskurantar da Shuraik cikin wasu lafazai daga hadisin Isra'i.

NA BIYU: Lallai cewa farkawa yana iya xaugar ciruwa daga hali zuwa wani halin.

Ibn Kasir yace: Kuma wannan xaugar ita tafi kyau daga cakuxexeniyar. Allah ne mafi sani.

Har zuwa in da yace: Kuma mu ba ma inkarin afkuwar bacci kafin Isra'in irin abin da ya afku bayan haka, sai dai cewa shi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya kasance ba ya ganin wani mafarki face ya zo masa kamar fitowar alfijir, kuma haqiqa misalin hakan ya gabata

cikin hadisin fara wahayi cewa shi yaga kwatankwacin abin da ya afku a gare shi a farke a cikin mafarki kafinsa domin hakan ya kasance daga babin irhasi da tabbatarwa da xebe kewa...Kuma Allah ne mafi sani.

SHIN MI'IRAJI YA MAIMAITU?

Mahaddaci hadisai Ibn Kasir yafaxa bayan ya koro hadisai waxanda suka zo a cikin wannan maudu'in:

Kuma idan an sami tsayuwa a bisa matattarin wannan hadisan ingantattunta da kyawawanta da raunananta, sai aka sami qunshin abinda aka haxu akansa na daga Isra'in Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - daga Makka zuwa Baitil Maqdisi kuma cewa shi sau xaya ne, duk da dai bayanan maruwaita ya sava cikin bada shi, ko kuma sashinsu sunyi qari a cikinsa ko an yi ragi daga cikinsa, domin cewa kuskure ja'izi ne a bisa waxanda ba Annabawa ba - Amincin ya tabbata a gare su -.

Kuma wanda ya sanya kowace riwaya da ta savawa wata sau xaya abisa kaxaitakarta daga cikin mutane, sai ya tabbatar da Isira'ai daban daban, to haqiqa ya nisanta ya zo da baƙon al'amari kuma ya gudu izuwa guri da ba maguda ba, kuma ba zai sami wani abin nema ba.

Kuma haqiqa wasu sashin Majirkinta sun bayyana da cewa shi - aminci ya tabbata agareshi - an yi Isira'i da shi sau xaya daga Makka izuwa Baitil maqdisi kaxai, wani lokacin kuma daga Makka izuwa sama, wani lokacin daga Baitil maqdisi izuwa sama, sai yayi farin ciki da wannan mashigar, kuma cewa shi haqiqa ya yi nasara da wani abu da zai tsantsance shi daga waxannan rikice-rikicen, kuma wannan manisancine sosai, kuma ba a sami wanda ya ciro

wannan ba ga wani daga cikin magabata, kuma da wannan ya maimaitu, da Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya ba da labari da shi ga al'umarsa, da kuma mutane sun ciro shi abisa qididdiguwa da maimaituwar.

Kuma wasu sashin Sufaye sun riya cewa Mi'iraji gare shi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - sau talatin! Wasu sashin suka ce: Sau talatin da huxu!! Xaya daga cikinsu da jikinsa mai alfarma sauran kuma da ruhinsa!! Kuma an ce: Isira'i ya kasance sau biyu, xaya a fili xayan kuwa a barci!! Masu wannan maganar kamar su sun nufi haxawa tsakanin Hadisin Shuraik da faxinsa sannan na farka da sauran riwayoyin!! Hakanan kuma akwai daga cikinsu wanda suka ce: Ya kasance ne sau biyu, xaya kafin wahayi da kuma xayan a bayansa!! Daga cikinsu kuma akwai wanda yace: Sau uku ne, xaya kafin wahayi sau biyu kuma bayansa!! Duk lokacin da lafazi ya rikita a gare su sai su qara xaya domin haxawa.

Ibn Al-Qayyim yace: Mamaki ga waxannan da suke riya cewa shi ya kasance ya maimaitu, ta yaya ya tsago a gare su cewa su zaci cewa shi a kowane marra ana faralantawa akansu salloli hamsin, sannan yana zuwa da komowa tsakanin Ubangijinsa da tsakanin Annabi Musa har sai da ta zama biyar, sai yace: Na zartar da farillata kuma na sauqaa a bisa bayina... sannan ya maida ita cikin marra ta biyu hamsin, sannan ya sauketa izuwa biyar...!!

Kuma Ibn Kasir yace: Sashin maruwaita sun kasance suna shafe wani sashen labari saboda an san shi, ko kuma ya mance shi, ko kuma ya ambaci abinda yafi shi muhimmanci a gurinsa, ko kuma a wani lokacin ya buxe shi sai ya koro shi baki xaya, wani lokacin kuwa ya shafe shi ga wanda yake magana da shi da abinda yafi amfani a

gurinsa... wanda kuma ya sanya riwayar Isira'i a xayantakarta kamar yadda ya gabata ga sashinsu, to haqiqa ya yi nisa qwarai, kuma hakan cewa dukkan siyaqun maganar a cikinsu akwai Sallama ga Annabawa, kuma a cikin kowanne daga cikinsu yana ganar da shi su, kuma a kowannensu akwai ana faralantawa a kansa salloli, to ta yaya zai yiwu a ambaci maimaituwar hakan?! Wannan yana cikin abinda yayi nisa sosai kuma abinda ba zai yiwu ba. Allah ne mafi sani.

GAMEWAR AIKEN MUHAMMAD - TSIRA DA AMINCIN ALLAH SU TABBATA AGARESHI - DA KUMA RADDI GA WAXANDA SUKA MUSA SHI:

Wasu jama'a daga Yahudawa da Nasara da kuma waxanda suke kwaikwayensu suna cewa: Lallai Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - abin aikowa ne izuwa larabawa banda ma'abota littafi! Suna rikitarwa da faxinsu: In Addininsa yakasance gaskiya ne, to Addininmu ma gaskiya ne, kuma hanyoyi izuwa ga Allah – Maxaukakin sarki - ababan nau'antawa ne! Kuma suna kamanta hakan da mazhabobin shugabanni, domin cewa shi duk da kasancewar xayan mazhabobin shi ne mai rinjaye, to sauran ma'abota mazhabobin su ba kafirai ba ne.

Kuma wannan faxin vatane a sarari, domin cewa su ya yin da suka gasgata da aikensa, ya lazimce su gasgata shi cikin dukkan abin da ya bada labari da shi, kuma haqiqqa - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya ce: Lallai cewa shi Manzo ne izuwa mutane baki xaya, kuma Manzo ba ya qarya, sai gasgata shi ya lazimta tabbas.

Kuma haqiqqa ya aika Manzanninsa kuma ya tura da wasiqunsa vangarorin qasa zuwa Kisra da Qaisar da Najashi da Muqauqis da sauran Sarakunan geffa yana kira zuwa musulunci.

Sannan yaqinsa ga ma'abota littafi da kame iyalansu da kuma halatta jinnansu da buga musu jiziya al'amari ne abin sani da tawaturi da larura, domin cewa shi ya kirayi mushirikai izuwa imani da shi, kuma ya kirayi ma'abota littafi izuwa imani da shi, kuma ya yi jihadi ga Ma'abota littafi kamar yadda ya yi jihadi da mushirikai, ya yi jihadi da Bani Qainuqa'a da Bani Al-Nazir da Bani Quraiza da

ahalin Khaibar - kuma dukkansu Yahudawa ne- kuma ya kame iyalansu da matayensu, kuma ya ganimance dukiyoyinsu, kuma ya yaqi Nasara shekarar Tabuka da kansa da kuma mayaqansa, har sai da aka kashe a cikin yaqarsu Zaid xan Harisat bararransa da Ja'afar da wasunsu daga ahalinsa, kuma ya buga jiziya akan Nasaran Najran.

Haka kuma da halifofinsa shiryayyu a bayansa sun yaqi ma'abota littafi, kuma suka yaqi waxanda suka yaqe su, kuma suka sanya jiziya a bisa waxanda suka bada ita daga cikinsu daga hannu alhali suna qasqantattu.

Kuma wannan Qur'anin wanda kowa ya san cewa shi littafi ne wanda ya zo da shi a cike yake da kira ga ma'abota littafi zuwa su bi shi da kuma kafirtar wanda bai bi shi ba daga gare su da tsine masa kamar yadda ya zo da kafirtar wanda bai bi shi ba daga Mushirikai da kuma zarginsa: Sai Allah – Maxaukakin sarki - yace: {**Ya ku waxanda aka basu littafi ku yi imani da abinda muka saukar yana mai gasgatawa ga abinda yake tare da ku**}. (An-Nisa: 47) Da kuma cikin Qur'ani daga faxinsa: {**Ya ma'abota littafi, Ya 'ya'yan Isra'ilu**}, Abinda ba zai qididdigu ba sai da wahala. Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {**Wadanda suka kafirta daga mutanen Littafi, da mushirikai, ba su kasance masu gushewa daga gaskiya ba har hujja ta je musu**}. (Al-Bayyina: 1) Zuwa faxin sa: {**Mafifitan halitta**} (Al-Bayyina: 7) Kuma misalan wan nan yana da yawa qwarai da gaske a cikin Qur'ani.

Allah -maxaukakin sarki- ya ce: {**Ka ce: ya ku mutane lallai ni Manzan Allah ne zuwa gare ku baki xaya wanda mulkin sammai da qasa yake gare shi**}. (Al-A'araf: 7)

Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {Kuma Ba Mu aika ka ba sai kana mai bāyar da bushāra, kuma mai gargadi}. (Saba: 28)

Kuma ya yawaita faxinsa - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -: (An fifitani akan Annabawa da abubuwa biyar), Ya ambata daga cikinsu cewa shi: (Annabi ya kasance ana aiko shi zuwa ga mutanensa a keve ni kuma an aiko ni zuwa mutane baki xaya).

Bari dai an sami tawaturi daga gare shi - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - zuwa Aljanu da mutane.

To idan aka sani da larura da ciratuwa na tawaturi wanda ya yi tawaturi kamar yadda bayyanar kiransa ya yi tawaturi cewa shi ya kira ma'abota littafi izuwa imani dashi, kuma cewa shi yayi hukunci da kafirta wanda bai yi imani daga cikinsu ba, kuma cewa shi yayi umarni da yaqarsu har sai sun musulunta ko su bayar da jiziya a hannu alhali suna maqasqanta, kuma cewa shi ya yaqe su da kansa da kuma rundunar da ya tura, kuma cewa shi ya buga musu jiziya, kuma ya kashe mayaqaansu kuma ya kame iyalansu ya ganimance dukiyarsu, sai ya tsare Bani Qainuqa'a sannan ya komar da su Azri'at, kuma ya tsare Bani Al- Nadir sannan ya komar da su izuwa Khaibara, kuma acikin haka Allah ya saukar da suratul Al-Hashr, sannan ya tsare Bani Quraizat ya yin da suka warware alqawari kuma ya yaqi mazajensu ya kame matayensu kuma ya karve dukiyoyinsu, kuma haqiqqa Allah – Maxaukakin sarki - ya ambaci haka a cikin suratul Al-Ahzab...kuma ya yaqi ahalin Khaibar har sai da ya buxe ta, kuma ya kashe wanda ya kashe daga mazajensu, kuma ya kama wanda ya kama daga matayensu, kuma ya raba qasarsu ga mumainai, kuma Allah – Maxaukakin sarki - ya ambace shi cikin suratul Al-Fath, kuma ya buga

jiziya akan Nasara, kuma akansu Allah ya saukar da suratul Ali Imrana, kuma ya yaqi Nasara shekarar Tabuka, kuma akansu ne Allah ya saukar da suratu Bara;a, kuma acikin gaba xayan surorin Madina misalin Al-Baqara, da Ali Imrana, da Nisa'I, da Ma'idat da wasunsu na daga surorin Madinat na daga kiran ma'abota littafi da tattaunawa da su wanda yanayi ba zai bamu dama bayyana su ba.

Sannan Halifofinsa daga bayansa Abubakar, da Umar, da waxanda suke tare da su na daga Muhajirai da Ansarawa waxanda an san cewa su sun kasance mafiya binsa ga mutane kuma mafiya yi masa xa'a ga al-amarinsa kuma mafiya kiyayewarsu da alkawarinsa, kuma haqiqa sun yaqi Rumawa kamar yadda suka yaqi Farisawa, kuma suka yaqi ma'abota littafi kamar yadda suka yaqi Majusawa, sai suka yaqi wanda ya yaqe su, kuma suka buga jiziya ga wanda ya bada ita daga gare su a hannu suna maqasqanta.

Yana daga hadisai ingattattu daga gare shi faxinsa - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -: (Kuma na rantse da wanda raina yake hannunsa, babu wanda zai ji daga garen daga wan nan al'umma Bayahude ne ko Banasare ne, sannan bai yi imani da ni ba, face sai ya shiga wuta).

Sa'idu xan Jubair ya ce: Magasgacin haka yana cikin littafin Allah – Maxaukakin sarki -: {[Kuma wanda ya kafirta da shi daga jama'a to wuta ita ce makomarsu](#)}. (Hud: 7). Kuma ma'anar hadisin mutawaturo ne a kansa abin sani ne da larura, to idan lamarin ya kasance haka, ya lazimci cewa shi Manzo ne - tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi - zuwa ga kowane vangare...

Domin cewa shi yana tabbata cewa shi Manzon Allah ne izuwa ma'abota littafi da waxansunsu, kuma Manzon Allah ba ya qarya, kuma ba ya yaqar mutane bisa radin kansa ba tare da umarnin Allah ba, kuma ba zai halatta jinnansu da dukiyoyinsu ba tare da izinin Allah ba, to wanda ya ce: Lallai Allah ya umarce shi da hakan, kuma Allah bai kasance ya umarce shi ba, ya kasance maqaryaci mai kire azzalumi: {**Kuma babu mafi Zalunci kamar wanda ya qirqiri qarya ga Allah ko ya ce anyi masa wahayi Alhalin ba'a yi masa wahayin komai ba**}. (Al-An'am: 7) Kuma ya kasance tare da kasancewarsa azzalumi mai qirqiren qarya daga cikin mafi girman masu nufin xaukaka a kan qasa da varna, kuma ya kasance mafi sharri daga Jabberan sarakuna azzalumai, domin cewa Jabberan sarakuna suna yaqar mutane a bisa xa'arsu, kuma ba sa cewa: Lallai mu Manzannin Allah ne izuwa gare ku, kuma wanda ya yi mana xa'a, zai shiga Aljanna, wanda kuma ya sava mana, zai shiga wuta, kai ko Fir'auna da makamantansa ba sa shiga cikin kwatankwacin wannan, babu wanda zai shiga cikin wan nan face Annabi mai gaskiya, ko mai qaryar Annabci, kamar Musailamat da Aswad da makamantansu.

To idan aka san cewa shi Annabi ne, ya lazimci cewa dukkan abinda ya bada labari da shi daga Allah gaskiya ne, kuma idan ya kasance Ma'aikin Allah ne, ya wajaba a yi masa xa'a cikin dukkan abinda yake umarni da shi, kamar yadda Madaukakin sarki ya ce: {**Kuma ba mu aiko da wani Manzo ba face don a yi masa xa'a da izinin Allah**}. (An-Nisa: 64), Kuma idan ya bada labari cewa shi Manzan Allah ne izuwa ma'abota littafi kuma cewa shi ya wajaba a kansu yi masa xa'a, idan hakan ya kasance gaskiya ne.

Kuma wanda ya tabbatar da cewa shi Manzon Allah ne sannan ya musa cewa shi abin aikowa ne ga Ma'abota littafi, shi yana matsayin wanda yake cewa: Lallai Musa yakasance Manzo, kuma bai kasance ya wajaba cewa ya shiga qasar Sham ba, kuma ba zai fitar da Bani Isra'ila daga Misra ba, domin cewa Allah bai umarce shi da hakan ba, kuma cewa shi bai umarce shi da Asabar ba, kuma bai saukar masa da Attaura ba, kuma bai yi magana da shi akan Dutsen Xur ba. da kuma wanda yake cewa: Lallai Isa ya kasance Manzon Allah, kuma ba a aiko shi izuwa Bani Isra'ila ba, kuma bai wajaba akan Bani Isra'ila su yi masa da'a ba, kuma cewa shi ya zalunci Yahudawa... da misalin haka na daga zantuka waxanda sune mafi kafircin maganganu... saboda wan nan Maxaukakin sarki ya ce: {Lalle ne, wafanda uke kafirta da Allah da ManzonSa kuma suna nufin su rarrabe a tsakanin Allah da manzanninSa, kuma suna cewa: "Muna imani da sashe, kuma muna kafirta da sashe." Kuma suna nufin su riƙi hanya a tsakanin hakan}. (An-Nisa: 150-151).

CIKE MANZANCI DA AIKO MUHAMMAD - TSIRA DA AMINCIN ALLAH SU QARA TABBATA A GARE SHI -:

Haqīqa Allah - tsarki ya tabbatar masa ya xaukaka - ya cika Annabta da Annabcin Muhammad - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -:

Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {**Muhammadu bai kasance uban kōwa ba daga mazanku, kuma amma shī yā kasance Manzōn Allah kuma cikon Annabāwa. Kuma Allah Ya kasance Masani ga kōme**}. (Al-Ahzab: 40)

Annabi - tsira da Amincin Allah su tabbata agareshi - Ya ce: (Ni ne cikamakin Annabawa babu wani Annabi baya na).

Kuma hakan ya lazimci cikamakin Manzanni, domin cikas gamamme yana lazimta cikas kevantacce.

Abin nufi da Annabta da Annabcinsa - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -: Cewa shi babu wata Annabta da za a fara kuma ba za a shara'anta wata shari'a ba bayan Annabcinsa da shari'arsa.

Amma sakkowar da Annabi Isa zai yi a qarshen zamani baya kore akan, saboda shi Annabi Isa – aminci ya tabbata agareshi - idan ya sakko kaxai zai iya ibadane da shari'ar Annabinmu Saboda ita an shafeta, bazai bautawa Allah ba saida shari'ar Manzōn Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - a tushe da rassa sai ya zama Khalifa ga Annabin mu – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -, kuma mai yin hukunci daga masu hukuncin tafarkinsa a tsakanin al'ummarsa.

Wannan Annabi cikamakin Annabawa - tsira da aminci su tabbata agaresu - baki xaya, haqiqa an aiko shi da mafificin littafi da shari'ar da tafi kowacce shari'a cika. da kuma mafifiyar hanya da kuma mafi cikar addini. Ya zo da cikkakiyar shari'a da buqatuwar hallitu a kowane zamani da kowane waje har izuwa ranar tashin qiyama. Da shi ya rufe aiko Manzanni, babu wani Annabi bayan sa.

Ya zo acikin Bukhari da Muslim da wanin sa, daga hadisin Jabir - Allah ya qara masa yarda - daga Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -: (Misalina da Annabawa da suka zo a gaba na, kamar wani ne da ya gina gida, ya kammalashi ya kuma kyauatashi sai ya bar wani waje guda xaya bai sa bulo, mutane suka dinga shiga cikin gidan, ginin gidan yana burgesu sai suke cewa “Da badan wajen da ba'a sa bulo ba) Muslim ya qara da cewa: (Sai nazamo cikamakin Annabawa).

Ya tabbata kuma Bukhari da Muslim da Hadisin Abu Huraira daga Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - da ma anarsa, kuma acikinsa: (Amma aciki akwai mutane suka dinga zagaye gidan suna cewa shin bazaka sanya bulon ba, to nine wan nan bulon, nine cika makin Annabawa).

Kuma Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yace: (Bani Isra'ila sun kasance Annabawane suke shugabantarsu aduk sanda Annabi ya mutu wani Annabine ne yake maye gurbinsa'amma ba wani Annabi bayana, kuma wasu khalifofi zasu kasance a bayana). Bukhari ne ya rawaito shi.

Daga Jabir xan Samurata yace: (Naga wani hatimi a bayan Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - kamar qwan tantabara). Muslim ne ya ruwaitoshi.

Alhafiz yace a cikin littafin ALFATHI: Qurxubi yace: Hadisai tabbatattu sun haxu akan cewa lallai hatimin Annabta yakasance wani abune a bayyane a kafaxar Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ta hagu, girmansa idan yaqaranta, gwargwadan qwan tantabarane, idan kuma yayi girma gwargwadan dunqulen hannune.

Malamai sunce: Sirrin dake cikin haka kasantuwar zuciya a wannan vanagaren take.

Suhaili yace: Ansanya hatimin ne a kafaxarsa – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - saboda ma’asumi ne daga wasiwasin Shaixan, kasancewar shaixan ta wannan wajen yake shiga jikin mutum.

Alhafiz Ibn kasir yace: Na daga cikin rahmar Allah ga bayi turo Annabi Muhammad – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - zuwa gare su, sannan kuma daga cikin xaukakar shi akansu kasancewar shine cikamakin Annabawa da Manzanni da kuma cikas miqaqqen addininsu gareshi, haqika Allah – ya girmama ya xaukaka - ya bada labari acikin littafinsa, alhali Manzonsa – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - acikin hadisai mutawattirai daga gare shi cewa ba wani Annabi a bayansa, dan susan cewa duk wanda yayi da’awar wannan matsayi a bayansa to shi maqaryacine kuma gwanine wajen iya qiqiqiro qarya, kai barima shi dujalne vatacce kuma mai vatarwa ko yanayin rufa ido ko kuma yazo da nau’o’in sihiri da xalasmai da tsafe- tsafe.

Dukannin su korarrune kuma vatane a wurin masu hankali kamar yadda Allah ya gudanar a hannun Aswad Al'ansi agarin Yaman da Musailamatul Kazzab a garin Yamama, na daga vatattun halaye da maganganu masu sanyi, abinda duk mai hankali da fahimta da basira sukasan cewa su maqaryata ne masu vatar da mutane, Allah ya tsine musu Albarka.

Dama duk wanda yayi da'awar hakan har zuwa ranar Alqiyama har acikesu Masihul Dujal, kuma kowane xaya daga cikin waxannan maqaryatan a lokacin sa Allah yakan qagi abinda malamai da mumintai zasu kafa hujja dashi wajen qaryata wanda yazo dasu, wannan na daga cikin cikas tausasawar Allah ga bayinsa, cewa su da larurar abinda ke faruwa (Wato maqaryatan) basa horo da aikin alheri, kuma basa hani daga abin qi saidai ha hanyar kariya, ko kuma da abinda acikinsa da manufa zuwa waninsa, kuma su kasance a qololuwar qarya da fajirci a maganganunsu da ayyukansu, kama yanda Allah - maxaukakin sarki - yace: {*Shin in baku labarin waxanda shaixanu suka sauka akan shi, to suna sauka ne akan gwanin iya qirqiro qarya, kuma mai yawan savo*}. (Ash-Shu'ra: 221-222)

Hakan kuwa savanin halin Annabawa – aminci ya tabbata agatresu - saboda su maqura ne wajen gaskiya da kuma shiriya, da tsayuwa akan addini da adalci acikin abubuwan da suke faxarsa, da kuma abinda abinda suke umarni dashi da abinda suke hani dashi, daga abinda za'a qarfafe su dashi ta hanyan nuna mu'ujizozin da suka savawa al'adur rayuwar yau da kullum, da kuma kafa bayyananun dalilai, da tabbatar da manyan hujjoji - amincin Allah ya tabbata agaresu- akoda yausha, ya kuma tabbata agare su muddin akwai sammai da qasa.

Mutane basa cikin buqatar aiko wani Annabin bayan Annabi Muhammad – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -, dan cikar shari’ar sa, da cikarta da buqatun mutuntaka.

Me zai sa a turo wani sabon Annabi bayan Muhammadu – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -, Idan da za’a ce ai al’umma ta lalace, to aiki wurin gyarata yana buqatar wani Annabin.

Mu kuma da sai muce shin kawai dama manufar turo Annabi a duniya shine gyaran al’umma, da har hakan zai sa aturo wani Annabin a wannan zamanin kawai dan wannan manufar? Lallai cewa Annabi ba’a turo shi haka kawai sai dan ayi masa wahayi, babu wani buqatar wahayi saida isar da sabuwar risala, ko kuma cika gurbin risalar da ta gabata, ko kuma dan tsarkaketa daga caukexe-cakuxen karkacewar al’umma, da kuma canje-canje, dan haka idan duk waxannan buqatun suka buqatu zuwa wahayi da kiyayewar Al-qur’ani da sunnar Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - da kuma cika Addini ta hannun sa – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -, to kuwa yanzu babu wata buqata data rage zuwa Annabawa, kawai suna ga masu gyarane. An xebo a taqaiƙe daga Raddi ga Qadiyaniyya.

Haƙiqa Allah ya shelanta rufe Annabta da kuma Manzongi daga Annabtakan Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - a cikin faxarsa: {*Muhammadu bai kasance uban kōwa ba daga mazanku, kuma amma shī yā kasance Manzon Allah kuma cikon Annabāwa. Kuma Allah Ya kasance Masani ga kōme*}. (Al-Ahzab: 40)

Kuma abune bayyanane wanda bazai iya karvar bujurewa ba cewa lallai cigaba da wanzuwar Qur'ani wanda ya tattaro shari'o'insa da kuma hukunce-hukuncen sa, wassu ginshiqai ne na abubuwan da mutum yake nema na shari'a, to kuma dukkanin su akiyaye suke kamar yanda aka saukarwa Annabi Muhammad tare da cigaba da wanzuwar tarihin Manzo, da kuma suunar sa wacce take bayyana ma'anonin Al-qur'ani tabbatattu, ingantattatu wacce take tamkar cigaban wanzuwar Manzo ne a raye acikin mu, Allah – maxaukakin sarki - yace: {[To idan kukayi Jayayya cikin wani abu to kumaidashi \(Hukuncinsa\) zuwa ga Allah da Manzonsa](#)}. (An-Nisa: 59).

Abinda ake nufi da komawa zuwa ga Allah, shine komawa zuwa ga littafin sa, sai komawa zuwa ga Manzon Allah bayan mutuwa sa shine komawa zuwa ga sunnar sa. Da haka ne haqiqa duniya ta samu wadatuwa daga aiko Annabawa da turo Manzanni, da kuma sabunta shari'o'i ga mutane a bayan Muhammad – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -, domin cewa shi da Allah ya aiko wasu Manzanni da Annabawa to da bazasu zantar da komaiba, ba kuma zasuyi qari akan abinda Manzo Muhammad yazo dashi ban na daga ginshiqai acikin aqida, ko kuma acikin shari'a, haqiqa Allah Ya kammala addini kuma Ya cika shari'a, a inda yace: {[Kuma yaune muka cika muku Addininku kuma muka cika muku ni'amarku kuma muka yarje muku Musulun a Matsayin Addini](#)} (Al-Ma'ida: 3).

Idan manufar turo manzo shine yaxa wannan Manzantakar da kuma kiran mutane izuwa gareta, to wannan aikin malaman musulunci ne, wajibi ne akansu tashi tsaye wajen isar da wannan kiran zuwa ga Mutane

Duk wanda yai da'awar cewa ba arufe Annabta ba bayan Muhammad – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ba, ko kuma gasgata wanda yake dawa'ar hakan to yayi ridda yabar Musulunci, don hakane ma sahabbai suka yi hukunci akan duk wanda yayi da'awar Annabta bayan Annabi Muhammad – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -to yayi ridda, kuma suka kasheshi shi da mabiyansa, suka samusu suna masu ridda, wannan shine abinda malamai sukai Ijam'i akai magabata da waxanda sukazo daga baya.

HIKIMA A CIKIN CIKE ANNABTA DA ANNABI MUHAMMAD –TSIRA DA AMINCIN ALLAH SU TABBATA AGARESHI-

Annabtar Muhammad – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ta kasance cikamakin Annabta; domin shi an aiko shine izuwa mutane baki xaya har izuwa tashin Alqiyama, kamar yadda Allah yace: {**Kuma Ba Mu aika ka ba sai kana mai bāyar da bushāra, kuma mai gargadi**}. (Saba: 28) {**Kuma Ba Mu aika ka ba sai kana mai bāyar da bushāra, kuma mai gargadi**}. (Al-Anbiya: 107) {**Albarka ta tabbata ga wanda Ya saukar da (Littāfi) mai rarrabēwa a kan bāwanSa, dōmin ya kasance mai gargadi ga halitta**}. (Al-Al-Furqan: 1) {**Kace yaku mutane Ni Manzon Allah ne gareku baki xaya**}. (Al-A'araf: 158).

Idan Manzanci yazamana ya game mutane baki xaya, to dole shari'a ma ta kasance kamilalliya wacce ta tattare duk maslahar xan Adam, ta yadda bazai buqaci wata shari'arba, ko kuma aiko wani Annabin ba kamar yadda Allah yace: (**Kuma yaune muka cika muku Addininku kuma muka cika muku ni'amarku kuma muka yarje muku Musulun a Matsayin Addini**). (Al-Ma'ida: 3) **Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: (Kuma mun saukar ma da**

Qur'ani ga dukkan komai da shiriya da rahma da bushara ga musulmai). (An-Nahl: 89).

Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {Kuma Allah yace mun saukarma da Qur'ani da gaskiya mai gasgatwane da abinda ke gabansa na littafi kuma mai rinjayene akansa}. (Al-Ma'ida: 46).

Sheikh Abul Ala Almauudi yace acikin yiwa Qadiyaniyya raddi: Mu idan muka bibiyi Al-qur'ani don neman sanin dalilan da suka sa saboda su buqata zuwa aiko wani Annabi ta bayyana acikin wata al ummar daga cikin al'ummatai suke aban qasa zamu san cewa waxannan dalilai ne guda huxu:

- 1- Wannan al'ummar ta kasance babu wani Annabin Allah da yazo mata daga baya, kuma bai kasance akwai wasu sanar da koyarwa na wanin Annabi abin aikowa acikin wata al'umma watanta da suka isa zuwa garesu.
- 2- Ya kasance haqiqa an tura mata Annabi kafin nan amma koyarwarsa ta riga ta shafe, ko kuma hannun mantuwa yayi wasa da ita ko kuma canje-canje ta yadda mutane baza su iya bin shi ba cikakken bi ingantacce.
- 3- Ya kasance an tura mata wani Annabin kafin nan sai dai koyarwar sa bata kasance gammamiya ba ga wanda zai zo a bayan sa, wacce ta qunshi duk abinda zamanin su yake buqata, sai buqatuwa tayi tsanani izuwa qaruwar Annabawa domin cikashen Addini.

- 4- Ya kasance haqiiqa antura Annabi izuwa gareta sai dai buqata ta hukunta a aiko wani Annabin tare dashi don ya gasgatashi da kuma qarfafarsa.

Ko wane daga cikin sabbuban nan guda huxu haqiiqaa ya gushe bayan Annabi Muhammad – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - babu wata buqata ga al’ummar musulunci, ko wata al ummar a duniya zuwa a aikomata wani Annabi sabo bayan Muhammad – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -.

Haqiiqa Al-qur’ani da kanshi ya jivinci bayanin aiko Annabi Muhammad – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - izuwa mutane baki xaya da kuma shiriyarsu baki xaya; Allah – maxaukakin sarki - yace: {**Kace yaku mutane Ni Manzon Allah ne gareku baki xaya**}. (Al-A’araf: 158).

Kuma abinda tarihin tashe na duniya yayi nuni gareshi, tabbas yanayin duniya basu gusheba tun aikoshi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -, kuma bazata gusheba abar sauwaqawa ta yadda kiransa zai kai duk kaunin vangare daga vangororin duniya, kuma zuwa ga dukkannin mutanensa, babu buqatar wani sabon Annabi abayansa zuwa ga al’umma daga cikin al’ummatan duniya, ko kuma wani vanagare daga vangarorinta! Daga haka ne sababi na farko ya gushe.

Kuma daga abinda Al-qur’ani yayi shaida dashi kamar haka, kuma ajiyayyun littattafan hadisi dana Sirah suka qarfafeshi cewa koyarwar da Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi – yazo da ita bazata gushe a rayeba abar kiyayewa akan surarsa ta haqiiqa, hannun mantuwa ko na gyra ko na canji ba zaiyi wasa dashi ba.

Amma littafin da yazo da shi canji bai afku acikinsaba, ko ragi ko qari acikin wani harafi daga cikin harrufan sa, kuma bazai tava yiwuwa ba har ranar lahira.

Amma kuma shiriyar da ya bawa mutane ta hanyar maganganunsa da ayyukan sa, tabbas zamu samu vurvushinsu har yau, araye abar karewa! Kai kace muna gabansa – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -, kuma acikin zamaninsa, daga hakane haqiqqa sababi na biyu ya kau.

Sannan kuma tabbas Al-qur’ani ya bayyana haka cewa Allah – Maxaukkakin sarki - ya cika Addinin Sa ta hanyar tsanantuwa da Manzom Sa Muhammad – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -, kuma da hakane sababi na uku ya kau.

Kuma da ace buqata ta kasance ta hukunta aiko wani Annabi tare da Annabi Muhammad – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - don qarfafa shi da gaskata shi, da an aikoshi a zamanin sa – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -, da hakane haqiqqa sababi na huxu ya gushe.

To wacce sababine kevantacce bayan waxannan sabubban guda huxu da muka ambata? Manufan zancen sa ya qare.

KARAMOMIN WALIYYAI

Haqiqqa mun kasance mun yi magana game da mu’ujizojin Annabawa da banbanci tsakaninsu da al’amuran matsafa da bokaye waxanda suka savawa al’ada da kuma abubuwa zamani qagaggu masu ban mamaki da abinda ke tattare dasu na alamomi.

In Allah yaso da sannu zamuyi magana game da karamomin waliyyai saboda tsananin alaqa amintacciyya da mu'ujizojin Annabawa, kuma mu bayyana bambanci tsakaninsu da abubuwa wanda sun savawa al-ada na matsafa da 'yan rufa ido, zamuca kuma: Waliyan Allah – mai girma da xaukaka - sune mumina, masu tsoron Allah, kamar yadda Allah - maxaukakin sarki yace: {*To, Lalle ne masōyan Allah bābu tsōro a kansu, kuma bā zā su kasance sunā yin baƙin ciki ba sune waxanda sukayi Imani kuma sun kasance masu tsoron Allah ne*}. (Yunus: 62-63).

Dukkanin mumini mai tsoron Allah to shi walliyin Allah ne – mai girma da xaukaka - gwargwadon imaninsa da tsoron sa ga Allah, kuma Allah zai iya bayyana wani abu agare shi na daga abubuwa masu savawa al'ada, wannan su ake kira karamomi.

Karama wata abace da tasavawa al'ada wacce Allah yake gudanar da ita a hannun wasu daga cikin bayinsa nagari daga cikin mabiya Manzanni dan girmamawa daga Allah gareshi, saboda albarkar biyayyarsa ga Mazannin – tsiran Allah da amincin sa ya tabbata a garesu.

Ba kowane waliyyi ne karama take faruwa gareshiba, sai dai wasu daga cikin su suna samunsa, kodai saboda qarfafa imaninsa ko dan buqatarsa, ko dan tsaida hujja akan abokin husumarsa mai bijirewa gaskiya.

Kuma waliyyan da karama bata bayyana ba garesu to hakan baya nuna tawayarsu, kamar yadda waxanda karama ta afku garesu hakan baya nuni akan cewa sune mafifita daga wasunsu.

Shugabannin musulunci da sunna sun haxu kan cewa karamomin waliyyai gaskene, haqiqa Al-qurani mai girma da sunnah ingantacciya sunyi nuni garesu, sai dai cewa ma'abota bidi'a na qungiyoyi kamar Mu'atazila da Jahamiyya da waxanda suka bisu sunyi inkarinsu, wannan inkarine ga abinda shi tabbataccene acikin Al-qur'ani da kuma sunnah.

Acikin Al-qurani maigirma akwai labarin ma'abota kogo da kuma labarin Maryam.

Acikin ingatacciyar sunnah, kamar misalin saukar Mala'iku a yanayin inuwa kwantankwacin sirdi saboda jin karatun Usaid xan Hudair - yardar Allah ta tabbata agareshi -, kuma da sallamar Mala'iku ga Imran xan Hussain - yardar Allah ta tabbata agareshi -, tana da misalai masu yawa

Ga duk wanda ke son ganin iraran wannan zai iya komawa littafin (Banbanci tsakanin waliyyan Allah da waliyyan shaixan) wanda shehin musulmi IbnTaimiyya - Allah yai masa rahama - ya rubuta, haqiqa cukuxexeniya da rikici mai girma sun faru tsakanin mutane game da al'amarin karamomin waliyyai.

Wasu daga cikin qungiyoyi sun musanta samuwar ta suka kuma kore samuwarta baki xaya, sune Jahamiyya da Mu'utazila da waxanan da suka bisu sun savawa nassosi, sunyiwa abinda yake waqi'i girman kai.

Wasu qungiyoyin kuma sun wuce gona da iri gurin tabbatar da samuwarta, sune gama garin mutane, da malamai vatattatu, suja tabbatar da karamomi ga fajirai da fasiqai, da waxanda basu cikan waliyyan Allah, barima dai suna daga cikin waliyyan Shaixan, suka

dogara gurin tabbatar da ita cikin labarai na shaci faxi da mafarke-mafarke da amfani da hanyoyi na shaxanci na sava al'adu, sai suka jinginawa 'yan bori da 'yan rufa ido da mutanen banza karamomi, daga cikin malaman darikar sufanci da masu yiwa kwaskwarima, har ta kai suka bauta musu ba Allah ba araye da bayan mutuwa, kuma suka gina hubbare akan qaburburan waxanda suke riya waliyintaka garesu ga waxanda aka hakaito farafaganda masu yawa, aka danaganta musu ikon gudanarwa da biyan buqatunsu wanda suka kira su, suka nemi madadinsu suka kuma nemi taimakawansu kuma suka kirasu Quxubai da Gausuna (Taurari da masu taimako) saboda waxanannan karamomin na runto da labaran qarya.

Haqiiqa anriqi iqirarin karamomi hanya dan bautawa wanda aka jinginata gareshi, wata qila sun ambaci rufa ido da kauce hanya da bori karama saboda basu bambancewa tsakanin karama da surkulle irin na shaixanci kuma basu rabewa tsakanin walliyan Allah da waliyyin shaixan, in bahakaba daga abunda yake sananne cewa har waxanda ta tabbata cewa waliyyai ne na Allah da faxin Qur'ani ko sunnah, koda karama daga Allah ta gudana ahannunsa to bai kamata a bautamusa ba inba Allah ba, ko anemi tubarrakinsa koda qabarinsa, domin bauta haqqine na Allah shi kaxai.

Akwai bambanci tsakanin karamomin waliyyai da kuma qulunboto irin na 'yan bori da yan rufa ido da maqaryata.

Daga cikin dalilai na karamomin waliyai tsonon Allah da kuma aiki na gari, amma aikin yan rufa ido dalilin sa kafurci da fasiqanci da fajirci.

Daga cikin su: Lallai karamomin waliyyai ana neman taimako dasu cikin biyayya da kuma tsoron Allah, ko kuma kan abubuwa wanda shari'a ta halatta, ayyuakan 'yan rufa ido ko matsafa ana neman taimako da sune bisa abubuwan da shari'a ta haramta na daga shirka da kafurci, da kashe rayuka.

Daga cikin su: Lallai cewa karamomin waliyyai suna qarfafuwa da ambaton Allah da kaxaitashi, amma qulunboton matsafa da 'yan bori suna vaci, ko su sayi rauni yayin ambaton Allah da kuma karatun Al-qur'ani da kuma Tauhidi.

Da wannan ne ya bayyana a fili cewa akwai banbanci tsakanin karamomin waliyyai da qulle-qulle irin na 'yan rufa ido da matsafa banbance-banbance masu rabewa tsakanin gaskiya da qarya.

Kamar yanda muka ambata cewa waliyyan Allah na gaskiya basa neman cin amfanin abinda Allah ya gudanar na karamomi a hannunsu, dan rabo ko dabara da juyo da hankulan mutane dasu zuwa girmama su. Kawai suna qara musu qasqantntar da kai da soyayyar Allah da kuma fuskantowa akan bauta masa, savanin waxannan 'yan rufa idon da kuma matsafa, domin cewa su suna amfani da waxan nan na Shaixanu da suke gudana a hannun su domin girmama su da neman kusanci gare su da kuma bauta musu savanin Allah – mai girma da xaukaka - har saida kowannen su ya kevanta da wata Xariqa da Jama'a ana karanta da sunansa, kamar Shaziliyya, da Rufa'iyya, da Naqashanbandiyya, da suran irin waxannan daga Xariqun Sufaye.

Abinda ke faruwa shine mutane game da wan nan al'amari na karamomi sun kasu zuwa gida uku.

Wani vangare daga cikin su sun wuce gona da iri wajen koresu, har sukayi inkarin abinda ya tabbata a Qur'ani da Sunna daga cikin karamomi ingantattu waxanda suka gudana akan dacewar gaskiya ga waliyyansa masu jin tsoransa.

Wani vangaren ya wuce gona da iri acikin tabbatar da karamomi, har sukayi i'tiqadi cewa lallai sihiri da rufa ido da dujalanci yana daga cikin karamomi, sukai amfani dasu dan sila ga shirka da rataya ga ma'abotanta daga rayyayu da mattatatu har babbar shirka ta faru daga haka, wajan bautawa qaburbura da tsarkake mutanen, da wuce gona da iri acikinsu, saboda abinda suke rayashi a zukatansu cewa shima yana daga cikin karamomi da qaryace-qaryace.

Amma vangare na uku, su ne Ahluls Sunnah wal Jama'a sun tsakaita dangane da karamomi wajen wuce gona da iri da kuma tauyewa. Suka tabbatar daga cikinsu abinda ya littafi da sunna suka tabbatar, basu wuce gona da iri ga ma'abotansu ba, kuma basu yi ba riqo dasu koma bayan Allah ba, kuma basa qudurcewa acikin su cewa su ne mafifita sama da wasun su, a'a akwai wani daga waliyyan Allah da yafisu, kuma ba'a samu wata karama a tare dashiba, kuma sun kore abinda ya savawa littafi da Sunna na daga qarya, da bori da damfara da dabara, kuma suka qudure cewa shi aikin Shaixan ne, ba karamar waliyyai ba ce.

Yabo da baiwa sun tabbata ga Allah bisa bayyana gaskiya da kuma kunyata qarya, {[Don ya hallaka wanda ya so ya hallaka a kan dalili ko kuma ya rayu wanda ya so ya rayu akan dalili kuma lallai Allah shi ne mai ji kuma Masani](#)}. (Al-Anfal: 42).

TUSHE NA BIYAR:

IMANI DA RANA TA QARSHE

Kuma ya qunshi abubuwa kamar haka:-

NA FARKO: IMANI DA ALAMOMIN TASHIN ALQIYAMA:

An ambaci ta alamomin tashin alqiyama saboda abinda ya gabaci wannan rana na alamomi da suke nuni da kusancin afkuwarta, wanda yadace da mu ambaci mafi muhimmanci acikin su, saboda yarda da su dole ne, kuma hakan yana cikin tsagwaron aqida.

Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {*Sā'a ta yi kusa, kuma wata ya tsāge*}. (Al-Qamar: 1). Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {*Shin sunā jiran wani abu ne? sai dai Sa'a ta jē musu bisaga abke, alhāli kuwa ba su sani ba*}. (Muhammad: 18)

Ai alamomin ta, kuma xayansu shine Sharx da yiwa RA Fataha shine alama.

Imamul Bagawi - Allah ya masa rahma - yace: Aiko Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya kasance daga cikin alamomin tashin Alqiyama, Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {*Me yasanar da kai cewa Alqiyama ta kusa*} (Ash-Shura: 17) Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {*Shin sunā jiran wani abu ne? sai dai Sa'a ta jē musu bisa ga abke, alhāli kuwa ba su sani ba*}. (Az-Zukhruf: 66).

Saboda kusancin zuwan ranar ta Alqiyama, da kuma tabbatarta Allah – maxaukakin sarki - Ya sanya ta kamar gobe ne, Allah – Maxaukakin sarki - yace: {*Rai yā san abin da ya gabatar, da abin da yā jinkirtar*}. (Al-Hashr: 18) Gobe itace ranar da zata zo bayan ranar ka, Kuma Allah

– Maxaukakin sarki - yace: {Lallai su suna ganin sa da nisa * mu kuma muna ganin sa kusa}. (Al-Ma'arij: 6-7).

Turmizi yarawaito kuma ya ingantashi daga hadisin Anas ya danganta shi da Manzon Allah: (An turoni ni da Al-qiyama kamar waxannan biyun). Sai yai nuni da yatsa manuniya da kuma na tsakiya.

Ya tabbata a Bukhari da Muslim daga Umar - Allah ya qara masa yarda - an dangana maganar zuwa Manzon Allah: (Kaxai ajalinku cikin waxanda suka gabataceku na al-umman da suka gabata daga sallar La'asar ne zuwa faxuwar rana). Acikin wani lafazin: (Kaxai wanzuwarku cikin waxanda suka gabata kafinku daga al-ummatai daga Sallar La'asar ne zuwa faxuwar rana).

Yayin da al'amarin lahira ya kasance al'amarine mai tsanani dan haka bashi mahimmanci shi zai fi girman sha'ani fiye da waninta.

Don hakane Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya yawaita bayani akan alamomin ta sannan ya bada labari akan abinda zaizo na fitintinu ya tunatar da al'ummarsa ya kuma gargaxe su don su yiwa hakan tanadi.

Amma lokacin zuwanta, to shi yana daga cikin abinda Allah Ya kaxaita da sanin shi, ya kuma voyewa bayin sa dan maslaharsu, don su kasance cikin shiri a koda yaushe, kamar yanda Allah – tsarki ya tabbatar masa -Ya voyewa ko wacce rai lokacin saukar ajalin ta, dan ta zama a ko wani lokaci cikin cikkaken shiri da kuma jira, kada tayi kasala wajen aiki.

Malam Sifarini yace: Kasani lallai alamomin tashin Alqiyama sun kasu izuwa kashi uku:

- 1) Wani vangaren ya bayyana, kuma yaqare itace alamomi masu nisa.
- 2) Wani vangaren ya bayyana amma bai qareba, kuma bai gusheba acikin qaruwa.
- 3) Vangare na uku: Alammomi manya waxanda al-qiyama zata biyo bayansu, su masu bibiyane kamar tsarin murjanin da tsarin shigatrsu ya yanke.

NA FARKON: Ina nufin waxanada suka bayyana kuma sun wuce, daga ciki a kwai aiko Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - da buxe Baitul Maqdis, haka kuma kashe Sarkin muminai Usman xan Affan – Allah ya yarda dashi -, Huzaifa yace: (kashe Sayyadina Usman shi ne farkon fitina), Sai ya ambaci yaqoqin da suka faru a tsakanin musulmai bayan nan. Sai kuma bayyanar vatattun qungiyoyi kamar “KHAWARIJ” da “RAFIDA”, sannan yace: Daga cikinsu: Akwai fitowar maqaryata kuma dujalai kowannen su yayi da’awar cewa wai shi Annabine. Daga ciki akwai gushewar mulkin larabawa. Tirmizhi ne ya yawaito

Daga ciki akwai yawaitar dukiya. Bukhari da Muslim ne suka rawaitoshi da wassun su,

Daga ciki akwai yawaitar girgizar qasa da kishfewa da shafewa (Maida mutane wata hallitar daban,) da kuma yin wurgi da mutane da makamantan su cikin abin da Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi – yabada labari cewa alamomin Alqiyamane, wani ya bayyana ya wuce.

NA BIYU: Alamomi matsakaita: Sune waxanda suka bayyana amma basu qare ba, qaruwa ma suke yi suna qara yawa, wayannan suna da yawa sosai.

Daga cikinsu akwai faxinsa - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -: (Alqiyama ba zata tsaya ba har sai ya zamana mafi arziqin a duniya shine wawan bawa xan wawan bawa). Imamu Ahmad Tirmizi da Diya'ul maqdasu suka ruwaitoshi daga Hadisin Huzaifa - Allah Ya yarda da shi. -.

Abunda ake nufi da Laka Ibn Laka shine bawa da wawa da mutumin banza. Ma'ana: Al-qiyama bazata tashiba har sai mutanen banza da wawaye da wasunsu sun zama sune shugabannin mutane.

Daga alamomin faxinsa - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -: (Wani zamani zai zo wa mutane, wanda yayi hakuri wajen riqo da addinin sakamar wanda ya damqi garwashin wutane), Tirmizhi ne ya rawaitoshi daga Hadisin Anas - Allah Ya qara masa yarda -.

Kuma da faxinsa - tsira da amincin Allah sutabbata agareshi -: (Alqiyama bazata tashi ba har sai mutane sun dinga yin alfahari da massalaci). Imamu Ahmad da Abu Dawuda da Ibn Hibban da Ibn Majah ne suka rawaito shi daga Anas - Allah ya yarda da shi -.

Kuma da faxinsa - tsira da amincin Allah sutabbata agareshi -: (Qarshen zamani zai kasance masu yin bauta jahilai, da makaranta fasiaqai, awani lafazin fasiqai). Abu Nu'aim da Hakim ne suka rawaitoshi daga Anas.

Daga cikinsu, wani lokaci kawai sai a ga jinjirin wata ya vullo, sai ace na dare biyune, saboda buxewarsa da kuma girmansa, Xabarani ya ruwaito ma'anarsa daga

Xan Mas'ud, awani lafazin (daga alamomin alqiyama buxewar jirajiran wata. Da yiwa Hasave mai xigo wato girmansu, ankuma ruwaito da Jim qarami).

Daga cikinsu akwai riqar massalaci hanyoyi, har zuwa inda yace: Daga cikin su abinda ya zo acikin Sahihul Bukhari da wanin su, daga Hadisin Anas - Allah Ya qara masa yarda - cewa yace “Shin bana baku wani labariba da najishi daga Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - wanda wanina bai tava baku irin shi ba, naji Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yana cewa: (Lallai daga cikin alamomin tashin Alqiyama, za'a xauke ilimi, jahilci kuma zai yi yawa, zina kuma za tai yawa, shan giya zaiyi yawa, mazaje za suyi qaranci, mata zasuyi yawa har sai ya kasance mata hamsin mutum xaya ne zai tsaya akan su).

Ya tabbata kuma a Bukhari da Muslim da Hadisin Abu Hurairaya – Allah ya yarda dashi - yace: (Yayin da Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yake a wani majlisi yana zantar da mutane, sai wani mutumin qauye yazo masa, sai yace yausha ne tashin Alqiyama, sai Manzon Allah Ya cigaba da maganar sa, sai wasu mutane suka ce ya ji abunda ya fada, sai wassu suka ce bai jib a, har sai da yagama zancen sa, sai yace ina mai tambaya game da alkiyama? Sai yace gani nan Ya Manzon Allah, sai Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi – ya wuce yana cewa, wasu daga mutane yaji abinda yace, sashinsu kuma yace kai baijiba har saida yagama zancensa – yace: Ina mai tambaya game da Alqiyama? Sai yace: Gani ya Manzon Allah, yace: Idan aka tozartar da amana to ku jirayi Alqiyama, sai yace, ta yaya tozartarwarta? Yace, idan aka

shugabantar da al'amari ga waxanda ba ma'abotansa ba, to ku jira Alqiyama).

NA UKU: Daga cikin alamomin Alqiyama manyaman alamomi waxanda Alqiyama zata biyo bayan su daga ciki akwai bayyanar Mahadi da Dujjal da saukowar Annabi Isa xan Maryam – aminci ya tabbata agareshi - da fitowar Yajuju wa Majuju, da rushe Ka'aba, da bayyanar hayaqi, da xauke Al-qur'ani, da fitowar rana daga mabuxarta, da bayyanar wata dabba, da fitowar wuta daga qarshen Adin, sannan busar qaho da busar suma da halakar hallitu, sannan busar tashi.

Gaba xaya dai al'amarin babba ne, mu kuma muna cikin gafala, daga cikin waxannan alamomin da yawa duk sun bayyana, muna roqon Allah – mai girma da xaukaka -Ya tabbatar da mu akan addinin sa, kuma ya kashemu abisa musulunci, Yakare mu daga sharrin fitintinu abinda ya bayyana daga garesu da wanda ya voye, wannan na daga cikin alamomin Annabta da kuma mu'ujizozin Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ta yadda ya bada labarin al'amuran da zasu faru nan gaba daga cikin abubuwan da Allah – mai girma da xaukaka – Ya tsinkayar dashi akan saninsa sai ya faru kamar yanda Ya bada labari, wan nan yana daga abinda yake qarfafa imanin bawa.

Kuma a cikin bada labarinsa – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - da hakan rahma ce ga bayi don su gargaxu su kuma yi tanadi su kasance cikin basira a al'amuran su, tsira da amincin Allah su tabbata ga wan nan Annabin wanda ya isar da bayyanannen saqo, wanda yayi bayani cikaken bayani, mu akan hakan muna daga masu shaida.

Farkon waxannan alamomi: Bayyanar Mahadi, sannan fitowar Dujjal, sannan sakkowar Annabi Isa – aminci ya tabbata agareshi -, Sannan sai sauran abubuwa su cigaba da biyo baya.

NA FARKO: BAYYANAR MAHDI:

Mun yi bayanin a baya dangane da manya-manyan alamomi a dunqule amma yanzu zamu yi bayaninsu dalla-dalla, na farkon su shine: **Bayyanar Mahdi:** An karvo daga Abdullahi xan Mas'ud – Allah ya yarda dashi - ya ce: Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yace: (Kwanaki bazasu qare ba kuma Zamani ba zai tafi ba, har sai wani mutum daga cikin ‘Yan xakima ya mallaki Larabawa, kuma sunansa zai yi daidai da Suna na). Ahmad ya ruwaitoshi da Abu Daud da Tirmizi da Sanadi Ingantacce.

Kuma Tirmizi yace: Wannan hadisin kyakykyawane kuma ingantacce, kuma acikin babin daga Ali da Abu Sa'id da Ummu Salama da Abu Huraira.

Malam Safarini yace: Haqiqa riwayoyi sun yawaita haka hadisai kan batun Mahdi.

Babban Malamin Musulunci Ibn Taimiyya - Allah yayi masa rahama - yace: Hadisan da ake kafa dalili dasu kan zuwan Mahdi Hadisai ne ingantattu Abu Daud da Tirmizi da Ahmad da wasunsu suka ruwaitosu, Maganar ta qare.

Kuma sunan Mahdin Muhammad xan Abdullahi, daga cikin ‘ya'yan Al-Hassan xan Ali xan Abu Xalib - Allah ya yarda dashi - kuma zai fito a qarshen zamani kuma a lokacin zalunci da qarfa-qarfa sun cika bayan qasa, to sai shi kuma ya cika ta da adalci da daidaito.

Malam Safarini yace: Haqiqa maganganu sun yawaita a kan Mahdi, har aka ce babu Mahdi Sai Isa, kuma abinda yake daidai wanda ma'abota gaskiya suke akai cewa Mahdi daban da Isa, kuma cewa zai fito kafin Annabi Isa - amincin Allah ya tabbata a gare shi -, kuma haqiqa riwayoi sun yawaita na maganar futowarsa har sun kai matsayin tawaturi a ma'ana, kuma hakan ya yaxu a tsakanin Malaman sunna, har an qirgashi daga cikin aqidar su, maganar ta qare.

Nace kuma haqiqa mutane sun kasu cikin al'amarin Mahdi zuwa kaso biyu da kuma tsaka tsaki:

VANGAREN FARKO: Wanda ya musanta zuwan Mahadi kamar yadda wasu marubutan zamani suke akai waxanda basu da wata qwarewa da fahimtar nassosi da maganganganun malamai kuma kaxai abinda suka dogara akansa shine kawai tsantsar ra'ayoyinsu da hankulansu.

VANGARE NA BIYU: Wanda yake shige gona da iri a batun Mahdi daga qungiyoyin vata, har kowace qungiya take rayawa cewa Mahdin da ake jira, 'Yan Shi'a suna da'awar cewa Mahdi shine shugabansu wanda suke jiran zuwansa daga kogon Samarra'i, kuma suke kiransa da "Muhammab xan Al-Hassan Al-Askari", ya shige kogon a garin Samuraa tun yana yaro tun sama da shekara xari biyar, kuma suna jiransa fitowarsa. Kuma 'Yan Shi'ar Faximiyya suna rayawa cewa shine Mahdi, haka dai duk wanda yake neman mallakar mutane da yaudararsu sai yai da'awar cewa shine Mahdin da ake dakon jira; kamar wanda cewa duk wanda yake son danfara da yaudara na daga cikin Sufaye sai yayi da'awar cewa shi jinin Annabi ne, kuma cewa shi shugaba ne.

Amman tsaka-tsaki cikin batun Mahdi: Sune Ahlussunna da Jama'a, waxanda suke tabbatar da futowar Mahdi kan abin da nassosi ingantattu suka tabbatar a sunansa, da sunan mahaifinsa, da nasabarsa, da siffofinsa, da lokacin futowarsa, basa wuce abinda yazo acikin hadisai acikin hakan, kuma fitowarsa tana da alamomi waxanda zasu zo rigayeshi ma'abota ilimi sun ambacesu.

Malam Safarini yace: Haqiqa maganganu sun yawaita a kan Mahdi, har aka ce babu Mahdi Sai Isa, kuma abinda yake daidai wanda ma'abota gaskiya cewa Mahdi daban da Isa kuma cewa zai futo kafin Annabi Isa - Amincin Allah ya tabbata agareshi - kuma haqiqaa riwayoi sun yawaita na maganar futowarsa har sun kai matsayin tawaturi a ma'ana, kuma hakan ya yaxu a tsakanin Malaman sunna har aka qirgashi daga cikin aqidar su,

Har zuwa inda yace: Haqiqa an ruwaito daga waxanda aka ambata daga cikin Sahabbai da waxanda ma ba'a ambataba - Allah ya yarda dasu - da riwayoyi daban-daban daga kuma tabi'ai bayan su abinda tattaruwarsa yake fa'idantar da yankakken ilimi; domin imani da zuwan Mahdi wajibi ne, kamar yadda yake a tabbace a wajen ma'abota ilimi, kuma a yana rubuce acikin aqidun Ahlussanna da jama'a.

Sannan Al-Safariyini yace a cikin bayanin tarihinsa ma'abota ilimi sunce: Zaiyi aiki da Sunnar manzo – tsira da amincin Allah su tabbata aagreshi - kuma ba zai tashi mai bacci ba, kuma zai yi yaqi don kare Sunna, kuma ba zai bar wata sunna ba face sai ya tsaida ita, ko wata bidi;a face sai ya kawar da ita, kuma ya tsaida Addini a qarshen zamani kamar yadda Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata aagreshi - ya tsaida shi , zai karya Saqandamin Kirista, kuma zai kashe alade, kuma zai dawowa da

musulmai haxin kansu da ni'amrsu, zai cika qasa da adalci da daidaito kamar yadda aka cikata da zalunci da babakere.

Kuma a cikin siffarsa har yau, sannan wani mutum zai futo daga cikin Zuriyar Gidan Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - Mahadi mai kyakkyawan tarihi' zai yaqi Birnin Qaisar. kuma shi ne qarshen shugaba a cikin al-ummar Annabi Muhammad, Dujal zai futo a zamaninsa, kuma Annabi Isa xan Maryam zai sakko, yace: Kuma Shiekh Mar'i ya kawo a cikin littafinsa Fawa'id Al-fikr daga Abu Al-hassan Muhammad xan Husain cewa shi yace: Haqiqa hadisai sunyi tawaturi cewa kuma sun yawaita da yawan maruwaitansu daga Abin zavi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - da zuwan Mahdi, cewa kuma lallai shi yana daga Ahalin gidansa – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -, kuma shi zai mallaki shekara bakwai, kuma zai cika qasa da adalci, kuma zai bayyana ne tare da Isa sai ya taimake shi wajen kashe Dujal a Bab Lud a qasar Palasxine, kuma cewa shi zai jagorancin sallah ga wannan al-ummar, kuma Isa zaiyi sallah a bayansa, yana nufin sallah xaya ita ce Sallar Asuba, ya qare.

Wancananku shi Mahdi wanda manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya bada labari game dashi, kuma ya bayyana siffofinsa masu banbancewa da da lokacin bayyanarsa da tarihinsa, kuma haqiqa Mahdiyya wasu jama'ane vatattu sunyi Da'awar a lokaci magaggauci game da lokacinsa amman basu yi kama da siffofinsa ba, kuma sun yi nufin ruxar dolaye, da amfani da wannan damar wannan mutumin don cimma buqatunsu na musamman, sai Allah ya bayyana qaryarsu kuma ya kunyatasu, kuma kada kayi mamakin hakan;

domin wasu mutane ma sunyi Da'awar Annabta, kuma suka qirqiri qarya ga Allah, {Kuma babu mafi Zalunci kamar wanda ya qiqiri qarya ga Allah ko ya ce anyi masa wahayi alhalin ba'a yi masa wahayin komai ba"} (Al-An'am: 93).

Muna roqon Allah ya nuna mana gaskiya gaskiyace, kumaa ya bamu ikon binta, kuma ya nuna mana qarya qarya ce kuma ya bamu ikon nisantarta, kuma ya tsaremu sharrin jagororin vata da 'yan damfafa masu fakewa da Addini, kuma godiya ta tabbata ga Allah Ubangijin talikai.

NA BIYU: FUTOWAR DUJAL

Dujal mai Ido xaya kuma mai fitinar mutane maqaryaci, mai yawon vata muna neman tsarin Allah daga fitinarsa' haqika Annabawa -amincin Allah a gare su- sun gargaxar da mutanensu, kuma sun tsawatar da Al-ummansu,, kuma sun bayyana siffofinsa, kuma Annabinmu Muhammad -tsira da Amincin Allah su tabbata agareshi- ya tsawatar daga shi mafi yawa, kuma ya bayyana siffofinsa da inkiyarsa ga al-ummarsa siffantawa da bazata vuya ba ga duk mai hankali.

Kuma a cikin Tirmizi cewa shi zai futo daga Khurasana.

Kuma a cikin Muslim daga Anas _Allah ya yarda dashi-zuwa ga Annabi: (Yahudawa dubu Saba'in daga Isfahan ne zasu bi Dujal suna sanye da 'yan tagiyoyi).

Kuma an kirashi da Al-masih; saboda xayan idanunasa a manne yake, A wata faxar kuma saboda zai shafe qasa, wato zai yanketa, kuma an kirashi da Dujal, daga Dajal ne shine cakuxawa, ana cewa: Dajala idan ya cakuxa yayi surkulle, kuma Dajjal akan awon faal yake daga

gine-ginen kai matuqa na (Sarfū) wato qarya zata yawaita daga gareshi, da cakuxawa, kuma zai bayyana ne a lokacin Mahdi.

Alhafiz Ibn Kasir - Allah ya yi masa rahama - yace: Sannan a bashi izini – wato Dujal - ya bayyana a qarshen zamani, kuma zai bayyana da farko a surar sarki daga cikin sarakuna masu ji da kai, sannan sai yayi da'awar Annabta, sannan yayi da'awar Allantaka, to akan haka wasu daga cikin Jahilan ‘yan Adam zasu bishi daga cikin maqasqantan makiyaya da gamegari, kuma duk wanda Allah ya shiryar daga cikin bayin Allah zaiqi binsa da rundunar Allah masu jin tsoronsa, zai ta mastowa yana kama gari bayan gari da birni bayan birni, da yanki bayan yanki, da qauye bayan qauye babu inda zai ragu daga garuruwa sai ya takashi da dawakansa da qafafuwansa, sai Makka da Madina kawai.

Kuma tsawon kwanakin da zaiyi a qasa kwana Arba'in; kuma yini kamar shekara, da yini kamar wata, kuma da yini kamar Jum'u'a, kuma sauran kwanakin kamar kwanakin mutane na yanzu, kuma kwatan kwacin hakan kamar shekara ne da kuma wata biyu da rabi.

Haqiqā Allah ya halicci abubuwan mamaki a tare da shi masu yawa wanda zai vatar da wanda yaso dasu daga cikin halittunsa, kuma ya tabbatar da su bayinsa muminaisaisu daxa imani kan imaninsu da shiriya kan shiriyarsu.

Kuma lokacin saukar Annabi Isa xan Maryam Al-masihun shiriya a cikin kwanakin Al-masihun vata, sai muminaisai su taru a qarqashinsa, kuma bayin Allah masu tsoronsa su kewayeshi, yayi tafiya dasu yana mai fuskantar Dujal, shi kuma ya fusakanci Baitil Maqdis, sai Dujal yaji tsoro, sai ya riske shi daidai kofar birnin Lud,

sai ya kasheshi da kibiyarsa yana mai shigar ta, yana cewa dashi, lallai ni ina da wani duka da zan maka bazaka kuskure mini ba, kuma idan Dujalya fuskanceshi sai ya narke kamar yadda gishiri yake narkewa a ruwa, sai ya riske shi, sai ya kashe shi da kibiyar yaqi awajen qofar Lud, sai mutuwarsa ta zama ana wurin -Allah ya tsine masa - kamar yanda hadisai ingantattu sukayi nini akansa bata fuska xaya ba. Maganar Ibnu Kaseer - Allah yayi masa rahama - ta qare acikin taqaita labarin Dujal, bisa ingantattun nassosi, wanda taqaitaccen bayani ne mai kyau mai amfani.

Kuma abinda nassosi suke nunawa danagane da batun Dujal da kuma fitinarsa: Lallai cewa duk wanda ya bishi zai umarci sama sai ta zubo da ruwa, kuma qasa sai ta fitar da tsirrai gare su wanda dabbinsu suke ci daga gareshi da su kansu, kuma sai ya maida dabbobinsu masu qiba da kuma nono, waxanda basu amsa masa kiransa ba suka bujirewa umarninsa, fari zai samesu da bushewa da qaranci, da mutuwar dabbobi, da tawayar dukiyoyi da rayukada "ya'yan itatuwa, kuma shi cewa taskokin qasa zasu binsa kamar amiyar zuma, kuma cewa zai kashe matashi sannan ya raya shi, dukkan wannan jarrabawa ne da Allah zai jarrabi bayinsa a qarshen zamani sai ya vatar da mutane da yawa.

Kuma tare da wannan shi wulaqnatacce ne ga Allah, tauyayyen ne tayawa a fili da kuma fajirci da zalunci, kuma koda yakasance a tare da shi akwai abubuwan da suka sava da Al-adu, kuma an rubuta a goshinsa Kafiri ne, duk abin da yake faru a tare da shi duka jarrabawa ce daga Allah ga bayinsa, kuma ita jarrabawa ce mai haxari, babu wanda zai tsira daga gareta sai masu imani da sakankancewa da al-amarin Allah, kuma saboda

haxarinsa jarrabarsa da tsananin fitinarsa Annabawa suka tsawatar da al-ummansu, kuma mafi tsanantawa wajen tsawatarwa ga al'ummarsasu shine Muhammad – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -.

Daga Abu Ubaida xan Al-Jarrah - Allah ya yarda dashi – yace: Naji Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yace: (Lallai cewa babu wani Annabi bayan Nuhu sai ya gargaxi mutanensa daga Dujal, kuma cewa ni ina tsawatar da ku shi). Ahmad ne ya ruwaito shi da Kuma Abu Daud da Tirmizi

Haqiqa Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya umarci al-ummarsa da neman tsari daga fitinarsa a cikin qarshen kowace sallah. Daga Abu Huraira - Allah ya yarda da shi - yace: Mazon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yace: Idan xayanku ya gama Tahiya ta qarshe to ya nemi tsari daga abubuwa guda huxu daga Azabar Jahannama, da kuma azabar qabari, da kuma fitinar rayuwa da ta mutuwa, da kuma sharrin Masihil Dujal). Imam Ahmad ya ruwaitoshi da Muslim.

Haqiqa hadisai sunyi tawaturi ta fuskoki daban daban wajen tabbatar da bayyanar Dujal da bayanin fitinarsa da kuma neman tsari da shi.

Kuma Ahlisunnah sun haxu akan cewa Dujal zai bayyana a qarshen zamani, kuma sun fahi hakan cikin babin aqida saboda haka duk wanda ya musanta bayyanarsa to haqiqa ya sava da hadisai Mutawatirai, kuma ya savawa abinda Ahlisunnah da Jama'a suke kansa, babu wanda zai musanta fitowarsa sai wasu 'yan bidi'a kamar Kwarij, da Jahamiyya, da wasu daga cikin Mu'atazilawa, da wasu daga cikin Marubutan zamani da

waxanda suke danaganta kansu da Ilimi, kuma basu dogara akan wani ilimi ko hujja da zasu dogara akanta dasu ture nassosi mutawatirai sai hankulansu kawai, da son ransu, kuma irin waxan nan ba sauraran batunsu ko maganarsu.

Abinda yake wajibi akan mumini shine imani da abinda ya inganta daga Allah da Manzonsa, da kuma qudurce abinda suke nunawa, kuma kada ya kasance cikin waxanda Allah yace game dasu: {Ba haka bane sun qaryata da abinda basu da Iliminsa kuma kafin bayanin hakan ya zo musu}. (Yunus: 39).

Domin abinda imani da Allah da Manzonsa yake nunwa shi ne miqa wuya ga dukkan abinda yazo daga garesu, kuma duk wanda bai yi hakan ba, to bin san ransa yake yi ba tare da wata shiriya daga Allah ba.

Muna roqon Allah ya kare mu da shakku da shirka da kuma kafirci da munafunci da munanan halaye, kuma kada ya bari zukanmu su karkace bayan ya shiryar da mu, godiya ta tabbata ga Allah Ubangijin talikai.

NA UKU: SAUKAR ANNABI ISA XAN MARYAM -AMINCIN ALLAH YA TABBATA A GARESHI-

Lallai cewa saukar Isa xan Maryam – aminci ya tabbata agarreshi - kamar yadda Al-qur'ani ya nuna to haqiqua mai gaskiya abin gasgatawa ya bada labari wanda baya faxar san rai Annabinmu Muhammad tsira da Amincin Allah su tabbata agareshi -, kuma ciratowa daga gareshi yasami tawaturi da hakan, kuma malamai sun haxu akan hakan magabata da na yanzu, kuma sun sanya hakan cikin abinda ya wajaba a qudurce shi kuma ayi imani dashi.

Al-safarini yace: Kuma bayyanarsa _Amincin Allah a gareshi- ya tabbata a Al-qur'ani da Sunna da kuma Ijma'in Al-umma amman cikin Al-qur'ani kamar faxin Allah - Maxaukakin sarki -: {**Kuma babu wani daga cikin Ahlil kitabi face sai yayi imani da shi kafin mutuwarsa**}. (An-Nisa: 159). Ai lallai sai yayi imani da Isa kafin mutuwar Isa, kuma wannan lokacin saukowarsa daga sama a qarshen zamani har ya kasance Addini xaya ne shine tatafarki Annabi Ibrahim yana mai miqa wuya.

Har zuwa inda yace: Amma sunna acikin Bukhari da Muslim da wasunsu daga hadisin Abu Huraira - Allah ya yarda dashi – yace: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yace: (Kuma na rantse da wanda raina yake hannusa; Isa xan Maryam ya kusa da ya sauka acikinku, a matsayin mai hukunci mai adalci, sai ya kakkarya Saqandami, kuma ya kashe alade, kuma zai ajiye Jizya (Zai qi karvarta) har zuwa qarshen hadisin.

Kuma a cikin Muslim daga gare shi: (Na rantse da Allah Annabi Xan Maryam zai sauko, a matsayin mai hukunci mai adalci, sai yakakkarya Saqandami), da kwatankwacinsa.

Kuma Muslim ya fitar daga Jabir xan Abdullahi - Allah ya yarda dashi – yace: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yace: (Al-umma ta ba zata gushe ba tana yaqi akan gaskiya kuma tana cin nasara har zuwa Alqiyama, sai Isa xan Maryam ya sauko, sai shugabansu ya ce kazo kayi mana sallah sai ya ce: A'a, Lallai cewa kune a tsakaninku shugabanni; don girmama ga wannan Al-umma).

Amma Ijima'i, to haqiqa al-umma ta haxu akan saukar sa, kuma babu wanda ya sava cikin hakan ko mutum xaya na ma'abota shari'a, kuma waxanda suka musanta haka sune Masu falsafa da kuma Maqiya Addini ko wanda ba'a sauraran savaninsa.

Kuma haqiqa anyi Ijima'in baki xayan al'umma kan cewa zai sauka, kuma zai hukunci da shariar Annabi Muhammad, bada wata shari'a daban ba lokacin saukowarsa daga saman, kuma duk da Annabci ya kasance yana nan tare da shi, alhali shi yana sufface da shi, kuma zai karvi shugabanci daga Mahdi, Mahdi zai kasance daga cikin sahabbansa da mabiyansa, kamar sauran mabiyar Mahdi. Maganar Al-Safarini ta qare -Allah yayi masa rahama -.

Babban Malamin Musulunci Ibn Taimiyya - Allah yayi masa rahama - yace: Isa rayyaye ne a sama bai mutu ba har yanzu, kuma idan ya sauko daga sama; ba zai yi hukunci ba sai da Al-qurani da sunna, bada wani abu da zai savawa wannan ba.

Kuma yace: Isa - amincin Allah agareshi - yana raye. Haqiqa ya tabbata acikin ingantattun hadisai daga Annabi -tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - cewa yace: (Xan Maryam zai sauka acikinku yana mai hukunci mai

adalci kuma shugaba mai adalci, sai ya karya Saqandami, kuma ya ashe alade, zai ajiye Jizya. Kuma ya tabbata a cikin ingantattun hadisai daga gare shi: (Lallai cewa shi zai sauko ne akan wata hasumaya fara a gabacin Dimashq, kuma zai kashe Dujal).

Wanda ransa ya rabu da jikinsa to jikinsa ba zai sauko daga sama ba, kuma idan aka raya shi; to zai tashi daga qabarinsa ne, amma kuma faxin Allah - Maxaukakin sarki -: {Lallai ni mai karvar rankane kuma mai xaukane zuwa gareni kuma mai tsarkake kane daga kafirai}. (Ali-Imran: 55). To wannan dalili ne kan cewa shi baya na nufin mutuwa ta haqiqa ba, don da ita yake nufi da Isa ya kasance a hakan kamar sauran mumunai; domin cewa Allah zai karvi rayukansu kuma yahau dasu zuwa sama, saboda haka aka san cewa wannan babu wani wata ke Vancewa, kuma haka faxinsa: {Kuma mai tsarkakekane daga kafirai}. (Ali-Imran: 55). Kuma da ruhinsa ya bar jikinsa da gangar jikinsa zata kasance ne a qasa kamar sauran jikkunan Annabawa ko waninsa daga Annabawa.

Haqiqa Allah - Maxauakin sarki - yace a cikin wata ayar daban: {Kuma basu kashe shi ba kuma basu gicciyeshi ba, sai dai an nuna musu mai kama da shi, Kuma lallai waxanda sukayi savani cikin sa suna cikin kokwanto a game da shi kuma basu da wani Ilimi sai bin zato kawai kuma basu kashe shi ba a tabbas * A'a Allah ya xaukeshi zuwa gareshi} (An-Nisa: 55) To faxinsa a nan: {A'a Allah ya xaukeshi zuwa gareshi} yana bayanin cewa ya xauke jikinsa da ruhinsa kamar yadda yazo cikin ingantaccen hadisi cewa jikinsa da ruhinsa idan da ana nufin mutuwar sa ne da yace: Kuma basu kashe ba kuma basu gicciyeshi ba a'sa mutuwa yayi.

Da wannan ne wanda ya faxa ya faxa daga cikin malamai: {Lallai ni mai karvar rankane}, wato mai karvar ruhinka da jikinka, ana cewa ka cika lissafi, kuma ka cikashi, Lafazin cikawa ba yana nufin mutuwar rai ba babu gangangar jiki, ko kuma mutuwar su baki xaya ba tare da wata alama mai rarrabewa ba, kuma haqiqqa ana nufi da shi wafatin bacci kamar faxinsa - Maxaukakin sarki -: {Allah ne yake karvar rayuka lokacin mutuwarta kuma wacce ba zata mutu ba a cikin baccinta} (Az-Zumar: 42).

Da faxinsa: {Kuma shi ne wanda yake karvar rayuwarku da daddare kuma yasan abinda kuke yi da rana} (Al-An'am: 42).

Kuma Alqali Iyadh yace: Saukar Isa – aminci ya tabbata agareshi - da kuma kashewarsa Dujal gaskiya ne kuma ingantacce ne a wajen Ahlusunnah, saboda hadisai ingantattu acikin hakan, kuma babu wani abu na hankali ko na shari'a da zai vatasu, sai ya wajaba a tabbatar da su, sai dai wasu daga cikin Mu'atazilawa da Jahamiyya sun musunta hakan, da duk wanda ra'ayinsu yayi dai-dai da nasu, kuma suka raya cewa waxan nan hadisan ababan watsarwa ne saboda faxin Allah – maxaukakin sarki -: {Kuma cikamakin Annabawa, Da Kuma Fadin Annabi tsira da amincin Allah su qara ne} da kuma faxinsa – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -: (Babu wani Annabi baya na), Kuma da Ijma'in musulmi akan cewa babu wani Annabi bayan Annabinmu – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -, kuma lallai cewa shari'arsa abar qarfafawce har zuwa ranar Alqiyama kuma ba za'a shafe taba. Wannan kafa hujjane vatacce, saboda bawai ana nufi da saukar Isa – aminci ya tabbata agareshi – ba cewa shi zai sauka ne a mastayin Annabi da wata shari'ar da zata shafe shari'armu ba, kuma a waxannan hadisan ko

a wasunsu babu wani abu daga hakan, kai waxannan hadisan sun inganta anan da abinda ya gabata a cikin littafin imani da wasunsu cewa zai sauka a matsayin mai hukunci zaiyi hukunci da shari'armu kuma ya raya abinda mutane suka qauracewa daga shari'armu.

Ina cacewa: Acikin wannan zamanin namu wasu marubuta jahilai da wasu 'yan karanbanin malaman suna musunta saukar Isa – aminci ya tabbata agareshi - suna masu dogara da hankulansu da tunaninsu, kuma suna suka acikin hadisai ingantattu, ko sunai musu tawili da vatattun tawilai, kuma wajibi akan musulmai gasgata abinda Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya bada labari dashi, ya kuma inganta daga gare shi, da kuma qudurce shi, saboda hakan yana daga cikin imani da Gaibu wanda Allah da Manzonsa ne sukayi tsinkaye akansa.

Babban Malami Al-safarini -Allah ya yarda da shi – yace: Kuma yana kasancewa mai tabbatarwa ga shari'ar Annabinmu Muhammad – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - domin cewa shi Manzo ne ga wannan al-ummah kamar yadda ya gabata, kuma haqiiqa yana kasancewa yasan hukunce-hukuncen wannan shari'ar da umarnin Allah - Maxaukakin sarki - kuma shine a sama kafin ya sauko.

Yace: Kuma wasu daga cikin malamai sun raya cewa da saukar shugabanmu Isa xan Maryam – aminci ya tabbata agareshi – zai xauke wajabcin Addini, to wannan abin mayarwa ne, saboda hadisai da suka zo cewa shi zai kasance mai tabbatar da wannan shari'ar, kuma mai jaddada ta, domin itace qarshen shari'o'i, Kuma Annabinmu Muhammad – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - shine qarshen Manzanni, kuma duniya

ba zata tafi ba sai babu xora wajabci, saboda wanzuwar duniya kaxai yana kasancewa da tsayuwa da xora wajabcin shari'a ne har zuwa lokacin da ba'a kiran Allah Allah ba a bayan qasa, Malam Qurdubi ne ya ambaceshi a cikin Tazkirarsa, yace: Amma tsawon zamansa da mutuwarsa, to haqiqa yazo a cikin hadisin Abu Huraira - Allah ya yarda dashi - na wajen Xabrani da kuma Ibn Asakir cewa shi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yace: (Isa xan Maryam zai sauka sai ya zauna shekara Arba'in a cikin mutane).

Kuma a wajen Imam Ahmad da Ibn Abi Shaibah da kuma Abu Daud da Ibn Jarir da Ibn Hibban cewa shi zai zauna shekara Arba'in, Sannan yayi wafati, kuma musulmi zasu yi masa sallah, zasu binneshi a wurin Annabinmu Muhammad – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -. Ya qare.

NA HUXU: FITOWAR YAJUJU WAMA JUJU

Muna magana game da futowar Yajuju Wama juju daidai da yadda yazo a cikin Al-qur'ani da sunnar Manzonsa daga ambaton wannan hadisin mai girma, domin imani da hakan da kuma qudurce hakan wajibine akan kowane musulmi, kuma fitowar Yajuju da Majuju tabbatacce ne a cikin Alqur'ani da sunna da Ijma'in Al-umma, haka malam Al-safarini -Allah ya yarda da shi- ya ambata.

Amma a Al-qurani, yazo a cikin faxinsa - Maxaukakin sarki -: {Har lokacin da Yajuwamajuju za'a bude su kuma su zasu rinqa gangarowa daga kowane tudu * Kuma alqawarin gaskiya a lokacin ya kusanta, saiga idanuwan waxanda suka kafirta a kafe suna cewa kaiconmu haqiqa mu mun kasance acikin gafala ga barin wannan, kai mun zamanto Azzalumi}. (Al-Anbiya: 96-97).

Kuma Allah - Maxaukakin sarki - yace acikin qissar Zilqarnain: {Sa'an nan kuma ya bi hanya * Har a lõkacin da ya isa a tsakānin duwātsu biyu ya sāmi waɗansu mutāne daga gabānin su Ba su yi kusa su fahimci magana ba * Su ka ce: "Yā Zulkarnaini! Lalle ne Yājūja da Majūja māsū barna ne a cikin kasa. To, ko zā mu Sanya harājī sabōda kai, a kan ka sanya wani danni a tsakāninmu da tsakānin su? * Ya ce: "Abin da Ubangijīna Ya mallaka mini, a cikinsa yā fi zama alhēri. Sai ku taimakeni da karfi, in sanya babbar katanga a tsakāninku da tsakāninsu * Ku kāwo mini guntāyen bakin karfe (Suka kai masa) * har a lõkacin da ya daidaita a tsakānin duwātsun biyu (ya sanya wutā a cikin karfen) ya ce: "Ku hūra (da zugāzugai) * Har a lõkacin da ya mayar da shi wutā, ya ce: "Ku kāwo mini gaci (narkakke) in zuba a kansa * Dōmin haka bā za su iya hawansa ba, kuma bā zā su iya hujēwa gare shi ba * Dōmin haka bā za su iya hawansa ba, kuma bā zā su iya hujēwa gare shi ba. Ya ce: "Wannan wata rahama ce daga Ubangijīna. Sai idan wa'adin Ubangijīna ya zo, ya mayar da shi nikakke Kuma wa'adin Ubangijīna ya kasance tabbatacce * Kuma Muka bar sāshensu a rānar nan, yanā garwaya a cikin sāshe * kuma aka būsā a cikin faho sai muka tāra su, tārāwa. Kuma Muka gitta Jahannama, a rānar nan ga kāfirai gittāwa } (Al-Kahff: 92-100).

Wannan katangace ta baqin qarfe a tsakanin duwatsu biyu wanda Zulqarnaini ya gida sai ya zamanto katanga xaya ya katange waxannan mutanen masu varna a bayan qasa ga barin cutar mutane masu varna a bayan qasa daga cutar mutane da varna a qasa, idan lokacin da aka qaddara rushewar katangar, sai Allah ya sanya ta daidai da qasa, kuma alqawari ne da babu makawa daga gareshi, saboda idan ya rushe zasu futo ga mutane suna

gudu suna ganagarowa daga kowane tudu sannan sai busa a cikin qaho yazama daf da hakan.

Amma kuma dalili daga cikin hadisi, yazo acikin Sahihu Muslim daga Hadisin Nawwas xan Sam'an - Allah ya yarda dashi - daga Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - cewa shi yace: (Lallai Allah - Maxaukakin sarki - zaiyi wahayi ga Isa xan Maryam - Amincin Allah ya tabbata agareshi - bayan kashewarsa Dujal lallai cewa ni haqiqqa na futo da wasu bayi na babu hannun wani xaya a cikin yaqar su, sai ya tsare bayina a dutsen Xurr, kuma Allah zai aiko Yaju Wama Juju, kuma su suna gangarowa daga duwatsu suna sauri, sai na farkon su ya wuce wani tafki na Xabriyya sai su sha ruwan da ya ke cikin sa, kuma na qarshen su su wuce suna cewa haqiqqa akwai ruwa anan, kuma sai su su kewaye Isa da sahabbansa, har yazama kan bujumin sa shine mafi alheri da xayansu daga dinare xari) har zuwa qarshen hadisin.

Kuma acikin hadisin Huzaifa a wajen Xabrani: (Kuma Allah zai hanasu shiga Makka da Madina da Baitul Maqdis).

Imamu Annawawi yace: Kuma suna daga cikin ‘Yan Adam a wajen mafi yawan malamai.

Kuma Ibn Abdul Barr yace: Kuma Ijma'i ya qullu akan cewa su daga zuriyar Yafisu xan Nuhu - Amincin Allah ya tabbata agareshi -.

Malam Safarini yace: Ibn kasir yace: Yajuju wama juju wasu al'umma ne guda biyu, kuma daga cikin Turkawa daga tsatson Adam, sannan yace kuma su daga tsatson Nuhu suke daga tsatson Yafisu baban Turkawa.

Haqiiqa Annabi ya bada labara game da kusancin bayyanarsu, kuma ya tsawar daga garesu, sai yace – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - kamar yadda ya zo a cikin Bukhari da Muslim daga Abu Huraira - Allah ya yarda dashi - cewa Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yace: (Yau an buxe katangar Yaju wa Majuju kwatankwacin haka).

Kuma a cikin Bukhari da Muslim daga hadisin Zainab ‘yar Jahsh, cewa Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yayi bacci a gidanta, sannan ya farka fuskarsa tayi jawur alhali shi yana cewa Babu abin bauta da gaskiya sai Allah Boni ya tabbata ga Larabawa daga wani sharri da ya tunkaro su, yau an buxe katangar Yaju wa Majuju kwatankwacin haka, sai ya yi qawanya da ‘yan yatsunsa biyu.

Kuma amma siffofinsu da jikinsu, haqiiqa Imam Ibn Kasir – Allah yaji qansa – yace: Su suna siffanta mutane da 'ya'yan jinsun su na baubayin Turkawan Magul, iduwansu qananune, kuma hancinansu tavavvune, masu fatsi-fatsin gashi, akan yanayinsu da launinsu. Kuma duk wanda ya raya cewa a cikinsu akwai dogo kamar dabino mai tsawo ko mafi tsawo daga haka, kuma acikinsu akwai gajere wanda yake kamar wani wulaqantaccen abu, kuma daga cikin su akwai wanda ya ke da kunnuwa biyu da yake lulluva da xaya kuma yana shinfixa da xayan, to haqiiqa ya xorawa kansa abinda bashi da sani dashi, kuma ya faxi abinda babu dalili akansa.

Amma abinda zai faru daga garesu na cutarwa da varna a bayan qasa da kuma qarshensu; to haqiiqa hadsin da Imam Ahmad ya ruwaitoshi daga Abu Sa'id Alkhudri yace: Naji Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yana cewa: Za'a buxe Yajuju wa

Majuju sai su fitowa mutane kamar yanda Allah – maxaukakin sarki – yace: {Alhali kuwa suna gaggawa daga kowane tudun qasa}, (Al-Anbiya: 96), sai mutane su suma, kuma mutane su tattaro zuwa biranensu da katangunsu, sai su tattaro dabbobinsu zuwa garesu, sai susha ruwan qasa, har cewa wasunsu zai wuce qorama sai susha abinda ke cikinta, har sai su barta a bushe, har cewa na bayansu zai wuce wannan qoramam, sai yace, haqiqa da akwai ruwa anan sau xaya, har sai in yazama daga mutane babu wanda ya rage saidai wani xaya a katangar ko birnin, sai mai faza acikinsu yace waxanannan sune ma'abota qasa, haqiqa mun gama dasu, saura 'yan sama sai yace: Sannan xayansu ya girgiza mashinsa, sai yayi jifa da ita zuwa sama, sai tadawo masa tana cakuxe da jini dan bala'i da fitina, yayin da suka kasance akan haka, sai Allah ya aiko da tsutsa a wuyayensu kamar tsutsotsin fari wanda suke futowa a wuyayensa, sai suwayi gari matattu baza'a sake jin wani motsiba garesu, sai musulmai suce: Shin ba'a sami wani mutum baya saida kansa garemu sai ya duba ainda wannan maqiyin zaiyi, yace sai wani mutum ya tsirata daga cikinsu yana mai nemn lada haqiqa ya takata akan cewa shi abin kashewane, sai ya sauka sai ya samesu matattu sashinsu akan sashi, sai yayi kira, yaku musulmai, ku saurara kuyi albishir haqiqa Allah – maxaukakin sarki – ya isar muku da maqiyanku, sai su fito daga biranensu da katangunsu, sukuma sako dabbobinsu, babu wani makiyayi garesu sai namominsu sai suyi godiya gareshi kamar mafi kyan abinda zasu gode ga wani abu daya sameshi daga tsirrai ko sau xaya.

Imam Ibn Kathir yace: Kuma haka Ibn Majah ya fitar a hadisin Yunus xan Bukair daga Muhammad xan Ishak dashi, kuma shi Sanadin mai kyau.

Haqiqa wasu Marubutan zamani sun musanta samuwar Yajuju wa Majuju da samuwar Katangar, kuma wasu suna cewa Yajuju wa Majuju sune dukkanin qasashen kafirai waxanda sukaci gaba a qere-qere kuma babu shakka cewa wannan qaryata abinda yazone cikin Qur'ani, kuma qaryatawane ga abinda ya inganta daga Manzon Allah- tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ko tawilin sa kan abinda bazai xauka ba, kuma babu shakka cewa duk wanda ya qaryata abinda Qur'ani yazo dashi ko ya inganta daga Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - to shi kafirine. Haka kuma duk wanda yayi masa tawilin abinda ba zai xaukaba to shi vatacce ne kuma ana jiye masa tsoron kafirci.

Kuma babu wata shubha da waxancan suka dogara da ita sai faxinsu cewa lallai cewa qasa an ganota yanzu gaba xayanta, ba'a samu wani wuri acinkinta ga Yajuju wa Majuju ko kuma katangar da aka toshe ba.

Kuma jawabin hakan shine: Cewa kasancewar masu bincike basu gano Yajuju wa Majuju da kuma katangarsu ba baya nuna rashin samuwarsu, kai wannan ya nuna gajiyawar Xan Adam wajen sanin baki xayan halittun Allah – Mai girma da xaukaka - kuma zai iya yiwuwa ya kasance Allah - Mai girma da xaukaka - ya kautar da idanunsu ga barin ganinsu, ko ya sanya wasu abubuwa da zasu hanasu zuwa garesu, kuma Allah mai iko ne akan komai, kuma komai yana da lokacinsa kamar yadda Allah yace: {**Kuma mutanenka sun qaryata shi kuma shi gaskiya ne ka ce Ni ba malamunci bane a gareku * kuma**

kowane labari yana da Matabbaci kuma da sannu zaku sani } (Al-Al-An'am: 66-67).

Abinda ya makantar da idanun mutanen farko kuma ya gajiyar da qudirorinsu daga taskokin arziqin qasa wanda 'Yan zamani suka gano su, kamar Fetur da waninsa, Sai dai cewa Allah - Mai girma da xaukaka - ya sanya lokaci da zamani ga hakan, to Allah shine abin neman taimako.

NA BIYAR: FUTOWAR DABBA

Allah ya ambaci futowar Dabba a cikin faxinsa – maxaukakin sarki -: {Kuma idan magana ta auku a kansu, Munā fitar musu da wata dabba daga kasa, tanā yi musu magana, cēwa "Lalle mutāne sun kasance game da ayoyinMu, ba su yin ĩmānin yakīni}. (An-Naml: 82).

Hafiz Ibn Kasir - Allah yayi masa rahama - yaxa a cikin Littafinsa na Al-Nihaya: Ibn Abbas da Hasan da Qatada sun ce: (Zata yi musu magana, ma'ana ai zata riqa yi musu Magana), kuma Ibn Jarir ya rinjayar da zatayi magayi zatace dasu: {Lallai cewa mutane sun kasance basa sakankancewa da Ayoyinmu} (An-Naml: 82).

Kuma ya hakaito shi daga Ali da Axa'a, Ibnu Kathir ya ce a cikin wannan akwai dubawa, sannan yace: Kuma daga Ibn Abbas (Tukallimuhum) tanaji musu rauni, ma'ana tana rubutawa akan goshin kafiri wannan kafiri ne, kuma a goshin mumini mumini muminine, kuma daga shi dai tana yi musu magana kuma tana yi musu alama, kuma wannan maganar ta tsara Mazahabobi biyun, kuma wannan magana mai qarfi ce kuma mafi kyau, mai tattarosu, Allah shi ne mafi sani.

Kuma yace a cikin tafsirinsa: Wannan Dabba zata futo a qarshen zamani a lokacin lalacewar mutane, kuma da watsinsu ga umarnin Allah, da kuma canjinsu Addininsu, Allah zai vullo musu da wata Dabba daga qasa, wata faxar an ce daga Makka, kuma wata maganar daga wani garin, sai ta riqa magana da mutane.

Kuma Qurxubi ya faha acikin tafsirinsa: Faxin Allah - Maxaukakin sarki -: {Kuma Magana ta tabbata akan su} (An-Naml: 82).

Anyi savani kan ma'anar (Idan magana ta tabbata akansu) da kuma Dabba da zata zo: Sai wasu suka ce: {Magana ta faxa kansu}: Shine fushi ya wajaba akansu, Malam Qatada ne ya faxi hakan, kuma Mujahid yace: Magana ta tabbata akansu da cewa su ba zasu yi imani ba. Kuma Ibn Umar da Abu Sa'id Al-Khuri – Allah ya yarda dasu - sukace: Idan basuyi umarni da kyakkyawan aiki ba, kuma basuyi hani da mummuna to fushi zai tabba a kansu, kuma Abdullahi xan Mas'ud yace: {Magana ta tabbata akansu} ya na kasancewa ne da mutuwar malamai da tafiyar ilimi kuma da xauke Al-qur'ani.

Abdullahi yace: Ku yawaita karanta Alqur'ani kafin a xauke shi, sai sukace: Waxan nan takardun za'a xauke, to yaya za'a yi da abinda mutane suka haddace? yace: Za'a tafi da shi da daddare sai su wayi gari faqo, su manta da babu abin bautawa da gaskiya sai Allah, sai su faxa cikin maganar Jahiliyya, da waqoqinsu wancan lokacin da magana zata tabbata akansu, sannan ya ambaci wasu maganganun daban acikin ma'anar {Magana ta afka akansu}, sannan yace: Dukkanin maganganu yayin lura suna komawa zuwa ma'ana xaya, dalilin akan hakan ayar: {Lallai cewa mutane sun kasance basa sakankancewa da Ayoyinmu} (An-Naml: 82).

Kuma an karanta {Lallai cewa mutane} akayi Alhamza Fataha.

Acikin Sahihu Muslim daga Abu Huraira – Allah ya yarda dashi – yace: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yace: Abubuwa guda uku idan suka bayyana imanin wata rai ba zai anfanar da maishi ba wacce da can batayi imani ba, ko kuma batayi wani aikin alheri acikin imaninta ba: Vullowar rana daga mafaxarta, da Dujal, da Dabbar qasa.

Anyi savani kan wace irin Dabba ce kuma yaya kamarta take, kuma daga ina zata futo? Savani mai yawan gaske, haqiqa na ambaceshi a cikin littafin Attazkirah.

Daga Huzaifa xan Usaid Al-gifari -Allah ya yarda da shi-yace: Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya vullo mana a halin muna tunatar da juna, sai yace: Mai kukeyi? Sukace: Muna tuna Lahira ne, sai yace: Lallai cewa Alqiyama bazata tsayaba har sai kafinta kunga ayoyi goma. Sai ya ambaci Dabba acikinsu.

Imamu Ahmad da Abu Daud Al-Xayalisi da Muslim ne da Ma'abota Sunan suka ruwaito shi, kuma Tirmizi yace: wannan hadisi ne mai kyau kuma ingantacce.

Kuma a cikin hadisin Muslim daga hadisin Al'ala'i daga babansa daga Abu Huraira cewa Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yace: (Kuyi gaggawa yin ayyuka guda shida: Vullowar rana daga mafaxarta, da Dujal, da Dabba) Karanta hadisin.

Kuma ga Muslim daga hadisin Qatada daga Hasan da Ziyad xan Rabah daga Abu Huraira -Allah ya yarda da shi- daga Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yace: (Kuyi gaggawar yin ayyuka guda shida: Dujal da hayaqi, da Dabbar qasa) Karanta hadisin.

Kuma Muslim yace Abubakar xan Abu Shaiba ya gaya mana haka Muhammad xan Bishir ya gaya mana daga Abu Hayyan daga Abu Zur'ah daga Abdullahi xan Amr; ya ce: Na kiyaye daga Manzon Alah – tsira da amincin Alah su tabbata agareshi - wani hadisi ban manta shi ba bayan nan, naji Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yana cewa: (Lallai cewa farkon alamomi futuwa shine vullowar rana daga mafaxarta, da

kuma bayyanar Dabba ga mutane da hantsi; to duk wanda ya riga xayan bayyana to xayan zai biyo bayansa akusa).

Ibn Kathir yace: Wato farkon ayoyin da ba'a saba da su ba, koda Dujal ya kasance da saukar Isa – aminci ya tabbata agareshi - daga sama kafin hakan, kuma haka da futar Yajuju wa Majuju dukkan waxan nan abubuwan ba'a saba dasuba, saboda su mutane ne ganinsu da kwatankwacinsu abin sabawane, amma futowar Dabba ayanayin da ba'a saba dashiba da maganarta ga mutane, da yinta alama garesu da imani da kafirci, to wannan al'amarine da ya fita daga magudanar al'adu, wancan shi ne farkon alamomin qasa, kamar yadda futowar rana daga mafaxarta kan savanin al'adunta da aka saba dasu shi ne farkon alamun sama, nan ne maganar ta tiqe.

Aikin wanna Dabbar shi ne kamar yadda ya zo a hadisai cewa ita zata riqa yiwa muminai alama da kuma kafirai, amma mumuni zaiga fuskarsa kamar tauraro mai haske, kuma zata rubuta a tsakanin idanunsa Mumini amma kafiri kuma to zatayi masa wani xigo baqi a tsakanin Idanunsa, kuma za'a rubuta a tsakanin idanuwansa Kafiri ne.

A cikin wata riwayar sai ta samu mumini tayi masa alama a goshinsa sai fuskarsa ta riqa haske, kuma tayiwa kafiri alama baqa zaisa fuskarsa tayi baqi, kuma mutane zasu riqa yin raba daidai a cikin dukiyoyi, kuma suna abokantaka a cikin birane, mumini yana sanin kafiri haka akasin hakan, har lallai cewa mumini zai cewa kafiri ya kai kafiri ka biyani haqqi na.

Amma siffarta; Sheikh Abdulrahman xan Nasir Al-Sa'adi yace acikin tafsirinsa: Wannan shaharrariyar Dabbar wacce zata futo a qarshen zamani, kuma tana daga cikin

alamun tashin Al-qiyama kamar yadda hadisai suka yawaita akan hakan, kuma Allah ko Manzonsa basu faxi kamar wannan Dabbar ba, kawai sun faxi alamar da ta ake nufi daga gareta, kuma tana daga cikin ayoyin Allah, tana yiwa mutane magana maganar da ta sava hankali lokacin da maganar ta tabbata kan mutanae da lokacin da suke jayayya da ayoyin Allah, sai ta kasance hujja ce da dalili ga muminai, kuma hujja ce ga masu taurin kai. Maganar ta qare

Haqiqa wasu mutanen wannan zamanin sun musanta futowar Dabbar, kuma suka nisanta daga haka, wasu kuma sunyi mata tawili tawilin banza, kuma babu wata hujja da suka dogara da ita sai dai kawai cewa hankulansu bazasu xauki hakan ba.

Kuma wajibi akan mumini gasgatawa da kuma miqa wuya ga abinda yazo daga Allah da Manzonsa; don wannan yana daga Imani da Gaibu wanda Allah ya ya yabi muminai dashi.

Wannan kuma muna roqon Allah shiriya da dacewa da sanin gaskiya da kuma aiki da ita

NA SHIDA: FUTOWAR RANA DAGA MAFAXARTA

Allah Maxaukakin sarki - yace: {*Shin, sunā jiran (wani abu), fāce dai malā'iku su je musu kō kuwa Ubangijinka Ya je, kō kuwa sāshen āyōyin Ubangijinka ya je. A rānar da sāshen āyōyin Ubangijinka yake zuwa, īmānin rai wanda bai kasance yā yi īmānin ba a gabāni, kō kuwa ya yi tsiwirwirin wani alhēri, bā ya amfāninsa. Ka ce: "Ku yi jira: Lalle ne mū, māsu jira ne* } (Al-An'am: 158).

Al-Hafiz Ibn Kasir ya faza acikin Al-Nihayah. Bukhari yace a tafsirin wannan Ayar Musa xan Isma'il ya gaya mana, Abdulwahid ya gaya mana, Immara ya gaya mana, Abu Zur'a ya gaya mana Abu Huraira ya gaya mana, yace: Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya ce: (Alqiyama ba zata tashi ba sai rana ta futo daga mafaxarta, to idan mutane suka ganta sai wanda yake kanta yayi Imani lokacin da Imanin rai ba zai anfanetaba wanda batai imani ba da can).

Kuma haqiqa sauran jama'a sun fitar sai Tirmizi. Ya qare.

Al-safarini yace: Malamai -Allah yayi musu rahama - sunce: Futowar rana daga mafaxarta tabbacce ne a sunna ingantacciya da kuma da hadisai bayyanannu, kai daga Littafi abin saukarwa ga Annabi abin aikowa, Allah – Maxaukakin sarki - yace: {[Kuma ranar da wasu daga cikin Ayoyin Ubangijinka zasu zo to wanna lokacin imanin wata rai bazaiyi mata anfani ba indai batai imani ba da can ko tayi wani aikin Alkairi](#)}. (Al-An'am: 158) zuwa qarshen ayar.

Malaman Tafsiri sun haxu -Ko mafi yawansu- kan cewa rana zata futo daga mafaxarta, kuma wannan shine abin nufi daga ayoyin masu girma cewa duk wanda imaninsa bai kasance ya tabbata ba idan rana ta fito daga mafaxarta, sabunta mani bazai amfanar dashi ba, kuma ba zai anfanar da shi ba ayin wani aikin alkairi na baki xayan ayyuka, saboda shi ne tushe ga abinda yake bayansa na waxancan ayyukan, saboda haka imaninsa ba zai amfanar dashi ba a wannan lokacin, kuma duk abinda ya futo daga wurinsa kafin nan na kyautatawa da aikin alheri na sadar da zumunci da 'yanta bayi da saukar baqi da wanin hakan

cikin abinda yana cikin kyawawan ayyuka, saboda baa kan tushe sukeba.

Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {**Wafanda suka kafirta da Ubangijinsu, ayyukansu sun zama toka, wanda iska ta yi wasti da shi**}. (Ibrahim: 18) Kuma imani mai faruwa a wancan lokacin ba karvavve bane.

Haqīqa Bukhari da Muskim sun fitar a hadisin Abu Huraira - Allah ya yarda dashi - daga Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yace: Alqiyama ba zata tashi ba har sai rana ta vullo daga mafaxar ta, to idan ta futo mutane suka ganta sukai imani baki xayansu; to wannan yayin da wata rai imaninta bazai amfanar da itaba.

Imam Ibn Kasir - Allah ya yi masa rahama - yace: A cikin hadisin da Imam Ahmad da Tirmizi suka ruwaitoshi, kuma Nasa'i da Ibn Majah suka ingantashi ta hanyar Asim xan Abu Al-Nujoud, daga Zir xan Hubaish, daga Safwan xan Assal, naji Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yana cewa: Lallai Allah ya buxe wata qofa kafin Magriba, faxinta Saba'in - ko yace: kwana Arba'in don karvar tuba, sannan baza'a rufeta ba har sai rana ta futo daga Mafaxarta.

To waxannan hadisai Mutawaturai tare da ayar nan mai girma dalili ne akan cewa duk wanda ya samar da imani ko tuba bayan futowar rana daga mafaxarta to baza'a karva ba daga gareshi ba, kawai yakasance kamar haka, -Allah shi ne mafi sani - domin cewa yana daga cikin alamun tashin Alqiyama da suke nuna kusantowarta, don haka ake xaugar ranar da Ranar Alqiyama, kamar yadda Allah - Maxaukakin sarki - yace: {**Ba komai suke jira ba sai Mala'iku su zo musu ko Ubangijinka ya zo ko wani**

vangare daga Ayoyin Ubangijinka kuma ranar da Ayoyin Ubangijinka zasu zo Imanin wata rai ba zai mata nafani ba}. (Al-An'am: 158) da faxin Allah - Maxaukakin sarki -: {To yayin da suka ga azabar mu sai suka ce munyi Imani da Allah shi kaxai kuma mun kafircewa duk abinda muka kasance munayin shirka da shi, to Imaninsu bai musu anfani ba yayin da suka ga azabarmu, Sunnar Allah ce wacce ta gudana a cikin bayinsa kuma a can kafirai suka tave}. (Gafir: 84-85).

Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {To shin sunā jiran (wani abu)? Fāce S'a ta jē musu bisa abke, dōmin lalle sharudcānta sun zo. To, yāya tunāwarsu take, idan har ta jē musu?}. (Al-An'am: 158) Ya qare.

Kuma yace a cikin tafsirinsa: {Imanin rai ba zai mata anfani indai bata kasance tayi imaniba tun tuni} (Al-An'am: 158).

Ai idan kafiri yai imani a lokacin, ba za'a karva ba, to amma wanda ya kasance mumini kafin nan idan yakasance mai aikin kirki to yana cikin alkairi mai girma, kuma idan bai kasance mai aikin kirki ba, to kuma ya tuba a wannan lokacin; ba za'a karvi tubansa ba, kamar yadda dalilai masu yawa suka tabbatar, kuma kan haka ne za'a xauki fadin Allah - Maxaukakin sarki -: {Ko ta tsuwurwurci wani aikin Alkairi acikin Imaninta} (Al-An'am: 158) ma'ana: Ai ba za'a karvi komai daga gareshi ba na aikin alheri indai bai shi ba da can. ya qare.

Kuma Al-Bagawi yace: {Kuma ranar da wasu daga cikin ayoyin zasu zo to wannan lokacin Imanin wata rai ba zai mata anfani ba indai batai imani ba da can ko tayi wani aikin Alkairi}. (Al-An'am: 158) Ai imaninsu ba zai musu anfani ba lokacin bayyanar ayar da take tilastasu yin

imani, {Kota tsuwurwurci wani aikin Alkairi acikin Imaninta} (Al-An'am: 158) yana nufin ba za'a karvi imanin kafiri ba ko tuban fasiqi.

Qurxubi - Allah yayi masa rahama - yace acikin tafsirinsa: Malamai sunce: kaxai imanin wata rai bazai amfaneta ba, lokacin futowarta daga mafaxarta, saboda shine ya wanke zukatansu daga tsoron dukkan abinda za'a kashe tare dashi dukkanin wata sha'awa da sha'awoyin rai da kuma dukkan abinda zai raunana kowane qarfin daga qarfin jiki, sai mutane su zamanto baki xayan su, don tabbacinu da kusantowar Alqiyama a halin wanda mutuwa tazo masa acikin yankewar dukkan dalilan zuwa nau'ikan savo daga garesu da kuma vacinsu acikin jikinsu, to haka duk wanda ya tuba a irin wannan lokacin ba za'a karvi tubansa ba, kamar yadda ba za'a karvi tuban wanda mutuwa tazo masa ba, Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yace: (Lallai Allah yana karvar tuban bawa matuqar ransa bai kai gargara ba), ai ransa yazo wuyan maqogaronso, kuma wancan lokacin gani varo-varo, wanda za'a nuna masa mazauninsa na Al-janna ko mazauninsa na wuta, to wanda ya ga futowar rana daga mafaxarta irinsa ne.

Kuma kan kowanne, wannan wani abu ne mai girma, da tsoro mai tsoratarwa wanda zai canza baki xayan halitta da kuma kusantowar tashin Al-qiyama, kuma cikinsa akwai dalilin da yake nuna cewa girman qudurar Allah – mai girma da xaukaka -, Kuma lallai cewa wannan ranar abar gudanarwa ce abar halitta ce, vaci yana iya zakke mata da ikon Allah - maxaukakin sarki -.

Wannan, kuma muna roqon Allah - maxaukakin sarki - da ya azurtamu da imani na gaskiya da yaqini mai anfanin wanda yake ingiza zuwa aiki nagari da shiri da guzurin

SHIRYARWA zuwa ingantaccen kuduri

mai amfani dan ranar Alqiyama kafin qwacewar dama da qarshen ajali, kuma Allah shine mai taimakawa kuma dulkkan godiya ta tabbata ga Allah Ubangijin talikai.

NA BAKWAI: TARO MUTANE ZUWA QASAR SHAM

Imam Ibn Kasir ya faxa a cikin littafinsa Al-Nihayah: Ya tabbata a cikin Bukhari da Muslim a hadisin Wuhaib, daga Abdullahi xan Xawus, daga Babansa, daga Abu Huraira ya ce Manzon Allah -tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -: (Za'a taro mutane akan qungiyoyi guda uku masu kwaxayi da masu tsoro, biyu kuma akan raqumi ,uku ma akan raqumi da goma ma akan raqumi ,sai wuta ta taro ragowarsu, tayi qailula tare dasu lokacin da sukayi qailula, kuma ta kwana tare dasu lokacin da suka kwana, ta wayi gari da su lokacin da suka wayi gari, tayi yammaci dasu lokacin da suka kai yammaci).

Sannan ya koro hadisai a kana wannan ma'anar, sannan yace: To waxan nan siyagogin hadisan suna nuna cewa wannan tashin shi ne tashin waxanda sukai ragowa a bayan Duniya na baki xayan bayan qasa zuwa guri wacce itace qasar Sham, Kuma su zasu kasance akan Nau'i uku: Akawi wasu suna da abinci kuma da tufafinsu kuma kan abin hawa, wasu kuma suna tafiya a qafa wani lokaci kuma su hau abin hawa, suna bani in baka a raqumi xaya, kamar yadda ya gabata a cikin Bukhari da Muslim, mutum biyu kan raqumi xaya kuma wasu uku kan raqumi xaya, har zuwa inda yace: Kuma mutum goma akan raqumi xaya saboda qarancin abin hawan, kamar yadda ya gabata a hadisi, kuma kamar yadda ya zo yabin fassarawa a xayan (Kuma wuta zata taro ragowarsu), kuma ita ce da zata futo daga tsakiyar Adn, ta kewaye mutane ta bayansu, tana korasu ta kowane vangare zuwa qasar taruwa, duk ya tsaya daga cikinsu wutar zata cinye shi ne.

Kuma wannan duka baki xaya yana nuna cewa wannan a qarshen zamani ne, yadda cin abinci da sha da kuma hawa abin hawan da aka siya da waninsa. Kuma lokacin wutar zata haxiye waxanda suka tsaya daga cikinsu, kuma da wannan yakasance bayan busa qahon tashin Qiyama ne, da babu sauran wata mutuwa ko wani raqumi da za'a siya ko kuma wani ci ko sha. ya tuqe.

Haqıqa hadisai sunzo da suke nuni akan cewa a qarshen zamani wata wuta zata futo daga tsakiyar Adn tana kora mutane zuwa filin taruwa, daga ciki akwai hadisin da Ahmad da Muslim suka ruwaito shi da kuma masu Sunan cewa: (Wata wuta zata futo daga tsakiyar Adn, tana kora ko tana tara mutane, tana kwana tare da su duk inda suka kwana, kuma tana yin qailula tare da su duk inda suka kwanta baccin rana).

Daga Abdullahi xan Umar - Allah ya yarda da su – yace: Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yace: Wata wuta zata futo daga Hadhr Maut ko daga kwatankwacin kogin Hadhr Maut kafin ranar Alqiyama tana kora mutane, sai suka ce; Da me kake umartarmu ya Manzon Allah? sai yace: Na hore ku da ku tafi Sham.

Ahmad da Tirmizi da Ibn Hibban a cikin Sahihinsa, kuma Tirmizi yace wannan hadisi ne kyakykyawa kuma ingantacce Garibi.

Al-safarini yace: Malamai sunyi savani kan taro mutane daga gabar zuwa yamma, shin shi a ranar Alqiyama ne ko kuma kafinsa sai Qurxubi da Kaxxabi kuma Alakali Iyadh ya daidaitar dashi, cewa wannan tarowar ya kasance ne kafin ranar Alqiyama.

Amma tarowa daga qaburburato shi yana cikin hadisin Ibn Abbas - Allah ya yarda da su – zuwa ga Annabi kamar yadda yazo acikin Bukhari da Muslim da wasunsu, (Lallai ku za'a tashe ku masara takalma, tsirara, kuma da lova), har zuwa inda yace: Kuma Alqali Iyadh ya qarfafi maganar Kaxxabi da Quxtubi cewa hadisin Abu Huraiara (Zata riqa qailula dasu, kuma tana kwana, tana wayar gari, tana maraice), suna qarfafa cewa tarone a Duniya zuwa Sham; domin waxannan siffofin ababen kevanta ne da Duniya.

Kuma yace: (Qurxubi ya ambata acikin Tazkirarsa cewa taron huxu ne, biyu a Duniya, biyu kuma a Lahira).

To biyun da suke a Duniya: Wanda aka ambata a cikin Surat Al-Hashri, shine taro Yahudawa zuwa Sham, Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi – yace dasu ku fita, suka ce: Zuwa ina? yace: Zuwa qasar taro, sannan Umar – Allah ya yarda dashi - ya kori na qarshensu daga Tsibirin Larabawa.

Kuma taro na biyun wanda aka ambata a cikin alamun tashin Al-qiyama, wata wuta da zata kora mutane daga gabas zuwa yamma, kamar yadda yazo a cikin hadisin Anas da kuma Abdullahi xan Salam.

Acikin hadisin Ibn Umar - Allah ya yarda da su - zuwa ga Annabi: (Za'a turo wata wuta ga mutanen gabas sai ta tara su zuwa yamma, tana kwana tare dasu duk inda suka kwana, kuma tana qailula tare dasu duk inda sukayi qailula, kuma wanda ya faxi ya tsaya daga cikinsu to rabonta ne kuma zata korasu irin korowar raqumi).

Al-hafiz Ibn Hajar yace: Kasancewarta zata futo daga tsakiyar Adn bazai kore tarowarta mutane ba daga gabas

zuwa yamma; domin farawar futowarta daga And ne, to idan ta futo daga nan zata yaxu a bayan qasa gaba xayanta - abin nufi dai shi ne gamewar taron bawai kevanca gabas da yamma ba, ko cewa ita bayan yaxuwar farkon wanda zata fara tarawa mutanen gabas.

Qurxubi yace: Amma biyun da suke a Lahira - tashin matattu daga qabuburansu bayan tashi baki xaya Allah - maxaukakin sarki - yace: {**Kuma mun taro su ba zamurage ko daya xaga cikinsu ba**} (Al-Kahf: 47).

Kuma da tarosu zuwa Aljanna da wuta, kuma yace kan faxin mawaki:

Kuma qarshen alamomin tarowar wuta ## Kamar yadda ya zo a labarai ababen kyautatawa.

Yace: (Kuma qarshen ayoyi) manya da alamomi masu girma shi ne (Tarowar wuta) ga mutane daga gabas zuwa yamma, Kuma daga Yaman zuwa inda Ibrahim -Amincin Allah a gareshi – yayi hijira, shine qasar Sham (kamar yadda ya zo) wannan abin bayyanawa dashi (A cikin labarai ababen kyautatawa) da ingantattun hadisai. Sannan ya ambaci hadisai waxanda sukazo acikin fitowarta daga Yaman da kuma tsakiyar Adnu Abyan, a kasancewarta tana taro mutane daga gabas zuwa yamma, da kuma kasancewarta zata tarosu zuwa qasar Sham. Yace acikin fuskar haxawa tsakanin wannan da cewa wutar biyuce xayarsu zata taro mutane daga gabas zuwa yamma, ta biyun kuma zata futo daga Yaman sai ta koro mutane zuwa wurin taro wanda shine qasar Sham yace: Idan kuma yakasance acikin sanin Allah saidai wuta xaya, to haxawa tsakanin hadisin (Wata wutace zata fito kafin ranar Alqiyama daga Hadramaut, sai ta koro mutane), a

wani lafazin, wata wuta zata futo daga tsakiyar And tana koro mutane zuwa wurin taro.

Da hadisin (Wata wutace zata taro mutane daga gabas zuwa yamma) shine ace cewa Sham wacce itace wurin taruwa yamma ce dangane da gabas, sai yazama fara futowarta tsakiyar And ne daga Yaman, idan ta futo sai ta yaxu zuwa gabas, sai ta taro ma'abotansa zuwa yamma wanda itace Sham kuma itace wurin taruwa – kuma lafazin (Abyan) da awon Ahmar sunan sarkin da ya ginata ne. Acikin Nihayar Ibnul Asir, (Adnu Abyan) birnine sananne a Yaman an rava zuwa Abyan da awon Abyad, shi wani mutum ne daga Himyar Adn a ita wato ya zauna. Allah ne mafi sani.

NA TAKWAS: BUSA A CIKIN QAHO DA KUMA MUTUWA

Haqīqa ambaton busa a cikin qaho ya maimaitu a cikin Al-qur'ani mai girma, kuma ya faxi abinda zai faru a lokacin, babban malamin Musulunci Ibn Taimiyya - Allah yayi masa rahama - yace: Kuma Al-qur'ani ya bada labarin busa iri uku: Busar razana, ya faxeta a cikin Surat Al-Naml a cikin faxin Allah – maxaukakin sarki -: {Kuma da rānar da ake hūsa a cikin kaho, sai wandayake a cikin sammai da waƙanda suke a cikin kasa su firgita, fāce wanda Allah Ya so}. (An-Naml: 87)

Da busar mutuwa da tashi daga mutuwa, ya faxesu a cikin Surat Al-zumar a cikin faxin Allah - maxaukakin sarki -: {Kuma aka busa a cikin kaho, sai waƙanda ke a cikin sammai da kasa suka sūma sai wanda Allah Ya so (rashin sumansa) sa'an nan aka hūra a cikinsa, wata hūrāwa, sai gā su tsaitsaye, sunā kallo}. (Az-Zumar: 68).

Amma togaciya to shi mai haxawace wanda ya ke cikin Al-Janna daga Hur Al-en, saboda Aljanna babu mutuwa a cikinta, kuma mai haxewane ga wasunsu, kuma ba zai yiwu ba yankewa da dukkan wanda aka togace ba sai wanda Allah ya togace, domin cewa lallai Allah ya barshi a sake a cikin littafinsa, haqīqa ya tabbata a cikin Bukhari cewa Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -yace: Lallai cewa mutane zasu mutu ranar Alqiyama, sai in zamanto farkon wanda zai fara farkawa, sai na sami Musa riqe da turken Al'arshi, to bansani ba shi farkawa yayi kafin ni ko yana daga cikin waxan da Allah ya Togace?, wannan mutuwar ance cewa ita ce ta huxu, kuma ance ita ce cikin waxan da aka ambata a cikin Alqur'ani. Ya qare.

Al-safarini yace: Ka sani cewa busa acikin qaho iri uku ce, Busar razani, itace wacce wannan Duniyar zata canza, kuma tsarinta ya rikice, itace wacce akai nuni izuwa ita cikin faxin Allah – Maxaukain sarki -: {**Kuma wadannan bā su jiran kōme fāce tsāwā guda, wadda bā ta da hani**}. (Sad: 15) ma'ana, daga dwowa wurin komawa, da faxinsa: {**Kuma da rānar da ake hūsa a cikin kaho, sai wandayake a cikin sammai da wadanda suke a cikin kasa su firgita, fāce wanda Allah Ya so**}. (An-Naml: 87)

Al-Zamakhshari ya fassara a cikin tafsirinsa abinda aka togace a wannan ayar da wanda Allah ya tabbatar da zuciyarsa daga Mala'iku, sune Jibril, da Mika'il, da Israfil, da kuma Mala'ikan mutuwa, a wata faxar wanin haka kuma wannan razanar zata farune saboda tsananin abinda zai afku na tsoron wannan busa, har zuwa inda yace: Busa ta biyu ita ce busar mutuwa, a cikintane kowane abu zai hallaka, Allah - maxaukakin sarki - yace: {**Kuma da rānar da ake hūsa a cikin kaho, sai wandayake a cikin sammai**

da waƙanda suke a cikin kasa su firgita, fãce wanda Allah Ya so, kuma dukansu, su je Masa sunã kaskantattu}. (Az-Zumar: 68), kuma haqıqa an fassara Sa'iq da mutuwa.

Har zuwa inda yace: Sour kuma qaho ne da aka yi shi daga haske, wanda ake sanya rayukan halittu a cikinsa, kuma Mujahid yace: Kamar algaita yake, haka Bukhari yace kuma Tirmizi ya futar daga Abdullahi xan Amr xan Al-Aas -Allah ya yarda dasu-.

Wani balaraben qaue yazo wajen Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - sai yace maye Sour? sai yace: Wani qaho ne da za'ayi busa a cikinsa. Tirmizi ya ce hadisi ne kyakykawa.

Sannan yace: Busa ta uku ita ce busar tashi da kuma tafiya wurin hisabi, kuma haqıqa yazo a cikin Alqur'ani Mai girma ayoyi da suke nuni kan hakan da labarai da suke ishara kan hakan, kamar faxinsa – maxaukakin sarki -: {Kuma aka yi bũsa a cikin kaho, to, sai gã su, daga kaburbura zuwa ga Ubangijinsu, sunã ta gudu}. (Yasin: 51) da kuma faxinsa: {Sannan sai ayi busa acikin qaho to yayin nan su Alqiyama kawai suke sauraro}. (Az-Zumar: 68).

Da faxinsa - maxaukakin sarki -: {To idan akayi busa a cikin qaho * to wannan ita ce rana mai wuwa ga kafirai * kuma ba mai sauqi}. (Al-Mudassir: 8-10).

Da faxinsa - maxaukakin sarki -: {Ka saurari ranar da mai kira zai yi kira daga wani wuri kusa * ranar da zasu ji kuwwa da gaskiya}). (Qaf: 40-41) zuwa qarshen ayar.

Malaman Tafsiri sunce: Mai busa qahon Israfil ne - amincin Allah ya tabbata agareshi - yana hurawa a cikin qahon yana kira: Yaku qasusuwa dandaqaku,

yankakkun gavovi, yagaggun namomi, da kuma gasu masu rarrabuwa! Allah Yana umurtaku da ku haxu don rabewar hukunci. Kuma akace Israfil zaiyi busa, kuma Jibril zaiyi kira. Guri makusanci shine Dutsen Bayt al-Maqdis, wasu Jama'ar daga masu tafsiri sunce: Shekaru arba'in ne tsakanin busa biyun. Wasu daga cikin malamai sun ce riwayoyi sun dace kan hakan.

Yazo a cikin Muslim daga Abu Huraira - yardar Allah ta tabbata agareshi – zuwa ga Annabi: (Tsakanin busar guda biyu) Arba'in ne, sai suka ce: ya Abu Huraira kwana Arba'in? sai yace: Naqi, sai suka ce Wata arba'in sai yace: Naqi, sai suka ce Shekara Arba'in? sai yace: Naqi. Karanta hadisin har zuwa qarshe.

Kuma faxin Abu Hurairah - Allah ya qara yarda a gareshi – Naqi akwai fassarori uku acikinsa:

Na farko shine: Na kame yin bayanin wannan a gare ku, ko: Naqi tambayar Annabi - tsira da aminci su tabbata agareshi - game da hakan. Akace kuma: Na manta. Akace: Sirrin hakan bawanda ya sanshi sai Allah saboda yana daga cikin sirrin Ubangiji.

Acikin wani hadisin Abu Huraira mai tsawo wanda Ibnu Jarir da Xabarani suka ruwaito shi kuma Abu Ya'ala a cikin Musnad xinsa da kuma Baihaqi a cikin Al-Ba'as da kuma Abu Musa Al-Madini da wasun su, yace: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya gaya mana cewa lokacin da Allah ya gama halittar sammai da kasa, sai ya halicci qaho, kuma ya ba dashi ga Israfil, to shi ya sanya shi abakinsa yana kallo zuwa Al-arshi, yana jiran lokacin da za a ba da umarni. Nace: Ya Manzon Allah, kuma menene qahon? Yace: Qaho, nace: Menene shi? Yace: Mai girma, lallai girman kewaye

acikinsa kamar faxin sama da qasa, sai yayi busa aciki guda uku. Na farko: Shine busar firgici. Na biyu: Shine busar mutuwa. Na uku: Shine busar tsayuwa ga Ubangijin talikai, sai Allah ya umarci Israfil da busa ta farko, sai yace, kayi busar firgici, sai yayi busa, sai ma'abota sammai da qasa su firgita sai wanda Allah yaso. Sai ya umarceshi sai ya jata ya tsawaitata bazai yankeba, itace wacce Allah – maxaukakin sarki – yake cewa: {Ba wani abu Waxannan suke saurareba sai tsawa xaya wacce bata da hani} (Saad: 15). Sai Allah ya tafiyar da duwatsu, sai ta shuxe irin shuxewar girgije, sai su zama qura, kuma qasa ta girgiza mutanenta girgizawa, sai tazama kamar jirgin ruwa abin nauyaywa a cikin teku, kumfar ruwa tana bugunta, kuma kamar fitilar da ke rataye a kan Al'arshi wanda rayuka zasu rinjayar, kuma shi ne abin da Allah yake cewa {Ranar da mai girgizawa zata kaxa* Mai biyarta na biye} (Al-Nazi'at; 6-7), sai qasa ta karkatar da mutane a bayanta, sai masu shawayarwa su shagala, masu ciki su haife, qananan yara suyi furfura, Shaixanu su tashi suna masu guduwa daga razani har sai sunzo sasanni, sai Mala'iku su haxu dasu, sai sudaki fuskokinsu, sai su koma, sai mutane sujuya suna masu bada baya, sashinsu yana kiran sashi, shine wanda Allah – maxaukakin sarki – yake faxa acikinsa; {Ranar da zaku juya kuna masu bada baya, baku da wani mai tsaro daga Allah} (Al-Gafir: 33), suna cikin haka yayin da qasa zata tsage, sai ta tsage daga yanki zuwa wani yankin, sai suga al'amari mai girma, sai suyi duba zuwa sama sai gata kamar narkakkiyar azurfa, sai ta tsage, sai taurarinta su tarwatse, ranarta kuma haskenta ya tafi da watanta, Manzon Allah –tsura da amincin Allah su tabbata agareshi – yace: Matattu a wannan ranar basa

sanin komai daga wannan, nace: Ya Manzon Allah, wa Allah – maxaukakin sarki - ya toge acikin faxinsa; {Sai wanda Allah yaso}, yace: Sune Shahidai. Kaxai razani zai sadu da rayayyune, su kuma rayayyu ne a wajen Ubangijinsu ana azirtasu, Allah yakaresu razanin wannan yinin ya amintar dasu daga gareshi, shi wata azabace da Allah zai aikota ga mutanen banzar halittarsa. Allah – madaukakin sarki – yana cewa: {Yaku mutane kuji tsoron Ubangijinku lallai cewa girgizar Alqiyama wani abune mai girma, ranar da zaku ganta tana shagaltar da kowace mai shayarwa daga abinda take shayarwa, kuma kowace mai ciki zata haife cikinta, zakaga mutane suna maye alhali sub a masu maye bane saidai cewa azabar Allah mai tsananice} (Al-Hajji: 1-2) sais u zauna a haka yanda Allah yaso (Karanta hadisin: Wannan muna roqon Allah – mai girma da xaukaka ya shiryar damu hanya madaidaiciya, ya sanyamu daga waxanda razani mafi girma bazai baqanta musuba kuma Mala'iku zasu tarbesu wannan shine yininku waxanda kuka kasance anayi muku alqawari).

NA BIYU: IMANI DA RANAR LAHIRA

An ambaceta da ranar Lahira saboda jijnkirinta daga Duniya.

Haqika hankali da xabi'aya sunyi nuni akan hakan kamar yadda baki xayyan litattafan da aka saukar daga sama sukayi bayani varo-varo dashi, kuma Annabawa da Manzanni sukai kira akanta.

Haqika Allah ya bada labari a littafinsa mabuwayi game da ita, kuma ya tabbatar da dalili akanta, kuma ya mayar da magana ga masu musanta shi a mafi yawan surorin Al-qur'ani.

Kuma iq'rari da Ubangiji gama gari ne ga baki xayyan 'yan Adam, kuma a xabi'ance yake, kowannensu yana tabbatar da akwai Ubangiji, sai wanda yayi girman kai kamar Fir'auna savanin imani da ranar lahira, lallai cewa masu musantata suna da yawa.

Kuma Muhammad - amincin Allah ya tabbata a gareshi-yayin da yazama cikamakin Annabawa, kuma ya kasance haqika an aikoshi shi alhali tashin Alqiyama kamar waxannan ne, ya rarrabe bayanin ranar lahira bayanin da ba'a samunsa a cikin litattafan Annabawa.

Haqika dalilai sun yawaita akan bayanin tashin Alqiyama a cikin Alqura'ni mai girma.

Wani lokaci ya bada labari game da waxan da ya kashe su sannan ya rayasu a Duniya, kamar yanda ya bada labarin mutanen Annabi Musa waxanda sukace: {[Ka nuna mana Allah a fili](#)} sai Allah yace: {[Sai tsawa ta kamaku alhalin suna kallo, sannan muka tasheku bayan mutuwarku](#)}. (Al-Baqara: 55) Kuma daga: {[Waxanda suka](#)

futa daga gidajensu su dubbunaine saboda tsoron mutuwa sai Allah yace dasu ku mutu sannan ya raya su}. (Al-Baqara: 243)

Daga Ibrahim lokacin da yace: {Ya Ubangi ji ka nuna mun yaya kake raya matatu} (Al-Baqara: 260) har zuwa qarshen qissar.

Kuma kamar yadda ya bada labari game da Al-Masih cewa shi ya kasance yana raya matattu da ikon Allah, kuma game da Ashabukl Kahfi cewa su an tashesu bayan shekara xari uku da shekara tara.

Kuma wani lokaci yana kafa dalili akan hakan da tashin farko, saboda tayar da halitta yafi sauqi daga fararwa, kamar yadda yazo acikin faxinsa: {In kun kasance a cikin kokwanto game tashin Alqiyama to mune muka halicce ku daga turvaya}. (Al-Haj: 05) har zuwa qarshen ayar.

Da kuma faxinsa: {Ka ce wanda ya samar da ita tun farko zai raya ta}. (Yasin: 79).

Da kuma faxinsa: {Sai suce waye zai dawo da mu kace wanda ya samar daku farkon lokaci}. (Al-Isra: 51) {kuma shi ne wanda ya farar da halitta sannan ya dawo da shi kuma shine mafi sauki a gare su}. (Ar-Rum: 27).

Wani lokaci kuma yana kafa dalili akan hakan da halittar sammai da qasa; saboda halittarsu shine mafi girma daga dawo da xan Adam, kamar yadda yazo a cikin faxin Allah – maxaukakin sarki -: {Shin, kuma ba su gani ba cewa: "Lalle Allah, Wanda Ya halitta sammai da kasa kuma bai kasa ga halittarsu ba, Mai ikon yi ne a kan rāyar da matattu?" Na'am, lalle Shi, Mai ikon yi ne a kan kōme}. (Al-Ahqaf: 33).

Wani lokaci kuma yana kafa dalili akanta da tsarkake Allah daga wasa kamar yadda maxaukakin sarki -yace: {Shin, to, kun yi zaton cewa Mun halitta ku ne da wāaci sa kuma lalle ku, zuwa gare Mu, bā zā ku kōmo ba?}. (Al-Muminun: 115)

{Shin, mutum nā zaton a bar shi sagaga (wāto bābu nufin kōme game da shi?} (Al-Qiyama: 36)

Misalin faxin Allah - Maxaukakin sarki -: (Ashē wannan bai zama Mai iko ba bisa ga rāyar da matattu?"). (Al-Qiyama: 39).

Saboda mutane a wannan Duniya akwai daga mai kyautatawa, kuma akwai daga cikinsu mai munanawa, kuma zasu iya mutuwa amma xayansu bazai sami sakamakon aikinsa ba, to babu makawa daga wani gidan daban da za'a tsaida adalci a tsakanin mutane, kuma kowanne daga cikin su zai samu sakamakon aikinsa.

Kuma imani da ranar Lahira xayane daga cikin rukunan imani kamar yadda Alqur'ani ya nuna a cikin mafi yawa daga cikin ayoyi.

Lokacin da yake ambaton imani dashi wani lokaci tare da imani da rukunai shida waxanda sune: Imani da Allah, da Mala'ikunsa, da Litattafansa, da kuma Manzanninsa, da ranar Lahira, kamar yadda yazo a cikin hadisin Umar - Allah ya yarda dashi - acikin tambayoyin Mala'ika Jibril ga Annabi – tsira da aminci su tabbata agareshi-.

Kuma wani lokaci yanar faxar imani dashi tare da imani da Allah, kamar yadda Allah - maxaukakin sarki - yace: {Ku kashe waxanda basa imani da Allah da ranar Lahira}. (At-Tawba: 29).

Kuma Allah – maxaukakin sarki - yace: {Ya ku waxan da sukai Imani kada ku vata sadakarku da gori da kuma cutar wa kamar wanda yake ciyar da dukiyarsa don ganin idon mutane kuma bai yi imani da Allah da ranar Lahira}. (Al-Baqara: 264).

Haqīqa ya ambaci wannan rana da sunaye da yawa saboda nusarwa daga sha'aninta da kuma faxakarwa ga bayi don suji tsoronta, saboda haka ya kirawo ta da Ranar qarshe, saboda ita bayan Duniya take, kuma babu wata rana abayan ta, kuma ya kirata da Ranar Alqiyama, saboda tashin mutane gaban Ubangijinsu a cikinta, kuma ya kirawota da Mai afkuwa da Mai kiran gaskiya, da Mai qwanqwasa, da Mai tsoratarwa, da Tsawa, da Mai kusantowa, da Razani mafi girma, da kuma Ranar Hisabi, da Ranar sakamako, da Alqawarin gaskiya, dukkansu sunaye ne da suke nuna girman sha'aninta da tsananin tsoronta, da abinda mutane zasu samu a cikinta na tsanance-tsanance da tsorace-tsorace; saboda itace ranar da idanu suke kafewa a cikinta, kuma zukata su raurawa su bar inda suke har sukawo wuya, {Kuma ranar da mutum zai gujewa xan uwansa * da uwarsa da babansa * da kuma matarsa da 'yayansa * kuma kowane mutum daga cikinsu a wannan ranar al'amarinsa ya isheshi}. (Abasa: 34-37).

{Ranar da sama zata kasance kamar narkakkiyar azurfa, Kuma duwatsu kamar savin sufi, kuma aboki baya tambayar abokinsa, ana sanyasu suga juna, kuma mujrimi yana burin da zai fanshi kansa daga azaba a wannan ranar da 'ya'yansa, da kuma matarsa da xan uwansa, da qabilarsa wacce taka tattaro shi, da kuma duk wanda yake cikin Duniya baki xaya sannan ya tserar da shi}. (Al-Ma'arij: 8-14).

Kuma imani da wannan ranar yana xaugar mutum akan aiki da shiri domin sa, kamar yadda Allah - Maxaukakin sarki - yace: {*To duk wanda ya kasance yana qanar gamuwa da Ubangijinsa to yayi aiki aiki na gari kuma kada yayi shirka da bautar Ubangijinsa*}. (Al-Kahf: 110).

Kuma Allah – maxaukakin sarki - yace: {*ku nemi taimako da haquri da kuma salla, kuma lallai cewa ita mai girman yi ce sai ga masu jin tsoron Allah, sune waxanda suka sakance cewa zasu gamu da Ubangijinsu kuma cewa su gare shi zasu koma*}. (Al-Baqara: 45-46).

Allah – maxaukakin sarki – yace: {*Suna cikawa da alwashi, kuma suna jin tsoron wani yini wanda sharrinsa yakasance mai tartsatsine. Suna ciyar da abinci akan suna baqatarsa ga matalauci da maraya da kamamme. (Suna cewa) Muna ciyar dakune domin neman yardarm Allah kawai, bamu nufin samun wani sakamako daga gareku, kuma bamu nufin godiya. Lallai ne mu, muna tsoro daga Ubangijinmu wani yini mai gintsewa, mai murtukewa. Saboda haka Allah ya tsare musu sharrin wannan yini, kuma ya haxa su da annurin fuska da farin ciki*} (Al-Insan: 7-11).

Kamar yadda imani a wannan ranar yake xauka akan tabbaci yayin haxuwa da abokan gaba, da haquri kan tsanance-tsanance, kamar yanda Allah – maxaukakin sarki - yace a cikin qissar Xaluta da rundunarsa lokacin da suka gamu da abokan gabarsu waxanda suka wuce su da yawa bayan sun tsallake tafkin jarrabawa kuma babu wanda ya tsira daga cikinsu sai ‘yan kaxan sai Allah – Maxaukakin sarki - yace: {*To, a lōkacin da (lālūta) ya kētare shi, shi da waƙanda suka yi īmani tāre da shi, (sai waƙanda suka sha) suka ce: "Babu īko a gare mu yau*

game da Jālūta da rundunōninsa."Wadanda suka tabbata cēwa lalle sū māsu gamuwa ne da Allah, suka ce: "Da yawa kungiya kadan ta rinjayi wata kungiya mai yawa da iznin Allah, kuma Allah Yana tāre da māsu hakuri}. (Al-Baqara: 249)

Kamar yadda rashin imani da wannan rana yana kai mutum zuwa kafirci da kuma savo haka zalunci da shishigi da varna, Kuma Allah – Maxaukakin sarki - yace: {Lalle ne wadanda ba su faunar gamuwa da Mū, kuma suka yarda da rāyuwar dūniya kuma suka natsu da ita, da wadanda suke gafalallu ne daga āyōyinMu}. (Yunus: 7-8).

Kuma Allah -maxaukaki yace: {Lallai waxanda suke vata daga tafarkin Allah suna da azaba mai tsanani saboda abinda suka manta na ranar hisabi}. (Sad: 26)

Kuma Allah – maxaukakin sarki - yace: {Bakaga wanda yake qaryatawa da Ranar Alqiyama ba shi ne wanda yake korar maraya, kuma baya kwaxaitarwa kan ciyar da miskinai}. (Al-Ma'un: 1-3).

Haqīqa Allah yayi umarni da jin tsoran wannan ranar domin shiri saboda ita da ayyuka nagari waxanda zasu tserar da su da tsorace-tsoracenta.

Kuma Allah – maxaukakin sarki - yace: {Kuma ku ji tsōron wani yini wanda ake mayar da ku a cikinsa zuwa ga Allah, sa'an nan kuma a cika wa kōwane rai abin da ya sanā'anta, kuma sū bā a zāluntar su}. (Al-Baqara: 281)

Kuma Allah yace: {kuji tsoron wata rana acce wani rai baya amfanar da wani rai da komai kuma ma ba'a karvar fansa daga gareshi kuma ceto baya amfanar ta da komai kuma babu mai taimakon su}. (Al-Baqara: 123).

Kuma Allah – maxaukakin sarki - yace: {Ya ku mutāne! Ku bauta wa Ubangijinku da taƙawa, kuma ku ji tsōron wani yini, rānar da wani mahaifi bā ya sāka wa abin haifuwarsa da kōme kuma wani abin haifuwa bā ya sāka wa mahaifinsa da kōme. Lalle wa'adin Allah gaskiya ne. Sabōda haka, kada wata rāyuwa ta kusa ta rūde ku, kuma kada marūfdin nan ya rūdē ku game da Allah}. (Luqman: 33).

Kuma imani da Ranar Lahira ma'anarsa ka gasgata da dukkanin aiunda ke bayan mutuwa da azabar qabari, da ni'imarsa da tashi bayan haka, da hisabi da ma'auni da sakamako da azaba da Aljanna da wuta da dukkanin abinda Allah ya wasafta dashi Ranar Al-qiyama, kuma ankira wannan rana da wannan suna saboda jinkirinta daga Duniya, tana da sunaye da yawa a cikin Alqur'ani daga cikinsu:

- 1) **RANAR TASHI:** Saboda a cikinta akwai tashi da kuma rayuwa bayan mutuwa.
- 2) **RANAR FUTOWA:** Saboda a cikinta akwai futowar mutane daga qaburburansu zuwa ga wata rayuwar daban.
- 3) **RANAR ALQIYAMA:** saboda a cikinta mutane zasu tashi domin hisabi.
- 4) **RANAR SAKAMAKO:** Domin a ciki za'a gurfanar da halitta, kuma da saka musu akan ayyukansu.
- 5) **RANAR RARRABEWA:** Saboda a cikinta za'a rarrabe tsakanin mutane da adalci.
- 6) **RANAR TAROWA:** Saboda a cikinta akwai taro halittu kuma a filin hisabi.

- 7) **RANAR TARUWA:** Saboda Allah zai tara mutane don sakamako acikinta.
- 8) **RANAR HISABI:** Saboda a cikinta akwai yiwa mutane hisabin akan ayyukan su da suka aikatasu a Duniya.
- 9) **RANAR NARKO:** Saboda a cikinta za'a tabbatar da narkon Allah ga kafirai.
- 10) **RANAR HASARA:** Saboda a cikinta akwai hasara ga kafirai.
- 11) **RANAR DAWWAMA:** Domin rayuwa a cikin wannan rana madawwamiyace har abada.
- 12) **GIDAN LAHIRA:** Saboda ita bayan gidan Duniya ne, itace gida wanzajje, babu cirata zuwa wani gidan bayanta.
- 13) **GIDAN TABBATA:** Saboda ita ce tabbatacciya ta dindin ba tare qarewa ba ko sake wani wurin.
- 14) **GIDAN DAWWAMA:** Domin zama a cikinta zamane na dindindin.
- 15) **MAI AFKUWA:** Don tabbatar faruwarta.
- 16) **MAI RINJAYA:** Saboda tana yin galaba ga duk wanda yake jayayya da ita da mai husuma kan vata.
- 17) **MAqWANQWASHIYA:** Saboda tana qwanqwasa kunnuwa da kuma zukata da tsoranta.
- 18) **MAI LULLUVEWA:** Saboda abinda yake gudana acikinta na lulluve baki xayan mutane da Aljannu.

- 19) **AN KIRATA DA MASIFA:** Domin tana rinjaya kuma tana zarce abinda ba itaba na masifu.
- 20) **MAKUSANCIYA:** Wato makusanciya, ankirawo ta da hakan, dan alamtarwa da kusancinta dangane da rayuwar Duniya.
- 21) **RANAR KAMUNGA:** saboda ‘yan Aljanna suna yi yiwa ‘yan wuta kamunga.
- 22) **RANAR KIRA:** Domin cewa shi ana kiran dukkanin mutane da jagoransu, kuma sashinsu suna kiran sashi kuma ‘yan Aljanna suna kiran ‘yan wuta, kuma ‘yan wuta suna kiran ‘yan Aljanna, kuma ‘Yan tozon La'arafi suna kira.

Kuma yana daga cikin alamomin kusantowar tashin Alqiyama mutuwa, itace qaramar Alqiyama.

Qaramar Aqiyama: Itace mutuwar kowane mutum lokacin qarewar ajalinsa, kuma da ita ne zai tashi daga Duniya zuwa Lahira

Haqiqa Allah ya gargaxi bayi da mutuwa' don suyi mata shiri da ayyuka nagari da kuma tuba daga ayyuka munanana; saboda idan tazo, aikin mutum ya cika, kuma shi baya karvar jinkiri.

Allah – maxaukakin sarki - yace: {Ya ku waxan da sukayi imani kada dukiyoyinku da ‘yayanku su shagaltar daku ga barin tuna Allah, kuma duk wanda ya aikata hakan to yana cikin tavavvu, kuma ku ciyar daga cikin abun da muka azurtaku tun kafin zuwan mutuwa ga xayanku sai ya ce Ubangiji da ka jinkirta min zuwa wani lokaci sai nayi sadaka kuma na kasance cikin mutanen kirki, kuma Allah baya jinkirtawa wata rai idan dai

lokacin ajalinta yayi kuma Allah Mai baku labari ne da abinda kuke aikatawa}. (Al-Munafiqun: 9-11).

Kuma Allah – maxaukakin sarki - yace: {**Kowace rai zata xanxani mutuwa**}. Kuma mutuwa ita ce Alqiyama qarama, kuma tashin Alqiyama itace tashin Alqiyama babba.

Babban Malamin Musulunci Ibn Taimiyya - Allah yayi masa rahama - yace: Kuma shi – tsarki ya tabbatar masa ya xaukaka - a cikin Sura xaya yana ambaton Alqiyama babba da qarama, kamar a cikin Surat Al-waqi'a cewa shi ya ambata a farkonta Alqiyama babba, kuma lallai cewa mutane zasu kasance kashi biyu ko uku, kamar yadda Allah – maxaukakin sarki - yace: {**Idan mai aukuwa ta auku * Babu wani (rai) mai qaryatawa ga aukuwarta * (Ita) mai qasqantawa ce, mai xaukakawa * Idan aka girgiza qasa girgizwa * Kuma aka niqe duwatsu, niqewa * Suka kasance qura da ake watsarwa * Kuma kun kasance nau'í uku**}. (Al-Waqi'a: 1-7).

Sannan cewa shi a cikin qarshensa akwai ambaton Alqiyama qarama, kuma cewa su zasu kasance iri uku bayan mutuwa sai yace: {**To, don me idan rai ya kai ga makõshi? (Kusa da mutuwa).Alhãli kuwa kũ, a lõklein nan, kunã kallo.Kuma Mũ ne mafi kusanta gare shi daga gare ku, to, amma kũ bã ku gani.To, don me in dai kun kasance bã wadãnda zã a yi wa sakamako ba?Ku mayar da shi (cikin jikinsa) har idan kun kasance mãsu gaskiya.To, amma idan (mai mutuwar) ya kasance daga makusanta,Sai hũtawa da kyakkyawan abinci da Aljannar ni'ima.Kuma amma idan ya kasance daga mazõwa dãma,Sai (a ce masa) aminci ya tabbata a gare ka daga mazõwa dãma.Kuma amma idan ya kasance daga mãsu**

karyatāwar, batattun,Sai wata liyāfa ta ruwan zāfi.Da kōnuwa da Jahīm}. (Al-Waqi'a: 83-94).

Kuma lokacin mutuwa za'a karvi ran mutum daga jikinsa da umarnin Allah – maxaukakin sarki -.

Haqīqa Allah ya danganta karvar rai izuwa gare shi cikin faxinsa – maxaukakin sarki -: {Allah shi ne yake karvar rayuka lokacin mutuwarisu}. (Az-Zumar: 42).

Kuma ya dangantashi zuwa Mala'iku cikin faxinsa - Maxaukakin sarki -: {Har sai da xayanku Mala'ikan mutuwa ya karvi ransa Manzanninmu kuma bazasuyi sakaci ba}. (Al-An'am: 61).

Kuma cikin fadinsa - maxaukakin sarki -: {Kuma da zaka ga lokacin da Mala'iku suke karvar ransu}. (Al-Anfal: 50).

Kuma ya dangantashi zuwa Mala'ikan mutuwa a cikin faxinsa: {Ka ce Mala'ikan mutuwa yake karvar ranku wanda aka wakiltu muku}. (As-Sajda: 11).

Babu karo tsakanin ayoyin, ravawa da akayi a waxannan ayoyin akan kowane gwargwadonsa. Allah shine wanda ya hukunta mutuwa ya kuma qaddarata, to shi da hukuncinsa ne da kuma qaddarar sa da umarninsa, don haka aka kara masa mutuwa akan hakan, kuma Mala'ikan mutuwa yana jivintar karvarsa da fitar dashi daga jiki, sannan Mala'ikun rahama ko Mala'ikun azaba su karveshi daga gareshi, kuma su jivinceshi bayan sa, don haka ya inganta adanganta mutuwa zuwa kowanne da gwargwadonsa.

CIKAWA DA BACCI DA CIKAWA DA MUTUWA

Ruhin da yake gudanar da jiki wanda yake rabuwa dashi da mutuwa shine ruhin da aka busa a cikin sa, kuma shi ne ran da yake rabuwa dashi da bacci, Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yace yayin da yayi bacci ga barin yin salla: (Lallai Allah ya karvi rayukan mu yayin da yaso, kuma ya dawo da shi lokacin da ya so, Bilal yace dashi: Ya Manzon Allah wanda ya karvi ranka shine wanda ya karvi raina). Allah – maxaukakin sarki - yace: {Allah ne ke karɓar rāyuka a lōkacin mutuwar, da waɗannan da ba su mutu ba, a cikin barcin. Sa'an nan Ya riƙe wanda Ya hukunta mutuwa a kansa kuma Ya saki gudar, har zuwa ga ajali ambatacce. Lalle a cikin wancan, haƙiƙa, akwai āyōyi ga mutāne waɗanda ke yin tunāni}. (Az-Zumar: 42)

Ibn Abbas yace da kuma mafi yawan Malaman tafsiri: Yana karvarsu karva biyu, karvar mutuwa da karvar bacci. Sannan a cikin bacci yana karvar wacce take mutuwa ya saki xayar zuwa wani lokaci abin ambato har sai ajalinta yazo lokacin mutuwar. Haqiqqa ya tabbata a cikin Bukhari da Muslim daga Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi – cewa shi yakasance yana faxa idan zaiyi bacci: (Da sunnan ka Ubangi jina na sanya gefena, kuma dakaine zan xagoshi, in ka karvi raina to kayi mata gafara ka kuma ji qanta, in kuma ka saketa to ka kareta da abinda kake kare bayinka nigari).

Wannan xayane daga cikin maganganu biyu acikin ayar, shi ne lallai cewa wacce aka karva da wacce aka saki su biyun ababan kashewane irin mutuwar bacci, wanda ajalinta ya cika sai ya riqeta a wurinsa ba zai dawo da ita zuwa jikinta ba, wanda kwanansa bai qare ba sai ya dawo da ita zuwa jikinta dan ta cikashi.

Magana ta biyu: Lallai cewa wacce aka riqe itace wacce aka kasheta kisan mutuwa a farko. Wacce kuma aka saka itace wacce ta cika cikawar mutuwa. Ma'ana akan haka: Lallai cewa Allah yana kashe ran mamaci sai ya riqeta bazai saketaba kafin ranar Alqiyama, kuma yana kashe ran mai bacci sannan ya saketa zuwa jikintsa zuwa ragowar ajalinta sai yakasheta wata mutuwar daban. Allah – maxaukakin sarki – yace: {Kuma shine wanda yake karvar rayukanku da daddare}. (Al-An'am: 60).

HAQIQANIN RUHI

Babban malamin Musulunci Ibn Taimiyya - Allah yayi masa rahama - (13/341), yace: Kuma Mazahabar sahabbai da tabi'ai da suka bisu da kyautatawa, da sauran magabatan al'umma da jagororin sunna: Cewa Ruhi wani halitta ne tsayayye da kansa, yana rabuwa da jiki, kuma ana jiyar dashi ni'ima kuma anayi masa azaba. Ba kuma shi ne jikin ba, kuma ba wani vangare bane daga vangarorinsaba, kuma yayin da Imam Ahmad - Allah yayi masa rahama – yakasance yana daga cikin waxanda suka nassanta hakan da waninsa daga shugabanni, babu wanda ya sava daga hakan daga cikin almajiransa a cikin hakan.

Kuma yace a wani wurin daban (9/303).

Kuma abinda yake daidai lallai cewa shi baya cikin kaxaitattun jauharori, kuma baya cikin abubuwan da suke da jiki da sura, kuma baya cikin jinsin jikkuna waxanda ake iya rarrabe su waxan da ake gani kuma aka saba ganinsu, amma nuni zuwa gare su, saboda cewa shi ana iya nuna shi kuma yana hawa yana sauka, kuma yana iya fita daga jikinsa, kuma yana kwaranya daga shi,

kamar yadda ya zo a cikin hakan nassoshi masu yawa kuma hankali ya shaida hakan.

Amma faxin mai faxa: Ina wurinsa yake a jiki? Rai bashi da wani wuri kevantacce a jiki, kai yana yawo ne a cikin jiki kamar yadda rayuwa take yawo wacce itace Arali acikin dukkanin jiki. Lallai cewa rayuwa abar sharxantawa ce da ruhi, saboda idan rai ya kasance a jiki to akwai rayuwa a cikinsa, kuma idan ya rabu da jiki to rayuwa ta rabu da shi).

RUHI HALITARSA AKAI

Babban malamin Musulunci Ibn Taimiyya - Allah yayi masa rahama - yace: (4/216) Ruhin xan Adam abin halitta ne kuma fararre ne, da haxuwar al-umma da malamanta da sauran Ahlu-Sunnah, haqiqqa ba mutum xayaba daga cikin shugabannin musulmai sun hakaito kan cewa shi abin halitta ne, kuma Almajirinsa Ibn Al-Qayyim yace: Wanda yake nuna halittarsu fuskokine da yawa, ya ambaci fuska goma sha biyu. Daga cikin su faxin Allah - maxaukakin sarki -: {Allah shi ne mahaliccin komai} (Ar-Ra'ad: 16).

To wannan lafazin gamamme ne, babu wani kevancewa a cikinsa ta kowace fuska, kuma siffofinsa basa shiga a wannan, saboda cewa su suna cikin abin ambaton sunansa, Allah - mai tsarki - shine abin bautawa wanda ya siffantu da siffofin kamala, kuma shi – tsarki ya tabbatar masa - da zatinsa da siffofinsa Mahaliccine, kuma duk wanda ba shi ba abin halitta ne.

Daga cikinsu: Faxin Allah - maxaukakin sarki -: {Kuma na halicce ka kafin kuma baka zamanto komai ba}. (Maryam: 9)

Kuma wannan maganar ga ruhinsane da jikinsa, bada jikinsa ba kawai, domin cewa jikin shi kaxai ba zai fahimtaba, kuma ba zaiyi magana ba, bazai hankaltuba, kaxai wanda yake fahimta, yake hankaltuwa, kuma yake magana shine rai.

Daga cikinsu: Faxin Allah - maxaukakin sarki -: {[Haqiqa mun halicce ku sannan muka surantaku sannan muka ce da Mala'iku kuyi sujjada ga Adam](#)} (Al-A'araf: 11).

Wannan bada labarin ko dai ya game rayukanmu da jikkunanmu kamar yadda mafi yawan malamai suka ce, ko kuma ya kasance ya afku akan rayuka kawai kafin halittar jikkuna kamar yadda wanda ya raya hakan yace, kuma kan wannan taqdirin guda biyu, to shi a fili yake cikin halittar rayuka.

Kuma da cikin su: Akawai nassoshi waxan da suke nuna cewa lallai xan Adam bawa ne gabaki xayansa, kuma bautarsa batazama mai afkuwa akan jikinsa banda ruhinsa, kai bautar rai asaline, kuma bautar jiki mai bice, kamar yadda take mai bintane a hukunce-hukunce, kuma ita ce take motsoshi kuma take sashi aiki, shi kuma yana binta a wajen bauta.

Daga cikinsu: Faxinsa - maxaukakin sarki -: {[Lalle ne, wata mudda ta zamani tã zo a kan mutum, bai kasance kōme ba wanda ake ambata](#)}. (Al-Insan: 1).

Da ace ruhinsa ya kasance dawwamamme; da mutum ya kasance bai gusheba wani abu abin ambato, kaxai shi mutumne da ransa ba da jikinsa ba.

Kuma daga cikin su: Hadisin Abu Huraira -Allah ya yarda da shi- wanda yake cikin Bukhari da waninsa daga Annabi -tsira da amincin Allah ya tabbata agareshi- yace:

Rayuka nau'o'ine mabanbanta, waxanda suka san juna sai su saba, waxanda basu san juna ba sai su sava, kuma rundunoni basa kasancewa sai ababan halitta.

Kuma daga cikin su: Lallai cewa ruhi ana siffantashi da mutuwa da karvar rai da kamewa ta da saki, wannan shi ne sha'anin abin halitta fararre abin reno.

KAIFIYYAR KARVAR RAN DA AKA KASHE DA MAKOMARTA BAYAN MUTUWAR SA

Haqiqa bayanin kaifiyyar mutuwa yazo, da makomar rai bayansa acikin hadisin Barra'u xan Azib mai tsawo. Wannan shine nassin sa: Daga Al-Barraa xan Azib -Allah ya yarda da shi - yace: Mun kasance muna cikin wata jana'iza a cikin Baqi 'al-Gharqad, sai Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yazo garemu, sai ya zauna, sai muka zauna agefansa, kai kace tsuntsune akanmu, alhali shi yana haqa masa qabari sai yace: Ina neman tsarin Allah daga azabar qabari. sau uku, sannan yace lallai bawa mumini idan yakasance acikin fuskantowa ga lahira kuma ya yankewa ga duniya, sai Mala'iku su sauko zuwa gareshi, kamar ranace a fuskokinsu, atare dasu akwai wani likkafani daga likkafaninnikan Aljanna, da turare irin turaren Aljanna, sai su zauna daga gareshi gwargwadon miqewar ido, sai Mala'ikan mutuwa yazo har sai ya zauna wajen kansa, sai yace: Yake wannan rai mai tsarki! Ki fita zuwa gafara daga Allah da yarda, yace: Sai ta fito tana kwaranya kamar yanda digon ruwa yake kwaranya daga bakin salka, sai ya dauketa, idan ya xauketa bazasu barta a hannunsa ba koda qiftawar ido har sai sun dauketa sai su sanyata a cikin waccan likkkafanin da wancan tiraren, sai ya fito daga gareta kamar mafi kyaun qamshin almiskin da aka samo a fuskar qasa, yace, sai su hau da ita bazasu

wuce da itaba ga wasu jama'a daga Mala'iku sai sunce: Mene ne wannan ran mai tsarki? Sai suce: Wanene xan wane da mafi kyawun sunayensa da suke kiransa dashi a wannan duniya, har sai sun gama da shi zuwa sama, kuma suka buɗe masa, sai su nemi abuxe mata sai a buɗe mata, sai makusantan kowace sama su rakata zuwa saman da take biye da ita har sai ya tiqe da ita zuwa sama wanda Allah yake a ciki, kuma Allah – Mai girma da xauka - yace: Ku rubuta littafin bawana a cikin maxaukakan mutane kuma ku dawo da shi qasa, saboda ni daga gareta ne na halicce su, kuma a cikintane nake dawo dasu, kuma daga itane zan fitar dasu a wani lokaci daban, yace: Sai adawo da ransa cikin jikinsa, sai Mala'iku biyu sukazo wurinsa, sai su zaunar dashi, sai suce masa: Waye Ubangijinka? Sai yace, Ubangijina shine Allah, sai suce masa: Menene Addininka? Sai yace Musulunci shine Addinina, sai suce masa wanene wannan mutumin da aka aikoshi acikinku? Sai yace: Shine Manzon Allah, sai nayi imani dashi na kuma gasgatashi, sai mai kira daga sama yayi kira cewa bawana ya gasgata, to kuyi masa shimfixa daga Aljanna, kuma ku buxe masa wata qofa zuwa Aljanna, yace, sai rahama da daxinta suzo masa, kuma kuma a yalwata masa qabarinsa tsawon ganinsa, sai wani mutum mai kyakykyawar fuska yazo masa mai kyakykyawan tufafi, mai daxin qanshi sai yace; Kayi bushara da abinda zai faranta maka rai, wannan itace yininka wanda kakasance akayi maka alqawari, sai yace dashi waye kai fuskarkace wacce take zuwa da alheri, sai yace nine aikinka na gari, sai yace: Ya Ubangiji ka tsaidan Alqiyama har inkoma zuwa iyalaina da dukiyata. Yace: kuma lallai bawa kafiri idan yakasance cikin yankewa daga duniya, da fuskantowa zuwa lahira, sai wasu Mala'iku masu baqaqen fuskoki,

atare dasu akwai guduma, sai su zauna agareshi miqewar ido, sannan Mala'ikan mutuwa yazo har sai ya zauna wajen kansa sai yace: Yake wannan ran mummuna, kifuta zuwa fushi daga Allah da tsananin fushinsa, yace: Sai sai yarabu ajikinsa sai ya cirotta kamar yanda ake cire tukuba daga gashin dabbobi abin dansasawa, sai ya xauketa, idan ya xauketa bazasu barta a hannunsaba koda qiftawar ido har sai sun sanyata acikin wannan tukuba, sai ya fita daga gareta kamar mafi xoyin wari mammuna da aka samu afuskar qasa, sai su hau da ita bazsu wuce da itaba ga wasu jama'a daga Mala'iku sai sunce: Wannan wane raine mummuna, sai suce wanene xan wane damafi munin sunayensa waxanda suke ambatonsa dasu a duniya har sai ya tiqe da ita zuwa saman duniya, sai ya nemi a buxe masa baza'a buxe masaba, sannan Manzon Allah ya karanta: {*Qofofin sama baza'a sa buxe musuba, kuma bazaua shiga Aljanna har sai raqumi ya shigakafar allura*}, (Al-A'araf: 40) sai Allah – mai girma da xaukaka- yace: Ku rubuta littafinsa a cikin kurkuku a qasan qasa, kuma an jefa ransa jefawa, sannan ya karanta: {*Wanda yayi shirka da Allah kamar ya faxo ne daga sama, sai tsuntsaye ya fauceshi ko iska ta tsoma shi cikin wani wuri mai nisa*}, (Al-Haj: 31) sai adawo da ransa a jikinsa, sai Mala'iku biyu suka zo masa, sai su zaunar dashi, sai suce dashi: Waye Ubangijinka? Sai yace: Ha ha bansaniba, sai suce dashi: Wanene wannan mutumin da aka aikoshi acikinku? Sai yace: Ha ha ban saniba, sai mai kira yayi kira daga sama da cewa bawana yayi qarya kuyi masa shimfixa daga wuta, kuma ku buxe masa wata qofa zuwa wuta, sai zafinta da dafinta suzo masa, kuma aquntata qabarinsa har sai haqarqarinsa sun sava, sai wani mutum yazo masa mai mummunar

fuska, mai mummunar tufafi, mai xoyin wari, sai yace: Kayi bushara da abinda zai mumunanaka. Wannan itace yininka wacce kakasance ana maka alqawari, sai yace: Waye kai fuskarka fuskar wanda yake zuwa da sharri, sai yace: Nine aikinka mummuna, sai yace ya Ubangiji kada ka tsaida Alqiyama).

Imamu Ahmad ne ya ruwaito shi da Abu Daud da Hakim da Abu Awanah a cikin Sahihinsu da Ibn Hibban.

Mai sharhin Xahawiyya yace: Kuma baki xayyan Ahlussunnah sun tafi akan wajabcin wannan hadisin, kuma hadisin yana da wasu da sukayi masa shaida a cikin Bukhari.

Shehin Musulunci Ibn Taimiyya - Allah yayi masa rahama - yace: Amma hadisin da aka ambata a batun karvar ran mumuni, kuma cewa shi za'a xauke shi zuwa sama ne wacce a cikinta Allah yake, to wannan hadisine sananne ne kuma Sanadinsa mai kyau ne. Kuma faxinsa: (A cikinta Allah yake): yana matsayin faxin Allah - maxaukakin sarki -: {*Shin ko kun amince cewa wanda ke cikin sama, ba zai iya shafe qasa tare da ku ba, sai ga ta tana mai girgiza?, Ko kun amince cewa wanda ke cikin sama ba zai iya sako muku iskar guguwa ba? To, za ku san yadda (aqibar) gargaxi na take yake*}. (Al-Mulk: 16-17). Ya qare.

Mai yawan sani Ibn Al-Qayyim yace: Rayuka iri daban daban ne a wajen zamansu a rayuwar Barzahu banbanci mai girma, akwai daga cikinsu waxanda suke mafi qololuwar xaukaka a cikin jama'a maxaukaka, sune rayukan Annabawa - amincin Allah ya tabbata agaresu - kuma sun banbanta a masaukansu kamar yadda Annabi –

tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya gansu a daren Isra'i.

Daga cikin su akwai wasu rayukan suna cikin kwaroron tsuntsaye koraye suna yawo a cikin Aljanna duk inda suka so, waxan nan sune rayukan sashin shahidai, ba dukansu ba, kai akwai wasu daga cikin su za'a tare su daga shiga Aljanna saboda bashin da ke kansa ko waninsa. Akwai wasu kuma za'a tsare su a qofar Aljanna, wasu kuma za'a tsaresu a qabarinsu' kamar hadisin ma'abocin riga da ya saceta sannan kuma yayi shahada sai mutane sukace ya rabauta yanzu yana Aljanna, sai Annabi – tsira da amoincin Allah su tabbata agareshi - yace: Na ranste da wanda raina yake a hannunsa lallai rigar da ya sata tana babbaka masa wuta a cikin qabarinsa.

Kuma daga cikin su akwai wanda masaukinsu shine qofar Aljanna, kamar yadda yazo a hadisin Ibn Abbas: Shahidai suna kan walawlin wata qorama a qofar Aljanna a cikin wata hasumiya koriya zai riqa futo musu safiya da maraice.

Wasu daga cikinsu: Suna kulle a cikin fasa kuma ba 'a xagasu ba zuwa jama'a ma'aukaka ba, ta kasance ruhun fasa na fasa, dan rayukan duniya ba su yin mu'amala da rayukan samaniya kamar yadda baza suyi mu'amala da su a wannan duniya ba, kuma ruhun da ba ta samu sanin sanin Ubangijinta da sonsa da ambatonsa, dan taxi dashi, da kusancinsa dashi, kai bari ita ta qasan qasa ce bazata kasance bayan rabuwa ga jikintaba sai a can, kamar yanda cewa rai ta sama wacce ta kasance a duniya mai dukufa ga faunar Allah, da ambatonsa, matsowa kusa da shi, da taxi dashi, to zata kasance bayan rabuwa tare da ruhohin dake sama waxanda suka dace da ita. Mutum yana tare da wanda yake so a Barzak da kuma ranar

Alqiyama. kuma Allah - maxaukakin sarki – yanacakuwa rayuka sashinsu ga shashi a Barzak da ranar Alqiyama kamar yanda ya gabata a cikin hadisi. “Kuma yana sanya mumini tare da rayuka masu tsarki” Wato, rayuka masu tsarki masu zane-zane, rai bayan rabuwa tana riskuwa da irinta da ‘yan uwanta da ma’abota aikinta sai takasance tare dasu acan.

Kuma daga cikin su: Akwai wasu rayuka da zasu kasance a cikin tanderun mazinata maza da mata, kuma akwai wasu rayukan da zasu kasance a cikin kogin jini suna linkaya a cikinsa suna kuma haxiye duwatsu.

Kuma babu wani matabbaci xaya ga rayuka masu arziqinsu da tavavvunsu, kai akwai wani rai yana sama maxaukakiya, da wani rain qasan qasa bazata hau samaba daga qasa, yace:

Kuma kai idan ka lura dasunnoni da guraben hadisai kuma kana da falala ta kula zakasan hujjar hakan.

Kuma kada ka zaci cewa tsakanin hadisai ingantattu na wannan babin akwai cin karo, saboda dukkan su gaskiya ne wani shashi ya gasgata wani shashin, sai dai inda sha'anin yake wajen fahimtar su, da kuma sanin rai da kuma hukunce-hukuncen su, kuma cewa su suna da wani sha'ani daban da na jiki, har zuwa inda yake cewa cewa su sun kasu zuwa waxanda aka saki da waxanda aka tsare, da maxaukaka da qaskantattu, kuma su bayan rabuwa suna lafiya da rashin lafiya, da jin daxi da ni'ima da raxaxi, shine mafi girma daga cikin abinda ya kasance gareta a halin saduwarta da jiki da yawa, saboda akawi tsarewa da raxaxi da kuma azaba da rashin lafiya da asara, kuma akwai jin daxi da hutu da ni'ama da sakakarwa.

SHIN RUHI DA RAI ABU XAYA NE KO KUMA ABUBUWA NE DABAN DABAN?:

Mutane sunyi savani kan hakan daga cikinsu akwai mai cewa su abu xaya ne, su ne mafi yawa. Da mai cewa: Su abubuwa ne daban daban.

Kuma abinda yake matantantaci shine cewa lallai lafazin Ruhi da Rai ana yin anfani dasu kan ma'anoni da yawa, sai wani lokaci ma'anarsu ta yi daidai wani lokaci kuma suyi hannun riga, Rai ana kiransa da abubuwa:

Daga cikin su: Ruhi ana cewa ransa ya futa, ai ana nufin Ruhinsa daga ciki akwai faxin Allah - maxaukakin sarki -: {[Ku futor da kawunanku](#)}.

Kuma akwai daga ciki: Ainahin zati ana cewa: Naga zaidu da kansa kuma ainihinsa, kuma daga gareshi faxin Allah - maxaukakin sarki -: {[Sai kuyi sallama ga kawunanku](#)}.

Daga cikin su akwai: Jini, ana cewa jininsa ya kwaranya, daga cikin ma'anarsa ne ma faxin Masana fiqihu: (Abinda yake da jinni mai kwaranya, da abinda baida jini mai kwaranya) daga nanne ake cewa: Mace tayi jinin biqi idan tayi hails ko ta haifi xanta, daga nan aka cewa mata masu biqi.

Shehun Musulunci Ibn Taimiyya yace: Kuma ana cewa: Rayuka sun kasu uku:

Rai mai umarni da mummunan aiki: Wacce son ranta ya rinjayeta da aikata zunubai da laifuffuka.

Kuma akwai Rai mai zargin kanta: Ita ce wacce take yin laifi kuma sai ta tuba, a cikinta akwai alkhairi da sharri, sai dai idan tayi sharrin; sai ta tuba ta kuma koma ga Allah

shi yasa ake kiranta da da rai mai yi zargi, domin cewa ita tana zargin kanta akan zunubai, kuma bata kai komo tsakanin alkhairi da sharri.

Sai rai Nutsatsiya: Itace wacce take son alkhairi da kuma kyawawana ayyuka, kuma tana qin sharri da munanan ayyuka, kuma haqiqa hakan ya zamanto mata hali da xabi'a, to waxan nan siffofi da haylaye na zati xayane saboda rai wanda yake jikin kowane mutum shi ne rai qwara xaya.

Kuma Ruhi dai ana kiransa da ma'anoni da yawa:

Daga cikin su: Al-Qurani wanda Allah – maxaukakin sarki -yayi wahayinsa ga Manzonsa; Allah - maxaukakin sarki - yace: {**Kuma haka na munyi wahayi zuwa gareka na Ruhi daga umarninmu**}. (Ash-Shura: 52) Kuma haka ga Malaika Jibril, Allah - maxaukakin sarki - yace: {**Rūhi amintacce ne ya sauka da shi**}. (Ash-shu'ara: 193).

Kuma akan Wahayin da yake yin Wahayinsa ga Annabawansa; Allah - Maxaukakin sarki - yace: {**Yana aika Ruhi ga wanda yaso daga cikin bayinsa**}. (Gafri: 15).

An kirawo shi Ruhi saboda abinda yake faruwa da shi na rayuwa mai anfani, saboda rayuwa ba tare da shi ba bata anfanar ma'abocinta kwatakwata, kuma an kira Ruhi da Ruhi saboda da shi jiki yake rayuwa.

Har yau ana kiran Ruhi dai da Iskar da take futowa daga jiki da kuma Iska wacce take shiga cikinsa.

Kuma ana kiran Ruhi akan abin da bayaninsa ya gabata, shine abinda yake faruwa da rabuwarsa mutuwa, a wannan yanayin yayi daidai da Rai kuma abin nufinta yayi daidai, suna banbanta da shi kan cewa shi ana iya

kiransa da jiki da kuma jini, kuma Ruhi ba'a kiransa da haka, kuma Allah shi ne mafi sani.

FITINAR QABARI DA AZABARSA DA NI'AMARSA

Imani da ranar lahira yana nufin imani da dukkan abinda Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi ya bada labari dashi na daga abinda zai kasance bayan mutuwa, kuma daga cikin haka imani da fitinar qabari da kuma azabar qabari da ni'imarsa, kuma wancan cewa tsakanin mutuwar da rayuwar farko zata qare dashi da kuma tsakanin tashin da rayuwa ta biyu zata fara. A wata ibarar daban: Tsakanin Alqiyama qarama da Alqiyama babba akwai wani lokaci da ambatansa Barzak yazo acikin Alqur'ani maigirma kamar yanda yazo a cikin faxin Allah - maxaukakin sarki -: {**Har lokacin mutuwa tzowa xayanku zai ce ya Ubangiji ka dawo dani wataqila nayi aiki na gari cikin abinda na bari, ayya lallai cewa ita kalma ce da ya faxeta kuma daga bayan su akwai rayuwar barzahu har zuwa ranar da za'a tashesu**}. (Al-Muminun: 99-100).

Barzahu alugar larabci: Shi ne wata katanga da ta tsare tsakanin abu biyu, kuma a cikin wannan rayuwa ta Barzahu misali ne na sakamakon lahira, saboda shine farkon masauki daga cikin masaukan lahira, acikinta akwai tambayar Mala'iku biyu sannan azaba ko ni'ama.

1- TAMBAYAR MALA'IKU BIYU:

Kuma ana kiranta da fitinar qabari, itace jarrabawar mamaci lokacin da Mala'iku biyu zasu tambayeshi, haqika hadisai da yawa sun zo daga Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - a cikin bayanin wannan fitina daga hadisin Al-Barra'a xan Azib da kuma

Anas xan Malik da Abu Huraira da wasunsu - Allah ya yarda dasu -.

Kuma ita gamammiyace ga dukkanin waxanda shari'a ta hau kansu sai dai Annabawa, su anyi savani a game da su, hakanan anyi savanin ga waxanda shari'a bata hau kansu ba kamar qananan yara da mahaukata, su ance baza'a jarrabesuba, domin jarraba kawai tana kasancewane ga mukallafai, a wata faxar kuma akace za'a fitinesu.

Kuma dalilin wanda yace za'a tambaye su cewa shi an shara'anta sallah kansu da addu'a garesu, kuma roqon Allah ya karesu daga azabar qabari da fitinarsa.

Kamar yadda Malik ya faxe a cikin Muwaxxarsa, daga Abu Huraira - Allah ya yarda dashi -: Cewa shi Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yayi sallar Jana'iza ga wani yaro, sai akaji daga addu'arsa: Ya Allah ka tsare shi daga azabar qabari.

Kuma sun kafa hujja da abinda Ali xan Ma'abad ya ruwaito daga Aisha - Allah ya yarda da ita -: cewa an wuce da jana'izar wani yaro qarami ta gabanta, sai ta fashe da kuka, sai akace da ita: Mai ya saka ki kuka yake Uwar mumina? sai tace: Wannan yaron nayi masa kuka ne saboda tausayawa a gare shi daga matsar qabari.

Sai Sukace: Allah – tsarki ya tabbatar masa - zai cika musu hankulansu, don su san matsayinsu da wanna, kuma ya kimsa musu amsar abinda za'a tambaye su agareshi, sukace: Haqiqa hadisai masu yawa sunyi nuni akan hakan waxanda acikinsu cewa su za'a tambaye su a Lahira, kuma Al-Ash'ari ya hakaitoshi daga Ahlissunnah

da hadisi, idan aka jarrabesu a lahira, to ba zai hana a tambayesua cikin qaburbura.

Wanda yace: Ba za'a tambaye su ba, ya kafa hujja da cewa tambaya tana kasancewa ne ga wanda ya fahimci Manzo da wanda ya aiko, sai a tambayeshi shin yayi imani da Manzo kuma yayi masa biyayya ko kuwa? Amma game da yaron da babu bambancewa gareshi ta kowace fuska, ta yaya za a ce masa: Me kakasance kake cewa game da wannan mutumin da aka aiko a cikinku, da andawo da hankalinsa a cikin qabari to cewa shi baza'a tambayeshi ba ga abinda bashi da tabbaci daga saninsa da ilimi dashi ba, kuma babu fa'ida acikin wannan tambayar. Wannan savanin jarrabasu a lahira, domin cewa Allah - tsarki ya tabbatar masa - zai aiko musu da wani Manzo kuma ya umarce su da su yi masa biyayya, kuma hankalinsu tare dasu, wanda a cikinsu yayi masa biyayya ya tsira, wanda ya sava masa zai shigar dashi wuta, wannan jarabawa ce ta hanyar umarni dazai umarcesu dashi zasu aikatashi awannan lokacin, ba wai cewa shi tambayace game da wani abu da ya shuxe garesu a wannan duniyar na biyayya ko savo, kamar tambayar mala'iku biyu a qabari.

Sai suka mayar da jawabi kan dalilan masu maganar farko.

Amma hadisin Abu Huraira ba ana nufi da azabar qabari cewa akwai uqubar yaro kan barin biyayya, ko aikata savo kai tsaye, saboda Allah baya azabtar da wani ba tare da laifin aikinsa ba, kawai ana nufin azabar qabari ana nufin raxaxin da zai samu mamaci saboda waninsa, koda bai kasance uquba ba akan aikinsa, daga gareshi akwai faxinsa – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -: (Lallai mamaci ana yi masa azaba da kukan ahalinsa a

gare shi). Wato yana jin raxaxi da hakan, kuma yana jin ciwo daga gareshi, ba wai ana yi masa uquba da zunubin rayayye ba, {Cēwa wani rai mai kāyan laifi bā ya dāukar kāyan laifin wani}. (Al-An'am: 164).

Kuma wannan kamar faxin Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -: Tafiya yanki ne na azaba. saboda azaba tafi gamewa akan uquba, kuma babu kokwanto kan cewa lallai a qabari akwai raxaxi da vacin rai da kuma nadama wanda gurbinsa zai iya naso zuwa ga yaro, sai yaji raxaxi, sai aka shara'anta ga mai salla agareshi da ya roqi Allah - maxaukakin sarki - yakareshi wannan azabar.. Allah ne mafi sani.

Kuma (Malamai) sunyi savani kan cewa tambayar qabari mai gamewace a cikin haqqin musulmai da munafukai da kafirai ko kuma kawai ta kevanta ne ga musulmi da munafuki?

Akace ta kevanta ne kawai ga musulmi da munafuki banda kafiri wanda yake musanta Allah mai varna.

Akace tambayar aqabari mai gamewace ga kafiri da musulmi, wannan shi ne wanda Al-qur'ani da sunna sukayi nuni akansa, kuma togance kafiri daga wannan babu wani dalili kan hakan.

Kuma sunyi savani kan cewa wai tambaya a qabari ta kevanta da wannan al-ummar ne ko kuwa gareta ne da watanta, akwai maganganu uku kan hakan:-

MAGANA TA FARKO: Lallai cewa ta kevanta ne kawai ga wannan al-ummar; saboda sauran al-ummai da suka gabacemu Manzanni sun kasance suna zuwar musu da saqo, idan suka qi bi, sai Manzannin su rabu da su, kuma su nisance su, sai a gaggauto musu da azaba, to

yayin da aka aiko Annabi Muhammad – tsira da amincin Allah su tabbata agaeshi – da rahama kuma shugaba ga halitta, kamar yadda Allah - maxaukakin sarki - yace: {**Kuma ba Mu aikoka ba sai kana mai zama rahama ga talikai**}. (Al-Anbiya: 107), aka kame ga barin yi musu azaba, aka bashi takobi har wanda zai shiga cikin Musulunci ya shiga don tsoron takobi, sannan a tabbatar da imani acikin zuciyarsa sai a saurara musu, daga nanne al’amarin munafunci ya bayyana, kuma sun kasance suna voye kafirci suna bayyana imani, sai suka kasance a tsakanin Musulmai cikin sutura, yayin da suka mutu sai Allah ya xora musu masu fitinar qabari don su futo da sirrin su da tambaya.

Ma’abota wannan faxar sun kafa hujja da faxinsa – tsira da amincin Allah su tabbat agaeshi -: (Lallai cewa wannan al-umma za'a jarrabeta a cikin qaburburanta), da kuma faxinsa: (Anyi mun wahayi kan cewa za'a jarrabeku a cikin qaburburanku).

Kuma wannan a bayyane yake a cikin kevanta ga wannan al-ummar, kuma faxin Mala'iku biyu yana nuni akansa:(Mai zaka ce a wannan mutumin da aka turo acikinku?).

MAGANA TA BIYU: Lallai cewa tambayar qabari ga wannan al-ummar ce da watanta, kuma ma'abota wannan maganar sunyi amsa game da faxin magana ta farko cewa shi baya nuna kevanta da tambaya ga wannan al-ummar banda sauran al-ummai.

Kuma faxinsa cewa: (Wannan al'ummar) kodai yana nufi da shi al-ummar mutane wato ‘yan Adam kamar yadda yazo acikin faxinsa - maxaukakin sarki -: {**Kuma babu**

wata dabba a bayan qasa ko tsuntsu da yake tashi da fukafukansa sai su Al-umma ce kamar ku}. (Al-An'am: 38).

Kuma kowane jinsi daga cikin jinsin dabbobi ana kiransa al-umma, idan kuma ya kasance ana nufin al-ummar Annabi ne – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - to babu abinda ya kore tambayar wasunsu na al-ummai; Saboda cewa shi basu labarine da cewa su za'a tambaye su a qaburburansu kuma haka hadsin (Anyi mun wahayi cewa ku za'a jarrabeku a cikin qaburburanku), kawai bada labari ne kuma baya kore tamayar wasunsu.

MAGANA TA UKU: Tsayawa cak akan wannan mas'alar; Saboda dalilai a cikin hakan ababan xauka ne ba yankakku bane a cikin kevancewa, Allah shi ne mafi sani.

SIFAR TAMBAYAR MALA'IKU BIYU KAN ABIN DA HADISAI SUKA ZO DA SHI:

Yazo a cikin hadisin Barra'a xan Azib Allah ya yarda da shi - fadinsa -tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - sai a dawo masa da ruhinsa (Yana nufin mamaci) ajikinsa, sai Mala'iku biyu su zo masa.

Kuma yazo a cikin Bukhari da Muslim a cikin hadisin Qatada daga Anas cewa Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata a gareshi yace: Lallai mamaci idan aka sanya shi a cikin qabarinsa, kuma mutanensa suka juya baya cewa shi yana jin takun takalmansu, Mala'iku biyu zasu zo masa, sai su tasheshi zaune, sannan suce masa: Mai kake cewa game da wannan mutumin Muhammad? Amma mumini sai yace ina shaida cewa bawan Allah ne kuma Manzonsa, yace: Sai yace dashi: Kalli makwancinka na wuta, Allah ya canza maka shi da na Al-janna, Manzoni Allah – tsira da amincin Allah su tabbata

gareshi – yace: Sai ya gansu gaba xaya, yace: Amma kafiri ko munafiki sai suce dashi: Mai kakasance kake cewa da wannan mutumin? sai yace: Ban sani ba na kasance dai ina faxar abinda mutane suke faxes, sai suce dashi: Kar Allah yasa kasani kuma kar ka karanta. Sannan sai su dakeshi da guduma ta qarfe a tsakanin kunnuwansa, sai yayi ihu, sai kowa ne abu dake kanta yaji sai mutum da Aljani kawai.

Kuma a cikin wani hadisin na Sahihin Abu Hatim: Wasu Mala'iku biyu baqaqe zasuzo masa, masu shuxayen idanuwa ana kiran xayansu Al-Munkar xayan kuma Al-nakir.

A cikin wani hadisin daban a cikin Musnad da Sahihin Abu Hatim daga Abu Huraira - Allah ya yarda dashi - cewa Annabi - tsara da amincin Allah su tabbata agareshi - yace: Lallai cewa idan aka sanya mamaci a cikin qabarinsa, cewa shi yana jin karar takalmansu yayin da suke juyawa daga gareshi, idan kuwa mumini ne sai sallah takasance wajen kansa, Azimi kuma a damansa, zakka kuma a hagunsa, kuma ayyukan alheri na sadaka, da sada zumunci, da aikin alheri, da kyautatawa wajen qafafunsa. Sannan azo masa ta gaban kansa sai sallah tace babu mashiga ta gabana, sannan azo masa ta damansa, sai Azimi yace babu mashiga ta gabana. Sannan azo ta hagunsa sai Zakka tace babu mashiga ta gabana, sannan azo masa ta vangaren qafafuwansa sai aikin alheri na sadaka da sada zumunci da alheri da kayautatawa yace babu mashiga ta gabana. Sai ace dashi kazauna, sai ya zauna, alhali haqiqan kamanta masa rana ta kusa faxuwa, sai ace dashi: Wannan mutumin da yakasance acikinku me kakecewa acikinsa, kuma me zakayi shaida dashi akansa? Sai

yace kubarni har sai nayi salla, sai suce lallai kai zakayi sallah, ka faxa mana abinda muke tambayarka daga gareshi.) Karanta hadisin har qarshensa.

To waxan nan hadisan da waxan da suka zo da ma'anarsu suna nuni akan wasu masa'aloli:

- 1- Lallai cewa tambaya tana faruwane lokacin da za'a saka mamaci a qabarinsa kuma cikin wannan akwai raddi ga 'yan bidi'a, kamar Abu Huzail da Muraisi – masu faxar cewa: Lallai tambayar zata kasance ne a tsakanin busar qahon nan biyu.
- 2- Ambaton Mala'ikun da Munkar da Nakiri, kuma cikin wannan akwai raddi ne ga waxanda suka raya daga cikin Mu'atazilawa cewa bai halatta ba kiransu da hakan ba, kuma sukai tawilin abunda yazo a hadisin da cewa abinda ake nufi da Munkar guraguragurinsa idan aka tambaye shi, kuma Nakir shine orastarwar Mala'iku gareshi.
- 3- Ana dawo da ran mamaci a gareshi a cikin qabarinsa yayin tambaya, kuma azaunar dshi, asahi yayi magana. A wannan akwai raddi ga Abu Muhammad xan Hazm, yayin da yake kore wannan -sai dai in yana son kore rayuwa abar sabawa a wannan duniyar to wannan gaskiya ne, domin cewa komawar rai zuwa jiki ba kamar komawarta bane gareshi, duk da wancan zai iya iya kasancewa mafi cika ta wasu fuskoki, kamar cewa tasowar daban batazama irin wanna tasowa ba, koda takasance mafi cika daga garetu, kai kowane wuri a wannan gidan haka kuma a Barzak da Alqiyama yana da hukuncin daya kevanceshi. Saboda hakane Annabi – tsira da

amincin Allah su tabbata agareshi – ya bada labarin cewa mamaci ana yalwata masa acikin qabarinsa, kuma ana tambayarsa da makamancin wannan, koda turvaya takan kasance bata canzawa to rayuka ana dawo dasu zuwa jikin mamaci kuma tana rabuwa dashi. Kuma ga rai akwai rataye-rataye mabanbanta ga jiki, ka karvi bayaninsu.

RATAYE-RATAYEN RUHI DA SUKE XANFARE DA JIKI:

Ruhi yana da abubuwa biyar da yake xanfare da jiki kuma hukuncinsu ya banbanta:

- 1- Ratayuwarsa dashi a cikin mahai fiyarsa.
- 2- Ratayuwarsa da jiki bayan futarsa bayan qasa.
- 3- Ratayuwarsa dashi a lokacin bacci, to tana da ratayuwa dashi ta wata fuska da kuma rabuwa ta wata fuskar.
- 4- Ratayuwa dashi a Barzahu, domin cewa ita koda ta rabu dashi ta tsirata daga gareshi to cewa ita bata rabuwa dashiba rabuwa gabaxaya ta yanda ba wani waiwaye dazai ragu zuwa gareshi kai tsaye, haqiqa hadisai sunyi nuni akan dawo da ita zuwa gareshi yayin tambayar Mala'iku biyu, da kuma yayin sallamar musulmi, wannan maidowar dawowa ne kevantacce bata wajabta rayuwar jiki kafin ranar Alqiyama.
- 5- Ratayuwarsa dashi ranar da ake tashin jikkuna, kuma shine mafi cikas ratayuwarta da jiki, kuma babu dangantaka da abinda ke gabansa na nau'o'in

SHIRYARWA zuwa ingantaccen kuduri

ratayuwa zuwa gareshi; saboda shi ratayuwane baya karvar mutuwa ko bacci ko lalacewa tare da jiki.

2- AZABAR QABARI DA NI'MARSA

Matafiyar Magabatan al-umma da shugabanninsu shine cewa mamaci idan ya mutu zai kasance a cikin ni'ima ko azaba, kuma cewa hakan zai faru ne ga ruhinsa da jikinsa, kuma cewa ruhi zai wanzu bayan rabuwar jiki yana cikin ni'ima ko azaba, kuma cewa ita tana saduwa da jiki wani lokaci, kuma zasu ji ni'imar ko azabar tare.

Don haka Ahlussunnah da Jama'a suna yin ittifaqi akan cewa rai ana ni'imtar da ita, kuma na azabtar da ita akaxaice daga jiki, kuma ana ni'imtar da ita ana kuma azabtar da ita tana mai saduwa da jiki, kuma jiki yana mai saduwa da ita, sai ni'ima da azaba su kasance akansu awannan halin suna tare kamar yanda wannan yake kasancewa akan rai aware daga jiki, shin ni'ima da azaba suna kasancewa akan jiki batare da raiba, wannan acikinsa akwai maganganu biyu masu shahara ga ma'abota hadisi da sunnah da ma'abota zance.

(DALILAN AZABAR QABARI)

Dalilan azabar qabari da ni'amominsa daga Al-Qurani mai girma:

- 1- Allah - maxaukakin sarki - yace: {**Kuma da zaka ga yayin da azzalumi a cikin magagin mutuwa kuma Mala'iku suna shimfexe da hannayensu ku futo da kawunanku Yau ne za'a saka muku da azabar Wulaqanci saboda abinda kuka kasance kuna faxa ga Allah wanda ba na gaskiya ba da kuma abinda kuka kasance kuna girman kai da ayoyinsa**}. (Al-An'am: 93).

Wannan magana ce garesu yayin mutuwa, kuma haqīqa Mala'iku sun bada labari kuma suna masu gaskiya cikin cewa a lokacin ake saka musu da azabar wulaqanci, kuma koda wannan zai jinkirta zuwa qarewar Duniya; da ba zai inganta ace da su ba yaune ranar da ake saka musu, sai wannan ya nuna cewa abinda ake nufi dashi azabar qabari.

- 2- Allah - maxaukakin sarki - yace: {*To ka kyale su har sai sun gamu da ranar su wacce a cikinta za a kashe su * Ranar da kaidun su ba zai wadatar da su komai ba kuma ba za'a taimake su ba * kuma lallai cewa waxanda sukai zalunci suna da azaba kafin waccan azabar, kuma mafi yawansu basu sani ba*}. (At-Xur: 45-47)

Wannan na iya nufin azabar su ta hanyar kisa da wasunsu a wannan duniyar, kuma za'a iya nufi dashi azabar su a qabari, kuma shine mafi bayyana. Saboda da yawa daga cikinsu sun mutu kuma ba'ayi musu azaba a wannan duniyar ba, kuma ana iya cewa shi ne mafi bayyana cewa wanda ya mutu daga cikinsu anyi masa azaba a Barzhu, wanda kuma ya rage daga cikinsu anyi masa azaba a duniya da kisa da waninsa, to shi narko ne da azabarsu a duniya da kuma Barzahu.

- 3- Kuma Allah – maxaukakin sarki - yace: {*Sai Allah ya karesu daga munanan abinda suka shirya kuma mummunar azababa ta sauka ga alayan Fir'auna * Wace wuta ce da za'a riqa buju musu da ita safe da yammaci kuma ranar tashin Alqiyama ku shigar da Alayan Fir'auna mafi tsananin azaba*}. (Gafir: 45-46)

Sai ya fadi azabar gida biyu ambato a fili wanda baya xaucar waninsa, sai wannan yayi nuni akan tabbatar da azabar qabari.

- 4- Kuma Allah – maxaukakin sarki - yace: {*To, don me idan rai ya kai ga maƙōshi? (Kusa da mutuwa) * Alhāli kuwa kũ, a lōklcin nan, kunā kallo * Kuma Mũ ne mafi kusanta gare shi daga gare ku, to, amma kũ bã ku ganiTo * don me in dai kun kasance bã waƙanda zã a yi wa sakamako ba? * Ku mayar da shi (cikin jikinsa) har idan kun kasance māsũ gaskiya * To, amma idan (mai mutuwar) ya kasance daga makusanta Sai hũtawa da kyakkyawan abinci da Aljannar ni'ima * Kuma amma idan ya kasance daga mazōwa dāma, * Sai (a ce masa) aminci ya tabbata a gare ka daga mazōwa dāma * Kuma amma idan ya kasance daga māsũ ƙaryatāwar * ɓatattun Sai wata liyāfa ta ruwan zāfi. Da ƙōnuwa da Jahīm}*. (Al-Waqi'a: 83-94).

A nan sai ya ambaci hukunce-hukuncen Ruhi a lokacin mutuwa, kuma ya faxa a farkon Surar hukunce-hukuncen ranar babbar komawa, kuma ya gabatar da hakan akan wannan gabatarwa mai matuqar buqatar kulawa; saboda shine mafi muhimmanci da kuma cancanta da a faxa, kuma ya sanya su a lokacin mutuwa kasha uku kamar yanda yasanysu a lahira kasha uku.

Dalilan azabar qabari daga Sunna ta Annabci:

Idan ka lura da hadisan azabar qabari da kuma ni'imarsa, zaka samesu a rarrabe da kuma afassare saboda abinda Alqur'ani yayiu nuni akansa. Kuma hadisan azabar qabari masu yawane waxanda suka jerantu daga Annabi – tsira da amincin Alah su tabbat agareshi – daga cikinsu:

- 1- Abinda aka ruwaito daga Ibn Abbas wanda yake cikin Bukhari da Muslim cewa Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya wuce wasu qabura guda biyu sai yace: (Lallai cewa su ana musu azaba, kuma ba wani babban laifi ne yasa ake musu azabar ba, amma xayansu yaksance baya tsarkaka daga fitsari, xayan kuma yana yawo da gulma ne, sannan sai yace a kawo masa zarbar dabino, sai ya tsaga shi biyu, sai ya ce wataqila wannan zai sa a rage yi musu azaba muddin dai bai bushe ba).
- 2- A cikin Sahihi Muslim kuma daga Zaid xan Sabit yace: Wata rana Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - a cikin shingen Bani Al-Najjar yana kan alfadaarsa, kuma muna tare dashi, sai kawai ta saki hanya dashi, ta kusa ta jefar dashi, sai ga wasu qaburbura shida ko biyar ko huxu, sai yace: Waye yasan masu wannan qaburburan? sai wani mutumin yace: Nine sai yace tun yaushe waxan nan suka mutu? sai yace: A cikin shirka, sai yace: Lallai wannan al-umma za'a jarrabeta a cikin qaburburanta, ba don kar kuqi bine mamatanku ba da na roqi Allah ya jiyar daku wani abu daga azabar qabari wace nakeji daga shi). Hadisi.

- 3- Acikin Sahih Muslim da baki xayan Ma'abota Sunan daga Abu Huraira daga Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yace: Idan xayanku ya gama tahiya ta qarshe to ya nemi tsarin Allah daga abubuwa guda huxu: Daga azabar Jahannama, da kuma azabar qabari, da kuma fitinar rayayyu da kuma matuwa, da kuma sharrin Dujal.
- 4- Kuma a cikin Bukhari da Muslim daga Abu Ayyub yace: Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya fita kuma a haqiqa alokacin rana ta faxi, sai yaji wani sauti, sai yace: Yahudawa ne ake musu azaba a qaburburansu.
- 5- Kuma ya zo a cikin Sahihil Bukhari da Muslim daga Aisha - Allah ya yarda da ita - tace: Wata tsohuwa daga tsofaffin Yahudawan Madina ta shigo wurina, sai tace: Lallai ma'abota qaburbura ana azabtar dasu acikin qaburburansu, sai tace: Sai na qaryatata, raina bai kwanta da in gasgatataba, tace: Sai ta fita, sai manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi – yashiga gareni sai nace: Ya Manzon Allah lallai wata tsohuwa daga tsofaffin Yahudawan Madina ta shigo sai ta riya cewa lallai mutanen qaburbura ana azabtar dasu acikin qaburburansu, yace: Tayi gaskiya lallai cewa su ana musu azaba azabar da dabbobi suna ji gaba xayansu, tace: Ban tava ganinsaba bayan wata sallah sai yana neman tsari daga azabar qabari.

MUHIMMIYAR TUNATARWA:

Kuma Azabar qabari da tambayar Mala'iku biyu zasu sami duk wanda ya mutu ko da kuwa ba'a binne shi ba, shi suna ne na azabar qabari da ni'imarsa, kuma shine abinda yake tsakanin duniya da lahira, Allah - maxaukakin sarki - yace: {**Kuma daga bayansu akwai Barzhu zuwa ranar da za'a tashesu**}. (Al-Muminun: 100).

An ambaceta da azabar qabari dan izina da mafi yawanci, wanda aka tsire da wanda ya qone, da wanda ya nutse a ruwa, da wanda zakoka suka cinye shi da tsuntsaye, yana da azabar qabari ko ni'imarsa daidai da rabon da ayyukansa suka hukunta masa, koda sabubban ni'imar da azabar da kaifiyarsu sun banbanta.

Haqiqa wani daga mutanen farko ya zaci cewa idan aka qona jikinsa da wuta yazama toka, aka sheqe sashinsa a cikin kogi wani sashin kuma a sarari a rana mai tsananin iska; cewa shi zai tsira daga hakan, sai yayiwa 'ya'yansa wasiyya da suyi masa hakan sai Allah ya umarci kogin ya tara abinda ya tara a cikinsa, kuma ya umarci qasa, sai tatara abinda ke cikinta, sannan yace: Tashi sai gashi a tsaye a gaban Allah, sai ya tambayeshi mai yasa kayi haka? sai yace: Tsoronka ne kuma kaine mafi sani sai Allah yaji qansa. Azabar qabari da ni'imarsa basu kufce ba ga wannan yanke-yanken waxanda suka zama a wannan halin, kai koda an rataye mamaci a kawunan bishiyoyi a matasar iskoki da rabonsa na azabar Barzahu ya sami jikinsa.

Da kuma za'a binne mutumin kirki a cikin tanderun wuta, to dole sai ni'amar qabari ta samu jikinsa da ruhinsa gwargwadon rabonsa, sai Allah ya sanya wutar ta zama sanyi da aminci, kuma iska anan wutace ko dafi.

Saboda haka dukkan abubuwan duniya da tarkacesa masu jawuwane ga Ubangijinsu maqaginsu kuma Mahaliccinsu, yana juyasu yadda yaso, kuma babu abinda zai gagareshi daga garesu idan yayi nufinsa, kai suna ma bin umarninsa da Mashi'arsa wacce take bin ikonsa; saboda haka ba abinda bazai yiwu bane adawo da rayuka zuwa wanda aka gicciye, da wanda ya nitse a aruwa, da wanda ya qone alhali mu bamaji daga garesu; domin wannan dawowar wani nau'i ne daban wanda ba' saba ba. Wanan wanda ya suma da mai maye da mai farfaxiya dukkansu rayayyu ne, kuma rayukansu suna tare dasu amma baka jin rayuwar tasu, kuma wanda vangarorinsa suka tarwatse ba zai hanuba ga wanda shi mai ikone akan dukkan komai ya sanya ruhinsa yana saduwa da waxancan vangarorin akan nisan dake tsakaninsu da kuma kusancinsa, kuma yakasance ga waxannan vangarorin akwai ji da wani nau'i na raxaxi da jin daxi.

Idan ya kasance Allah - Maxaukakin sarki – yakasance haqiqqa ya sanya ji da riska a cikin sandararrun abubuwa, da zasu dinga Tasbihi ga Ubangijinsu dasu, kuma dutse yakan faxo don tsoronsa, kuma duwatsu da bishiyoyi suna masa Sujjada, kuma tsakwakwani da ruwa da tsirrai suna masa Tasbihi kamar yadda Allah - Maxaukin sarki - yace: {[Kuma babu wani abu face yana Tasbihi da godiya ga Allah saidai ku bakwa fahimtar Tasbihin nasu](#)}. (Al-Isra: 44).

Saboda idan waxann nan jikkunan a cikinsu akwai ji da kuma motsi to jikkunan da suka kasance a cikin su akwai ruhi da rayuwa sun fi cancantar hakan.

Haqiqaa Allah – maxaukakin sarki - ya shaidawa bayinsa a wannan duniya dawo da rayuwa cikakkiya zuwa jikin da ya rai ya rabu dashi, sai yayi magana yayi

tafiya kuma yaci abinci ya sha, kuma yayi aure har a haifa masa: {Waxanda suka futa daga gidajensu suna dubunnai saboda tsoron mutuwa sai Allah ya ce da su ku mutu sannan ya raya su} (Al-Baqara: 243). {Ko kamar wanda ya wuce wata Al-qarya ne duk ta rugurguje sai ya ce ta yaya Allah zai raya waanxnan bayan mutuwar su sai Allah ya kashe shi shekara xari sannan ya tashe shi yace tsawon wane lokaci ka zauna? ya ce tsawon kwana xaya ko sashin wuni}. (Al-Baqara: 259).

Kamar dai da abinda Bani Isra'ila waxan da sukace da Musa: {Ba zamu tava yin imani da kai ba har sai munga Allah a fili}. (Al-Baqara: 55).

Sai Allah ya kashe su sannan ya tashe su bayan mutuwar su, kuma kamar As-habul Kahfi ne, kuma kamar qissar Annabi Ibrahim ce a cikin tsuntsaye huxu, to idan ya dawo da cikakkiyar rayuwa zuwa waxan nan jikkunan bayan sanyinsu da mutuwa to ta yaya zai hanuukan qudirarsa marinjayiya da ya dawo da wata rayuwar zuwa garesu bayan mutuwar su wacce take ba tabbatacciya ba wacce zai hukunta a garesu al'amarinsa acikinsu, kuma ya sansu ta suyi magana kuma yayi musu azaba ko ya ni'imtasu da ayyukansu, shin musunta hakan baizamo ba sai kawai qaryatawa da tsaurin kai da tsananin musu.

MASU MUSANTA AZABAR QABARI DA NI'MARSA DA SHUBHAR SU DA KUMA RADDI A GARE SU.

Mulhidai da da zindiqai sun musanta azabar qabari da ni'imarsa, suka ce: Mu muna buxe qabari bama ganin Mala'iku suna dukan mamata a ciki, ko rayuwa, ko wasu macizai, ko kuma wuta da take ruwa, kuma ta yaya za'a

yalwata masa tsawon ganinsa ko a matse masa alhali mu muna samun sa a yadda yake kuma mu samu faxin qabarin daidai da yadda muka gina shi bai qaru ba bai ragu ba? Kuma ta yaya qabari zai zama dausayi daga dausaiyyikan Aljanna ko rami daga ramukan wuta?

Bayaninmu kan haka ta fuskoki:

NA FARKO: Lallai cewa halin Barzhu yana daga cikin gaibu wanda Annabawa suka bada labari, kuma labaransu babu abu mai koruwa bane acikin hankala tun asali, to babu makawa daga gasgata labarin su.

NA BIYU: Lallai cewa wuta acikin qabari ko kuma kore ba irin wutar duniya bace ko koren daga iin shukokin duniyaba, ballantana wanda yaga wutar duniya da korenta yaga hakan, kaxai ita tana daga lahira ne da korrenta kuma itace mafi tsanani daga wutar duniya, saboda haka mutanen duniya bazasu jitaba, domin cewa Allah – tsarki ya tabbatar masa – yana zafafa waccan qasar akansa da duwatsu waxanda ke kansa da qarqashinta, har ya kasance mafi girman zafi daga garwashin duniya da ace mutanen duniya zasu tavata ba zasu ji hakanba, kuma ikon Allah ya wuce hakan kuma wannan babu wani mamaki.

Idan Allah yaso da ya nunawa wasu bayi azabar qabari da sai ya nuna masa, kuma ya voyeshi ga waninsa, dan da ace bayi baki xayansu sungani da hikimar wajabta aiki da kuma imani da gaibu ta gushe, kuma da mutane ba su binne mamatansu ba, kamar yadda yazo a cikin Bukhari da Muslim a cikin hadisin da ya wuce daga faxin sa – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -.

(Ba don kada ku daina bizne mamata ba, da na roqi Allah ya jiyar da ku azabar qabarin abinda nakeji).

Kuma yayin da ya kasance wannan hikima korarriyace a haqqin dabbobi, sai suka ji hakan kuma suka ganeshi, kamar yadda Al-fadarar ta saki hanya ta kusa ta kayar da shi yayin daya wuce da wanda akewa azaba a qabarinsa.

To ganin wannan wutar a cikin qabari kamar ganin Mala'iku ne da Al-janu, wani lokaci da yake faruwa ga wanda Allah ya so ya nuna masa hakan.

Kuma ta yaya wanda yasan Allah zai musanta kuma bayan ya tabbatar da ikonsa kan faruwar abubuwa waxan da ya kautar da idanun wasu bayinsa ga barin ganinsa saboda hikima daga gareshi, da jin qai garesu; saboda su basa iya ganin su ko jin su. Kuma bawa shi ne mafi raunin gani da ji kan ya tabbatar dan ganin azabar qabari.

Sirrin lamarin shi ne cewa wannan yalwar da matsewa, da haskakawa, da koren da wuta ba iri xaya baya cikin jinsin wanda aka saba gani a wannan duniyar, kuma Allah – tsarki ya tabbatar masa - kawai ya shaidawa ‘yan Adam awannan gidan abinda yakasance acikinta da kuma gareta. Amma abinda yakasance na sha'anin lahira haqiqua ya saki rufi akansa dan yazama tabbatarwa dashi da kuma imani dashi sababine na arziqinsu. Idan ya yaye rufin sai yazama abin gani afili, da mutum yakasance abin ajiyewa atsakanin mutane baya hanuwa da Mala'iku biyu suzo masa su tambayeshi batare da waxanda suke halarce a wurin sunji da hakan ba, yakuma amsa musu batare da sunji zancensaba, su kuma dakeshi batare mahalartan sunga dukansaba. Wannan xayan acikin mu yana bacci a gefen xan'uwansa wanda ke farke, sai ayi masa azaba acikin baccin, akuma dakeshi, yaji raxaxi, alhali wanda ke farken bashi da wani labara daga hakan kwata-kwata.

Shehin Musulunci Ibn Taimiyya – Allah yayi masa rahama -yace: Amma hadisan azabar qabari da tambayar Munkari da Nakir to suna da yawa waxanda suka zo twaturi daga Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi – misalin abinda ke cikin Bukhari da Muslim daga Ibn Abbas -Allah ya yarda da su -.

Lallai cewa Annabi – tsira da amincin Allah sutabbata agareshi - ya wuce wasu qaburbura guda biyu sai yace: Lallai cewa ana yi musu azaba, kuma ba anayi musu azaba bane dan wani babban abu, amma xayan su ya kasance yana yaxa gulma, amma xayan ya kasance baya tsarkaka daga fitsarinsa, sannan yace akawo masa zarbar dabino xanye, sai ya tsaga ta biyu sannan ya kafa kowane xayan akowane qabari. Sai sukace: Ya Manzon Allah saboda me kayi hakan? sai yace: Wataqila a sauqaqa musu muddin dai bai bushe ba.

Acikin Sahih Muslim da ragowar ma'abota Sunan daga Abu Huraira – Allah ya yarda dashi – lallai cewa Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi – yace: Idan xayanku ya gama Tahiya ta qarshe to yace: Ina neman tsari daga abubuwa guda huxu: (Daga azabar Jahannama, da azabar qabari, da fitinar rayuwa data mutuwa, da kuma sharrin Dujal).

Kuma Shaikh ya koro hadisai masu yawa a wannan babin har zuwa Inda yace: Haqiqqa hadisai sunzo mutawatirai daga Manon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - akan tabbatar da azabar qabari da kuma ni'marsa ga wanda ya kasance ya cancanci hakan da tambayar Mala'iku biyu to qudurce hakan yana wajaba da kuma imani dashi, kuma baza muyi magana kan yaya yake ba, domin hankali bashi da tsayawa akan kaifiyyarsa, dan kasanewarsa ba'a sabo dashi a wannan

gidan ba. Kuma shari'a bata zuwa da abinda hankula zasu koreshi, saidai cewa shi yakanzo da abinda hankula suke ximaucewa dashi, domin cewa dawowar rai zuwa jiki ba'a fuskar da aka sababa a duniya, kai za'a dawo da rai zuwa gareshi dawowa ba irin dawowar da aka saba da shiba a duniya.

Har zuwa inda yace: Kasani cewa azabar qabari shine azabar Barzahu, duk wanda ya mutu alhāli kuwa yacancanci wata azāba, rabonsa daga gare ta zai sameshi a qabari ko ba'a saka shi a qabari ba, zakuna sun cinye shi ne ko ya qone har ya zama toka aka sheqe shi a iska ko aka gicciye shi, ko ya nutse a cikin teku, to azaba za ta kai ruhinsa da gangar jikinsa abinda yake samun wanda aka binne, abin da yazo na zaunar dashi da savawar haqarqarinsa da makamantansu, to yana wajaba a fahimceshi manufarsa daga Manzo - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ba tare da wuce gona da iri ko taqaitawa ba, kada axauki maganarsa da abinda bazata xaukeshiba, kuma kada ataqaita da ita daga manufarsa da abinda yayi nufi na shiriya da bayani. Dayawa sakaci ya faru da kaucewa daga gareshi daga vata da bauxewa daga daidai wanda ba wanda ya sani, har zuwa inda yace: Tabbatancen zance shine cewa gidaje uku ne: "Gidan duniya, da gidan Barzahu, da gidan tabbata, kuma haqiqa Allah ya sanya wasu hukuce-hukunce ga kowane gida da suke kevantarsa, ya kuma hauhawar da mutum daga jiki da rai, ya sanya hukunce-hukuncen duniya akan jikkuna, kuma rayuka masu bine garesu, idan ranar tashin jikkunan tazo da tsayuwar mutane daga qabuburansu sai hukunci da ni'ima da azaba su zama akan rayuka da jikkuna gaba xaya. Idan ka lura da wannan ma'anar haqiqanin lura zai bayyana gareka cewa kasancewar

qabari dausayine daga dausayiyikan Aljanna, ko ramine daga ramukan wuta yayi daidai da hankali, kuma cewa shi babu kokwanto acikinsa, da hakane mumina suke babbanta ta hanyar gaibu da wassunsu. Kuma yana wajaba a sani cewa ita wuta acikin qabari da ni'ima basu zamo cikin jinsin wutar duniya ko ni'imarta ba, koda Allah – maxaukain sarki yakasance yana zafafa akansa turvaya, da duwatsun dake samansa da waxanda ke qasansa har sun zama mafi girman zafi daga garwashin duniya, da mutanen duniya sun shafesu da basujisuba, kai mafi mamaki daga wannan cewa mazaje biyu da aka birne xayansu a gefen xan'uwansa, wannan yana cikin ramin wuta, wannan kuwa yana cikin dausayi daga dausayiyikan Aljanna alhali wani abu daga wannan baya saduwa zuwa maqocinsa na qunar wutarsa ko wani abu daga wannan daga ni'imarsa, kuma ikon Allah itace mafi yalwa daga hakan kuma mafi ban mamaki, saidai cewa rayuka masu lazimtar qaryatawane da abinda basu kewaye da sani dashiba, haqiqa Allah ya nuna mana a wannan gidan daga abubuwan mamakin ikonsa abinda yake mafi isa daga wannan da yawa, idan Allah yaso ya nunawa sashin bayinsa hakan yakuma voyeshi daga waninsa, da ace Allah ya tsinkayar da hakan ga bayinsa gaba xayansu da hikimar xora aiki da imani da gaibu sun gushe, kuma da mutane basu binne mamatansuba kamar yanda yake acikin ingantaccen hadisi daga gareshi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -: Da badan kada kuqi binne mamatankuba dana roqi Allah daya jiyar daku daga azabar qabari abinda nakeji.

SABUBBAN AZABAR QABARI

Malam Safarini yace: Sabubban da suke janyo ayiwa ma'abota qaburbura azaba dasu sun kasu biyu: (A xunkule da kuma a rarrabe)

AMMA A XUNKULE: Lallai cewa su za'a yi musu azaba kan jahilcinsu da Allah da rashin binsu ga umarninsa da aikata savansa, Allah baya azabtar da wani ran da ya sanshi, kuma yasoshi yabi umarninsa kuma ya nisanci haninsa ko jikinsa daya kasance acikin sa har abada, saboda cewa azabar qabari da azabar lahira alamar fushin Allah ne ga bawansa; saboda duk wanda ya fusatar da Allah a wannan duniyar da aikata abinda ya hanashi kuma bai tuba ba, ya mutu akan hakan, to yana da azabar qabari gwargwadon fushin Allah da yayi da shi, da akwai wanda za'a yi masa kaxan, akwai kuma mai yawa, da mai gasgatawa da mai qaryatawa

AMMA KUMA A RARRABE: Haqiqa Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - ya bada labarin mutane biyun ya gansu anayi musu azaba a qabarinsu cewa xayansu ya kasance yana yaxa gulma a tsakanin mutane, kuma xayan ya kasance baya tsarkaka daga fitsari. Sannan ya faxi wani wanda akewa azaba dan kasancewarsa yayi sallah ba tare da alwala ba, da wanda ya wuce wani ana zaluntarsa bai taimake shi ba, da wanda yake karanta Alqur'ani sannan yayi bacci gareshi da daddare alhali baya aiki dashi da rana, da kuma azabar da mazinata maza da mata, da masu cin riba, da waxanda kawunansu suke nauyi daga sallar Asuba, da azabtar

da waxanda basa bada zakka, da masu tayar da fitina a tsakanin mutane, da masu tsauringin kai, da masu girman kai, da masu riya, da kuma masu zinxe da yafice, haqiqa Mulhidai da Zindiqai sun musanta azabar qabari da ni'imarsa, dan dogara da hankulansu da gavvansu; saboda cewa su basa ganin komai daga wancan. Ya qaqre.

Kuma zamu mayar musu da martanin cewa azabar qabari tana daga cikin ilimin gaibu wanda ake dogara da nassosi ingantattu akansa, kuma babu wata dama ga hankali ko kuma tunani kan hakan, kuma halayen lahira ba'a qiyastasu da halayen duniya, kuma rashin risker mutum ga abu baya nuni akan rashin samuwarsa. Allah ne mafi sani.

TASHI DAGA QABARI DA TARUWA

Kasani cewa afkuwar tashin mamata daga qaburbura haƙiqa Al-qurani da Sunnah da hankali da al-ada kuvutacciya sunyi nuni akansa, haƙiqa Allah – maxaukakin sarki - ya bada labari acikin littafinsa mabuwayi, kuma ya tsaida dalili akansa, ya kuma maida martani ga masu musunsa acikin ayoyi masu yawa daga Alqurani mai girma, haƙiqa baki xayan Annabawa sun bawa al-ummarsu labari game dashi, kuma sun nemi masu musantawar dayin imani dashi, kuma yayin da Annabinmu Muhammad -tsira da Amincin Allah su tabbata agareshi- ya kasance shine cikamakin Annabawa, kuma ya kasance haƙiqa an aikoshi alhali shi da Alqiyama kamar waxannan ne yayi bayanin Lahira bayani wanda ba'a samu wani abu na irin sa ba a cikin litattafan Annabawan da suka gabace shi.

Kuma Babbar Al-qiyama sananniya ce a wajen baki xayan Annabawa daga Adam zuwa Annabi Nuhu, zuwa Annabi Ibrahim da Musa da Isa da wasunsu -amincin Allah ya tabbata agaresu-, kuma Allah ya bada labari tun daga saukowar Annabi Adam da tashin Al-qiyama sai ya ce: {Muka ce ku sauka, sãshenku zuwa ga sãshe yanã maƙiyi, kuma kunã da matabbata a cikin ƙasa, da ðan jin ðãði zuwa ga wani lõkaci}. (Al-Baqara: 36).

Kuma yace: {Ya ce: A cikinta kuke rãyuwa, kuma a cikinta kuke mutuwa, kuma daga gare ta ake fitar da ku}. (Al'A'araf: 25).

Kuma yayin da Iblis la'ananne yace: {Kuma ya ce ya Ubangiji kasaurara mini har zuwa ranar da za'a tashesu, yace: Lallai cewa kai kana daga cikin waxan da za'a saurarawa, har zuwa lokaci sananne}. (Al-Hijir: 36-38).

Kuma Annabi Nuhu -amincin Allah ya tabbata agar shi-yace da mutanensa: {Kuma Allah ya tsirar muku tsirrai daga qasa, sannan ya dawo daku a cikinta kuma zai futar da ku futarwa}. (Nuh: 17).

Kuma Annabi Ibrahim -Amincin Allah ya tabbata agareshi-: {Kuma wanda Yake inā kwadāyin Ya gāfarta mini kurākuraina, a rānar sākamak}. (Ash-Shu'ara: 82).

Annabi Musa -amincin Allah ya tabbata agareshi- Allah yace dashi: {Lallai Al-qiyama tana nan zuwa wacce n nake voyeta, don sakawa kowane rai da abinda tayi * kuma kada wanda baiyi Imani ba ya tare ka ga barinta kuma yake bin san ransa sai ka hallaka}. (Xaha: 15-16)

Kuma Musa yace cikin addu'arsa: {Kuma ka rubuta mana mai kyau acikin wannan duniya, haka kuma a Lahira lallai mu mun tuba zuwa gareka}. (Al-A'araf: 156).

Haqīqa Allah ya bada labari cewa kafirai idan suka shiga wuta zasu tabbatar cewa Manzanninsu sun tsawatar musu da wannan rana, kamar yadda yazo a cikin faxin Allah - maxaukakin sarki -: {Shin Manzanni basu zo muku ba daga cikinku suna karanta muku ayoyin Ubangijinku kuma suna tsawatar da ku gamuwa da ranar ku wannan? suka ce haka ne kuma sai dai kalma azabar ta tabbata akan kafirai}. (Az-Zumar: 71).

Baki xayan Manzanni sunyi gargaxi da abinda Manzon qarshe ya tsawatar - amincin Allah ya tabbata agaresu – baki xaya.

Haqīqa Allah ya bada labari cewa matattu zasu tashi daga qaburburansu idan akai busa a cikin qaho busa ta uku, Allah - maxaukakin sarki - yace: {Sannan sai ayi busar

daban acikinsa sai gasu atsaitsaye suna kallo}. (Al-Zumar: 68).

Kuma Allah – maxaukakin sarki - yace: {Kuma aka yi b̄usa a cikin f̄aho, to, sai ḡa su, daga kaburbura zuwa ga Ubangijinsu, sun̄a ta gudu}. (Yasin: 51).

Al-safarini yace: Kuma a cikin tafsirin Al-Sa'alubi daga Abu Huraira -Allah ya yarda dashi- a cikin tafsirin Surat Al-zumur zuwa ga Manzon Allah: Lallai Allah yana saukar da ruwan sama a kan qasa, sai ya sauka a kanta kwana arba'in, har sai ya zama kamu goma sha biyu a sama dasu sai Allah - maxaukakin sarki - ya umarci jikkunan su yi toho kamar mavungura qasa. idan jikkunansu suka cika kamar yadda suke, Allah – maxaukakin sarki - yace: Jibril ya rayu, da Mika'ilu da Israfilu da Azara'ilu, sai Allah - maxaukakin sarki - ya umarci Israfil, sai ya xauki qahon sai yasanyashi akan bakinsa, sannan yakira raukan, sai azo dasu, rayukan mumina suna tada haske, ragowar kuma duhu, sai ya karvesu gaba xaya sannan ya jefasu acikin qahon, sannan ya umarceshi da yayi busa busar Alqiyama, sai rayukan su fito gaba xayansu kamar qudan zuma haqiqa sun cika abinda tsakanin sama da qasa sannan Allah – mai girma da xaukaka – yace: (Na rantse da buwayata da xaukakata, lallai kowane rai ya koma cikin jikinsa, sai rayuka su shiga daga karan hanci sannan su tafi irin tafiyar dafi acikin wanda muciji ya sara, sannan sai qasa ta tsage garesu suna masu gaggawa, to nine farkon wanda qasa zata tsage gareshi, sai ku fito daga gareta zuwa Ubangijinku kuna zarewa).

Bukhari da Muslim sun fitar daga hadisin Abu Huraira – Allah ya yarda dashi -daga Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -: (Wani ruwa yana

sauka daga sama, sai su tsuro kamar yadda mavungurin qasa yake tsirowa, kuma babu wani abu daga mutum sai ya dandaqe, sai wani xan qashi xaya, shi ne qashin kwankwaso, daga shi za'a sake haxa halitta rana Al-qiyama).

A cikin wata riwayar ga Muslim: (Lallai a cikin xan Adam akwai wani qashi, qasa bata cinsa har abada, daga shi ne za'a haxa halitta aranan Alqiyama, sai suka ce: Wane qashine ya manzon Allah? Yace: qashin kwankwaso).

Malamai sun ce: Qashin kwankwaso shine qashi mai kaifi wanda yake kasancewa a qasan tsatso.

Haqiqa yazo acikin hadisi cewa lallai shi kwatankwacin qwayar gadagi ne daga shine jikin xan Adam yake tsirowa.

Haqiqa mushirikai sun nisanta yiwuwar dawo da mutane a cikin wata rayuwar daban bayan mutuwa, sai suka musanta tashi bayan mutuwa.

Sai Allah ya umarci Annabinsa da yayi rantsuwa dashi kan faruwarsa, kuma cewa shi mai faruwane babu makawa sai Allah yace: {**Kuma waxan da suka kafirta sun ce Al-qiyama bazatazoba kace ba haka bane na rantse da Ubangiji na sai tao muku masanin fake**}. (Saba: 3)

Kuma Allah – maxaukakin sarki -yace: {**Kuma sunã tambayar ka: Shin gaskiya ne? Ka ce: "I, ina rantsuwa da Ubangijina. Lalle gaskiya ne, kuma ba ku zama mãsu buwãya ba**}. (Yunus: 53)

Kuma Allah – maxaukakin sarki yace: {**Wadanda suka kãfirta sun riya cãwa bã zã a tãyar da su ba. Ka ce: "Ni,**

inā rantsuwa da Ubangijīna. Lalle zā a tāyar da ku hakīkatan, sa'an nan kuma lalle anā bā ku lābāri game da abin da kuka aikata. Kuma wannan ga Allah mai sauƙi ne } (At-Tagabun: 7).

Kuma ya bada Labari kan kusantowar hakan, sai yace: {Sā'a ta yi kusa, kuma wata ya tsāge}. (Al-Qamar: 1). {Hisābin mutāne ya kusanta gare su, ahāli kuwa sunā a cikin gafala, sunā māsu bijirēwa}. (Al-Anbiya: 1).

Kuma ya masu karyatawa da anar Al-kiyama, sai yace: {Hakika waxanda suka qaryata da gamuwa da Allah kuma ba su kasance shiryayyu ba}. (Yunus: 45).

Kuma ya bada labara game da kusancin hakan sai yace: {Alqiyama ta kusa kuma wata ya tsage} (Al-Qamar: 1). {Hisabin mutane ya kusa garesu, alhali su suna acikin gafala, suna masu bijirewa} (Al-Anbiya: 1), kuma ya zargi masu qaryatawa da da tashin daga qabari, sai yace: {Haqiqa waxanda suka qaryata game da gamuwa da Allah sunyi asara, kuma basu kasance masu shiriya ba}. (Yunus; 45). {Ku saurara lallai waxanda suke jayayya cikin tashin Alqiyama suna cikin vata mai nisa}. (Ash-Shura: 18). {Kuma zamu tashe su anar Alkiyama akan fusakunsu Makafi kuma Bebaye kurame Makomar su wutar Jahannama ko yausha ta lafa sai mu kara musu Azaba * Wancan ne sākamakonsu sabōda lalle sū, sun kāfirta da āyō yinMu, kuma suka ce: "Shin idan muka kasance kasūsuwa da nīkafkun gabūbuwa, shin lalle mū, hakī ka, wafānda ake tāyarwa ne a cikin wata halitta sābuwa? * Shin, kuma ba su ganī ba (cēwa) lalle ne Allah, wandaYa halicci sammai da kasa, Mai ikon yi ne a kan Ya halicci misālinsu? Kuma Ya sanya wani ajali wanda bābu kōkwanto a cikinsa? Sai azzālumi suka fi fāce kāfirici}. (Al-Isra: 97-99).

Kuma yace: {Kuma suka ce: "Shin, idan mun kasance kasūsuwa da, niƙaƙƙun gaɓābuwa ashe, lalle ne mū haƙīka, waɗanda ake tayarwa ne a wata halitta sābuwa?}. (Al-Isra: 49).

Sai Allah ya mayar musu da faxinsa: {Ka ce: "Ku kasance duwātsu ko kuwa baƙin ƙarfe * Kō kuwa wata halitta daga abin da yake da girma a cikin ƙirazanku." To zā su ce "Wāne ne zai mayar da mu? * Ka ce: "Wanda Ya ƙaga halittarku a fabkon lōkaci * To, zā su gyada kansu zuwa gare ka, kuma sunā cewa, "A yaushene shi?" Ka ce: "Akwai tsammāninsa ya kasance kusa * A rānar da Yake kiran ku, sa'an nan ku riƙa karɓāwa game dā gōde Masa, kuma kunā zaton ba ku zauna ba fāce kaɗan}. (Al-Isra: 50-52).

Mai sharhin Xahawiyya yace game da waxan nan ayoyi masu girma: Ka lura da abinda aka amsa musu dashi kan kowace tambaya gwari gwari; saboda su sun ce da fari: {Shin, idan mun kasance kasūsuwa da, niƙaƙƙun gaɓābuwa ashe, lalle ne mū haƙīka, waɗanda ake tayarwa ne a wata halitta sābuwa?}. (Al-Isra: 49).

An ce musu a cikin amsar wannan tambayar: Idan kun kasance kuna riya cewa shi babu Mahallicci a gare ku, kuma babu Ubangiji gareku, shin kun kasance halittar da mutuwa ba zata iya qarar da ita ba, kamar duwatsu da baƙin ƙarfe, da abinda yake mafi girma a cikin qirjinku! Idan kunce munkasance akan wannan siffar wacce bata karvar wanzuwa, to menene yake tsarewa tsakanin mahaliccinku da mai farar daku, da kuma tsakanin dawo daku sabuwar halitta? Hujjar tana da wani kimantawar daban: Da kun kasance duwatsu ko ƙarfe, ko wata halittar da ta fi su, to shi mai ikone akan ya qarar daku yakuma tsare jikkunanku ya ciratosu daga wani

halin zuwa wani halin, kuma duk wanda zai iya yin aiki a cikin waxannan jikkunan tare da tsananinsu da taurinsu ta hanyar qararwa da canzawa, to menene zai iya gajiyyar dashi acikin abinda yake qasa dasu, sannan ya gaya musu cewa su zasuyi tambaya wata tambayar daban da faxinsu: {**Wa zai dawo da mu**} idan jikkunanmu suka qare suka canza sai yabasu amsa da faxinsa: {**Ka ce wanda ya samar dasu tun farko zai rayasu**}, Kuma yayin da hujja ta kamasu sai suka tafi zuwa wata tambayar daban suna fake da su fakewar wanda hujja ta yanke masa, shi ne faxinsu: {**Toyau she ne shi?**} sai ya amsa musu da faxinsa: {Kace ana qaunar cewa ya kusa ya kasance makusanci}.

IMANI DA ABUNDA ZAI KASANCEWA RANAR ALQIYAMA

Malam Safarini yace: Kasani cewa ranar tsayuwa akwai tsorace-tsorace masu girma da tsanance-tsanance manya wadanda suke zagwanyar da hantoci, kuma suna shagaltar da masu shayarwa, da Jarirai kuma suna sa yara furfura.

Kuma shi ne gaskiyane, tabbataccene da Alqur'ani da hadisai sukazo dashi, kuma akansa Ijma'i ya qullu, shine ranar Alqiyama. Haqiqqa anyi savani cikin kiran wannan rana da ranar Alqiyama, ane saboda kasancewar mutane zasu tashi daga qaburburansu Allah - maxaukakin sarki - yace: {**Ranar a suke futowa daga qaburbura suna masu gaggawa**}. (Al-Ma'arij: 43).

Kuma a wata faxar akace: Saboda samun al-amuran tashin Al-qiyama da tsayuwa da waninsu acikinta. Awata faxar akace: Domin tsayuwar mutane ga Ubangijin talikai kamar yadda Muslim ya ruwaito a cikin Sahihinsa daga Ibn Umar -Allah ya yarda dasu- zuwa ga Annabi: {Yinin da mutane ke tashi zuwa ga Ubangijin halitta}, Sai yace: Xayansu zai tashi acikin guminsa zuwa rabin kunnuwansa, har zuwa inda yace, Imam Ahmad ya ruwaito da Abu Ya'ala da Ibn Hibban a cikin Sahihinsa daga Abu Sa'id Al-Khudri -Allah ya yarda dashi- daga Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbat agareshi - cewa shi yace: {**Wata rana ce wanda tsawonta ya kai gwargwadon shekara hamsin**}, saboda ane ya mamakin tswon wanna ranar, sai Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi –yace: Na rantse da wanda raina yake hannunsa, lallai cewa shi zai sauqaqewa mumini har sai ya kasance gareshi mafi sauqi daga sallar farilla.

Kuma a wata faxar ance: Ankirata da ranar Al-qiyama domin tsayuwar Mala'iku da Ruhi a cikinta sunyi sahu.

Allah - maxaukakin sarki - yace: {[Ranar da Ruhi da Mala'iku zasu tsaya sahu sahu](#)}. (An-Naba'i: 38)

Har zuwa inda yace: Kuma Bukhari da Muslim sun fitar daga Abu Huraira _Allah ya yarda da shi - zuwa Annabi: Mutane zasuyi gumi ranar Alqiyama har sai guminsu yatafi acikin qasa zira'i saba'in sai yayi musu linzami har sai yakai kunnuwansu, acikinsashin lafazukan lafazan ingantaccen hadisin (Shekara saba'in).

Sai Muslim ya fitar daga Miqdad - Allah ya yarda dashi - daga Manzon Allah -tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yace: Idan ya kasance a ranar Alqiyama, za'a kusanto da rana ga bayi har ta kasance gwargwadon mil xaya ko biyu, yace: Sai ranar ta qonasu, sai su kasance cikin gumi kamar gwargwadon ayyukansu, akwai wanda zai kamashi zuwa qasan qafarsa, akwai daga cikinsu wanda zai kamashi zuwa kwivinsa , akwai wanda zaiyi masa linzami linzami).

Kuma Mutane zasu fuskanci al-amura manya a wannan matsaya daga cikin su:-

1- HISABI

Hisabi shine Allah - Maxaukakin sarki - ya sanar da halittu gwargwadon sakamako akan ayyukansu, da tunatarwarsa garesu da abinda haqiqa suka mantashi, Allah – Maxaukakin sarki - yace: {[Ranar da Allah zai tashe su baki xaya sai ya basu labarin abinda suka aikata Allah ya qidanyeshi su kuma su sun mantashi](#)}. (Al-Mujadala: 6).

Kuma Allah yace: {kuma sunā cēwa "Kaitonmu! Mēne ne ga wannan littāfi, bā ya barin karama, kuma bā ya barin babba, fāce yā kididdige ta?" Kuma suka sāmi abin da suka aikata halarce. Kuma Ubangijinka bā Ya zāluntar kōwa}. (Al-Kahf: 49)

Kuma Allah yace: {Wanda ya aikata kwatankwacin qwayar zarra na alheri zai ganshi * wanda kuwa ya aikata kwatankwacinqwayar zarran asharri zai ganshi}. (Az-Zalzala: 7-8)

Yana daga cikin Hisabi gudanar da Qisasi tsakanin bayi, sai a xauki fansa ga wanda aka zalunta daga wanda yayi zalunci Kamar yadda yazo a cikin Sahihi Muslim da Sunan na Tirmizi daga hadisin Abu Huraira cewa Manzon Allah -tsira da Amincin Allah su tabbata agareshi yace: (Lallai ne sai kun bada haqqoqi zuwa ma'abotansa ranar Al-qiyama har sai anyi sakamako ga akuya mara qaho daga mai qaho).

Hisabi kashi daban daban ne, akwai Hisabi mai wahala, kuma akwai Hisabi mai sauqi.

Shehin Musulunci Ibn Taimiyya yace: Allah zai yiwa halitta Hisabi, kuma ya kevanca da bawansa mumini, sai ya tabbatar masa da zunubansa, kamar yadda aka siffanta a cikin Alqur'ani da hadisi, amma kafirai ba za'a yi musu Hisabin awon kyawawan ayyuka ba ko munana; Saboda su basu da kyawawan ayyukana da mummunansa ba, domin cewa su babu kyawawa atare dasu sai dai za'a qirga ayyukansu kuma a qidanyesu, sai a tsayar dasu akansu su kuma tabbatar dasu. Ya qare.

Kuma abinda zaa fara yiwa bawa Hisabi akansa sallarsa, kuma abinda za'a fara yin hukunci a tsakanin mutane shine jini kamar yadda yazo acikin hadisi wanda Tirmizi

ya ruwaito shi kuma ya Hassana shi, da kuma Abu Daud da Hakim kuma ya ingantashi daga Abu Huraira -Allah ya yarda dashi- daga Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -cewa shi yace: (Farkon abinda za'a fara yiwa bawa hisabi akansa a ranar Alqiyama shi ne sallah, Allah - Maxaukakin sarki - zaice da Mala'ikunsa ku duba sallar bawana, ya cikata ko ya tauyeta? idan ta kasance cikakkiya to a rubuta masa ita cikakkiya, idan kuma ya kasance ya tauye wani abu daga gareta, to ku duba ko bawa na yana da wata nafila? to idan ya kasance yana da nafila sai yace: Ku cikawa bawana farillarsa daga nafilarsa, sannan sai abi ayyuka kan hakan).

Nasa'i ya fitar daga Ibn Mas'ud - Allah ya yarda dashi - cewa Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi –cewa shi yace: (Farkon abinda za'ayiwa bawa Hisabi akansa shi ne sallarsa)

2- BADA TAKARDUN AYYUKA:

Takardu: Sune litattafai waxanda Mala'iku suka rubutasu kuma suka qidanye aciki abinda kowane mutum ya aikata a rayuwar duniya na ayyukan magana da da kuma na aikatawa, Allah –maxaukakin sarki - yace: {Kuma kowane mutum mun lazamta masa wani littafinsa a wuyansa, kuma zamu futo dashi a ranar Alqiyama wani littafi da zai gamu dashi abin yaxawa, ka karanta littafinka ya isheka yazama mai hisabi a kanka a yau}. (Al-Isra: 13-14).

Malamai sun ce: *Xa'iruhu* shine aikinsa, daga cikinsu akwai wanda za'a bawa littafinsa a hannunsa na dama, kuma daga cikinsu akwai wanda za'a bawa littafinsa a hannu hagu, Allah –Maxaukakin sarki - yace: {**To, amma wanda aka bai wa littāfinsa a dāmansa, sai ya ce wa**

(makusantansa), "Ku karɓa, ku karanta littafina}. (Al-haqah: 19). Zuwa faxinsa: {Ana ce musu): (Ku ci, kuma ku sha a cikin ni'ima, sabōda abin da kuka gabatar a cikin kwānukan da suka shige}. Sannan tsarki ya tabbatar masa yace: {Kuma wanda aka bai wa littāfinsa ga hagunsa, sai ya ce: Kaitona ba a kāwo mini littāfina ba!}, Zuwa faxinsa: {Ku kama shi sannan kusanyashi cikinququmi * sannan ku qonashi cikin Jahima}. (Al-Haqa: 31-30).

3- AUNA AYYUKA:

Daga abinda zai kasance a cikin wannan rana auna ayyuka, Allah –maxaukakin sarki- yace: {Kuma awo a wannan rana gaskiyane, to wanda ma'aunisa ya nauyaya to waxan nan sune masu rabauta * Kuma wanda ma'auninsa yayi sauqi to waxan nan su ne waxan da sukayi asara a kawunansu saboda abinda suka aikata na zalunci ga ayoyinmu}. (Al-A'araf: 8-9).

Kuma Allah – maxaukakin sarki - yace: {Kuma Munā aza ma'aunan ādalci ga Rānar jiyāma, sabōda haka ba a zāluntar rai da kōme. Kuma kō dā ya kasance nauyin kwāya daga kōmayya ne Mun zo da ita. Kuma Mun isa zama Māsu hisābi}. (Al-Anbiya: 47).

Saboda haka ayyuka ana aunasu da ma'auni na haqīqa yana da kuma harshe da ma'aunan biyu na gefansa.

Babban Malamin Musulunci Ibn Taimiyya - Allah yayi masa rahama - yace: Ma'auni: Shi abinda ake auna ayyuka dashi, kuma ba shi ba ne adalci kamar yadda Alqur'ani da hadisi sukayi nuni, misalin faxinsa - maxaukakin sarki -: {Saboda haka duk wanda ma'aunisa ya nauyaya} Da faxinsa: {Kuma zamu sanya ma'aunai na adalci a ranar Alqiyama}. Sannan ya koro wasu hadisai waxanda acikin su akwai maganar auna ayyuka, sannan

yace: Wannan da mai kama dashi yana daga cikin abin da ya bayyana cewa ayyuka za'a auna su da ma'aunai waxanda zasu bayyana rinjayar kyawawan ayyuka kan munanan ayyuka ko akasin haka, to shin yana daga cikin abinda adalci yake bayyana.

Kum abin nufi da awon adalci kamar ma'aunan duniya, amma kaifiyyar wavancan ma'aunan to shi yana matsayin kaifiyyar gowar abinda aka bamu labara dashi na gaibu.

4- SIRAXI DA KUMA WUCEWA TA KANSA:

Kuma daga cikin abinda zai kasance a ranar Alqiyama shine wucewa kan Siraxi, kuma shi wata gadace miqaaqiya akan bayan Jahannama na farko dana qarshe za suzo wurinsa, mutane zasu wuce akansa akan gwargwadan ayyukansu, shine mafi sirantaka daga gashi, kuma mafi kaifi daga takobi, kuma mafi tsananin zafi daga garwashin wuta, akansa akwai qugiyoyi dasuke fauce wanda aka umarceshi da fauceshi, mutane zasu wuce akansa gwargwadan ayyukansu, daga cikinsu akwai wanda zai wuce kamar walqiya, daga cikinsu akwai wanda zai wuce kamar iska, daga cikinsu akwai wanda zai wuce kamar ingarman doki, daga cikinsu akwai wanda zai wuce kamar sassarfari, mai tafiyar qafa, daga cikinsu akwai mai tafiya tafiya, daga cikinsu akwai wanda zai ja ciki jan ciki, daga cikinsu akwai wanda za'a fauce sai a ajefshi acikin wutar Jahannama. Muna rokon Allah kuvuta da lafiya.

Al-Safarini yace: Kalma ta haxu akan tabbatar da siraxi a duncule, saidai ma'abota gaskiya suna tabbatar dashi akan zahirinsa da kasancewarsa gadace amiqe akan bayan Jahannama, mafi kaifi daga takobi, kuma mafi sirantaka daga gashi. Alqali AbdulJabbar

Bamu'utazile yayi inkarin wannan zahirin da dayawa daga mabiyansa suna masu rayawa cewa shi bazai yiwu a qetareshi ba, idan ma zai yiwu to acikinsa akwai azabtarwa, kuma ba azaba akan mumini da mutanen kirki a ranar Alqiyama, kawai abin nufi itace hanyar Aljanna abin nuni gareta da faxinsa – maxaukakin sarki -: {Zai shiryar da su, kuma Ya kyautata hālāyensu}. (Muhammad: 5) Kuma da hanyar wuta wacce akai nuni zuwa gareta a faxinsa –maxaukakin sarki -: {Sai ku shiryar dasu zuwa hanyar wutar Jahima}. (As-Safat: 23).

Kuma daga cikin su akwai wanda ya xaukeshi kan dalilai bayyanannu da kuma abubuwan da aka halatta da ayyuka munana don z'a'a tambaye shi akansu, kuma a kama shi dasu, kuma dukkan wannan vataccene kuma tatsuniyoyine, saboda wajabcin dawo da nassosi zuwa haqiqaninsu, kuma qetare siraxi bai zama mafi mamaki daga tafiya akan ruwa ba, ko tashi acikin iska, ko tsayuwa acikinta, haqiqa – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi – ya amsa daga tambayar tashin kafiri akan fuskarsa da cewa iko ta cancanci hakan.

5- TAFKIN ALKAUSARA:

Alhafiz Suyuxi yace: Ambaton tafki yazo ciki riwayar sama da sahabbai hamsin, daga cikin su akwai Halifofi huxu masu shiyarwa, da Hafizan sahabbai masu yawan hadisai, da wasun su - Allah ya qara musu yarda - baki xayan su.

Bukhari da Muslim da waninsu sun fitar daga hadisin Abdullahi xan Amr xan Al-Aas - Allah ya yarda dasu – yace: Manzon Allah - tsira da amincin Allah su tabbata a gareshi - yace: (Tafkin Alkausara tafiyarsa wata xaya ne

kuma ruwansa mafi fari ne daga nono, kuma qamshinsa yafi Almiski, kofunansa kamar yawan adadadin taurarin samane, wanda yasha daag gareshi bazai qara jin qishirwaba har abada).

Kuma Muslim ya ruwaito a cikin Sahihinsa daga Anas xan Malik -Allah ya yarda dashi- yace: Manzon Allah - tsira da Amincin Allah su tabbata agareshi- ya xanyi gyagyaxi gyangyaxi xaya, sannan ya xago kansa yana murmushi sai yace: Lallai cewa an saukarmun da wata sura xazu, sai ya karanta Bisimillaha da Surat Alkausar har ya cikata, sai yace: Ko kunsan menene Alkausara? sai suka ce: Allah da Manzon sa ne mafi sani yace: Shi wata qorama ce da Allah ya bani ita a Aljanna, tana da alheri mai yawa, kuma al-ummata zasuzo wurinta a ranar Alqiyama, kofinansa yawan taurarine, za'a kore bawa daga gareshi, sai ince: Ya Ubangiji lallai cewa shi yana da cikin al'ummata, sai ace lallai cewa kai bakasan abinda ya farar abayankaba).

Kuma Ma'ana *Yukhtalaj* za'a kore su ga barin tafkin Alkausara.

Qurxubi yace: Malamanmu sunce: Duk wanda yayi ridda daga Addinin Allah ko ya shigar da abinda Allah bai yarda dashi ba, kuma bai yi izini dashiba to shi yana daga cikin waxanda aka kora daga tafkin, kuma mafi tsananinsu korewa wanda yasavawa jama'ar musulmai, kamar Kharijawa, da 'Yan Shi'a, da Mu'utazilawa, akan savanin qungiyoyinsu. Waxannan dukkaninsu masu canzawa ne, hakanan azzaluman da suka wuce gona da iri acikin zalunci, da shafe haqqi, da qasqanta ma'abotansa, da masu bayyana manyan zunubai masu wulaqantar da savo, da jama'a ma'abota karkata da bidi'o'i, sannan korewar yakan zama acikin wani hali,

sannan akusanto dasu bayan gafara inyakasance bayan canjine acikin ayyuka bawai a aqiduba. Ya qare.

Haqīqa Mu'atazilawa sun sava, basu yarda da ta tabbatar da tafkin Al-kausaraba tare da tabbatar shi a sunna ingantacciya bayyananniya, to duk wanda ya sava cikin tabbatar dashi to shi xan bidi'a ne kuma mafi dacewa da a koreshi.

6- CETO:

Ceto a Luga: Tsanantuwa da kuma nema, kuma a al-dance shine tambayar alkairi ga wani. Kuma a wata maganar ance shi daga biyune kishiyar wuturi, to kamar mai ceton ya taro tambayarsane zuwa tambayar wanda yake nemawa ceto.

Kuma ceto gaskiyane idan sharaxxansa suka tabbata: Sune ya kasance da izinin Allah kuma da yardarsa ga wanda za'a nemawa ceton. Allah - Maxaukakin sarki - yace: {*Akwai malā'iku da yawa a cikin sammai cētonsu bā ya wadātar da kōme fāce bāyan Allah Yā yi izni (da shi) ga wanda Yake so, kuma Yake yarda*}. (An-Najm: 26).

Acikin wannan ayar maigirma cewa ceto baya amfani sai da sharuxxa biyu:-

NA FARKO: Izinin Allah ga mai ceton yayi ceton; saboda ceton mallakinsane: {*Ka ce ceto na Allah ne baki xaya*}. (Az-Zumar: 44).

NA BIYU: Yardarsa ga wanda za'a ceta xin, ya kasance cikin masu kaxaita Allah; saboda mushiriki ceto baya amfanarsa, kamar yadda Allah -maxaukakin sarki- yace: {*Sabōda haka cēton māsu cēto bā zai amfāne su ba*}. Sai ya bayyana da wannan vacin abinda masu bautar qabari

a wannan lokaci waxanda suke neman ceto daga matattu kuma suke neman kusanci agaresu da nau'o'in abubuwan kusanci kamar yadda Allah ya faxa game da waxan da suka gabace su: {Kuma suna bautawa wanin Allah wanda ba zai cutar da su ba kuma ba zai anfanar da su ba kuma suna cewa waxan nan su ne masu ceton mu a wajen Allah}. (Yunus: 18).

Kuma Allah –maxaukakin sarki- yace: {Shin ko sun riqi wasu masu ceto bayan Allah? Ka ce: Shin koda sun kasance ba su mallaki komai ba, ba su hankalta ne, ka ce dukkanin ceto gaba xaya na Allah ne, mallakar sammai da qasa nashi ne}. (Az-Zumar: 43).

Haqıqa anɓawa Annabinmu ceto, sabo da haka zai ceci wanda Allah yai izinin a cece shi.

Shehin Musulunci Ibn Taimiyya -Allah yayi masa rahama- yace: Mazon Allah-tsira da amincin Allah su tabbat agareshi - yana da ceto guda uku:-

Amma ceto na farko: Zai ceci waxanda suke filin Alqiyama har ayi musu Hisabi a tsakaninsu bayan Annabawa duk sun ja da baya ga barin ceton, Annabi Adam, da Nuhu da Ibrahim, da Musa, da Isa xan Maryam har abun yatiq gare shi.

Kuma amma ceto na biyu: Zai ceci ‘yan Aljanna su shiga Al-janna, kuma waxan nan ceto guda biyu sun kevanta da shi.

Amma ceto na uku: Zai ceci wanda ya cancanci shiga wuta, kuma wannan ceton nasa ne da shi da sauran Annabawa da Siddiqai da wasunsu, saboda zai ceci wanda ya cancanci shiga wuta kada su shigeta, kuma zai ceci wanda ya shige ta su futo daga cikin ta.

Kuma yace -Allah yayi masa rahama-: Amma ceton sa ga masu zunubai daga cikin al-ummarsa to abin haxuwa akansa tsakanin Sahabbai da waxanda suka bisu da kyautayi haka sauran jagororin musulmai guda huxu da sauran su. Wasu da yawa daga cikin 'yan bidi'a sun musanta hakan daga Kawarijawa da Mu'atazilawa da Zaidiyawa, waxan nan sukace: Wanda ya shiga wuta bazai futo daga gareta ba, bada cetoba ko watanta, a wajen waxannan ba wanda ke can sai wanda yashiga Aljanna to bazai shiga wuta ba, wannda kuma yashiga wuta to bazai shiga Aljannaba, kuma lada da uquba bazasu haxu a mutum xayaba. Har zuwa inda yace: Waxannan masu musun sun kafa hujja ga ceto da faxinsa – maxaukakinsarki -:

{Kuma kuji tsoron wata rana wacce wani rai baya amfanawa wani rai da komai kuma ba'akarvar ceto daga ita ko kuma baza'a karvi fansa ba}. (Al-Baqara: 48) Da kuma faxinsa: {Tun kafin zuwan wata rana da babu ciniki a cikinta kuma basu da badaxayantaka kuma babu ceto}. (Al-Baqara: 254) Da kuma faxinsa: {Azzalumai basu masoyi ko mai ceton da ake bi}. (Gafir: 18) Da kuma faxinsa: {Sabōda haka cēton māsu cēto bā zai amfāne su ba}. (Al-Muddasir: 48).

Kuma Amsar Ahlusunna: Lallai cewa wannan ana nufin abubuwa guda biyu dashi:-

NA FARKON SU: Lallai cewa shi (Ceto) ba zai anfani mushrikai ba, kamar yadda Allah -maxaukakin sarki -: {Maye ya shigar daku cikin wuta * suka ce bamu kasance cikin masu yin salla ba * kuma bamu kasance daga masu ciyar da miskinaiba * kuma mun kasance muna keta dokokin Allah tare masu ketawa * kuma mun kasance muna qaryata ranar sakayya* har gashi tabbaci ya zo

mana * to ceton masu ceto bazi anfane su ba } (Al-Muddasir: 42-48).

To waxan nan ceton masu ceto ba zai anfanesubu; domin su kafirai ne.

NA BIYU: Lallai cewa ana nufi da wancan ceton da mushirikai da waxanda sukai kama dasu daga ‘yan bidi'a daga cikin Ahlulkitabī da musulmai suka tabbatar, waxanda suke zaton cewa bayin Allah suna da wani ikon da zasu iya ceto a wajensa ba tare da izininsa ba, kamar yadda mutane suke ceton junansu.

7- ALJANNA DA WUTA:

A Ranar Alqiyama akawī gidaje biyu manya waxanda bazasu qare ba, sune Aljanna da wuta; to Aljanna gidan masu tsoron Allah ne, wuta kuma gidan kafirai ce, Allah –maxaukakin sarki- yace: {**Lallai masu biyayya ga Allah suna cikin ni'ama * kuma lallai fajirai suna cikin wutar Jahima**}. (Al-Infīxar: 13-14). Kuma su biyun abababan halitta ne kuma suna nan yanzu, kamar yadda Allah -maxaukakin sarki- yace game da Aljanna: {**An tanadeta ga masu tsoron Allah**}. kuma yace a akan wuta: {**An tanadeta ga kafirai**}, da wasun hakan na nassosi da suke nuna samuwar su yanzu, kuma su biyun nan suna nan wanze ba zasu qare ba, kamar yadda shine Mazhabin Ahlisuuna da Jama'a.

Mai sharhin Xahawīyya yace: Daga cikin abinda ya kamata asani cewa Allah -maxaukakin sarki- baya hana lada sai in ya hana sabababinsa, shine kyakkyawan aiki, domin cewa shi yace: {**Kuma wanda ya aikata wani abu daga ayyukan kwarai alhāli kuwa yanā mai ĩmāni, to, bā ya tsōron wani zālunci ko wata naƙasa**}. (Xaha: 112)

Kuma haka baya uquba ga wani mutum sai bayan faruwar sababin uqubar; saboda Allah -maxaukakin sarki- yana cewa: {Kuma abin da ya sãme ku na wata masifa, to, game da abin da hannãyenku suka sana' anta ne kuma (Allah) Yanã Yafẽwar (wadãnsu laifuffuka) mãsu yawa}. (Ash-Shura: 30)

Kuma shi –tsarki ya tabbatar masa- shine mai bayarwa kuma mai hanawa, babu mai hanawa ga abinda ya bayar, kuma babu mai bada abinda ya hana.

Kuma ayyuka nagari dalilai ne na shiga Al-janna, kuma munanan ayyuka dalilai ne na shiga wuta.

Muna roqon Allah Aljanna, kuma muna neman tsari da shi daga wuta, lallai shi Mai ji ne, kuma mai amsa addu'a

TUSHE NA SHIDA:

IMANI DA HUKUNCIN ALLAH DA QADDARA

Babu shakka cewa lallai tabbatar Hukuncin Allah da qaddararsa da kuma wajabcin imani dasu da kuma abinda suka qunseshi yana daga cikin mafi girman rukuna imani Imani, kamar yadda Annabi – tsira da amincin Allah su tabbata agareshi- yace: (Imani shine ka bada gaskiya da Allah da Mala'ikunsa da littattafansa da Manzanninsa kuma ka yi imani da qaddara alherinsa da sharrinsa), Kuma Allah –maxaukakin sarki- yace: {**Lalle Mū, kōwane irin abu Mun halitta shi a kan tsāri**}. (Al-Qamar: 49).

Kuma qaddara: Tushe ne na qaddara abu idan ka kewayo da gwargwadonsa.

Kuma abin nufi a nan: Ratayubar ilimin Allah da kasantattu, da nufinsa garesu tun fil azal kafin samuwarsu, babu wani abu da zai faru face sai Allah ya sانشi kuma ya qaddara shi kuma yayi nufinsa.

Mazhabar Ahlissuna da Jama'a shine Imani da qaddara alkairinsa da sharrinsa.

Kuma Imani da qaddara ya qunshi mata kai huxu:-

Na farko: Imani da Ilimin Allah na dindin ga kowane abu kafin samuwarsa, kuma daga cikin hakan saninsa da ayyukan bayi kafin su aikata su.

Na biyu: Imani da cewa Allah ya rubuta hakan a cikin Lauhul Mahfuz.

Na Uku: Imani da abinda Allah yaso wanda ya game dukkan fararre da ikonsa qudirarsa cikakkiya akansa.

Na Huxu: Imani da samuwar Allah ga baki xayan halittu, kuma cewa shi ne Mahallicci shi kaxai, kuma duk wanda ba shi ba abin halitta ne.

Kuma daga cikin dalilan matsayi na farko da na biyu faxin Allah -maxaukakin sarki -: {*Ashe, ba ka sani ba, lalle ne Allah Yanã sanin abin da yake a cikin sama da kasa? Lalle ne wancan yanã cikin Littafi lalle wancan ga Allah mai sauƙi ne*}. (Al-Haj: 70).

Kuma daga cikin dalilan matsayi na uku faxin Allah -maxaukakin sarki -: {*Kuma bã zã ku so ba sai idan Allah Ubangijin halitta Yã yarda*}. Da kuma faxinsa -maxaukakin sarki -: (Kuma Allah yana aikata abinda ya so).

Kuma daga cikin dalilan matsayi na huxu faxin Allah -maxaukakin sarki -: {*Allah shi ne mahalliccin komai*}, da kuma faxinsa -maxaukakin sarki -: {*Kuma shi Mai yawan halittane kuma Masani*}.}

Kuma qaddarawa iri biyu ne:-

Qaddarwa ta baki xaya: Wacce ta game baki xayan kasantattu, shine abin rubutawa a Lauhul Mahfuz, haqiqu Allah ya rubuta acikinsa baki xayan abubuwan qaddara har zuwa tashin Alqiyama kamar yadda ya zo a hadisin da Abu Daud ya ruwaito shi a cikin Sunan xinsa daga Ubadah xan Al-Samit -Allah ya yarda da shi- yace: Naji Manzon Allah –tsira da amincin Allah su tabbata agareshi - yana cewa: (Farkon abinda Allah ya halitta shi ne Alqalami, yace da shi karubuta. Yace: Me zan rubuta? Yace: karubuta abubuwan qaddaeawar kowane abu har tashin Alqiyama).

Kuma wannan qaddarawar ta haxe baki xayan halittu.

Kuma qaddarawa abin rarrabewa ga qaddarawa abin gamewa, to shi nau'ukane:

- 1- Qaddara rayuwa: Kamar yadda yazo acikin Hadisin Ibn Mas'ud cikin Maganar abinda ake rubutawa Jariri a lokacin da yake cikin mahai fiyarsa na rubuta ajalinsa da arziqinsa da aikinsa da tavewarsa ko rabautarsa.
- 2- Qaddarawa na shekara: Shine abinda ake qaddarawa a cikin daren Lalatul _Qadr na abubuwan da zasu faru a shekara, kamar yadda yake a faxin Allah -maxaukakin sarki-: {**A cikinsa (shi daren) ake rarrabe kōwane umurui bayyananne**}. (Ad-Dukhan: 4).
- 3- Qaddarawar kullum: Ita ce wacce ake qaddara abubuwan da zasu faru a rayuwa da mutuwa da xaukaka da kuma gasqanta zuwa wanin hakan, kamar yadda Allah –maxaukakin sarki- yace: {**Kowace rana shi cikin aiki yace**}.

Kuma dole ga musulmi yayi imani da qaddara baki xaya, da rabe-rabenta; saboda duk wanda ya musanta wani abu daga cikin su to bai kasance yayi imani da qaddara ba, kuma duk wanda bai yi imani da qaddara ba to haqiqa ya musanta wani rukuni daga cikin rukunan Imani, kamar yadda 'Yan Qadariyya vatattu suke akai waxanda sukemusunta qaddara, kuma su a wannan inkarin sun kasu biyu:-

Kashin Farko: 'Yan Qadariyya masu wuce gona da iri waxanda suke musanta ilimin Allah na sanin abubuwa kafin kasancewar su, kuma suna musanta rubutawarsa gareshi aciki Lauhul Mahfuz, suna cewa lallai Allah yayi

umarni kuma yayi hani, kuma shi bai san wanda yake binsa ba da wanda yake sava masa, saboda haka komai yana faruwa lokacin da akayishi. Wato abin fararwane, bai rugaya a cikin ilimin Allah da qaddarawarsa ba, kuma wannan qungiyar haƙiqa ta qare, ko ta kusa.

Kashi na biyu: Tana tabbatar da ilimi, sai dai cewa ita tana kore shigar ayyukan bayi cikin qaddara, kuma tana rayawa cewa su ababan halitta ne masu zaman kansu, ba Allah bane ya halicce su, kuma bai niyyar halittarsu ba, kuma wannan ita ce Mazahabar Mu'atazilawa.

Kuma a gefe wata qungiyar da ta wuce gona da iri cikin tabbatar da qaddara har ta qwacewa bawa damarsa da zavinsa, kuma suka ce lallai bawa abin tilastawane kan ayyukansa. Saboda hakane aka ambacesu da 'Yan Jabariyya.

Kuma dukkan waxan nan Mazhabobin biyu vatattune; saboda dalilai masu yawa, daga cikin fadinsa-maxaukakin sarki -: {*Ga wanda yaso daga cikinku ya tsaya kan tafarki madaidaici * kuma ba komai kuke nufin aikatawa ba sai in Allah ya so, shine Ubangijin talikai*}. (At-Takwir: 28-29); domin cewa faxinsa-maxaukakin sarki -: {*Ga wanda ya so, daga cikinku, ya daidaita*}.

Za'a yiwa Jabariyya raddi; domin cewa Allah ya tabbatarwa da bayinsa ikon zavi, kuma suna cewa su ababan tilastawa ne basu da wani zavi nasu. Da faxin Allah -maxaukakin sarki -: {*Kuma bā zā ku so ba sai idan Allah Ubangijin halitta Yā yarda*}.

Acikinsa akwai raddi ga Qadariyya masu cewa Mashi'ar bawa tana da 'yanci da samar da aikin ba tare tsayawa kan Mashi'ar Allah ba, kuma wannan maganar vatace, Saboda

Allah ya xanfara mashi'ar bawa akan Mashi'arsa -tsarki ya tabbatar masa- ya haxata da ita.

Wannan itace koyarwar Ahl-Sunnah wa al-Jamaa'ah a cikin wannan mas'alar. Basuyi sakaci ba irin sakacin Qadariyya masu korewa, kuma basu wuce gona da iri irin wuce go nada irin Jabariyyaba masu wuce go nada iri.

Koyarwar magabatan al'umma da shugabanninsu cewa dukkanin nau'o'in biyayya da savo da kafirci da fasadi suna faruwa ne da hukuncin Allah da qaddararsa, babu wani mahalicci sai shi. Ayyukan bayi duk an halicce su ne ga Allah, alherinsu da sharrinsu, kyawawansu da munanansu, kuma bawa ba'a bin tilastawa bane akan ayyukansa, kai shi mai ikone akansu kuma mai nufinsu, kuma mai aikatasu.

Babban Malamin Musulunci Ibn Taimiyya -Allah yayi masa rahama- yace: Ayyuka, da maganganu, da biyayya da zunubi su daga bawa ne, ma'ana cewa masu tabbatane ga bawa masu faruwane gwargwadon nufinsa da iyawarsa, kuma shine mai siffantuwa dasu, mai motsasu wanda hukuncinsu yake komawa akansa, su daga Allah ne ma'ana cewa shine ya haliccesu masu kuma tabbatane ga bawa, ya sanyasu aiki gareshi da aiwatarwa, kamar yanda yake halittar ababen sabbabawa da sabubbansu, to su daga Allah ne ababen halitta gareshi, daga bawa kuma sifface mai tabbata dashi, mai afkuwa da ikonsa da aiwatarwarsa, kamar idan mukace wannan 'ya'yan itatuwan daga bishiya ne, wannan shukar kuma daga qasa take, ma'ana cewa shi daga gareta ne, daga Allah kuma am'ana cewa shine ya haliccetshi daga gareta babu warwara a tsakaninsu. Ya qare.

Al-Saffarini yace: Matabbaci cewa koyarwar magabata da masu binciken da tacewar Ahl-sunna itace cewa Allah - maxaukakin sarki- ya halicci ikon bawa da nufinsa da aikinsa, kuma lallai bawa mai aikatawa ne ga aikinsa a haqiqa kuma mai fararwane ga aikinsa. Allah –tsarki ya tabbaatr masa ya sanyashi mai aiktawa gareshi, kuma mai fararwa gareshi, Allah –maxaukakin sarki - yace: {Kuma bā zā ku so ba sai idan Allah Ubangijin halitta Yā yarda}.

Sai ya tabbatar da Mashi'ar bawa, kuma ya bada labari cewa ba zata kasanceba sai da yardar Allah, kuma wannan yana bayyane cikin maganar Ahlissunah cikin tabbatar da Mashi'ar bawa, kuma cewa ita ba zata yiwu ba sai da yardar Allah. Ya qare.

Ina cewa: Lallai daga cikin abinda ya ke qarfafa wannan lallai cewa Allah ya bawa mutum hankali da iko da kuma zavi, kuma baya lissafa aikinsa gareshi ko akansa sai dai idan wannan qarfin ya cika a kansa.

Mahaukaci da gaula ko wanda aka tilastawa babu izina ga abinda yake bijirowa daga garesu na maganganu da ayyuka, kuma baza'a kamasu akansuba, abinda yake nuni akan cewa shi baa bin tilastawa bane, kuma ba mai tsayuwa da kansa bane, Allah ne abin neman taimako.

ALFANUN IMANI DA HUKUNCIN ALLAH DA QADDARA

Lallai yana daga cikin mafi girman amfanin imani da hukuncin Allah da qaddara ingancin imanin mutum da cिकार rukunansa; Saboda imani da hakan yana daga cikin rukunan imani guda shida waxanda babu abinda yake tabbata sai da su, kamar yadda Alqur'ani da sunna sukayi nuni.

Kuma daga cikin anfanin imani da hukuncin Allah da kuma qaddara nutsuwar zuciya da hutunta, da rashin damuwa a cikin wannan rayuwar lokacin da mutum yake gamuwa da wahalar rayuwa; saboda bawa idan ya san cewa abinda yake samunsa to shi abin qaddarawane ba makawa daga gareshi, kuma ba mai tunkuxeshi. Kuma yaji da gane faxin Manzon Allah –tsira da amincin Allah su tabbata agareshi-: (Kuma ka sani cewa lallai abinda ya same ka, bai kasance zai kuskure makaba, kuma abinda ya kuskure maka dama bai zamo zai samekaba).

To shi a wanna lokacin zuciyarsa zata nutsu, kuma ransa zai kwanta, savanin wanda baiyi Imani da hukuncin Allah qaddara ba, to cewa shi baqqan ciki zasu kamashi da vacin rai, kuma damuwa ta dameshi har ya qosa da rayuwa yayi qoqarin kuvuta daga gareta koda ta hanyar qunan baqin wakene, kamar yanda shine abin shaidawa daga yawancin waxanda suke kashe kansu dan gudu daga halin da suke ciki, da kuma camfi ga daga abinda zai fuskantosun nana gaba; domin cewa su basa imani da hukunci da qaddara, sai aikin nan nasu ya zama natijace ta dole ga mummunar qudirinsu, haqiqata alah –maxaulkain sarki yace: { *Wata masifa bā zā ta auku ba a cikin kasā kō a cikin rayukanku fāce tanā a cikin littāfi a gabānin Mu halitta ta. Lalle*

wannan, ga Allah, mai sauki ne * Dōmin kada ku yi bakin ciki a kan abin da ya kubuce muku, kuma kada ku yi mumar alfahari da abin da Ya bā ku. Kuma Allah bā Ya son dukkan mai tākama, mai alfahari }. (Al-Hadid: 22-23).

Sai tsarki ya tabbatar masa ya bamu labarin cewa shi ya qaddara abinda yake gudana na masifu a qasa da kuma aayuka, kuma shi muqaddari ne kuma rubutacce babu makawar faruwarsa ko yaya mukayi qoqarin kawar dashi, sannan ya bayyana cewa hikimar bada labarinsa garemu da hakan saboda mu nutsu bazamuyi rakiba muyi baqin ciki yayin masifu, kuma kada muyi farin ciki yayin samuwar ni'imomi farin cikin da zai mantar damu qarshen al'amura, kai wajibi akanmu haquri lokacin masifu, da rashin yanke qauna daga rahamar Allah, da godiya yayin wadata da rashin amincewa daga kaidin Allah, muzama masu rataya da Allah a halayen biyu. Ikrama –Allah yayi masa rahama-yace: Babu wani face sai yana farin ciki kuma yana baqin ciki saidai sun sanya fari ciki godiya, baqin ciki kuma haquri.

Kuma wannan ba yana nufin ma'anar haka bane cewa bawa baya riqo da sabubba masu karewa daga sharri, masu kuma jawo alheri, kawai ya dogora akan hukunci da qaddara, kamar yanda sashin jahilai suke zato, wannan yana daga cikin manyan kusakurai da kuma jahilci, domin cewa Allah ya umarce mu da riqo da sababai, kuma ya hanamu ga barin kasala da sakaci sai dai idan muka riqi sababi kuma muka samu akasin abinda muke nema to ya wajaba akan mu kada mu yi raki saboda wannan shine hukuncin da aka qaddara, da ace an qaddara waninsa daya kasance, saboda hakane Annabi –tsira da amincin Allah su tabbata agareshi- yake cewa: (Ka kwaxaitu kan abinda zai amfane ka ,ka nemi taimakon

Allah kada ka gajiya, idan wani abu ya same ka kada kace: Da ace ni na aikata kaza da kaza ne zai kasance, sai dai kace: Haka Allah ya qaddara, kuma abinda yaso zai aikata, domin ita Kalmar da ace taann buxe aikin Shaixan ne). Muslim ne ya ruwaito shi.

Kuma ya wajaba akan bawa tare da hakan yayi wa kansa hisabi kuma ya gyara kusakurensa; Saboda shi babu abinda zai sameshi sai sakamakon zunubansa, Allah -maxaukakin sarki yace: {**Kuma abin da ya sãme ku na wata masifa, to, game da abin da hannãyenku suka sana' anta ne**}. (Al-sura: 30).

Daga cikin anfanin imani hukuncin Allah da qaddara akwai tabbata yayin fuskantar rikice-rikice, da fuskantar wahalar rayuwa da tabbatacciyar zuciya, da sakankancewa na gaskiya, masifun zamani bazasu girgizashiba, kuma mahaukaciyar guguwa bazata girgizashiba; Saboda ya san cewa wannan rayuwa gidan fitinace da jarraba da jujjuyawa, kamar yanda Allah –maxaukakin sarki- yace: {**Shi ne Wanda Ya halitta mutuwa da rãyuwa domin Ya jarraba ku, Ya nãna wãye daga cikinku ya fi kyãwon aiki**}. (Al-Mulk: 2).

Kuma Allah –maxaukakin sarki- yace: {**Kuma lalle ne, Munã jarraba ku, har Mu san mãsu jihãdi daga cikinku da mãsu haƙuri kuma Muna jbraba lãbãran ku**}. (Muhammad: 31).

Dayawa jarrabe-jarrabe da tsanani suka gudana ga Manzon Allah- tsira da amincin Allah su tabbata agareshi- da sahabbansa, amma sun fuskancesu da imani na gaskiya da niyya tabbatacciya har suka qetaresu da nasara mai girma, wannan bai kasanceba said an imaninsu da hukuncin allah da ikonsa, da jinsu ga

faxinsa –maxaukakin sarki-: {Ka ce: "Bābu abin da yake sāmūn mu fāce abin da Allah Ya rubūta sahōda mu. Shī ne Majibincinmu. Kuma ga Allah, sai mūminai su dōgara}. (At-Tauba: 51).

Kuma daga cikin alfanun imani da hukuncin Allah da qaddara juyar da jarrabu zuwa baiwoyi, da musibu zuwa lada, kamar yadda Allah -maxaukakin sarki- yace: {Wata masīfa bā zā ta sāmū ba fāce da iznin Allah. Kuma wanda ya yi īmāni da Allah, Allah zai shiryar da zuciyarsa. Kuma Allah, ga dukan kōme, Masani ne}. (At-Tagabun: 11)

Alqamah yace: Shine mutumin da musiba zata sameshi, sai yasan cewa daga Allah ne, sai ya yarda kuma ya miqa wuya.

Ma'anar ayar mai girma: Duk wanda ya gamu da wata musiba, ya san cewa daga qaddarar Allah ne, sai yayi haquri yanemi lada, ya miqa wuya ga hukuncin Allah, Allah zai shiryar da zuciyarsa, kuma ya canza masa daga abinda ya wuceshi shiriya a zuciyarsa, da sakankancewa na gaskiya, watiqila Allah ya mayar masa abinda yakasance ya wuceshi na duniya ko mafi alheri daga gareshi, wannan acikin saukar musibun da su daga hukuncin Allah ne da qaddararsa, babu shiga ga bawa acikin samar da ita saidai daga vangaren cewa shi ya sabbaba acikin saukarta dashi, yayin daya taqaita acikin haqqin Allah dake kansa da aikata umarninsa, da barin haninsa, to ya wajaba akansa da yayi imani da hukuncin Allah da qaddararsa, ya gyara kuskuransa wanda aka tavashi saboda shi.

Wasu mutane suna yin babban kuskure lokacin da suke kafa hujja da hukuncin Allah da qaddara akan aikinsu ga savo da barinsu ga wajibai, suna cewa wannan abin

qaddarawane akanmu, kuma basa tuba daga zunubansu, kamar yanda mushrikai sukace: {*Da Allah ya so da bamuyi shirka ko Iyayenmu kuma da bamu haramta komai ba*}. (Al-An'am: 148).

Wannan mummunar fahimtace ga hukuncin Allah da qaddara; domin cewa shi ba'a kafa hujja dasu akan aikata savo da musibu, kaxai ana kafa hujja dasu akan saukar musibu, to kafa hujja dasu akan aikata savo mummunane; domin cewa shi barine ga tuba da kuma barin aiki na gari wanda akayi umarni dasu, to kafa da su akan musibu mai kyaune; domin cewa shi yana xaugar mutum akan haquri da neman lada.

Daga cikin alfanun imani da hukuncin Allah da qaddara cewa shi yana tunkuxa mutum zuwa aiki da intajin da qarfi, da jin kai, mayaƙi acikin tafarkin Allah yana zarcewa acikin yaqinsa baya tsoron mutuwa; domin cewa shi yana sanin cewa mutuwa ba makawa daga gareta, kuma cewa ita idan tazo baza'a jinkirtaba, wata Katanga bazata hanata ba ko runduna {*Duk inda kuke mutuwa zata riskeku koda kuwa kuna cikin burujai masu tsawo*}. (An-Nisa: 78). {*Kace da kunkasance agidajenku da waxanda aka rubuta musu mutuwa sun fito zuwa makwantansu*}. (Al-Imran: 154).

Hakanan lokacin da Mujahidi yaji waxannan tunkuxowar masu qarfi na imani da qaddara zai zarce acikin jihadinsa har nasara ta tabbata akan maƙiya, kuma qarfin musulunci da musulmi ya cika.

Haka nan, da imani da faddara yana samar da fitar da abubuwa da wadata; domin cewa mumuni idan yasan cewa mutane bazassu cutar dashi ba sai da abinda haƙiqa Allah ya rubuta akansa, kuma bazasu amfanar dashi

ba saida abinda haqīqa Allah ya rubuta masa to cewa shi bazai xorawa kansa dogara ba, kuma bazaiji tsoron ababen halitta ba, bazai dogara akansuba, kaxai zai dogara ga Allah ne kawai ya zarce acikin hanyar nema, idan aka tavashi da rashin nasara kuma abinda yake nema bai samuba, to lallai cewa wannan bazai toganceshiba daga cigaba da qoqari, kuma qofar fata bazata yanke masaba bazaice ba: (Da ace na aikata kaza da kasan ya kasance), saidai cewa shi yace: (Allah ya qaddara, kuma abinda yaso ya aikata), ya shuxe acikin hanyarsa yana mai dogara da Allah tare da gyara kuskuransa da yiwa kansa hisabi, da hakane al'umma zata kafu kuma maslahohinsu ya tsaru, Allah yayi gaskiya inda yace: {Kuma Ya arzūta shi daga inda bā ya zato. Kuma wanda ya dōgara ga Allah, to, Allah ne Ma'ishinsa. Lalle Allah Mai iyar da umurninSa ne. Haḳīka Allah Ya sanyama'auni ga dukan kōme}. (At-Xalak: 3).

Dukkan godiya ta tabbata ga Allah Ubangijin Talikai.

FASALI CIKIN WILA'I DA BARA'A

Wannan; Bayan gamawarmu daga wannan taqaitaccen bayanin ga tushen aqidar musulunci zamuyi nuni zuwa cewa yana wajaba akan kowane musulmi da yakeyin Addini da wannan aqidar daya jivintarwa ma'abonta, kuma yayi qiyayya da maqiyanta, sai yaso ma'abota tauhidi da ikhlasi ya jivincesu, yaqi ma'abota shirka yayi gaba dasu, wannan yana daga tafarkin Ibrahim da waxanda ke tare dashi, waxanda aka umarcemu da koyi dasu, inda tsarki ya tabbatar masa ya xaukaka yake cewa:

{Haqiqa koyi mai kyau yakasance gareku a Ibrahim da waxanda ke tare dashi yayin da sukacewa mutanensu lallai cewa mu masu kuvuta ne daga gareku da kuma abinda kuke bautawa koma bayan Allah, mun kafirce daku kuma gaba da qiyayya ta bayyana tsakaninmu da ku har abada har sai kunyi imani da Allah shi kaxai}. (Al-Mummtahana: 4) Kuma shi yana daga cikin Addinin Muhammad – aminci Allah ya tabbata agareshi -.

Kuma Allah -maxaukakin sarki- yace: {Yā ku waƙānda suka yi ĩmāni! Kada ku riƙi Yahudu da Nasāra majibinta. Sāshensu majibinci ne ga sāshe. Kuma wanda ya jibince su daga gare ku, to, lalle ne shī, yanā daga gare su. Lalle Allah bā Ya shiryar da mutāne Azzālumai}. (Al-Ma'ida: 51) Kuma wannan yana cikin haramcin jivantar Yahudu da Nasara akevence.

Kuma yace a cikin haramta Jivintar kafirai a gamewa: {Ya ku waxanda sukai imani kada ku riqi maqiyina da maqiyanku masoya}. (Al-Mummtahana: 1). Kai bari

haqiqa Allah ya ahna mumini jivintar kafirai koda sun kasance daga daga mafi kusancin mutane a nasaba gareshi.

Allah –maxaukakin sarki- yace: {*Yā kũ waɗanda suka yi ĩmāni! Kada ku riki ubanninku da 'yan'uwanku masōya, idan sun nūna son kāfirai a kan ĩmāni. Kuma wanda ya jibince su daga gare ku, to, waɗannan sũ ne azzālumai*} (At-Tauba: 23). Kuma Allah –maxaukakin sarki- yace: {*Ba zaka samun mutane ba sunyi imani da Allah da kuma ranar lahira suna jivintar wanda yake jayayya da Allah da Manzon sa kuma koda sun kasance iyayensune ko 'yan uwan su ko danginsu*}. (Al-Mujadala: 22).

Haqiqa da yawa daga cikin mutane sun jahilci wannan asali mai girma, har naji sashin mai dangantuwa zuwa ilimi da Da'awa acikin gidan radio ta larabci yana faxa game da Nasara cewa su 'yan uwanmune, ya mamakin wamman kalmar mai haxari.

Kamar yadda Allah -maxaukakin sarki- ya hana jivintar kafirai maqiya aqidar musulunci to haqiqa –tsarki ya tabbatar masa- ya wajabta jivintar mumina da sonsu, Allah –maxaukakin sarki- yace: {*AKaxai Allah ne majivincinku da manzonsa da waxanda sukayi Imani waxanda suke tsaida sallah kuma suke bada zakka alahali su suna masu ruku'u* Wanda ya jivintarwa Allah da manzonsa da waxanda sukayi Imani to lallai rundunar Allah sune amsu rinjaye*}. (Al-Ma'ida: 55-56).

Kuma Allah –maxaukakin sarki- yace: {*Muhammad Manzon Allah ne kuma waxan da suke tare dashimasu tsanantawa ne ga kafirai kuma masu jin qaine a tsakaninsu*}. (Al-Fath: 29), Allah –maxaukakin sarki- yace: {*Muminai 'yan uwan juna ne*}.}

Muminai ‘yan uwan juna ne na Addini da aqida, kuma koda nasabarsu ta nisanta da qasashensu da zamaninnikansu, Allah -maxaukakin sarki- yace: {**Kuma waƙanda suka zō daga bāyansu, sunā cēwa, "Yā Ubangijinmu! Ka yi gāfara a gare mu, kuma ga 'yan'uwamu, waƙanda da suka riga mu yin ĩmāni, kada Ka sanya wani kulli a cikin zukātanmu ga waƙanda suka yi ĩmāni. Yā Ubangijinmu! Lalle Kai ne Mai tausayi, Mai jin kai**}. (Al-Hashr: 10).

Muminai, daga farkon halitta har zuwa qarshenta, duk yanda qasashensu sukayi nisa, kuma zamaninnikansu suka tsawaita to ‘yan uwane masu son junansu na qarshensu yana koyi dana farkonsu, kuma sashinsu suna yiwa sashi addu’a, kuma sashinsu yana nemawa sashi gafara.

Kuma ga Wala'i da Bara'a akwai Alamomin da suke nuni akansu.

A) DAGA ALAMOMIN JIVANTAR KAFIRAI:

- 1- Kamanceceniya dasu a tufafi da magana da wasun su, saboda kamanceceniya dasu a cikin tufafi da magana da wasunsu yana nuna soyayya daga wanda yake kamanceceniya xin zuwa wanda ake kamanceceniya dashi, saboda wannan ne Annabi -tsira da amincin Allah su tabbata agareshi- yace: (Duk wanda yayi kama da wasu mutane to yana tare dasu).

Haramun ne a kwaikwayi kafirai da abin da yake ya kevcnesu, da kuma al’adunsu, da alamominsu, da xabi’unsu, kamar aske gemu, da tsawaita gashin baki, da yin magana da

yaransu, saidai yayin buqata, haka acikin yanayin tufafi, da ci da sha da wanin hakan.

- 2- Zama a cikin qasarsu da rashin matsawa daga cikinta zuwa qasar musulmai domin gujewa addini; Saboda hijira a cikin wannan ma'anar da kuma wannan manufar wajibi ne a kan musulmi; domin zamansa a qasar kafirci yana nuni abisa jivintarsa ga kafirai – daga nan ne Allah ya haramta zaman musulmi tasakanin kafirai idan yana da iko ga hijira, Allah -maxaukakin sarki-yace: {Lalle ne, waɗanda malā'īku* suka karɓi rāyukansu, (alhāli) sunā māsu zāluntar kansu, sun ce (musu): "A cikin me kuka kasance?" (Su kuma) suka ce: "Mun kasance waɗanda aka raunana a cikin kasa." Suka ce: "Ashe kasar Allah ba ta kasance mayalwaciya ba, dōmin ku yi hijira a cikinta?" To, waɗannan makōmarsu Jahannama ce. Kuma tã mūnana ta zama makōma. Fāce waɗanda aka raunana daga maza da mātã da yāra waɗanda bā su iya yin wata dabāra, kuma bā su shiryuwa ga hanya }. (An-Nisa: 97-99).

Saboda Allah bai yi musu uzuri ba na zama a garuruwan kafirai sai ga raunana waxanda ba zasu iya yin hijiraba, hakanan waxanda suka kasance akawai maslahar Addini a zaman nasu, kamar kira zuwa ga Allah da yaxa Musulunci a garuruwan nasu.

3-Daga cikin abin da ke nuna jivinta ga kafirai tafiya zuwa qasashensu da nufin yawon shaqatawa da jin dadin rai. kuma an hana tafiya zuwa kasashen kafirai sai dai in da larura - kamar magani, da kasuwanci, da neman ilimi don

fannoni na musamman waƙanda baza'a iya samun su ba sai ta hanyar tafiya zuwa gare su - to ya halatta gwargwadon abin da ake buƙata, kuma idan buƙatar ta kare, to wajibi ne komawa qasashen musulmai, kuma don wannan tafiya ta zama ta halatta, kuma an sharaxanta ga halaccin wanna tafiyar yakasance mai bayyanar da addininsa, mai alfahari da musulincinsa, mai nisanta daga guraren sharri, yana mai kiyayewa daga dasisar maqiya da makircinsu, haka nan tafiya tana halatta, ko tana wajaba zuwa garuruwansu idan ta kasance dan Da'awa ne zuwa ga Allah , da yaxa musulunci.

- 4- Kuma daga cikin alamomin jivintar kafirai taimakon su da agaza musu akan musulmai, da yabon su, da basu kariya, kuma wannan yana daga cikin abinda yake warware musulunci da sabubban ridda. Muna neman tsarin Allah daga hakan.
- 5- Kuma daga cikin alamomin jivintar kafirai neman taimakonsu da aminta dasu, da basu muqaman da acikinsu akwai sirrikan musulmai, da kuma riqonsu abokanan sirri da masu bada shawara, Allah -maxaukakin sarkiyace: { *Yā ku waƙanda suka yi ĩmāni! Kada ku riƙi abōkan asīri daga waninku, ba su tafaita muku barna. Kuma sun yi gūrin abin da zā ku cūtu da shi. Haƙīka, kiyayya tā bayyana daga bākunansu, kuma abin da zukātansu ke bōyēwane mafi girma. Kuma lalle ne, Mun bayyana muku āyōyi, idan kun kasance kunā hankalta. Gā ku yā waƙannan! Kunā son su bā su son ku, kuma kuna ĩmāni da*

Littāfi dukansa. Kuma idan sun haɗu da ku sukan ce "Mun yi ĩmani". Kuma idan sun kaɗaita sai su ciji yātsu a kanku don takaici. Ka ce "Ku mutu da takaicinku. Lalle ne, Allah Masani ne ga abin da ke cikin kirāza."Idan wani alhēri ya shāfe ku sai ya baƙanta musu rai, kuma idan wata cūtar ta shāfe ku sai su yi farin ciki da ita}. (Ali-Imran: 118-120).

Waxannan ayoyin masu girma suna bayyana manufar kafirai, da abinda suke voyeshi ga musulmai na qiyayya, da abinda suke shishshiryashi na cutar da suna makirci da ha'inci, da abinda suke sonsa na cutar da musulmai, da sadar da cuta zuwa garesun ta kowace hanya, kuma cewa su suna neman amfanin amincewar musulmai dasu saisu tsari da cutarwa garesu da samar da cuta garesu.

Imamu Ahmad ya ruwaito daga Abu Musa Al-Ash'ari - Allah ya yarda dashi- yace: Nace wa Umar -Allah ya yarda dashi- ina da wani mai mun rubutu kirista sai yace: Me yasameka Allah wadaranka! Shin bakaji Allah yana cewa ba: {*Ya ku waxanda sukai imani kada ku riqi Yahudawa da kiristoci masoya sashinsu majivincin sashine*}. (Al-Ma'ida: 51).

Shin ba ka xauki musulmi ba? Yace: Nace: Ni rubuntunsane ya shafeni, shi kuma Addininsane ya shafeshi, yace: Bana girmama su saboda Allah ya wulaqantasu, bazan xaukakasuba tun da Allah ya qasqanantar dasu, kuma bazan kusanto dasuba alhali haqiqa Allah ya nisantar dasu.

Kuma Imam Ahmad ya ruwaito da Muslim lallai cewa Annabi –tsira da amincin Allah su tabbata agareshi- ya

fita zuwa Badr, sai wani mutum daga cikin mushirikai ya biyo shi, sai ya gamu da shi a wani guri da ake kira Harrat (Wabara) sai yace: Ni nayi niyyar in bika kuma in samu rabona tare dakai, yace kayi imani da Allah da Manzonsa? Yace: A'a yace: To koma, bazan nemi taimakon mushrikiba.

Daga waxan nan nassoshin zai bayyana gare mu haramcin jivintawa kafirai ayyukan musulmai wanda zasu iya samun dama ta hanayar sa akan tsinkaye ga halayen musulmai da sirrikansu, kuma suyi musu kaidi ta hanyar riskar da cuta garesu.

Daga cikin wannan akwai abin da ya faru a wannan lokaci na kawo kafirai qasashen musulmai – garuruwan Harami biyu maxaukaka- da sanyasu ma'aikata, da direbobi, da hadimai, da masu reno acikin gidaje, da cakuxasu tare da iyalai, ko cukuxuwarsu tare da musulmai a garuruwansu.

6- Daga cikin abin da ke nuna jivintar kafirai yin tarihi da kwanan watansu –musamman ma kwanan watan da yake bayyanarwa game da tsarikansu, da ididdikansu, kamar kwanan watan Miladiyya- wanda shi izinane daga tunatarwar haihuwar Isa –aminci ya tabbata agareshi- wanda suka qirqira da kansu, kuma ba ya daga Addinin Almasihu -aminci ya tabbata agareshi- amfani da wannan kwanan watan akwai tarayya acikinsa acikin raya alamominsu da idinsu.

To don gujewa wannan, yayin da sahabbai -Allah ya yarda dasu- sukayi nufin sanya kalanda ga musulamai a zamanin Umar -Allah ya yarda dashi- sai suka bauxe daga kalandun kafirai, sukayi kalanda da Hijirara Manzo -tsira da

amincin Allah su tabbata agareshi- wanda ke nuna wajabcin savawa kafirai a cikin wannan da sauran abubuwan da ke cikin abubuwan da suka ke vanta dashi. Allah abin neamn taimako.

7-Daga cikin abubuwan da ke nuna jivinta ga kafirai tarayya dasu acikin idinansu, ko taimakonsu acikin yinsu, ko tayasu murna da munasabarsu, ko zuwa inda ake yinsu –haqiqa an fassara faxinsa –tsarki ya tabbatar masa-: {**Kuma su ne waxanda basa halartar qarya**}.

Ai daga cikin Siffofin bayin Allah cewa su basa halartar bukukuwan kafirai.

8- Daga cikin abin da ke nuna biyayya ga kafirai akwai yabonsu da yaxawa kan abinda suke akai na birnantaka da wayewa, da nuna birgewa da xabi'unsu da qwarewarsu –batare da duba zuwa ga aqidunsuba vatattu, da Addininmsu gurvatacce, Allah –maxaukakin sarki yace: {**Kuma kada ka miƙar da idānunka zuwa ga abin da Muka jiyar da su dādi da shi, nau'i-nau'i daga gare su, kamar huren rāyuwar dūniya yake, dōmin Mu fitine su a cikinsa, alhāli kuwa arzikin Ubangijinka, ne mafi alhēri kuma mafi wanzuwa**}. (Xaha: 131).

Kuma ba wai yana nufin cewa musulmai bazasu xauki sabubban qarfi na koyon sana'o'i, da abubuwan da suke qarfafa tattalin arziqin da aka halatta, da salo irin na sojoji, kai wannan abin nemane, Allah –maxaukakin sarki- yace: {**Ku tanadar musu duk abun zaku iya na qarfi**}. Waxannan anfaninnikan da sirrikan dake wakan

akan qasa su a asali na musulmaine, Allah -maxaukakin sarki- yace: {Ka ce: "Wāne ne ya haramta kawar Allah, wadda Ya fitar sabōda bāyinSa, da māsu dāfi daga abinci?" Ka ce: "Sū, dōmin waƙanda suka yi ĩmani suke a cikin rāyuwar dūniya, suna keƙantattu a Rānar Kiyāma}. (Al-A'araf: 32).

Kuma Allah –maxaukakin sarki- yace: {kuma Allah ya hore muku abinda ke sammai da qasa baki xaya daga gareshi}. (Al-Jasiya: 13).

Kuma Allah –maxaukakin sarki- yace: {Shi ne wanda ya halicci baki xayan abunda yake qasa don ku}. (Al-Baqara: 29)

To wajibine akan musulmai sukasance amsu tsere zuwa amfanar waxannan abubuwan amfanin, da waxannan iyawar, kada su sabintawa kafirai cikin samu akansu. Wajibine su kasance suna da amsana'antu da abubuwan qirqire –qirqire na zamani.

9-Daga cikin abin da ke nuna jivintarwa ga kafirai sanya sunayensu, ta inda zasu dinga ambaton 'ya'yansu maza da mata da sunayen da bana musulmi ba, kuma subar sunayen iyayensu maza da iyaeyensu mata da kakanninsu maza da kakanninsu mata, da sunayen sanannu a zamantakewarsu. Haqiqā manzon Allah –tsira da amincin Allah su tabbata agareshi- yace: (Mafifitan sunaye abdullahi da Abdul-Rahman).

Saboda canjin sunaye, haqiqa an sami tsara mai dauke da sunaye masu ban mamaki, wanda ke haifar da rabuwa tsakanin wannan karnin da al'ummomin da suka gabata, kuma yake katse dsanayyar da ke tsakanin iyalai wafanda aka san su da sunayensu na musamman.

10-Daga cikin abin da ke nuna jivintar kafirai neman gafara agaresu da rahama agaresu, haqiqa Allah ya haramta hakan da faxinsa maxaukakin sarki: {*Bã ya kasancëwa ga Annabi da wafanda suka yi ãmãni, su yi istigifãri ga mushirikai, kuma kã dã sun kasance ma'abũta zumunta ne daga bãyan sun bayyana a gare su, cëwa lalle ne, sũ, 'yan Jahĩm ne*}. (At-Tawba: 113)

Saboda wannan yana qunsar sonsu, da inganta abinda suke kana (Na vata).

B) ALAMOMIN JIVNTAR MUMINAI:

Alamomin jivintar muminai haqiqa Alqur'ani da Sunna sun bayyanasu daga cikin su:

- 1- Hijira zuwa garuruwan musulmai da barin garuruwan kafirai. Hijira itace cirata daga garuruwan kafirai zuwa garuruwan musulmai dan gudu da Addini.

Kuma hijira da wannan ma'anar, da kuma dalilin wannan manufar to wajibace kuma wanzajjiyace har zuwa vullowar rana daga mafaxarta yayin tsayuwar Al-qiyama, haqiqa Annabi -tsira da amincin Allah su tabbata agareshi- ya barranta daga dukkanin musulmin da yake zama a tsakanin mushrikai, yana haramta akan

musulmi zama acikin garuruwan kafirai, saidai idan yakasance bazai iya hijira ba daga garesu, ko yakasance akwai wata maslaha ta Addini a zamansa, kamar Da'awa zuwa ga Alah, da yaxa musulunci, Allah –maxaukain sarki- yace: {Lallai wafanda Mala'iku suka kashesu alhali suna masu zalantar kawunansu sukace: Adanme yasa kuke ciki? Sukace: Mun kasance masu rauni acikin fasa, sai sukace: Shin kasar Allah ba ta da fadi kwarai ballantana kuyi hijira acikinta, to waxananaan makomarsu itace jahannama, kuma makoma ta munana* saidai rauanan daga maza da mata da yara waxanda bazsu iya wata dabara ba kuma bazasu iya shiriyar hanya ba, to waxan nan ana qaunar Allah yayi musu afuwa, Allah ya kasance mai yawan afuwane kuma mai yawan gafara ne}. (An-Nisa: 97-99).

- 2- Taimakon musulmi da agaza musu ta hanyar kai musu agaji da rai da kuma dukiya da harshe cikin abubuwan da suke buqatuwa zuwa gareshi acikin addininsu da duniyar su, Allah –maxaukakin sarki- yace: {Muminai maza da muminai mata sashinsu masoyane gasashi}. (At-Tawba: 71).

Kuma Allah –maxaukakin asarki- yace: {Kuma idan sun nemi tamomakonku a cikin addini, to taimako yawajaba akanku, saidai akan mutanen waxanda akwai aqawari tsakaninku da tsakaninsu, kuma Allah mai ganine kan abinda kuke aikatawa}. (Al-Anfal: 72).

- 3- Jin raxaxi saboda raxaxinsu, da farinciki da farin cikinsu, Annabi -tsira da amincin Allah su tabbata agareshi- yace: (Misalin musulmai cikin qaunarsu junansu, da tausayawa juna da jin qan juna kamar jiki gudane, idan wata gava tayi ciwo sai ragowar jikin ya xauka da zazzvi da rashin bacci), kuma tsira da aminci su tabbata agareshi yace: (Mumini da mumini kamar ginine, sashinsu yana qarfafar sashi, sai ya cakuxa tsakanin ‘yan yatsunsa -tsira da amincin Allah su tabbata agareshi-).
- 4- Nasuha gare su, da son alheri garesu, da rashin yimusu algus da yaudararsu, tsira da amincin Allah su tabbata agareshi yace: (Imanin xayanku ba zai cikaba har sai ya sowa xan uwansa abinda yake sowa kansa), kuma yace: (Musulmi xan uwan musulmi ne, kar ya wulaqantashi, kar yaqi taimakonsa, kuma kada ya miqashi, ya ishi mutum daga sharri daya wulaqanta xan’uwansa musulmi, dukkanin musulmi kan musulmi haramun ne jininsa, da dukiyarsa, da mutuncinsa).

Kuma tsira da aminci su tabbata agareshi yace: (Kada kuqi juna, kuma kada kujuyawa juna baya, kada kuyi cinkin koxe, kuma kada sashinku yayi ciniki akan cinikin sashi, ku zama bayin Allah ‘yan uwa).

- 5- Girmama su da qimanta su da kuma rashin tauye su da aibata su, Allah -maxaukakin sarki- yace: {*Ya ku waxanda sukayi Imani! Kada waxansu mutane suyi izgili ga waxansu mutane, mai*

yiwuwane (abin yiwa izgilin) su kasance mafifita daga garesu (masu izgilin), kuma waxansu mata kada suyi izgili game da waxansu mata, mai yiwuwane su kasance mafifita daga garesu. Kuma kada ku aibata kanku, kada ku jefi juna da miyagun sunaye na laqabobi. Tir da suna na fasiqanci bayan Imani. Wanda bai tubaba, to waxan nan sune azzalumai* Yaku waxanda sukai Imani! Ku nisanci mafi yawa daga zato, lallai sashin zato laifine. Kuma kada kuyi rahoto, kuma kada sashenku yayi gibar sashi, shin xayanku nason yaci naman xan uwansa yana matacce? To, kun qishi (cin naman). Kuma kubi Allah da taqawa, lallai Allah Mai karvar tubane, kuma Mi jin qaine}. (Al-Hujurat: 11-12).

- 6- Ya kasan ce tare dasu cikin wahala da kuma yalwa, da tsanani da kuma wadata, savanin munafukai waxanda suke kasance tare da muminaɪ a cikin halin sauqi da yalwa, kuma suke rabuwa dasu acikin halin tsanani, Allah - maxaukakin sarki- yace: {Wafanda ke jiran ku, idan kuna da Nasara daga gare ku, sai su ce: "Shin, ba mu kasance tãre da ku ba, kuma idan kãfirai sukai Nasara sai su ce ba muna tare da ku ba kuma muna kareku daga Muminaɪ?}. (An-Nisa: 141).
- 7- Ziyartar su da san haxuwa dasu, da taro tare dasu – yazo acikin Hadisi Qudisi: (Soyayyata ta wajaba ga masu ziyarar juna saboda ni). Kuma a cikin wani hadisin daban: (Lallai cewa wani mutum ya ziyarci xan uwa saboda Allah,, sai Allah ya sanya wani Mala'ika a hanyarsa- sai ya

tambayeshi ina kake nufi? Yace: Zan ziyarci wani xan uwana saboda Allah. Yace: Shin kana wata ni'ima agareshi da kake kiyaye da ita kake nema daga gareshi, yace; A'a saidai cewa ni ina sansa saboda Allah, yace; (To ni Manzon Allah ne zuwa gareka da cewa lallai Allah haqiqa yasoka kamar yanda kake sonsa saboda shi).

- 8- Girmama hakkoqinsu- kada yayi ciniki akan cinikinsu, kada yayi tayi akan tayinsu, kada yayi neman aure akan neman auransu, kada ya bijiro ga abinda suka riga na abinda ya halatta ga kowa da kowa. Mai tsira da amincin Allah su tabbata agareshi yace: (Kada wani mutum yayi ciniki akan cikinkin xan uwansa, kuma kada ya nemi aure kan neman auren xan uwansa) Kuma a cikin wata riwayar: (Kuma kada yayi tayi kan tayinsa). Acikin wata riwayar; (Kada yayi tayi akan tayinsa).
- 9- Tausasawa raunanansu- kamar yadda Annabi - tsira da amincin Allah su tabbata agareshi- yace: (Baya tare da mu duk wanda bai girmama babbanmu ba, kuma baiji qan qaramin mu) Kuma tsira da amincin Allah su tabbata agareshi yace: (Shin ana taimakonku ne ko ana azurtaku sai saboda raunananku), Allah –maxaukakin sarki- yace: {**Ka haqurtar da kanka tare da waxanda ke kiran Ubangijinsu, safe da maraice, suna nufin yardarsa, kuma kada idunka su juya daga barinsu, kana nufin qawara duniya**}. (Al-Kahf: 28).
- 10- Addu'a garesu da kuma nema musu gafara, Allah -maxauakin sarki- yace: {**Kuma ka nemi gafarar**

zunubanka haka ga muminaɗi maza da muminaɗi mata}. (Muhammad: 19). {Ya Ubangiɗinmu kayi mana gafara damu da 'yan uwanmu waxanda suka rigayemu da Imani}. (Al-Hashr: 10).

FAXAKARWA:

Amma kuma faxin Allah -madaukakin sarki-: {Allah bā Ya hana ku, daga waɗanda ba su yāke ku ba sabōda addini kuma ba su fitar da ku ba daga gidājenku, ga ku kyautata musu kuma ku yi musu ādalci. Lalle Allah Yanā son māsu ādalci}. (Al-Mumtahina: 8).

To ma'anarsa cewa wanda ya kame cutarwarsa daga kafirai bai yaqi musulmaiba, kuma bai fitar dasu daga gidajensuba, to lallai cewa musulmai zasu fuskanci wannan dayi masa sakayya dakyautatawa da kuma adalci tare dashi a mu'amala ta duniya, bazasu soshi da zukatansuba; domin cewa Allah yace: {Ku kyautata musu, kuma kuyi musu adalci}. Kuma bai ce ku jivince su ba, ko kuso su, kuma kwatankwacin wannan shi ne fahiin Allah -maxaukakin sarki- game da mahaifa kafirai: {Kuma idan mahaifanka suka tsananta maka ga kayi shirki game da Ni, ga abin da bā ka da ilmi gare shi, to, kada ka yi musu dā'a. Kuma ka abūce su a cikin dūniya gwargwadon sharī'a, kuma ka bi hanyar wanda ya mayar da al'amari zuwa gare Ni}. (Luqman: 15).

Haqīqa babar Asma'u tazo mata tana neman sadarwarta alhali tana kafira, sai Asma'u ta nemi izinin Manzon Allah -tsira da amincin Allah su tabbata agareshi- a hakan, sai yace mata: Ki sadar da zumuncin mahaifiyarki, haqīqa Allah -maxaukakin sarki- yace: {Ba zaka samu wasu mutane ba sunyi imani da Allah da kuma ranar lahira suna qaunar wanda yake Jayayya da Allah da

Manzon sa kuma koda sun kasance iyayen su ne ko 'yayansu}. (Al-Mujadala: 22) har zuwa qarshen ayar.

Sadarwa da sakayya ta duniya wani abune, soyayya kuma wani abune daban, kuma acikin sadarwa da kyakykyawar mu'amala akwai kwaxaitarwa ga kafiri a cikin musulunci, to su biyun suna daga cikin hanyoyin Da'awa savanin soyayya da jivintarwa, su suna nuni akan tabbatar da kafiri akan abinda yake akansa, da yarda daga gareshi, wannan yana sabbaba rashin kiransa zuwa Musulunci.

Haka nan, haramta jivintar kafirai ba yana nufin haramcin mu'amala tare dasu a cikin halattaccen ciniki ba, da fa'idantuwa da qwarewarsu da qirqire-qirqirensu. Annabi -tsira da amincin Allah su tabbata agareshi-ya suhurci Ibn Uraiqix Al-Laisi, dan ya shiryar dashi ga hanya alhali shi kafirine, kuma ya nemi bashi daga sashin Yahudawa, kuma musulmai basu gusheba suna shigo da kayayyaki da ababen sana'antawa daga kafirai- wannan yana daga babin siya daga garesu da kuxi, kuma babu wani falala ko baiwa garesu akanmu acikinsa. Kuma shi baya daga cikin sabubban sonsu da jivnitarsu, domin cewa Allah ya wajabta son muminai da jivnitarsu, da qin kafirai da gaba dasu.

Allah -maxaukakin sarki- yace: {Lallai waxanda sukayi Imani sukayi hijira sukayi yaqi da dukiyoyinsu da rayukansu acikin tafarkin Allah da waxanda suka bayar da masauki kuma sukayi taimako, to waxancan sashinsu masoya sashine}. (Al-Anfal: 72).

Zuwa faxinsa -maxaukakin sarki-: {Kuma wadanda suka kãfirta sãshensu ne waliyyan sãshe, idan ba ku aikata shi

ba, wata fitina zã ta kasance a cikin kasa, da fasãdi babba}.

Al-hafiz Ibn Kasir yace: Ma'anar faxinsa: {Idan baku aikata ba, wata fitina zata kasance a cikin qasa, da fasadi babba} Wato idan baku nisanci mushrikaiba kuma ku jivinci mumina, inba haka bafa wata fitina zata afku acikin mutane, shine rikicewar al'amari da cakuxuwar mumina da kafirai, sai fasadi mai yaxuwa mai faxi mai tsawo ya afku tsakanin mutane. Ya qare.. Nace: Wannan shine abinda ya faru acikin wannan zamanin. Allah shine abin neman taimako.

KASHE KASHEN MUTANE CIKIN ABINDA YA WAJABA A CIKIN HAQQINSU NA WALA'I DA BARA'A

Mutane a cikin Wala'i da Bara'a sun kasu uku:-

KASHI NA FARKO: Wanda zai so tsantsar soyayya, ba adawa tare da ita, su ne muminai na gaskiya daga Annabawa, da Sddiqai, da shahidai da salihan mutane, kuma agaba-gabansu Manzon Allah -tsira da amincin Allah su tabbata agareshi- lallai cewa shi soyayyarsa tana wajaba mafi girma daga son rai da xa, da mahaifa, da mutane baki xaya, sannan matansa, uwayen muminai, da iyalan gidansa tsarkaka, da sahabbansa masu girma, musamman Halifofi shiryayyu, da sauran goma, da waxanda sukayi hijira, da mutanen Madina, da mutanen Badar, da mutanen Bayat al-Ridwan, sannan sauran sahabbai -Allah ya yarda dasu duka- sannan masu bi, da zamaninnika ababe fifitawa, da magabatan wannan al'ummar da shugabanninta- kamar shugabannin nan huxu. Allah -maxaukakin sarki yace: {Kuma waƙanda suka zō daga bāyansu, sunā cēwa, "Yā Ubangijinmu! Ka yi gāfara a gare mu, kuma ga 'yan'uwanmu, waƙanda da suka riga mu yin ĩmāni, kada Ka sanya wani kulli a cikin zukātanmu ga waƙanda suka yi ĩmāni. Yā Ubangijinmu! Lalle Kai ne Mai tausayi, Mai jin kai}. (Al-Hashr: 10).

Kuma duk wanda azuciyarsa akwai Imani ba zaiqi sahabbai ba da magabatan wannan al'ummar, kaxai ma'abota karkata, da munafunci, da maqiyann musulunci, su suke qinsu, kama 'Yan Shi'a, da Khawarij, muna roqon Allah lafiya.

KASHI NA BIYU: Wanda zaiqi, yayi gaba qiyayya da gaba tsantsa, babu soyayya, kuma babu jivintarwa

tare dasu, sune kafirai tatattu- daga kafirai da mushrikai da munafikai, da masu ridda, da mulhidai akan savanin jinsinsu, kamar yanda Allah – maxaukakin sarki- yace: {Ba zaka samu wasu mutane ba suna imani da Allah da kuma ranar lahira suna qanar wanda yake jayayya da Allah da Manzon sa kuma koda sun kasance iyayen su ne ko 'yan uwansu ko danginsu}. (Al-Mujadala: 22).

Kuma Allah -maxaukakin sarki- yace yana mai tsargin Bani Isra'ila: {Kana ganin masu yawa daga cikinsu suna jivintar waxanda suka kafirta. Haqiqā tir da abinda rayukansu gabatar saboda su, watau Allah yayi fushi dasu, kuma su masu dawwamane acikin azaba* kuma da ace sun kasance suna Imani da Allah da Annabi da abinda aka saukar zuwa gareshi, da basu riqesu masoya ba. Kuma mafi yawansu fasiqaine }. (Al-Ma'ida: 80-81)

Kashi na Na uku: Wanda zaiso ta wata fuska, kuma yaqi ta wata fuskar- sai soyayya da adawa su taru acikinsa, sune muminaɪ masu savo, suna sonsu dan abinda ke tare dasu na imani, kuma sun qinsu dan abinda ke tare dasu na savo wanda baikai kafirci da shirka ba.

Kuma soyayyrsu tana neman yi musu nasihohi, da hanasu mummuna, shiru baya halatta a kan zunubansu, kai za'ayi musu inkari kuma a umarcesu da kyakykyawan aiki, akuma hanesu daga barin mummuna, kuma atsayar musu da haddodi da ladabtarwa har su kame daga barin savonsu su tuba daga mummunan ayyukansu, saidai baza'a qisu qi tsantsaba akuma barranta dasu, kamar yanda Khawarij suke faxa a sha'anin wanda ya aikata manyan laifukan da basukai shirkaba- kuma baza'a

sosu akuma jivincesuba so da jivinta tsantsa, kamar yanda Murji'a suke faxa, kai ayi daidaito acikin sha'aninsu akan abinda muka ambata kamar yanda shine Mazhabin Ahlussunnah Wal-Jma'a...Kuma soyayya saboda Allah, da qiyayya saboda Allah shine mafi qarfin amintakar iigiyar imani, mutum yana tare da wanda yaso ranar Alqiyama kamar yanda yake acikin hadisi.

Haqiqa yanayi ya canza, kuma mafi rinjayen jivintar mtane da adawarsu dan duniyane, duk wanda awajensa akwai wani abin tauna daga ababen taunawar duniya saisu jivinceshi koda yakasance maqiyine ga Allah da Manzonsa da kuma Addinin musulmai. Wanda kuma awajensa babu abin tauna na duniya sai suyi gaba dashi koda yakasance masoyine ga Allah da Manzonsa a mafi qasqantar sababi, su kuma quntata masa su wulaqantashi.

Haqiqa Abdullahi xan Abbas- Allah ya yarda dasu- yace: (Duk wanda yaso saboda Allah, kuma yaƙi don Allah, ya jivintar saboda Allah, kuma yayi gaba saboda Allah, kaxai ana samun waliccin Allah ne da hakan, haqiqa gamewar 'yan uwantakar mutane ta zama akan al'amarin duniyane, wannan bazai amfanar da komai ga ahalinsa ba) Ibn Jarir ne ya ruwaito shi.

Daga Abu Huraira -Allah ya yarda dashi- yace: Manzon Allah -tsira da amincin Allah su tabbata agateshi- yace: (Lallai Allah -maxaukakin sarki- yace: Duk wanda yayi gaba da masoyina to haqiqa nayi shelar yaƙi tare dashi). Bukhari ne ya ruwaito shi.

Kuma mafi tsananin mutane yaƙi da Allah wanda yayi gaba da sahabban Manzon Allah -tsira da amincin Allah

su tabbata agareshi- da zaginsu da tauyesu. Haqiqa tsira da amincin Allah su tabbat agareshi- yace: (Ina haxaku da Allah cikin sahabbai na kada ku riqesu karan bara wanda ya cucesu to haqiqa ya cuce ni, kuma duk wanda ya cuceni haqiqa ya cuci Allah, wanda ya cuci Allah, ya kusa ya kamashi). Tirmizi da waninsa suka ruwaito shi.

Haqiqa gaba da sahabbai da zaginsu ya zama Addini da aqida wajen sashin wasu qungiyoyi vatattu! Muna neman tsarin Allah daga fushinsa da azabarsa mai raxaxi, kuma muna roqonsa afuwa da lafiya.

RUFEWA ACIKIN TSORATARWA DAGA ‘YIN BIDI’A

YANA QUNSAR FASALAI MASU ZUWA:

FASALI NA FARKO: Ma'anar bidi'a- nau'o'inta da hukunce -hukuncenta.

FASALI NA BIYU: Bayyanar bidi'o'i a rayuwar musulmai da sabubban da suka kai zuwa hakan.

FASALI NA UKU: Matsayar Al-ummar musulmai ga ‘yan bidi’a, da Manhajin Ahlussunan wajjan yi masu raddi.

FASALI NA HUXU: Misalan bidi'o'i na zamani, sune:-

- 1- Bikin tunawa da haihuwar Annanbi.
- 2- Tabarraki da wurare da gurabe da matattu da makamanci wannan.
- 3- Bidi'o'i a fagen ibadu da neman kusanci zuwa ga Allah.

FASALI NA FARKO

MA'ANAR BIDI' A- NAU'O'INTA DA HUKUNCE- HUKUNCENTA

NAFARKO: Ma'anar Bidi'a: Bidi'a a cikin harshen larabci an samotane daga samarwa, shine qirqira bata tare da misalin daya gabata ba, daga ciki akwai faxinsa – maxaukakin sarki-: {**Wanda ya qagi sammai da qasa**}. (Al-Baqara: 117)

Wato wanda ya samar da su ba tare da misalign daya gabata ba. Da faxin Allah –maxaukakin sarki-: {**Ka ce ban kasance farau ba daga Manzanni**}. (Al-Ahqaf: 9).

Wato ban kasance farkon wanda yazo da saƙo daga Allah zuwa ga bayi ba, kai Manzanni da yawa sun gabaceni-ana cewa; Wane ya qirqiqri wato bidi'a, yana nufin ya qirqiri wata Xariqa wacce ba'a rigaya zuwa gareta ba, kuma qirqira ya kasu gida biyu:

Qirqira a cikin Al-adu: Kamar qirqire-qirqiren zamani, to wannan halak ne; domin cewa asali a cikin al-adu shine Halasci.

Qirqira a cikin Addini: Wannan haramun ce; Saboda Asali a cikinsa shine tsayuwa. Mai tsira da amincin allah su tabbata agareshi yace: (Duk wanda ya farar da wani abu a cikin wannan Addinin namu wanda baya daga gareshi. to shi abin mayarwane) Bukhari da Muslim ne suka ruwaito shi. Kuma a cikin wata riwayar: (Duk wanda yayi wani aiki wanda babu umarninmu a cikinsa to shi abin mayarwa ne).

NA BIYU: NAU'O'IN BIDI'O'I: Bidi'a cikin Addini nau'i biyu ce:-

Nau'i na farko: Bidi'ar magana da qudurcewa: Kamar maganganun Jahmiyyah, da Mu'atazila, da Rafidah, da ragowar qungiyoyi vatattu, da kuma qudirce-qudircensu.

Nau'i na biyu: Bidi'a cikin Ibada: Kamar bautawa Allah da ibadar da bai shara'antata ba, kuma su kashi – kashi ne:-

Nau'i na farko: Abinda yake kasancewa a asalin ibada, da ya farar da wata ibadar da ba ta da asali a cikin Sharia, kamar ya farar da wata sallar da ba'a shara'antataba, ko wani Azumin da ba'a shara'atashi ba, ko wasu idunan da ba'a shara'antasuba, kamar idunan maulidai da wasunsu.

Nau'i na biyu: Abin da yakesancewa acikin qari akan ibadar da aka shara'anta-kamar idan ya qara raka'a ta biyar a sallar Azahar, ko La'asar misali.

Nau'i na uku: Abinda yake kasancewa a siffar yin ibada, ta hanyar bada ita ba'a sifar da aka shara'anta ba, wannan kamar yin zikirain da aka shara'anta da sautittika na jama'a ababen rerawa, kuma kamar tsanantawa rai acikin ibadodi zuwa iyakar zai fita daga sunnar Manzo -tsira da amincin Allah su tabbata agareshi -.

Nau'i na huxu: Abinda yake kasancewa ta hanyar kebe lokaci don yin ibada ta halal wanda sharia bata kevenshiba, kamar kebance rana da daren rabin Shaban da azumi da qiyamullaili; domin asalin Azimi da tsayuwar dare abin shara'antawane, saidai kevanceshi da wani lokaci daga lokuta yana buqatuwa zuwa dalili.

NA UKU: HUKUNCIN BIDI'A A ADDINI DA DUKKANIN NAU'O'INTA:

Kowace bidi'a a cikin Addini to ita abar haramtawace, kuma vatace - saboda faxinsa –tsira da amincin Allah su tabbata agawesi- (Kuma na haneku da fararrun abubuwa, domin lallai cewa kowane fararren abu bidi'a ne, kuma kowace bidi'a vata ce).

Kuma da faxinsa -tsira da amincin Allah su tabbata agawesi- yace: (Duk wanda ya farar da wani abinda babu shi a cikin wannan Addinin namu, to shi abin mayarwane).

Kuma a cikin wata riwayar: (Duk wanda yayi wani aiki wanda babu umarninmu a cikinsa to shi abin mayarwane).

Sai hadisan sukayi nuni akan cewa kowane fararren abu a Addini toshi bidi'a ne, kuma kowace bidi'a vata ce abar mayarwa.

Ma'anar haka shi ne cewa bidi'o'i a cikin ibadu da aqidu ababen haramtawane. Saidai haramcin ya banbanta daidai da nau'in bidi'ar - daga cikinsu akwai wanda yake kafirci ne varo-varo -, kamar kewayar qaburbura don neman kusanci ga ma'abotansu, da gabatar da yankeyanke da alwashi garesu, da kiran ma'abotansu, da neman taimakonsu, kuma kamar maganganun Jahamiyya waxanda suka wuce gona da iri, da Mu'utazilawa.

Kuma daga cikin su akwai abinda yake hanyoyi ne zuwa shirka, kamar gini kan qabarirrika, da sallah da addu'a awurinsu.

Kuma daga ciki akwai abinda yake fasiqanci ne na qudiri, kamar bidi'ar Khawarij da Qadariyya da Murji'ah a cikin maganganunsu da aqidansu masu savawa ga dalilan shari'ah.

Kuma daga cikinsu akwai abinda yake savone, kamar bidi'ar qin yin aure -saboda ibada-, da kuma Azumi atsaye acikin rana, da fixiye da nufin yanke sha'awa.

FAXAKARWA:

Wanda ya kasa bidi'a zuwa bidi'a mai kyau, da bidi'a mummuna, to wannan mai galaxine mai kuskure, kuma mai savawane ga faxinsa –tsira da amincin Allah su tabbata aagreshi-: (Lallai cewa kowace bidi'a vata ce); Saboda Manzon Allah –tsira da amincin Allah su tabbata agareshi- yayi hukunci akan bidi'a baki xayansu da cewa su vata ce, kuma wannan yana cewa ba kowace bidi'a ce vataba, kai a nan akwai bidi'a mai kyau-.

Alhafiz Ibn Rajab ya faxa acikin sharhin Arba'in: To faxinsa –tsira da amincin Allah su tabbata agareshi-: (kowace bidi'a vata ce), Daga cikin dunqulallun kalmomin Annabi, babu wani abu da zai fita daga gareshi. kuma shi ginshiqi ne mai girma daga cikin ginshiqan Addini, kuma yayi kama da faxinsa –tsira da amincin Allah su tabbata agareshi-: (Duk wanda ya farar da wani abu acikin wannan Addinin namu wanda baya daga gareshi. to shi abin mayarwane), Don haka duk wanda ya farar da wani abu kuma ya jinginashi ga Addini, kuma ba shi da wani asali daga Addini da za'a koma zuwa gareshi to shi vatane, kuma Addini kuvutaccene daga gareshi. Daidaine a wancan a mas'alilin aqidu ne, ko na ayyuka, kona maganganu na zahiri dana baxini. Ya qare.

Kuma waxan nan basu da wata hujja akan cewa akwai kyakkyawar bidi'a sai faxin Umar -Allah ya yarda dashi- a cikin sallar Ashan: (Madalla da bidi'ar naan wannan!).

Kuma ma sunce: An haifar da wasu abubuwan da magabata basuyi inkarinsuba, kamar haxa Alqurani a littafi xaya, rubuta hadisi da dawwanashi.

Kuma amsa kan hakan cewa waxan nan al'amuran sunada asalai a cikin shari'a ba fararrun bane.

Kuma faxin Umar: (Madalla da bidi'a) yana nufin bidi'a ta luga bawai ta shari'a ba; domin bidi'a a shari'a: Abinda baida asali acikin shari'a da za'a koma zuwa gareshi, kuma haxa Alqur'ani acikin littafi xaya yana da asali a shari'a; domin cewa Annabi -tsira da amincin Allah su tabbata agareshi- yakasance yana umarni da rubuta alqur'ani- saidai ya kasance abin rubutawa abin rarrabawa, sai sahabbai -Allah ya yarda dasu- suka haxashi a Mushafi xaya dan kiyayeshi. Sallar Ashan kuma haqiqa Manzon Allah -tsira da amincin Allah su tabbata agareshi- ya sallaceta tare da sahabbansa wasu 'yan darare, sai yaqi futowa garesu a qarshe dan tsoron kar a wajabta musu ita, sai sahabbai -Allah ya yarda dasu suka zarce suna sallatarta xaixai a rarrabe a rayuwar Annabi -tsira da amincin Allah su tabbata agreshi-, kuma da bayan wafatinsa har zuwa lokacin da Umar xan khaxxab -Allah ya yarda dashi- ya haxasu abayan limami xaya, kamar yanda suka kasance abayan Annabi -tsira da amincin Allah su tabbata agareshi-, kuma wannan ba bidi'ace a a Addiniba. Rubuta hadisi kuma yana da asali a shari'a, haqiqa Annabi -tsira da amincin Allah su tabbata agareshi- yayi umarni da rubuta sashin hadisai ga wasu daga cikin sahabbansa yayin daya nema daga gareshi, kuma abin tsoron da rubutashi a gamammiyar siffa a zamaninsa -tsira da amincin Allah su tabbata agareshi- tsoron kada wani abu wanda baya daga

cikin Alqur’ani ya cakuxa dashi. Yayin da tsira da amincin Allah su tabbata agreshi- yayi wafati to wannan abin tsoron ya koru; domin cewa Alqur’ani haqiqa ya cika ankuma kiyayeshi kafin wafatinsa – tsira da amincin Allah su tabbat agreshi-. Sai musulmai suka dawwana sunna bayan haka dan kiyayewa gareta daga tozarta, Allah ya saka musu da alheri ga musulunci da musulmi yayin da suka kiyaye littafin Ubangijinsu, da sunnar Annabinsu –tsira da amincin Allah su tabbata agreshi- daga tozarta, da wasan masu wasa.

FASALI NA BIYU:

BAYYANAR BIDI'O'I A RAYUWAR MUSULMI DA KUMA SABUBBAN DA SUKAI ZUWA HAKAN:

1 - Bayyanar Bidi'o'i a rayuwar musulmai, kuma a qarqashin sa akwai mas'aloli guda biyu:

Mas'ala ta farko: Lokacin bayyanar bidi'o'i:

Babban malamin Musulunci Ibn Taimiyya -Allah yayi masa rahama- yace: Ka sani cewa gaba xayan bidi'o'in dake rataye da ilimiimika da ibadu, kaxai sun afkune acikin al'umma acikin qarshen Halifofi shiryayyu, kamar yanda Annabi -tsira da amincin Allah su tabbata agareshi- yaa bada labari dashi inda yace: (Duk wanda ya rayu daga cikin ku bayana, to zaiga savani mai yawa, to na hore ku da sunnata da kuma sunnar Halifofi shiryayyu bayana).

Farkon bidi'ar da ta bayyana itace bidi'ar Qaddara, da bidi'ar Irja'i, da bidi'ar Shi'anci da Khawarijawa. Waxannan bidi'o'in sun bayyana a qarni na biyu, alhali sahabbai suna nan, haqiqa sunyi inkari ga ma'abotansu. Sannan bidi'ar Mu'utazilanci ta bayyana, kuma fitintinu suka fary tsakaknin musulmai, kuma savanin ra'ayuyyuka ya bayyana, da karkatawa zuwa bidi'o'i da son rai.

Sannan bidi'ar Sufanci da bidi'ar gini kan qaburbura suka bayyana bayan qarnoni masu falala, haka ne; koyaushe lokaci ya jinkirta, sai bidi'o'i su qaru kuma su karkasu.

Mas'ala ta Bivu: Wurin bayyanar bidi'o'i:

Garuruwan musulunci sunsha banban wajen bayyanar bidi'o'i a cikin su, Sheikh al-Islam Ibnu Taimiyyah yace: Lallai cewa manyan birane da sahabban Manzon Allah – tsira da amincin Allah su tabbat agareshi- suka zaunasu, kuma ilimi da imani suka fito daga cikinsu su biyarne: Harami biyu, da Iraqi biyu da Sham, daga gare sune Alqur'ani ya futo, da hadisi da fiqihu da ibada, da abinda ken hakan na daga al'amuran musulunci. Kuma bidi'o'i na tushe suka bayyana daga waxannan biranen banda Madina ta Annabci. A Kufa Shi'anci ya fito daga gareta, da Murji'anci, sannan bayan nan ya yaxu a wasunsu. A Basra kuma Qadariyya da Mu'utazilanci, da vatattun ibadu suka fito daga gareta, sannan suka yaxu bayan hakan a wasunt. A Sham kuma yakasance akwai Nasibanci da Qadariyyanci. Amma Jahmiyyanci kaxai ya bayyanane a vangaren Kurasan, kuma shine mafi sharrin bidi'o'i. Kumabayyanr bidi'o'i ya kasance gwargwadan nisanta daga gidan Annabci. Yayin da rarrabuwa ya bayyana bayan kashe Usman sai bidi'ar Haruriyyanci ta bayyana. Amma Madina ta Annabci ta kasance kuvutacciya daga bayyanar waxana nan bidi'o'in, duk da yakasance akwai acikinta wanda ya voye ga hakan, sai yakasance wulaqantacce abin zargi, dan ya kasance acikinsu akwai wasu jama'a daga Qadariyya da wasusnsu, saidai sun kasance ababen rinjayane kuma qasqantattu savanin Shi'anci da Murji'anci a Kufa, da kuma Mu'atazilanci da bidi'o'in masu bauta a Basra, da Nasibanci A Sham, cewa shi ya kasance a bayyane yake – haqiqa ya tabbata acikin ingantaccen hadisi daga Annabi –tsira da amincin Allah su tabbata agareshi- cewa Dujal bazai shigeta ba.

Kuma ilimi bai gushe ba dashi da imani sunannan abayyane da ita har zuwa lokacin Almajiran Imam Malik sune ma'abota qarni na huxu, amma sauran qarnonin guda uku ababen fifitawa, babu wata bidia a Madina da ta bayyana kwata kwata, kuma babu wata bidi'a a Asalin Addini da ta futo daga gareta kwata -kwata, kamar yadda ta futo a sauran birane.

2 - Sabubban da suka jawo bayyanar bidi'o'i:

Daga abindada babu kokwanto a cikinsa cewa riqo da Alqur'an da Sunna a cikinsa akwai tsira daga faxawa cikinbidi'o'i da vata, Allah –maxaukakin sarki- yace: {*Kuma lalle wannan ne tafarkīNa, yana madaidaici: Sai ku bī shi, kuma kada ku bi wasu hanyōyi, su rarrabu da ku daga barin hanyāTa*}. (Al-An'am: 153).

Kuma haqiqaa Annabi –tsira da amincin Allah su tabbata agareshi- ya bayyana hakan acikin abinda Ibn Mas'ud - Allah ya yarda dashi- ya ruwaitoshi, yace: Annabi –tsira da amincin Allah su tabbata agareshi- ya zana mana wani zane sai yace: Wannan shi ne tafarkin Allah sannan ya sake zana wasu zanukan a damansa da hagunsa, sannan yace: waxan nan sune wasu tafarkaine, kuma a kowane tafarki akwai Shaixanin da yake kira zuwa gareshi. Sannan ya karanta; {*Kuma wannan shi ne tafarki na madaidaici to ku bishi, kada kubi tafarkai sai su rabaku da tafarkinsa, kuma da wancan yayi muku wasiyya dashi ko kwaji tsonon Allah*} (Al-An'am: 153).

Wanda ya bujirewa Littafin Allah da Sunna, to hanyoyi masu vatarwa da bidi'o'i ababen fararwa zasu dinga jayayya dashi. To sabubban da suke jawo bayyanar bidi'o'i suna dukqule cikin waxan nan abubuwan masu zuwa: Jahiltar hukunce-hukuncen Addini, bin son rai,

ta'assubancin ra'ayoyi da kuma mutane, kamanceceniya da kafirai da kuma koyi dasu, Kuma zamu xauki waxannan sabubban da wani abu na bayani a rarrabe:

- 1- **Jahiltar hukunce-hukuncen Addini:** Kuma ko yausha lokaci yayi tsawo da kuma nisantar mutane da guraben Manzanci, sai ilimi yayi qaranci, kuma jahilci ya yaxu, kamar yadda Annabi –tsira da amincin Allah su tabbata agateshi- ya bada labarin hakan da faxinsa: (Duk wanda ya rayu daga cikinku, to zai ga savani mai yawa) *Daga cikin Hadisin da Abu Daud da Tirmizi suka rawaito, kuma ya ce Hadisi mai kyaune ingacce.* Da faxinsa: (Lallai Allah baya karvar ilimi karvar qwacewa dazai karveshi daga bayi, sai dai yana karvar ilimi ne da karvar malamai har sai idan ya zamanto bai wanzar da wani malami ba, sai mutane su riqi shuwagabanni jahilai, sai a tambayesu sai su bada fatawa ba tare da ilimi ba, sai su vata, kuma su vatar).

To ba mai yaqar bidi'a sai dai ilimi da kuma malamai, to idan aka rasa ilimi da malamai to an bada dama ga bidi'o'i su bayyana kuma su yaxu kuma ma'abotanta suyi nishaxi.

- 2- **Bin son Rai:** Wanda ya bijirewa Alqur'ani da hadisi to zai bi son ransa, kamar yadda Allah –maxaukakin sarki- yace: {*To, idan ba su karba maka ba to sai ka sani sunā bin son zuciyarsu ne kawai, kuma wāne ne mafi bata daga wanda ya bi son zuciyarsa, bā tāre da wata shiriya daga Allah ba?*} (Al-Qasas: 50). Kuma Allah –maxaukakin sarki- yace: {*Shin, kā ga wanda ya riƙi son zūciyarsa sīh ne abin bautawarsa, kuma Allah Ya*

batar da shi a kan wani ilmi, Kuma Ya sa hatini a kan jinsa, da zūciyarsa, kuma Ya sa wata yānā ā kan ganinsa? To, wāne ne zai shiryar da shi bāyan Allah? Shin to, bā zā ku yi tunāni ba?} (Al-Jasiya: 23).

Kuma Bidi'oi' suna daga cikin masu saqa san rai wanda ake bi.

- 3- **Ta'assubanci ga ra'ayoyi da kuma mutane:** Ta'assubancin ra'ayi da kuma mutane yana tsarewa tsakanin mutum da bin dalili da kuma sanin gaskiya, Allah -maxaukin sarki- yace: {Kuma idan aka ce da su ku bi abinda Allah ya saukar sai suce: A'a mu zamu bi abinda muka samu iyayenmu akansa} (Al-Baqara: 170).

Kuma wannan shine sha'anin masu ta'assubananci a yau na wasu masu bin Mazhabobi da kuma Sufaye, da masu bautar qaburbura, idan aka kirawo su zuwa bin littafin Allah da sunna da kuma watsar da abinda suke akai daga abinda ya sava musu, sai su kafa hujja da Mazhabarsu da kuma shehunnansu, da iyayensu da kakanninsu.

- 4- **Kamanceceniya da kafirai:** Kuma shi yana daga mafi tsananin abinda yake afkarwa acikin bidi'o'i kamar yadda yazo acikin hadisin Abu Waqid Al-Laisi yace: Mun fita tare da Manzon Allah -tsira da amincin Allah su tabbata agareshi- zuwa Hunaini a wannan lokacin bamu daxe da fita daga kafirci zuwa musulunchi ba, su kuma mushirikai suna da wata bishiyar magarya da suke lazimarta, kuma suna rataye takubbansu a jikinta, ana kiranta

da suna Zatu anwaxin. Sai muka wuce ta wannan bishiyar magaryar, sai mukace: Ya Manzon Allah, ka sanya mana ma`abociyar rataye-rataye kamar yadda suke da ma`abociyar rataye-rataye? sai Manzon Allah -tsira da amincin Allah su tabbata agareshi- yace: {Allahu Akbar ! lallai ita tafarkai ce , na rantse da wanda rayuwata ke hannunsa kun faxi kamar yadda Banu isra`ila suka faxa ga musa: {Ka sanya mana abin bauta kamar yadda suke da abin bauta, yace musu kudai mutane ne jahilai} (Al-A`araf: 138) Na rantse da Allah sai kun hau tafarkan waxanda suka gabace ku} *Tirmizi da Ahmad sun rawaito shi*

A cikin wannan hadisin cewa kwaikwayon kafirai ne ya sanya Bani Isra'ila da wasu daga sahabban Muhammad -amincin Allah ya tabbata agareshi-suka nemi wannan mummunar buqatar, wacce itace asanya musu wasu gumakan su bauta musu, sudinga neman albarkarsu koma bayan Allah.

Wannan shine ainihin abinda ke faruwa ayau- domin cewa mafi yawan mutane daga musulmai sun kwaikwayi kafirai a cikin aikin bidi'o'i da shirka, kamar idinan maulidai, da tsayuwar kwanuka da satittika, dan wasu kevantattun ayyuka, da taron bukukuwa na Addini, da abubuwan tinawa, da kafa mutun mutumi, da kafa abu dan tinawa, da taron nuna baqin cikin mutuwa da bidi'o'in jana'izu, da gini akan qaburbura da makamancin wannan.

FASALI NA UKU:

MATSAYIN AL'UMMAR MUSULUNCI KAN 'YAN BIDI'A DA KUMA HANYAR DA AHALIS SUNNA DA JAMA'A SUKE BI WAJEN YI MUSU RADDI

A) MATSAYIN AHLISSUNAH DA JAMA'A KAN 'YAN BIDI'A:

Ahlissunnah da jama'a basu gusheba suna maida raddi akan 'yan bidi'a, suna inkarin bidi'o'insu akansu, kuma suna hanasu aikatasu ga wasu misalai daga wannan:

- 1- Daga Ummu Al-Darda'a, tace: (Abu Al-darda'a ya shigo mun cikin fushi sai nace dashi mai ke damunka? sai yace: Wallahi bana sanin komai acikinsu daga al'amari Muhammad saidai kawai su suna yin Sallah ne atare baki xayansu) *Buhari ne ya ruwaitoshi.*
- 2- Daga Amr xan Yahya yace: Naji mahaifina yana zantarwa daga babansa, yace: (Mun kasance muna zama a kofar Abdullahi xan Mas'ud kafin sallar Asuba. Idan ya fito, sai mutafi tare dashi zuwa masallaci, sai Abu Musa Al-Ash'ari yazo mana, sai yace: Shin Abu Abdul-Rahman ya fito wajenku bayan nan? Mukace: A'a. Sai ya zauna tare damu har ya fito- lokacin daya fito sai muka miqe gareshi gaba xaya. Sai yace: Ya Abu Abdurrahman! A xazu a cikin masallaci naga wani al'amarin da nayi inkarinsa. Ni kuma banganiba godiya ta tabbata ga Allah sai alheri, yace: Menene shi? Yace: Idan karayu zaka ganshi, yace: Naga acikin masallaci wasu mutane sunyi halqa suna zaune suna jiran salla, acikin

kowace halqa akwai wani mutum, a hannayensu akwai tsakwankwani, sai yace; Kuyi kabbara sau xari, sai suyi kabbara sau xari. Sai yace: Kuyi hailala sau xari, sai suyi hailala sau xari. Sai yace: Kuyi tasbihi sau xari, sai suyi tasbihi sau xari. Yace; Shin ba ka umarcesuba da su qirga munanen ayyukansuba, kuma ka lamunce musu da kada wani abu ya tozarta daga kyawawan ayyukansu. Sannan ya tafi muma muka tafi tare dashi, har yazo wata halqa daga waxancan halqoqin, sai ya tsaya akansu, sai yace: Meye wannan abinda naga kuke aikatawa? Suke ce: Ya Abu Abdur Rahman: Tsakwankwanine da muke qirga Kabbara da Hailala da Tasbihi da Tahmidi, yace: To ku qirga munanan ayyukanku, ni kuma mai lamince mukune cewa babu wani abu daga kyawawan ayyukanku dazai tozarta, kaicanku ya al'ummar Muhammad, ya mamakin saurin halakarku waxan nan- sahabbansa suna nan da yawa. Wannan tufafinasa basu tsufaba, qwarransa basu karyeba, na rantse da wanda ran Muhammad yake a hannunsa cewa ku kuna kan wani tafarki wanda shine mafi shiriya daga tafarkin Muhammad, ko masu buxe qofar vata-sukace: Wallahi ya Abu Abdurrahman bama nufin komai sai alheri. Yace Da yawa mai nufin alheri bazai sameshiba. Lallai cewa Manzon Allah -tsira da amincin Allah su tabbata agareshi- ya zantar damu cewa wasu mutane suna karanta Alqur'ani baya wuce haqarqarinsu. Na rantse da Allah ban saniba

wataqila mafi yawansu daga cikinku suke. Sannan ya juya baya daga garesu, sai Amr xan Salamh yace: Munga gamewar waxannan suna sukarmu ranar Nahrawan tare da Kawarij). *Tirmizi ne ya rawaito*

- 3- Wani mutum ya zo wajen Imam Malik xan Anas -Allah yayi masa rahama- sai yace: Daga ina zan xauki Haram? Yace: Daga miqatin da Manzon Allah -tsira da amincin Allah su tabbata agareshi- ya sanyashi miqati kuma yayi Harama daga gareshi. Sai mutumin yace: To idan nayi Harama daga mafi nisa daga gareshi- sai Malik yace: Bana ganain hakan, sai yace: Me kake qi daga hakan? Yace: Ina qi maka fitina, yace: Wace fitinace a qara alheri? Sai Malik yace: lallai Allah – maxaukakin sarki- yana cewa: {[To waxanda suka sava umarninsa su kiyayi kansu kada fitina ta samseu ko azaba mai raxaxi ta same su](#)} (An-Nur: 63). Kuma wace fitina ce mafi girma kan cewa kai ka ware wata falala wacce Manzon Allah –tsira da amincin Allah su tabbata agareshi- bai kevanta ba?

Kuma wannan misali ne, kuma malamai basu gusheba suna inkari akan ‘yan bidi’a akowane zamani. Godiya ta tabbata ga Allah.

B) Manhajin Ahlissunnah da Jama'a wajen raddi ga ‘yan Bidi’a:

Manhajinsu acikin wannan abin ginawane akan Alqur’ani da Sunna, kuma shine manhaji mai wadatarwa kuma maisa shiru- ta inda suke zuwa da shubuhohin ‘yan bidi’a sai su warwaresu. Kuma suna kafa hujja da

Alqur'ani da Sunna akan wajabcin riqo da Sunnoni, da hani daga bidi'o'I da fararrun abubuwa.

Haqiqa sun rubuta litattafai da dama dangane da hakan, sunyi raddi acikin littattafan aqidu akan 'yan Shi'a, da Khawarijawa, da Jahmiyyah, da Mu'tazila, da Ash'ariyya a cikin maganganunsu ababen qirqira acikin tushen imani da aqida. Kuma sun rubuta littafai na musamman kan hakan kamar yanda Imamu Ahmad ya rubuta littafin amsawa ga Jahmiyya. Kuma wasunsa daga shugabanni sun wallafa acikin hakan, kamar Usman xan Saeed Al-Darami. Kuma kamar yadda yake a cikin littattafan Sheikh Al-Islam Ibnu Taimiyya da xalibinsa Ibn Al-Qayyim, da Sheikh Muhammad xan Abdul-Wahhab da sauransu na martini akan waxancan qungiyoyin, da kuma akan masu bautar qaburbura da Sufaye.

Amma litattafai na musamman a cikin raddi ga 'yan bidi'a; to suna da yawa, daga cikinsu ta hanyar misali daga divavvun littattafai:

- 1- Littafin Ili'tisam na Imam Al-shadibi.
- 2- Littafin Iktidha'u Al-Sirax Al-Mustaqim na Shiekh Al-Islam Ibn Taimiyyah, haqiqa ya yawaita a wani yanki mai girma daga gareshi kan raddi ga 'yan bidi'a.
- 3- Littafin Inkar Al-hawadis Wal bida'a na Ibn Wadhah.
- 4- Littafin Al-Hawadith wal Bida'a na Al-Dardushi.
- 5- Littafin Al-ba'is ala Inkaril bida'i wal hawadis na Abu Shamah.

Kuma daga cikin littattafan Zamani:

- 1- Littafin Al-Ibda'a fi Madhar Al-ibtdi'a Na Shaiekh Ali Mahfuz.
- 2- Littafin Sunan Wal-Mubtadi'at Al-muta'lliqat bil Azkar wal-salawat na Shiekh Muhammad Ibn Ahmad Al-shuqairi Alhawamidi.
- 3- Littafin tsawatarwa ga barin bidi'o'i na Shiekh Abdul-aziz Ibn Baz.

Kuma malaman Musulunci basu gushe ba -Godiya ta tabbata ga Allah- suna inkarin bidi'o'i kuma sunayin raddi ga 'yan bidi'a ta hanyar jaridu da mujallu da radiyoyi, da Huxubobin juma'a, da tarurruka, da laccoci, abinda yake da tasiri babba wajen wayar da kan musulmai, da kuma ganin bayan bidi'o'i, da masu bidi'ar.

FASALI NA HUXU:

BAYANIN MISALAN BIDI'O'IN ZAMANI

Misalan sune:

- 1- Taron biki da Maulidin Annabi.
- 2- Neman albarka da wurare da gurabe da matattu, da makamancin wannan.
- 3- Bidi'o'i a fagen ibadu, da neman kusanci zuwa ga Allah.

Bidi'o'in zamani suna da yawa da hukuncin jinkirin zamani, da qarancin ilimi, da yawan masu kira zuwa bidi'o'in, da savawa, da nason kamanceceniya da kafirai acikin al'adunsu da yanayinsu, dan gasgatawa da faxinsa –tsira da amincin allah su tabbata agareshi- : (Wallahi zaku bibiyi tafarkan waxanda suka gabace ku). *Tirmizi da Ahmad sun ruwaito shi.*

1- Bikin Maulidin Annabi a watan Rabi''i Al-Auwal:

Kuma daga cikin wannan kamancecenyar, kamanceceniya da kiristoci a wani aiki da ake kira da taron Maulidin Annabi.

Jahilan musulmai ko kuma malamai masu vatarwa suna yin bikin taron a Rabi`ul Awwal duk shekara dan munasabar Maulidin Manzon Allah -tsira da amincin Allah su tabbata agareshi-, wasu daga cikinsu suna gudanar da wannan biki a cikin masallatai, wasu kuma suna yinsa a cikin gidaje ko wuraren da aka tanada don hakan, kuma yawancin taron gama garin mutane, da gamegarinsu suna halartarsa. Suna yin hakan ne ta hanyar

kwaikwayon kiristoci a qirqirar bikinsu na haihuwar Annabi Isa -amincin Allah ya tabbata agawesi- A mafi yawan lokuta, wannan bikin –banda kasancewarsa bidi'a da kamanceceniya da kiristoci – baya wofinta daga samuwar shirka da munanan ayyuka, kamar rera waqoqin da acikinsu akwai wuce gona da iri a cikin haqqin Manzo -tsira da amincin Allah su tabbata agawesi- zuwa darajar kiransa koma bayan Allah, da neman taimakonsa. haqīqa Annabi -tsira da amincin Allah su tabbata agawesi- yayi hani daga wuce gona da iri acikin yabonsa, sai yace: (Kada ku wuce gona da iri wajen yabona yadda Nasara suka maida Xan Maryam, ni kawai bawa ne, to kuce bawan Allah ne kuma Manzonsa). *Bukhari da Muslim ne suka ruwaito shi.*

Kuma Ixxira'u ma'anarsa zurfafawa acikin yabo, kuma wataqila suna qudurce cewa Manzon Allah –tsira da amincin Allah su tabbata agawesi- yana halartar taron su.

Daga cikin abubuwan qin dake rakiyar waxannan shagulgulan tarurrukan waqe-waqen tarayya waxanda ake rerewasu da dukan ganguna da wanin wannan na yin zikiran Sufaye ababen qirqira. Wataqila zai iya kasancewa akwai cakuxeniyar tsakanin maza da mata, wanda ke haifar da fitina, kuma yake kaiwa zuwa faxawa cikin alfasha.

Ko da kuwa wannan bikin ya wofinta daga waxan nan ababen tsoratarwar, ya taqaita akan taruwa, da cin abinci, da bayyanar da farin ciki, kamar yanda suke cewa, to shi bidi'a ne fararre (kuma duk wata bidi'a vata ce), sannan kuma hanyace da zai cigaba kuma abinda ke faruwa na abubuwan qi ya faru acikin taron bukukuwan.

Kuma mun ce: Lallai cewa shi bidi'a ne bashi da asali acikin Alqura'ni da Sunnan, da aikin Magabata na qwarai da qarnoni masu albarka, kaxai ya faru ne a baya bayan nan bayan qarni na huxu bayan Hijira, kuma 'Yan Daular Faximiyya ta 'Yan Shi'a su suka farar da shi.

Imam Abu Hafs Tajuddin Al-fakihani -Allah yayi masa rahama- yace: Amma bayan haka; An sha tambayar wasu gungun mutane masu albarka game da taron da wasu mutane keyi a cikin watan Rabi` al-Awwal kuma su kira shi Maulidi. Shin yana da asali a cikin addini? Kuma sun yi niyyar amsa game da hakan, da bayyanawa game dashi yana mai abin ayyanawa. Sai nace – gam katar ya tabbata ga Allah-: Ban san wani asali acikin littafin Allah ko Suuna ga wannan maulidin ba, kuma ba'a cirato yinsaba daga wani daga cikin malaman al'umma waxanda sune ababen koyi a Addini, masu riqo da guraben magabata, kai shi bidi'a ne mavarnata ne suka farar dashi, kuma sha'awane na rai masu ci da Addini suka bashi kulawa.

Babban malamin musulunci Ibn Taimiyya –Allah yayi masa rahama- yace: Haka nan abinda wasu mutane suke farar dashi. Kadai koyi da Nasara acikin haihuwar Isa – aminci ya tabbata agareshi-. Ko soyayya ga Annabi –tsira da amincin Allah su tabbata agareshi- da girmamawa..daga riqon Maulidin Annabi –tsira da amincin Allah su tabbata agareshi- amatsayin idi tare da savanin mutane acikin haihuwarsa – to lallai cewa wannan magabata basu aikata shiba, kuma da wannan alherine tsantsa ko mai rinjaye to da magabata –Allah ya yarda dasu- sune mafi cancanta dashi daga mu, domin cewa su sun kasance mafi tsananin soyayya ga Annabi –tsira da amincin Allah su tabbata agareshi- da

kuma girmamawa gareshi daga mu, kuma su sun kasance mafi kwaxayin alheri fiye da mu, kaxai soyayyarsa da girmamawarsa sun kasance acikin binsane da kuma biyayya gareshi, da bin umarninsa, da raya sunnarsa a baxini da zahiri, da yaxa abinda aka aikoshi dashi, da kuma yaqi akan haka ba da zuciyar da hannu da kuma harshe, domin lallai cewa wannan itace hanyar magabata na farko daga Muhajirai da Ansar, da kuma waxanda suka bisu da kyautatawa. Ya qare.

Haqiqua an wallafa litattafai da Risaloli na da dana yanzu acikin inkarin wannan bidi'ar, kuma shi qari akan kasancewarsa bidi'a ne, da kuma kamanceceniya, domin cewa shi yana kaiwa zuwa ga tsaida wasu maulidan daban, kamar maulidan waliyai da shehunnai, da shugabanni, sai ya buxe qofofin sharri masu yawa.

2- Neman Albarka da wurare da gurabe da kuma mutane rayayyu da matatu:

Tabarruki: Shine neman al-barka, kuma shine tabbatar da al-khairi a cikin wani abu da qarinsa.

Kuma neman tabbatar Al-khairi da qarinsa yana kasancewa ga wanda yake mallakar hakan kuma yake da iko akansa, shi ne Allah –tsarki ya tabbatar masa- shine wanda yake saukar da albarka kuma yake tabbatar da itamma abin halitta cewa shi bashi da ikon kan bayar da albarka ko samar da ita, ko kuma wanzar da ita da tabbatar da ita.

Neman albarka da wurare da gurabe da kuma mutane rayayyu da matattu baya halatta; domin cewa shi kodai shirkane idan ya qudire cewa wannan abin yana bada

albarka, ko kuma tsanine zuwa shirka idan ya qudirce cewa ziyararsa da gogashi, da kuma shashshafashi sababine na samunsu daga Allah. Amma abinda sahabbai suka kasance sun aikatashi na neman albarka da gashin Annabi –tsira da amincin Allah su tabbata agareshi- da yawunsa, da kuma abinda ya rabu daga jikinsa –tsira da amincin Allah su tabbata agareshi-, to wannan ya ke vanceshine –tsira da amincin Allah su tabbata agareshi- a halin rayuwarsa da dalilin cewa sahabbai basu kasance suna neman albarka da xakinsaba, da kuma qabarinsa bayan mutuwar, kuma basu kasance suna nufin wuraren da yayi salla acikinsu ko ya zauna acikinsu; don su nemi albarka dasu.

Haka nan wuraren tsayuwar waliyyai daga babin abinda yafi dacewa. Kuma basu kasance suna neman albarka da mutane salihai kamar Abu bakar da Umar da wasunsu daga mafifitan sahabbai, ba a halin rayuwa ba, ko bayan mutuwa, kumabasu kasanceba suna tafiya zuwa kogon Hira dan yin salla acikinsa ko suyi addu'a, kuma basu kasance suna tafiya zuwa dutsen Xur wanda Allah yayiwa Musa Magana akansaba dan suyi salla acikinsa kuma suyi addu'a, ko zuwa wanin waxannan wuraren daga duwatsun da ake cewa lallai acikinsu matsayar Annabawa yake ko wasunsu, ko wani hubbare abin ginawa akan gurbin wani Annabi daga Annabawa, kuma cewa gurin da Annabi yakasance yana salla acikinsa a Madinar Annabci a dawwame, to babu wani daga magabata daya kasance yana sunbatarsa, ko wurin da yayi salla acikinsa a Makka da wasunsu. Idan gurin da yakasance yana takashi da digadigansa masu girma, kuma yana salla akansa ba'a shara'antwa al'ummarsaba shafarshiba ko sunbatarsa, to yaya da

abinda ake cewa waninsa yayi salla acikinsa ko yayi bacci acikinsa. To sunbatar wani abu daga wannan da shafarsa haqiqua malamai sun sani daga Addinin musulunci lallai cewa wannan baizamo daga shari'arsa –tsira da amincin Allah su tabbata agareshi ba.

3- Bidi'o'i a fagen Ibadu da kuma neman kusanci zuwa ga Allah:

Bidi'o'in da aka farar a fagen Ibadu a cikin wannan zamanin suna da yawa; saboda asali a cikin Ibadu shi ne a tsaya cak, baza'a shara'anta wani abu daga garesu ba sai da dalili, kuma duk abinda dalili baiyi nuni a kansaba to shi bidi'a ne; saboda faxinsa –tsira da amincin Allah su tabbata agreshi-: (Duk wanda yayi wani aiki wanda babu umarninmu a cikinsa to wannan abin mayarwane). Kuma Ibadu waxanda ake yinsu yanzu, kuma babu wani dalili akansu suna da yawa qwarai, daga cikin su akwai: Bayyana niyya wajen yin sallah, da yace: Nayi niyyar sallah saboda Allah kaza da kaza, to wannan bidi'a ne; saboda baya cikin Sunnar Annabi –tsira da amincin Allah su tabbata agareshi-, kuma Allah –maxaukakin sarkiyana cewa: {Ka ce: "[Kuna sanar da Allah ne game da addininku, alhāli kuwa Allah Yā san abin da ke cikin sammai da abin da ke cikin kasa, kuma Allah Masani ne ga dukan kōme?](#)} (Al-Hujurat: 16)

Kuma niyya mahallinta zuciya, ita aiki ne na zuciya ba aikin harshe ba.

Kuma daga cikin su Zikiri cikin gungun jama'a bayan Sallah; Sabo abin yake a shar'antawa shine kowane mutum ya rinqa faxar zikirin da yazo a shari'a shi kaxai.

Kuma daga cikin su akwai neman karanta Fatiha a wajen tarurruka da bayan yin addu'a, haka nan ga mamata.

Ciki har da: TAaron tinawa da mamata, da yin abinci, da hayo masu karatu, suna da'awar cewa wannan lamari ne na sanyaya rai, ko kuma wannan yana amfanar da mamaci. Duk wannan bidi'a ce wacce ba ta da tushe, kuma wasu marirrikane da fukumai waxanda Allah bai saukar da wata hujja ba garesu.

Kuma daga cikin su akwai bukuwan Addini, kamar munasabar Isra'i da Mi'araji, da kuma munasabar Hijirar Annabi, kuma wannan taron da waxancan munasabobin ba shi da asali a shari'a.

Kuma daga hakan: Abin da ake aikatawa a cikin watan Rajab, kamar yin aikin Umrah ta Rajab, da abinda ake aikatawa acikinsa na kevantattun ibadu, kamar yin Taxawwu'i da salla da Azimi acikinsa, to cewa shi bashi da wata maziyya akan waninsa daga watanni, ba a Umra ba, da da azimi da sallah da yanka dan ibada acikinsa, ko wanin wannan.

Kuma da wancan akwai Zikirorin Sufanci da nau'o'insu, dukkaninsu bidi'o'i ne, kuma fararrune; Saboda sun sava da zikiran da aka shara'anta a sigoginsu da siffofinsu da kuma lokutansu.

Daga ciki akwai kevanca daren tsakiyar Sha'aban da tsayuwar dare, ko yinin rabin Sha'aban da yin Azumi; domin cewa shi wani abu bai tabbata ba daga Annabi – tsira da amincin Alah su tabbata agareshi- daya keventa dashi.

Kuma daga cikin haka gini kan qaburbura, da riqonsu masallatai, da ziyartarsu don neman albarkarsu, da

yin kamun qafa da mamata da makancin wannan na daga manufodin shirka, da kuma ziyarar mata garesu tare da cewa Manzon Allah –tsira da amincin Allah su tabbata agareshi- ya la'anci mata masu yawaita ziyayr qaburbura, da masu riqonsu masallatai da kunna musu fitilu.

A qarshe dai: Muna cewa lallai cewa bidi'o'i "yan aiken kafirci, kuma su qarine a Addini, Allah bai shara'antasuba ballanatana Manzonsa, kuma bidi'a itace mafi sharri daga babban savo, kuma Shaixan yana farin ciki dasu mafi yawa daga yanda yake farin ciki da manyan laifuka; domin mai savo yana aikata savo alhali shi yana sanin cewa su savone sai ya tuba daga garesu, amma mai bidi'a yana aikata bidi'a, kuma yana qudirta cewa ita Addinice, yana neman kusanci da ita zuwa ga Allah to bazai tubaba daga gareta, kuma bidi'o'i suna kashe sunnoni, kuma sun sa qyama ga ma'abotansu akan aikata sunnoni da kuma Ahlussunnah, kuma bidi'a tana nisantar da mutum daga Allah, kuma tana wajabta fushinsa da uqubarsa, kuma tana sabbaba karkacewar zukata da vacinsu.

YADDA AKE HULXA DA MASU BIDI'A

Haramun ne ziyarar xan bidi'a da zama dashi, sai ta vangaren yi masa nasiha da inakari akansa; domin cuxanya dashi tana tasirantar sharri akan cukuxuwar, kuma tana yaxa gaba zuwa waninsa, kuma yana wajaba gargaxarwa daga garesu da kuma sharrinsu indan riqo da hannunsu bazai yiwuba da kuma hanasu daga yaxa bidi'o'i, inba haka bafa to cewa shi yana wajaba akan malaman musulmai da majivinta al'amuransu hana bidi'o'i, da riqo ga hannun 'yan bidi'a, da tsawatar dasu daga sharrinsu; domin haxarinsu akan musulunci mai tsananine.

Sannan cewa shi yana wajaba a sani cewa qasashen kafirci suna qarfafa masu bidi'a kan yaxa bidi'arsu, kuma suna taimaka musu kan hakan ta hanyoyi daban daban; domin cikin hakan akwai kawo qarshen Musulunci da vata sunansa.

Muna roqon Allah -maxaukakin sarki- ya taimaki Addininsa, kuma ya xaukaka kalmarsa, ya qasqantar da maqiyansa.

Tsira da amincin Allah su qara tabbata ga Annabinmu Muhammad da Alayansa da Sahabbansa.

ABUBUWAN DA KE CIKIN LITTAFIN

MAUDU'I	SHAFI
GABATARWA	4
AKIDAR MUSULUNCI	8
WAJABCIN SANIN AKIDAR MUSLUNCI	14
KIRA ZUWA GA AKIDAR MUSULUNCI	20
TUSHEN AKIDAR MUSULUNCI	26
TUSHE NA FARKO: IMANI DA ALLAH-MAI GIRMA DAXAUKAKA-	28
1- TAYHIDI NA RUBUBIYYA	29
2- TAUHIDIN ULUHIYYA (SHINE HAXAITA ALLAH TA HANYAR DUKKANIN NAU'IKAN BAUTA)	35
IBADA TANA DA NAU'O'I DA YAWA:	37
ALAKAR TAUHIDUL'ULUHIYYA DA TAUHIDURUBUBIYYA DA KUMA AKASIN HAKA	42
SALO-SALO IRIN NA ALQUR'ANI WAJEN YIN KIRA GA KADAITA ALLAH DA BAUTA	48
FARUWAR SHIRKA CIKIN KADAITA ALLAH DA AYYUKANSA	56
HADARIN SHIRKA DA WAJABCIN TSORATARWA DA YIN TA TA HANYAR NISANTAR ABUBUWAN DA SUKE JAWOTA	62
GA BAYANIN HAYOYIN DA SUKE JANYO SHIRKA TA HANYAR MAGANA KO AIKI WAXANDA MANZON ALLAH -TSIRA DA AMINCIN ALLAH SU TABBATA AGARESHI- YAYI HANI ZUWA GARESU DAN SUNA JAWO SHIRKA	65
WARWARE SHUBUHOHIN MUSHIRIKAI WACCE SUKE RATAYA DASU CIKIN BARRANTAKA DA SHIRKARSU CIKIN KAXAITA ALLAH	89
BAYANIN NAU'IKAN SHIRKA BABBA	96
1- SHIRKA A CIKIN TSORO	96
2- SHIRKA A CIKIN SOYAYYA	108

3- SHIRKA A CIKIN DOGARO	115
4- SHIRKA A CIKIN DA'A	121
YIWA WANI ABU IZGILI WANDA ACIKINSA AKWAI AMBATON ALLAH	147
WASU AL'AMURA WAXANDA SASHINMUTANE SUKE AIKATA SU KUMSUNA DAGA SHIRKA KO DAGA TSANINTA	147
SHIRKA QARAMA:	173
NIYYATAR MUTUM DUNIYA DA AIKINSA	180
ZAGIN ZAMANI DA MAKAMANCINSA	185
FADIN LAU (DA ACE:) ACIKIN SASHIN HALAYE	191
HAQURI DA MATSAYINSA A CIKIN AQIDA	198
BAYANIN WASU LAFAZAI DA BAI HALATTA A FADESU BA A CIKIN HAKKIN ALLAH – MAXAUKAKI- DAN GIRMAMA SHA'ANINSA	205
KAXAITA ALLAH CIKIN SUNAYENSA DA SIFFOFINSA	210
WAJABCIN GIRMAMA SUNAYEN ALLAH –TSARKI YA TABBATAR MASA YA XAUKAKA-.	214
ILHADI DA SUNAYEN ALLAH NAU'OINE	216
MATAFIYAR AHLIN SUNNA DA JAMA'A CIKIN SUNAYEN ALLAH DA SIFFOFINSA	223
MATAFIYAR JAHAMIYYAWA DA ALMAJIRANSU CIKIN SUNAYEN ALLAH SIFFOFINSA	228
RADDI AKAN WAXAN DA SUKA KARKACEWA TSARIN MAGABATA WAJEN SUNAYEN ALLAH DA SIFFOFINSA GUDA NA DAGA MASU KORE SIFFOFIN	234
SAI MUCEGURIN MAIDA MARTINI BISA RUDANIN SU	237
TUSHE NA BIYU: WAJABCIN BADA GASKIYA DA MALA`IKU	248
TUSHE NA UKU: IMANI DA LITATTAFAI	255
TUSHE NA HUDU: IMANI DA MANZANNI	261
HUJJOJIN DA SUKE NUNA ANNABTA	266

MU'UJIZAR ALQUR'ANI	272
ISMAR ANNABAWA	277
ADDININ ANNABAWA TSIRA DA AMINCIN ALLAH SUTABBATA AGARESU GUDA DAYA NE	287
AMBATON ABUBUWAN MANZO MUHAMMAD-TSIRA DA AMINCIN ALLAH SU TABBATA AGARESHI- YAKEVANTA DA SU A DUNQULE	292
GAMEWAR AIKEN MUHAMMAD –TSIRA DA AMINCIN ALLAH SU TABBATA AGARESHI- DA KUMA RADDI GA WAXANDA SUKA MUSA SHI	307
CIKE MANZANCI DA AIKO MUHAMMAD- TSIRA DA AMINCIN ALLAH SU TABBATA AGARE SHI-.	313
HIKIMA ACIKIN CIKE ANNABTA DA ANNABI MUHAMMAD –TSIRA DA AMINCIN ALLAH SU TABBATA AGARESHI-.	319
KARAMOMIN WALIYYAI	322
TUSHE NA BIYAR: IMANI DA RANA TA QARSHE	328
NA FARKO: BAYYANAR MAHDI:	334
NA BIYU: FUTOWAR DUJAL	338
NA UKU: SAUKAR ANNABI ISA XAN MARAYAM - AMINCIN ALLAH A GARESHI-	343
NA HUDU: FUTOWAR YAJUJU WAMA JUJU	348
NA BIYAR: FUTOWAR DABBA	355
NA SHIDA: FUTOWAR RANA DAGA MAFAXARTA	359
NA BAKWAI: TARO MUTANE ZUWA QASAR SHAM	356
NA TAKWAS: BUSA A CIKIN QAHO DA KUMA MUTUWA	369
NA BIYU: IMANI DA RANAR LAHIRA	375
CIKAWA DA BACCI DA CIKWA DA MUTUWA	386
HAQIQANIN RUHI	387
KAIFIYYAR KARVAR RAN DA AKA KASHE DA MAKOMARTA BAYAN MUTUWARSA	390
SHIN RUHI DA RAI ABU XAYA NE KO KUMA ABUBUWA NE DABAN DABAN?	396

FITINAR QABARI DA AZABARSA DA NI'AMARSA	398
SIFAR TAMBAYAR MALA'IKU BIYU TAMBAYA KAN ABIN DA HADISAI SUKA ZO DA SHI	403
AZABAR QABARI DA NI'IMARSA	407
DALILAN AZABAR QABARI	407
MASU MUSUNTA AZABAR QABARI DA NI'IMARSA DA SHUBUHARSU DA KUMA RADDI AGARESU	414
SABUBBAN AZABAR QABARI	420
TASHI DAGA QABARI DA TARUWA	422
IMANI DA ABINDA ZAI KASANCE A RANAR ALQIYAMA	429
TUSHE NA SHIDA: IMANI DA HUKUNCIN ALLAH DA QADDARA	442
ALFANUN IMANI DA HUKUNCIN ALLAH DA QADDARA	448
FASALI CIKIN WILA'I DA BARA'A	454
FAXAKARWA:	467
KASHE KASHEN MUTANE CIKIN ABINDA YA WAJABA A CIKIN HAQQINSU NA WALA'I DA BARA'A	470
RUFEWA ACIKIN TSORTARWA DAGA YIN BIDI'A	474
FASALI NA FARKO: MA'ANAR BIDI' NAU'O'INTA DA HUKUNCE HUKUNCENTA	475
FASALI NA BIYU: BAYYANAR BIDI'O'I A RAYUWAR MUSULMI DA KUMA SABUBBAN DA SUKE NUNA HAKAN	481
FASALI NA UKU: MATSAYIN AL'UMMAR MUSULMI A KAN 'YAN BIDI'A DA KUMA HANYAR DA AHALUS SUNNA DA JAMA'A SUKE BI WAJEN YI MUSU RADDI	487
FASALI NA HUXU: BAYANIN MISALAN BIDI'O'IN ZAMANI	492
YADDA AKE HULXA DA MASU BIDI'A	500
ABUBUWAN DA KE CIKIN LITTAFIN	501